

ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Απόδοση στη νέα Έλληνική: Γερομόναχος Βενέδικτος
Έκδοση Συνοδείας Σπυριδωνος Γερομονάχου, Νέα Σκίτη, Άγιον Όρος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Και δικαιοτάτη και αυτή που πρέπει είναι ή έπωνυμία που παίρνει το ψυχοφελέστατο βιβλίο. Γιατί αν και πολλά από τα ιερά και θεόπνευστα βιβλία της Παλαιάς και Νέας Διαθήκης, ώνομάσθησαν άμέσως από αυτά τα ίδια πράγματα, που διδάσκουν (έτσι, για παράδειγμα, ή Γένεσις του Μωϋσή ώνομάστηκε, έπειδή αναφέρει για την από το μηδέν γέννησι και Δημιουργία και τα τέσσερα Ευαγγέλια, γιατί ιστοριογραφούν τα καλά και σωτηριώδη μηνύματα των ανθρώπων. Ποιός δέν βλέπει γιατί και αυτό έδω το βιβλίο ώνομάστηκε κατάλληλα *Αόρατος Πόλεμος*, από αυτήν άμέσως την ύλη και τις υποθέσεις με τις όποιες ασχολείται;

Γιατί διδάσκει αυτή, (όχι για κάποιον άντιληπτό και όρατό πόλεμο, όχι για έχθρους σωματικούς και όφαλμοφανείς, αλλά για τον άορατο πόλεμο που γίνεται στο μυαλό, στον όποιο παίρνει μέρος κάθε χριστιανός, άμέσως από την ώρα που θα βαπτισθή και ύποσχεθή άπέναντι στον Θεό, να πολεμάη σε αυτόν μέχρι να πεθάνη, για χάρι του θείου αυτού όνόματος. Γι' αυτό και σχετικά με αυτόν τον πόλεμο, παραβολικά γράφηκε στους Αριθμούς... Γι' αυτό λέγεται στο βιβλίο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΥΡΙΟΥ (Αριθμ. 21,14), και διδάσκει για έχθρους άσώματους και άφανείς, οί όποιοι είναι τα διάφορα πάθη, οί θελήσεις της σάρκα και οί πονηροί δαίμονες, οί όποιοι μισούν τους ανθρώπους και δέν σταματάνε ήμέρα και νύκτα να μάς πολεμάνε. Όπως είπε ο μακάριος Παύλος «δέν έχουμε να παλαίψουμε με ανθρώπους, αλλά με αρχές και έξουσίες, δηλαδή με τους κυρίαρχους του κόσμου τούτου, τα πονηρά πνεύματα που βρίσκονται ανάμεσα στη γή και στον ουρανό». (Εφεσ. 6,12).

Και οί στρατιώτες που πολεμούν σε αυτό τον πόλεμο είναι όλοι οί χριστιανοί, όπως μαθαίνουμε από αυτό το βιβλίο. Αρχιστράτηγος των χριστιανών παρουσιάζεται ο Κύριος ήμών Ιησούς Χριστός, περιτριγυρισμένος με όλους τους χιλιάρχους και έκατοντάρχους, δηλαδή με όλα τα τάγματα των «Αγγέλων και των Αγίων» πεδίο άγώνα και τόπος και πολεμίστρα, μέσα στον όποιο ο πόλεμος αυτός γίνεται, είναι ή ίδια ή καρδιά και όλος ο έσωτερικός άνθρωπος, και χρόνος του πολέμου είναι όλη μας ή ζωή.

Ποιά πάλι είναι τα όπλα, με τα όποια έξοπλίζει τους στρατιώτες του ο Αόρατος αυτός Πόλεμος; Ακούστε ή περικεφαλαία αυτών και το σκουτάρι, είναι ή έκπληρωμένη δυσπιστία και ή άπελπισία του έαυτού τους. Η σημαία τους και το σιδερένιο πουκάμισο, είναι το θάρρος προς τον Θεό και ή βέβαιη έλπίδα. Ο θώρακας και το περιστήθιο τους, είναι ή μελέτη των παθών του Κυρίου. Η ζώνη τους είναι ή άποχή από τα σαρκικά πάθη. Τα ύποδήματά τους, είναι ή ταπεινώσις και ή επίγνωσις της άσθενείας τους. Η άσπίδα, δηλαδή το καλκάνι τους, είναι ή ύπομονή στους πειρασμούς και ή απομάκρυνσις της άμέλειας. Η μάχαιρα, που κρατάνε από το ένα χέρι, είναι ή ιερά προσευχή, τόσο ή λεγόμενη νοερά και προφορική, όσο και αυτή που γίνεται με την μελέτη. Και, τρίλοχο κοντάρι, που κρατούνε από το άλλο χέρι, είναι το να μη κάνουν συγκατάθεσις στο πάθος, που τους πολεμεί, να το διώχνουν με όργη και να το μισούν και να το συχαίνωνται από την καρδιά τους. Τροφή τους, από την όποια παίρνουν για να δυναμώσουν εναντίον των έχθρων, είναι ή συνεχής μετάληψις της θείας Κοινωνίας, τόσο της θείας μυσταγωγίας του θυσιαστηρίου, όσο και της νοεράς, και άερας φωτεινός και ανέφελος, μέσα από τον όποιο βλέπουν από μακριά τους έχθρους, είναι ή παντοτινή γύμνασις του νοῦ στο να γνωρίζη σωστά τα πράγματα και ή παντοτινή γύμνασις της θελήσεως, στο να θέλη μόνον να ευαρεστή το Θεό, και ή ειρήνη της καρδιάς και ή ήσυχία.

Έδω, έδω σε αυτόν τον Αόρατο Πόλεμο, ή να ποῦμε καλύτερα, σε αυτόν τον Πόλεμο του Κυρίου, μαθαίνουν οί στρατιώτες του Χριστού τις διαφόρες άπάτες, τις κάθε είδους μηχανοραφίες, τα δύσκολα

στρατηγήματα και τις τέχνες που μεταχειρίζονται έναντι των οί νοητοί έχθροι μέσα από τις αισθήσεις, μέσα από την φαντασία, μέσα από την στέρησι της ευλάβειας και μάλιστα, μέσα από τις τέσσερες προσβολές, που φέρουν τον καιρό του θανάτου, της άπιστίας, λέω, της απογνώσεως, της κενοδοξίας και της μεταμορφώσεως των σε φωτεινούς Αγγέλους. Και στή συνέχεια, μελετάνε και αυτοί, πώς να λύνουν και να αντιπολεμούν, αυτές τις μηχανές των έχθρων. Και έδω διδάσκονται, ποιά τάξι και ποιο νόμο πρέπει να κρατούν και πόσο γενναία να πολεμούν. Και για να πω με συντομία, από το βιβλίο αυτό κάθε άνθρωπος που αγαπά την σωτηρία του, μαθαίνει πώς να νικήση τους άορατους έχθρους του, για να αποκτήση κούρση και θησαυρούς, δηλαδή αρετές θείες και αληθινές και για να πάρει βραβείο και στεφάνι άμαράντινο, το όποιο είναι ή ένωση με το Θεό και στο τωρινό αιώνα και στο μέλλοντα.

Δεχθείτε λοιπόν αυτό το βιβλίο, φιλόχριστοι αναγνώστες, με χαρά και ευνοϊκά και μάθετε από αυτό την τέχνη του Άορατου Πολέμου· φροντίστε όχι μόνο να πολεμήτε άπλά, αλλά να πολεμήτε και νόμιμα και όπως πρέπει, για να στεφανωθήτε. Έπειδή, κατά τον Απόστολο «έν και άθλήται κανείς, δέν στεφανώνεται, έν δέν άθλήση νόμιμα» (Β΄ Τιμόθ. 5)». Έξοπλισθήτε με τα όπλα που σάς διδάσκει, για να θανατώσετε με αυτά τους νοητούς και άορατους έχθρους σας, οί όποιοι είναι τα πάθη που φθείρουν την ψυχή και οί δαίμονες που είναι οί δημιουργοί αυτών των παθών. «Ντυθήτε την πανοπλία του Θεού για να μπορέσετε να αντισταθήτε στα τεχνάσματα του διαβόλου» (Εφεσ. 3,10). Να θυμάστε ότι υποχρεθήκατε στο άγιο βάπτισμα ότι άπαρηήσθε και πολεμάτε τον σατανά και όλα τα έργα του και κάθε λατρεία του και κάθε άμαρτία του, τα όποια έργα του είναι αυτά της φιληδονίας, της φιλοδοξίας και της φιλαργυρίας και τα υπόλοιπα πάθη. Οπότε και να αγωνίζεστε, όσο μπορείτε, για να κατατροπώσετε, για να τον ντροπιάσετε και για να τον νικήσητε με όλη σας την τελειότητα. Ποιά δέ είναι ή πληρωμή και ο μισθός, που έχετε να πάρετε για αυτή τη νίκη σας; Πολύς και μεγάλος. Και ακούστε αυτό αυτολεξεί από το ίδιο το στόμα του Κυρίου, όπου μάς το υπόσχεται στην Ίερή Αποκάλυψη. «Σε όποιον νικήσει θα του δώσω να φάη τον καρπό από το δένδρο της ζωής, που βρίσκεται στον παράδεισο του Θεού μου» (κεφ. 2,7). «Τον νικητή δέν θα τον πειράξει ο δεύτερος θάνατος» (Αποκ. 2,11). «Σε όποιον νικήση θα του δώσω από το κρυμμένο μάννα» (Αποκ. 2,17). «Στο νικητή θα του δώσω την έξουσία που κι εγώ πήρα από τον Πατέρα μου κι ακόμη θα του δώσω το άστρο το πρωινό» (Αποκ. 2,28). «Τον νικητή θα τον ντύση ο Θεός με τα λευκά ρούχα της νίκης· δέν θα διαγράψω το όνομά του από το βιβλίο της ζωής και θα τον αναγνωρίζω ως δικό μου μπροστά στον Θεό και τους άγγέλους του» (Αποκ. 3,5). «Τον νικητή θα τον κάνω στύλο στο ναό του Θεού μου» (Αποκ. 3,12). «Τον νικητή θα τον βάλω να καθίση μαζί μου στον θρόνο μου» (Αποκ. 3,21). «Ο νικητής θα τα κληρονομήση όλα, κι εγώ θα είμαι Θεός του κι αυτός παιδί μου» (Αποκ. 21,7).

Βλέπετε άξιώματα; βλέπετε μισθούς; βλέπετε το όκταπλάσιο αυτό στεφάνι, το όποιο είναι γεμάτο άνθη και άμαράντινο, αλλά πολλά περισσότερα στεφάνια θα σάς πλέξουν άδελφοί, έν νικήσετε τον διάβολο· σε αυτό λοιπόν μαθητεύετε, στο να αγωνίζεστε και να εγκρατεύεστε «για να μη πάρη κανένας το στεφάνι σας» (Αποκαλ. 3,11). Γιατι, είναι αλήθεια, ότι είναι ντροπή μεγάλη, εκείνοι μέν που αγωνίζονται στους σωματικούς και έξωτερικούς αγώνες και στα πένταθλα να εγκρατεύονται από όλα, για να πάρουν ένα φθαρτό στεφάνι από άγριελιά, ή σέλινο ή από κλαδι κουκουναριάς, ή φοινικιάς ή δάφνης ή μυρσίνης ή κάποιου άλλου φυτού. Και έσεις που έχετε να πάρετε τέτοιο άφθαρτο στεφάνι, να περνάτε με άμέλεια και άδιαφορία την ζωή σας. Και άς σάς πείση σε αυτό ο Παύλος που λέει «Δέν γνωρίζετε ότι οί δρομείς όλοι τρέχουν στο στάδιο, ένας όμως λαμβάνει το βραβείο; Τρέχετε, λοιπόν κι έσεις έτσι, ώστε να κατακτήσετε το βραβείο. Οί άθλητές που ετοιμάζονται για τον αγώνα, υποβάλλονται σε κάθε είδους άποχή· εκείνοι για να λάβουν ένα στεφάνι που μαραίνεται, ένω έσεις άμαράντο» (Α΄ Κορινθ. 9,24).

Αυτή λοιπόν τη νίκη και τη λαμπρότητα αυτών των στεφανιών ευχομαι να απολαύσουμε· να θυμηθήτε, άδελφοί μου, να δεηθήτε στο Κύριο και για την συγχώρεσι των άμαρτιών εκείνου, που έγινε βοηθός σας αυτού του ωραίου, μέσα από το βιβλίο αυτής της εκδόσεως· πάνω από όλα, όμως, θυμηθήτε να σηκώσετε τα μάτια στον ουρανό, και να ευχαριστήσετε και να δοξάσετε τον Πρωταίτιο και Αυτοδίδακτο αυτής της νίκης Θεό και Αρχιστράτηγό σας Ίησου Χριστό, και άς λέγη ο καθένας προς αυτόν εκείνο που είπε ο Ζοροβάβελ «Από έσένα προέρχεται ή νίκη... Και ή δόξα είναι δική σου, και εγώ δικός σου συγγενής» (Β΄ Έσδρ. 59). Και αυτό του Προφήτη Δαβίδ «Σε σένα ανήκει, Κύριε, ή μεγαλωσύνη, και ή δύναμις, και το καύχημα, και ή νίκη, και ή έξομολόγησις, και ή ισχύς» (Α΄ Παραλειπ. 29,11). Τώρα και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Σε τί βρίσκεται ή χριστιανική τελειότητα. Για να την αποκτήση κάποιος, πρέπει να πολεμά. Τα τέσσερα αναγκαία σ' αυτόν τον πόλεμο.

Το μεγαλύτερο και τελειότερο κατόρθωμα, που μπορεί να πη ή να συλλογισθῆ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι τὸ νὰ πλησίαση κάπως στὸ Θεὸ καὶ νὰ ἐνωθεῖ μὲ αὐτόν. Λοιπόν, ἐὰν ἐσύ, ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀναγνώστη, ἐπιθυμῆς νὰ φθάσης σὲ αὐτὴν τὴν κορυφή, πρῶτα πρέπει νὰ γνωρίσης, ἀπὸ τί ἀποτελεῖται ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ χριστιανικὴ τελειότητα (1). Γιατί, εἶναι πολλοί, που λένε, πὼς αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ ἡ τελειότητα βρίσκεται στὶς νηστείες, στὶς ἀγρυπνίες, στὶς γονυκλισίες, στὶς χαμαι-κοιτίες καὶ σὲ ἄλλες παρόμοιες σκληραγωγίες τοῦ σώματος. Ἄλλοι πάλι λένε πὼς βρίσκεται στὶς πολλές προσευχὲς καὶ στὶς μεγάλες ἀκολουθίες. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ νομίζουν, ὅτι ἡ τελειότητα βρίσκεται ὀλόκληρη στὴ νοερὰ προσευχή (2), στὴ μοναξιά καὶ στὴν ἀναχώρησι, στὴ σιωπὴ καὶ στὴν ἐκπαίδευσί με τὸν κανόνα· δηλαδή, τὸ νὰ βαδίζουν μὲ τὸν κανόνα καὶ τὸ μέτρο, καὶ οὔτε νὰ φτάνουν σὲ ὑπερβολές, οὔτε σὲ ἐλλείψεις. Οἱ ἀρετὲς ὅμως αὐτές, μόνες τους, δὲν εἶναι αὐτὸ που ζητᾶμε ὡς χριστιανικὴ τελειότητα, ἀλλὰ εἶναι ἄλλοτε μέσα καὶ ὄργανα, γιὰ νὰ ἀπολαύση κάποιος τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄλλοτε πάλι εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ ὅτι μὲν εἶναι πολὺ δυνατὰ ὄργανα, γιὰ τὴν ἀπόλαυσι τῆς χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, γιατί βλέπουμε πολλοὺς ἐνάρετους που τὰ μεταχειρίζονται ὅπως πρέπει, μὲ αὐτὸ τὸν σκοπὸν, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν δηλαδή ἰσχύ καὶ δύναμι κατὰ τῆς κακίας καὶ τῆς χαλαρότητας, γιὰ νὰ δυναμώσουν ἐναντίον τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς πλάνης τῶν τριῶν κοινῶν ἐχθρῶν, δηλαδή τῆς σάρκας, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ διαβόλου, γιὰ νὰ παίρνουν ἀπὸ ἐκείνες τὴν πνευματικὴ βοήθεια, που εἶναι ἀναγκαῖες σὲ ὅλους τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα στοὺς ἀρχαίους, καὶ ἀπλά, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦν νὰ πάρουν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· δηλαδή, «Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· Πνεῦμα βουλής καὶ ἰσχύος· Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· Πνεῦμα φόβου Θεοῦ», καθὼς τὰ ἀπαριθμεῖ ὁ Ἡσαΐας (11,2).

Ὅτι αὐτὲς οἱ πράξεις εἶναι καὶ καρπὸς τοῦ Πνεύματος καὶ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν «ἀγάπη, χαρὰ, πίστι, ἐγκράτεια» (Γάλ. 5,22), ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος, καὶ αὐτὸ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία. Γιατί οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες παιδεύουν τὸ σῶμα μὲ αὐτὲς τὶς σκληραγωγίες, γιατί λύπησε τὸν Ποιητὴ του (3) καὶ γιὰ νὰ τὸ κρατᾶνε πάντα ταπεινωμένο καὶ ὑποταγμένο στὸ νὰ ἐργάζεται τὰ τοῦ Θεοῦ. Σιωποῦν καὶ μονάζουν, γιὰ νὰ ἀποφεύγουν καὶ τὴν παραμικρὴ λύπη πρὸς τὸν Θεό. Προσεύχονται καὶ προσέχουν στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ στὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας, γιὰ νὰ ἔχουν τὸ πολίτευμά τους στοὺς οὐρανοὺς· μελετᾶνε τὴ ζωὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου μας, ὄχι γιὰ τίποτα ἄλλο, παρὰ νὰ γνωρίσουν περισσότερο τὴν δικὴ τους κακία, καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθοῦν τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μὲ τὸ νὰ ἀπαρνοῦνται τὸν ἑαυτὸ τους καὶ μὲ τὸ σταυρὸ στοὺς ὤμους, γιὰ νὰ θερμαίνωνται περισσότερο στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ των.

Οἱ ἀρετὲς ὅμως που ἀναφέρθηκαν, μποροῦν νὰ προξενήσουν σὲ ἐκείνους, που θέτουν ὅλο τους τὸ βάρος σὲ αὐτές, περισσότερὴ βλάβη ἀπὸ τὶς φανερὲς ἀμαρτίες· ὄχι ἐξαιτίας αὐτῶν (γιατί, αὐτὲς εἶναι ὅλες ἀγιώτατες), ἀλλ' ἐξ αἰτίας ἐκείνων που τὶς μεταχειρίζονται, ἐπειδὴ, αὐτοὶ προσέχοντας σ' αὐτὲς μόνο, ἀφήνουν τὴν καρδιά τους νὰ τρέχη στὰ δικά τους θελήματα καὶ τὰ θελήματα τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος βλέποντάς τους πὼς πηγαίνουν ἀπὸ τὸν εὐθὺ δρόμο, τοὺς ἀφήνει ὄχι μόνον νὰ ἀγωνίζονται μὲ χαρὰ σὲ αὐτοὺς τοὺς σωματικούς ἀγῶνες, ἀλλὰ ἀκόμη νὰ ἐπεκτείνωνται, μὲ τὸν μάταιο λογισμό τους, καὶ ὡς στὰ μεγαλεῖα του Παραδείσου. Ὅθεν καὶ νομίζουν οἱ τοιοῦτοι πὼς ὑψώθησαν μέχρι τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων καὶ πὼς αἰσθάνονται τὸν Θεὸ μέσα τους· καὶ κάποτε, βυθισμένοι μέσα σὲ κάποιες σκέψεις καὶ λογισμοὺς περιέργους καὶ ὑψηλοῦς, νομίζουν πὼς ἄφησαν σχεδὸν τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ ἀρπάγησαν μέχρι τὸν τρίτον οὐρανό.

Ἀλλὰ, σὲ πόσα σφάλματα εἶναι μπλεγμένοι αὐτοὶ καὶ πόσο εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ τελειότητα, μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὰ ἥθη τους. Γιατί, αὐτοὶ θέλουν νὰ προτιμοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους σὲ κάθε τί που ὑπάρχει· εἶναι ιδιόρρυθμοι καὶ ἰσχυρογνώμονες στὸ θέλημά τους, εἶναι

τυφλοί σε όλα τὰ δικά τους, με ἐπιμέλεια ὁμως ἐξετάζουν τοὺς λόγους καὶ τὶς πράξεις τῶν ἄλλων, ἂν τοὺς ἀγγίξῃ κάποιος λίγο στὴ μάταιη ὑπόληψι τῆς τιμῆς τους, πὺ αὐτοὶ νομίζουν πὺ ἔχουν καὶ πὺ (σὲ ὑπόληψι) θέλουν νὰ τοὺς ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι· ἢ ἂν τοὺς ἐμπόδιση κάποιος ἀπὸ κείνες τὶς εὐλάβειες καὶ τὶς ἀρετές, με τὶς ὁποῖες καταπιάνονται (ὁ Θεὸς νὰ φυλάει!) ἀμέσως συγχύζονται, ἀμέσως ἀνάβουν ὅλοι ἀπὸ θυμὸ καὶ γίνονται ἕξαλλοι.

Καί, ἂν ὁ Θεὸς θέλοντας νὰ τοὺς φέρῃ σὲ ἀκριβῆ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ στὸν ἀληθινὸ δρόμο τῆς τελειότητος, τοὺς στείλῃ θλίψεις καὶ ἀρρώστειες ἢ παραχωρήσῃ νὰ τοὺς ἔρθουν διωγμοὶ (οἱ ὅποιοι εἶναι τὸ δοκιμαστήριο πὺ δοκιάζει τοὺς γνήσιους καὶ ἀληθινούς δούλους του), τότε φανερώνουν τὰ κρυφὰ τῆς καρδιάς τους, πὺ εἶναι διεφθαρμένοι ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια. Γιατί, σὲ κάθε λυπηρὸ γεγονὸς πὺ συμβαίνει, δὲν θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένουν ἀναπαυμένοι στὶς δίκαιες, ἂν καὶ κρυφές κρίσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε θέλουν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ταπεινωθέντα καὶ παθόντα Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ ταπεινωθοῦν κάτω ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα, ἔχοντας γιὰ ἀγαπητοὺς φίλους τους τοὺς διώκτες, σὰν ὄργανα τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ συνεργοὺς τῆς σωτηρίας τους.

Ὅποτε εἶναι φανερὸ πὺ βρίσκονται σὲ μεγάλο κίνδυνο. Γιατί, ἔχοντας τὸ ἐσωτερικὸ μάτι, δηλαδὴ τὸν νοῦ τους, σκοτεινὸ, βλέπουν με ἐκεῖνο τὸν ἑαυτὸν τους· καὶ σκεπτόμενοι νὰ πετύχουν τὶς ἐξωτερικὲς πράξεις πὺ κάνουν, πὺ εἶναι καλές, νομίζουν πὺ ἔφτασαν στὴν τελειότητα· καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο ὑπερηφανευόμενοι, κατακρίνουν τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀλλάξῃ ἄλλος κάποιους ἀπὸ αὐτούς, πὰρα μόνο μία ξεχωριστὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Γιατί εὐκολώτερα μετατρέπεται στὸ καλὸ ὁ φανερὸς ἀμαρτωλὸς, πὰρὰ ὁ ἀπόκρυφος καὶ σκεπασμένος με τὸ κάλυμμα τῶν φαινομενικῶν ἀρετῶν.

Τώρα λοιπὸν πὺ γνώρισες πολὺ καλὰ ὅτι ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ τελειότητα δὲν στέκεται σὲ αὐτὲς τὶς ἀρετές, πὺ εἶπαμε, γνώριζε ὅτι δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄλλα πὰρὰ ἀπὸ (4) τὴν γνῶσι τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικῆς μας μηδενιστικῆς καὶ κλίσεως σὲ κάθε κακὸ στὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ μας· στὴν ὑποταγῆ, ὄχι μόνο του Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν κτισμάτων, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ στὴν ἀποστροφῆ κάθε δικοῦ μας θελήματος, τέλειος ὑπακοῆς στὸ Θεῖο θέλημα· καὶ ἀκόμη, νὰ τὰ θέλουμε ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ κάνουμε ξεκάθαρα γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ (5) καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀρέσουμε σὲ αὐτόν, καὶ γιὰτί ἔτσι θέλει καὶ αὐτὸς καὶ ἔτσι πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾶμε καὶ νὰ τὸν ὑπηρετοῦμε.

Αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀγάπης, αὐτὸς πὺ ἔχει γραφτεῖ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ στὶς καρδίες τῶν πιστῶν δούλων του. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπάρνησις τοῦ ἑαυτοῦ μας, τὴν ὁποῖα ζητεῖ ἀπὸ ἐμᾶς ὁ Θεός. Αὐτὸς εἶναι ὁ γλυκὸς ζυγὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ φορτίο του τὸ ἐλαφρὸ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὑποταγῆ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, στὴν ὁποῖα μᾶς προσκαλεῖ ὁ λυτρωτὴς μας καὶ Διδάσκαλος με τὸ δικὸ του παράδειγμα καὶ με τὴ φωνὴ του (6).

Λοιπὸν, ἐσὺ ἀδελφέ, πὺ ἐπιθυμεῖς νὰ φθάσῃς στὸ ὕψος αὐτῆς τῆς τελειότητος, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνῃς μία ἀκατάπαυστη πάλη με τὸν ἑαυτὸ σου, γιὰ νὰ νικήσῃς γενναῖα καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃς ὅλα τὰ θελήματα μεγάλα καὶ μικρά, ἀναγκαστικά, πρέπει νὰ ἐτοιμασθῆς με κάθε προθυμία τῆς ψυχῆς σου σὲ αὐτὸ τὸν πόλεμο (γιατί, τὸ στεφάνι δὲν δίνεται σὲ ἄλλο, πὰρὰ μόνο στὸν γενναῖο πολεμιστή)· ὁ ὁποῖος πόλεμος, καθὼς εἶναι δυσκολώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλο πόλεμο (γιατί πολεμώντας ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μας, πολεμοῦμαστε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ μας), ἔτσι καὶ ἡ νίκη πὺ πετυχαίνουε σὲ αὐτόν, θὰ εἶναι ἐνδοξότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη, καὶ περισσότερο εὐπρόσδεκτη στὸν Θεό. Γιατί ἂν θελήσῃς νὰ θανατώσῃς τὰ ἄτακτα πάθη σου, καὶ τὶς ἐπιθυμίες καὶ θελήματά σου, θὰ ἀρέσῃς στὸν Θεὸ περισσότερο, καὶ θὰ τὸν ὑπηρετῆς καλύτερα, πὰρὰ νὰ μαστιγώνεσαι μέχρι νὰ βγάλῃς αἷμα, καὶ νὰ νηστεύῃς περισσότερο ἀπὸ τοὺς παλιούς ἐρημίτες, καὶ πὰρὰ νὰ ἐπέστρεφες στὸ καλὸ χιλιάδες ψυχές, ὄντας ἐσὺ κυριευμένος ἀπὸ τὰ πάθη (7).

Γιατί, ἂν κι ὁ Θεὸς ἀγαπᾶ περισσότερο τὴν ἐπιστροφῆ τῶν ψυχῶν, ἀπὸ τὴ νέκρωσι ἑνὸς μικροῦ θελήματος, ὁμως ἐσὺ, ἀγαπητέ, δὲν πρέπει νὰ θέλῃς, οὔτε νὰ κάνῃς τίποτα ἄλλο βασικώτερο, ἀπὸ ἐκεῖνο πὺ ὁ Θεὸς ζητᾶ, καὶ θέλει πλέον ἀποκλειστικά ἀπὸ σένα· γιὰτί αὐτὸς, βεβαιότατα, καλύτερα εὐχαριστεῖται στὸ νὰ ἀγωνίζεσαι γιὰ νὰ ἀπονεκρώσῃς ἐσὺ τὰ δικά σου πάθη, πὰρὰ στὸ νὰ κάνῃς ὅποιοδήποτε ἄλλο πρᾶγμα, καὶ ἂς εἶναι μεγάλο καὶ σπουδαῖο, παραβλέποντας τὰ πάθη σου.

Τώρα λοιπὸν, πὺ ἔμαθες ἀπὸ τί ἀποτελεῖται ἡ χριστιανικὴ τελειότητα καὶ ὅτι γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃς πρέπει νὰ ἔχῃς ἕνα παντοτινὸ καὶ σκληρότατο πόλεμο ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου, εἶναι ἀνάγκη νὰ

προμηθευτής τέσσερα πράγματα, σὰν ὄπλισμό πολὺ ἀσφαλῆ καὶ ἀναγκαῖο, γιὰ νὰ γίνῃς νικητὴς σὲ αὐτὸν τὸν ἀόρατο πόλεμο καὶ νὰ λάβῃς τὸ στεφάνι. Καὶ αὐτὰ εἶναι: α) τὸ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι ποτὲ τὸν ἑαυτὸν σου, β) τὸ νὰ ἔχῃς πάντα ὄλο σου τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα στὸ Θεὸ γ) τὸ νὰ ἀγωνίζεσαι πάντα· καὶ δ) τὸ νὰ προσεύχεσαι. Γιὰ αὐτὰ θέλω νὰ σοῦ μιλήσω ξεχωριστά, σὺν Θεῷ, σύντομα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.

Δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευώμαστε, οὔτε νὰ δίνουμε θάρρος ποτὲ στὸν ἑαυτό μας.

Τὸ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι τὸν ἑαυτόν σου (8), ἀγαπητέ μου ἀδελφέ, εἶναι τόσο ἀναγκαῖο σε αὐτὸν τὸν πόλεμο, πὺ χωρὶς αὐτό, νὰ εἶσαι βέβαιος, ὅτι, ὄχι μόνον δὲν θὰ μπορέσεις νὰ πετύχεις τὴ νίκη πὺ ἐπιθυμεῖς, ἀλλ' οὔτε κὰν νὰ ἀντισταθεῖς στὸ παραμικρὸ καὶ αὐτό, ἄς τυπωθεῖ καλὰ στὸ νοῦ σου.

Γιατὶ, ἐμεῖς πράγματι, ὄντας φυσικὰ διεφθαρμένοι ἀπὸ τὴ φύσι μας ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, ἔχουμε σὲ μεγάλη ὑπόληψι τὸν ἑαυτό μας, ἢ ὅποια ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀλήθεια, παρὰ ἓνα ψέμα καὶ τίποτα ἄλλο, ἐμεῖς ὅμως, νομίζουμε μὲ μία ἀπατηλὴ ἐντύπωση, πὺ εἴμαστε κάποιοι (9). Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἐλάττωμα, πὺ πολὺ δύσκολα ἀναγνωρίζεται, καὶ πὺ δὲν ἀρέσει στὸ Θεό, ὁ ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ ἔχουμε ἐμεῖς μία γνώσι χωρὶς δόλο γι' αὐτὴ τὴν βεβαιότατη ἀλήθεια.

Δηλαδή, νὰ ξέρουμε, ὅτι κάθε χάρι καὶ ἀρετὴ πὺ ἔχουμε, προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν μόνο, πὺ εἶναι ἡ πηγὴ κάθε ἀγαθοῦ καὶ ὅτι, ἀπὸ μᾶς, δὲν μπορεῖ νὰ προέλθῃ κανένα καλό, οὔτε κανένας καλὸς λογισμὸς, πὺ νὰ τοῦ ἀρέσῃ. Ἄν καὶ αὐτὴ ἡ ἀναγκαιότατη ἀλήθεια (δηλαδή, τὸ νὰ μὴ πιστεύουμε στὸν ἑαυτόν μας) εἶναι ἔργο τοῦ θεϊκοῦ τοῦ χεριοῦ, πὺ συνηθίζει νὰ τὸ δίνῃ στοὺς ἀγαπημένους του φίλους, πότε μὲ ἐμπνεύσεις καὶ φωτισμούς, πότε μὲ σκληρὰ μαστιγώματα καὶ θλίψεις, πότε μὲ βίαιους καὶ σχεδὸν ἀνίκητους πειρασμούς, καὶ πότε μὲ ἄλλα μέσα, πὺ ἐμεῖς δὲν καταλαβαίνουμε· μὲ ὅλα αὐτά, θέλει νὰ γίνετα καὶ ἀπὸ μέρους μας ἐκεῖνο, πὺ ἀνήκει, καὶ εἶναι δυνατὸν σὲ μᾶς. Γι' αὐτὸ λοιπόν, ἀδελφέ μου, σοῦ σημειώνω ἐδῶ τέσσερεις τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖς, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πετύχῃς αὐτὴ τὴν ἀμφιβολία τοῦ ἑαυτοῦ σου, δηλαδή, τὸ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι ποτὲ τὸν ἑαυτό σου.

Ὁ α΄ εἶναι τὸ νὰ γνωρίσῃς τὴν μηδαμινότητά σου (10) καὶ νὰ σκεφθῆς, ὅτι ἀπὸ μόνος σου δὲν μπορεῖς νὰ κάνῃς κανένα καλό, γιὰ τὸ ὅποιο νὰ γίνῃς ἄξιος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ὁ β΄ τὸ νὰ ζητῆς γι' αὐτὸ πολλές φορές βοήθεια ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ θερμὲς καὶ ταπεινὲς δεήσεις, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι χάρισμα δικό Του· καὶ ἂν θέλῃς νὰ τὸ πάρῃς, πρέπει πρῶτα νὰ σκεφθῆς τὸν ἑαυτό σου, ὄχι μόνον γυμνὸ ἀπὸ αὐτὴ τὴ γνώσι τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ πάντα ἀδύνατο νὰ τὴν ἀπόκτησῃς· ἔπειτα, νὰ μιᾶς μὲ οἰκειότητα πολλές φορές μπροστὰ στὴ μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστεύω σταθερά, ἐξ αἰτίας τοῦ πελάγους τῆς εὐσπλαχνίας του, θὰ σοῦ τὴν δώσῃ, ὅταν αὐτὸς γνωρίσῃ, μὴν ἀμφιβάλλῃς καθόλου, ὅτι θὰ τὴν ἀπολαύσῃς.

Ὁ γ΄ τρόπος, εἶναι τὸ νὰ συνηθίσῃς νὰ φοβᾶσαι πάντα τὸν ἑαυτό σου· νὰ φοβᾶσαι τοὺς ἀναριθμητοὺς ἐχθροὺς, στοὺς ὁποίους, δὲν εἶσαι δυνατὸς νὰ κάνῃς οὔτε τὴν παραμικρὴ ἀντίστασι, νὰ φοβᾶσαι τὴ πολὺ δυνατὴ τους συνήθεια στὸ νὰ πολεμοῦν τὶς πανουργίες, τὰ στρατηγήματά τους, τὶς μεταμορφώσεις τους σὲ ἀγγέλους φωτός· τὰ ἀναριθμητὰ τεχνάσματα καὶ παγίδες, πὺ σοῦ στήνουν κρυφὰ στὸν ἴδιο τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς.

Ὁ δ΄ τρόπος εἶναι, ὅταν πέσῃς σὲ κανένα ἐλάττωμα νὰ σκεφθῆς καθαρὰ τὴν ἀπόλυτη ἀδυναμία σου· ἐπειδὴ, γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ παραχώρησε ὁ Θεὸς νὰ πέσῃς, γιὰ νὰ μάθῃς καλύτερα τὴν ἀσθένεια σου (11) καὶ ἔτσι νὰ μάθῃς, ὄχι μόνον νὰ περιφρονηῖς ἐσὺ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό σου σὰν ἓνα τίποτα, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλῃς νὰ σὲ καταφρονοῦν καὶ οἱ ἄλλοι σὰν τέτοιου εἶδους ἀσθενῆ. Γιατὶ χωρὶς αὐτὴ τὴν θέλησι, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ ἐνάρετη δυσπιστία τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἢ ὅποια ἔχει τὸ θεμέλιό της στὴν ἀληθινὴ ταπεινώσι καὶ στὴν προλεγόμενη ἔμπρακτη γνώσι τῆς δοκιμῆς.

Ὅποτε, καθ' ἓνας βλέπει πόσο ἀπαραίτητο εἶναι σ' ἐκεῖνον πὺ θέλει νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸ οὐράνιο φῶς, τὸ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτό του, τὴν ὅποια γνώσι συνηθίζει νὰ τὴν δίνῃ ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ στοὺς ὑπερήφανους καὶ προληπτικούς, μέσα ἀπὸ τὶς πτώσεις, ἀφίνοντάς τους δηλαδή μὲ δίκαιο τρόπο νὰ

πέφτουν σὲ κανένα ἐλάττωμα (ἀπὸ τὸ ὁποῖο νομίζουν πὼς ἠμποροῦν νὰ φυλαχτοῦν) γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀδυναμία τους, καὶ νὰ μὴ ἐπιστεῦνται πλέον στὸν ἑαυτὸν τους καθόλου.

Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ μέσο, τὸ τόσο ἄθλιο καὶ ἀναγκαστικό, δὲν συνηθίζει νὰ τὸ μεταχειρίζεται πάντοτε ὁ Θεός, παρά, ὅταν τὰ ἄλλα μέσα, τὰ πιὸ ἐλεύθερα, ὅπως εἶπαμε, δὲν προξενοῦν στὸν ἄνθρωπο αὐτὴ τὴν ἐπίγνωσι τοῦ ἑαυτοῦ του· γιατί τότε παραχωρεῖ νὰ πέσει ὁ ἄνθρωπος σὲ σφάλματα τόσο μεγαλύτερα ἢ μικρότερα, ὅσο εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ὑπόληψις, πού ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του· ὥστε, ὅπου δὲν ὑπάρχει καμία ἀπολύτως ὑπόληψις, καθὼς συνέβη στὴν Παρθένο Μαρία, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει παρομοίως οὔτε καὶ καμία πτώσις· λοιπόν, ὅταν ἐσὺ πέσεις, τρέξε ἀμέσως μὲ τὸν λογισμό στὴ ταπεινὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ σου, καὶ μὲ ἐπίμονη προσευχὴ ζήτησε ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ σοῦ δώσει τὸ ἀληθινὸ φῶς, γιὰ νὰ γνωρίσης τὴν μηδαμινότητά σου καὶ νὰ μὴ δείχνης ἐμπιστοσύνη καθόλου στὸν ἑαυτὸν σου, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴ πέσης πάλι καὶ μάλιστα σὲ μεγαλύτερη βλάβη καὶ φθορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄.

Ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό.

Εἶναι πολὺ ἀναγκαῖο σε αὐτὸν τὸν πόλεμο, τὸ νὰ μὴν ἐμπιστευώμαστε τὸν ἑαυτὸν μας, ὅπως εἶπαμε· παρόλα αὐτὰ, ἐὰν ἀπελπισθοῦμε μόνο, δηλαδή, ἐὰν ἀποβάλουμε, μόνον κάθε πεποίθησι τοῦ ἑαυτοῦ μας, βέβαια, ἢ τραποῦμε σὲ φυγὴ, ἢ θὰ νικηθοῦμε, καὶ θὰ κυριευθοῦμε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Γι' αὐτὸ, κοντὰ στὴ ὀλοκληρωτικὴ ἀπάρνησι τοῦ ἑαυτοῦ μας, χρειάζεται ἀκόμη καὶ ἡ πλήρης ἐλπίδα καὶ ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό, ἐλπίζοντας δηλαδή ἀπὸ αὐτὸν μόνο κάθε καλὸν καὶ κάθε βοήθεια καὶ νίκη. Γιατί, καθὼς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας, ὅπου εἶμαστε τὸ τίποτα, τίποτα ἄλλο δὲν περιμένουμε, παρὰ γκρεμίσματα καὶ πτώσεις, γιὰ τὰ ὁποῖα καὶ πρέπει νὰ μὴν ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ μας τελείως, κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἀπολαύσουμε ὅπωςδὴποτε ἀπὸ τὸν Θεὸν κάθε νίκη, ἀμέσως μόλις ὀπλίσουμε τὴν καρδιά μας μὲ μίαν ζωντανὴ ἐλπίδα σὲ αὐτόν, ὅτι θὰ λάβουμε τὴν βοήθειά του σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο τὸ ψαλμικὸ «σ' αὐτὸν ἔλπισε ἡ καρδιά μου καὶ βοηθήθηκα» (Ψαλμ. 27,9).

Αὐτὴν τὴν ἐλπίδα, μαζὶ καὶ βοήθεια, μπορούμε νὰ πετύχουμε γιὰ τέσσερις λόγους.

α) Γιατί τὴν ζητᾶμε ἀπὸ ἕνα Θεό, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ εἶναι Παντοδύναμος, ὅτι θέλει μπορεῖ νὰ τὸ κάνη καὶ στὴ συνέχεια μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ καὶ μᾶς.

β) Γιατί, τὴν ζητᾶμε ἀπὸ ἕνα Θεὸ ὁ ὁποῖος, ὄντας ἄπειρα σοφός, ὅλα, τὰ πάντα γνωρίζει μὲ πλήρη τελειότητα, καὶ ἐπομένως γνωρίζει ὅλο ἐκεῖνο πού ταιριάζει στὴ σωτηρία μας.

γ) Γιατί ζητᾶμε αὐτὴ τὴν βοήθεια, ἀπὸ ἕνα Θεό, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ εἶναι ἀτέλειωτα ἀγαθός, μὲ μία ἀγάπη καὶ θέλῃσι πού δὲν περιγράφεται, εἶναι πάντα ἕτοιμος γιὰ νὰ δώσει ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα, καὶ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, ὅλη τὴ βοήθεια πού μᾶς χρειάζεται, γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ὀλοκληρωτικὴ νίκη τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀμέσως ὅταν τρέξουμε στὴν ἀγκαλιά του μὲ σταθερὴ ἐλπίδα.

Καὶ πὼς εἶναι δυνατόν, ὁ καλὸς ἐκεῖνος Ποιμένας μας, πού ἔτρεχε τριαντατρία χρόνια ἀναζητώντας τὸ χαμένο πρόβατο, μὲ τόσο δυνατὲς φωνές, πού βράχνιασε ὁ λάρυγκας, πού περπάτησε δρόμο τόσο κοπιαστικὸ καὶ ἀκανθώδη, πού ἔχυσε ὅλο του τὸ αἷμα καὶ ἔδωσε τὴ ζωὴ, πὼς εἶναι δυνατόν, λέω, τώρα πού αὐτὸ τὸ πρόβατο ἀκολουθεῖ πίσω του, καὶ μὲ ἐπιθυμία φωνάζει, καὶ τὸν παρακαλεῖ, νὰ μὴ γυρίσῃ σὲ αὐτὸ τοὺς ὀφθαλμούς του; πὼς μπορεῖ νὰ μὴν τὸ ἀκούσῃ; καὶ νὰ μὴν τὸ βάλῃ στοὺς θείους του ὤμους, κάνοντας γιορτὴ μὲ ὅλους τοὺς Ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ; καὶ ἂν ὁ Θεός μας δὲν παύει ἀπὸ τὸ νὰ γυρεῖ μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια καὶ ἀγάπη, νὰ βρῇ κατὰ τὴν εὐαγγελικὴ παραβολή, τὴ χαμένη δραχμὴ, τὸν τυφλὸ καὶ κωφὸ ἀμαρτωλό, πὼς γίνεται τώρα νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτόν, πού σὰν χαμένο πρόβατο, φωνάζει καὶ καλεῖ τὸν δικό του Ποιμένα; καὶ ποιὸς θὰ πιστέψῃ ποτέ, πὼς ὁ Θεός, πού χτυπάει πάντα τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιθυμώντας νὰ μπῆ μέσα καὶ νὰ δειπνήσῃ, σύμφωνα μὲ τὴν ἱερὴ Ἀποκάλυψι (12), δίνοντας σὲ αὐτόν τὰ χαρίσματά του, ὅτι, ὅταν τοῦ ἀνοίγῃ τὴν καρδιά ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸν προσκαλῇ, αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νὰ κάνη μὲ τὴν θέλησί του τὸν κωφὸ καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ μπῆ;

Ὁ δ' τρόπος γιὰ ν' ἀπόκτηση κάποιος αὐτὴν τὴν στοὺς Θεὸν ἐλπίδα καὶ βοήθεια, εἶναι τὸ νὰ τρέξη μὲ τὴν μνήμη τοῦ στὴν ἀλήθεια τῶν θείων Γραφῶν, οἱ ὁποῖες, σὲ τόσα μέρη ἄς δείχνουν φανερά, ὅτι δὲν ἔμεινε ποτὲ ντροπιασμένος καὶ ἀβοήθητος, ὅποιος ἔλπισε στὸν Θεό. «Κοιτάξτε τὶς ἀρχαῖες γενεές καὶ στοχασθῆτε· ποῖος ἐμπιστεύθηκε στὸν Κύριο καὶ καταντροπιάσθηκε;» (Σειρὰχ 2,9) (13).

Μὲ τὰ τέσσαρα λοιπὸν αὐτὰ ὄπλα ὀπλίσου, ἀδελφέ μου. Καὶ ἄρχισε τὸ ἔργο, καὶ πολέμησε γιὰ νὰ νικήσης· καὶ βέβαια ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἀποκτήσης, ὄχι μόνον τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐλπίδα στὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀπελπισία στὸν ἑαυτό σου, γιὰ τὴν ὁποία δὲν παραλείπω νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω καὶ σὲ αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, ὅτι ἔχεις πολλὴ ἀνάγκη ἀπὸ τὴν γνῶσι τῆς ἐπειδὴ, στὸν ἄνθρωπο εἶναι τόσο πολὺ προσκολλημένη ἢ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του, ὅτι εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο κάτι καὶ τόσο λεπτή, πού σχεδὸν πάντα ζῆ κρυφὰ μέσα στὴν καρδιά μας, καὶ μᾶς φαίνεται πὼς δὲν ἔχομε ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό μας καὶ ἔχομε ἐλπίδα στὸ Θεό. Ὄποτε, γιὰ νὰ φεύγης ἐσύ, ὅσο μπορείς, αὐτὴ τὴν μάταιη ὑπόληψι, καὶ νὰ ἐργάζεσαι μὲ τὴν ἔλλειψι ἐπιστοσύνης στὸν ἑαυτό σου καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα στὸ Θεό, εἶναι ἀνάγκη νὰ προπορεύεται ἡ σκέψις τῆς ἀδυναμίας σου, πιὸ πρὶν ἀπὸ τὴν σκέψη τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, καὶ πάλι αὐτὲς οἱ δύο μαζὶ νὰ προπορεύωνται πρὶν ἀπὸ κάθε μας πρᾶξι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄.

Πὼς μπορεῖ νὰ γνωρίσει κάποιος ἐὰν ἐργάζεται μὲ τὴν μὴ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐλπίδα στὸν Θεό.

Πολλὲς φορὲς νομίζουν μερικοὶ αὐθάδεις ὅτι δὲν ἔχουν κανένα θάρρος στὸν ἑαυτό τους καὶ ὅτι ὅλη τους τὴν ἐλπίδα καὶ πεποίθησι, τὴν ἔχουν στὸν Θεό· ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι· καὶ γι' αὐτὸ βεβαιώνονται ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα πού ἔρχεται σὲ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ξεπεσμό τους, ὅταν συμβῆ. Γιατὶ ἂν ἴσως αὐτοὶ λυποῦνται στὸν ξεπεσμό τους καί, κατὰ κάποιον τρόπο, ἀπελπίζονται καὶ νομίζουν ὅτι μποροῦν στοὺς ἐξῆς νὰ κάνουν καλὸ, αὐτὸ εἶναι σίγουρο σημεῖο, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ ξεπεσμοῦ τους πίστευαν στὸν ἑαυτό τους καὶ ὄχι στὸν Θεό. Καὶ ἐὰν ἡ λύπη καὶ ἡ ἀπελπισία τους εἶναι μεγάλη, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι καὶ πολὺ πίστευαν στὸν ἑαυτό τους καὶ λίγο στὸ Θεό, γιὰ τὸ ὅποιος δὲν ἐμπιστεύεται πολὺ στὸν ἑαυτό του καὶ ἐλπίζει στὸ Θεό, ὅταν ξεπέσει, δὲν ἀπορεῖ τόσο πολὺ, οὔτε λυπᾶται ὑπερβολικά, ἐφόσον γνωρίζει, ὅτι αὐτὸ τοῦ συμβαίνει γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ γιὰ τὴν λίγη ἐλπίδα πού ἔχει στὸν Θεό μάλιστα τότε ἀπιστεῖ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ μὲ περισσότερη ταπεινώσι ἐλπίζει στὸ Θεό καὶ μισώντας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὰ ἄτακτα πάθη, πού εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ξεπεσμοῦ του, μὲ ἕνα μεγάλο πόνος ἤσυχος καὶ εἰρηνικός, γιὰ τὴ λύπη τοῦ Θεοῦ, ἀποκτᾶ βέβαια τὴν ἀπιστία στὸν ἑαυτό του, καταδιώκει ὅμως τοὺς ἐχθροὺς του μέχρι θανάτου μὲ μεγαλύτερη γενναϊότητα καὶ ἀποφασιστικότητα.

Αὐτὰ πού εἶπα, ἐπιθυμῶ νὰ τὰ σκεφθοῦν μερικοὶ, πού νομίζουν πὼς εἶναι ἐνάρετοι καὶ πνευματικοί, οἱ ὁποῖοι, ὅταν πέσουν σὲ κανένα ἐλάττωμα, δὲν μποροῦν, οὔτε θέλουν νὰ εἰρηνεύσουν καὶ μερικὲς φορὲς θέλοντας νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν πολλὴ λύπη καὶ τὴν ἐνόχλησι, πού τοὺς συμβαίνει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ τους, τρέχουν ἀμέσως γι' αὐτὸ καὶ μόνον στὸν πνευματικὸ πατέρα, στὸν ὁποῖον ἔπρεπε κυρίως νὰ πηγαίνουν γιὰ νὰ ξεπλυθοῦν ἀπὸ τὴν μόλυνσι τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ λάβουν δύναμι κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους, μὲ τὸ ἀγιώτατο μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄.

Τὸ λάθος πού κάνουν πολλοὶ νομίζοντας ὡς ἀρετὴ τὴν μικροψυχία.

Σχετικὰ μὲ αὐτὸ, βρίσκονται σὲ πλάνη πολλοὶ, ὅσοι νομίζουν γιὰ ἀρετὴ τὴν ὀλιγοψυχία καὶ τὴν ὑπερβολικὴ λύπη πού τοὺς συνοδεύει ὕστερα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, μὴ γνωρίζοντας ὅτι αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ κρυφὴ ὑπερηφάνεια καὶ πρόληψι, πού ἔχουν κάνει θεμέλια πάνω στὴν ἐλπίδα καὶ στοὺς θάρρους πού ἔχουν στὸ ἑαυτό τους καὶ στὶς δυνάμεις τους. Γιατὶ αὐτοὶ, ὑπολογίζοντας τὸν ἑαυτό τους ὅτι εἶναι κάτι, κατὰ κάποιον τρόπο, ξεθάρρεψαν πολὺ, καὶ βλέποντας μὲ τὴν δοκιμὴ τῆς πτώσεως, ὅτι δὲν ἔχουν καμμία

δύναμι, ταράζονται και απορρούν, σαν για κανένα πράγμα καινούργιο και ολιγοψυχοῦν βλέποντας πεσμένο στη γῆ ἐκείνο στο ὁποῖο βασίσθηκαν (δηλαδή τὸν ἑαυτό τους), πάνω στὸν ὁποῖο εἶχαν ἀποθέσει τὸ θάρρος και τὴν ἐλπίδα τους. Αὐτὸ ὅμως δὲν γίνεται και στὸν ταπεινὸ, ὁ ὁποῖος μόνο στο Θεὸ ἔχει τὴν ἐλπίδα και τὸ θάρρος του, χωρὶς νὰ ἔχη καμία ἐλπίδα στὸν ἑαυτό του. Γι' αὐτὸ, ὅταν πέση σὲ κάθε εἶδους σφάλμα, ἂν και αἰσθάνεται πόνος και λύπη, μὲ ὅλο τοῦτο δὲν ταράσσεται, οὔτε ἀπορεῖ. Γιατὶ ξέρεῖ ὅτι αὐτὸ τοῦ συνέβη ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα και τὴν ἀδυναμία τοῦ ἑαυτοῦ του, ἡ ὁποία γνωρίζεται πολὺ καλά μὲ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄.

Ἄλλες ἐμπειρίες, μέσα ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποκτᾶται ἡ ἀπιστία στὸν ἑαυτό μας και ἡ ἐμπιστοσύνη και τὸ θάρρος στο Θεό.

Ἐπειδὴ ὅλη ἡ δύναμις μὲ τὴν ὁποία νικῶνται οἱ ἐχθροὶ μας, γεννιέται ἀπὸ τὴν μὴ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό μας και ἀπὸ τὴν ἐλπίδα στο Θεό, εἶναι ἀνάγκη νὰ προμηθευθῆς ἀδελφέ μου, ἀπὸ τίς εἰδήσεις αὐτές, για νὰ ἀποκτήσης τὴν δύναμι αὐτή, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, γνώριζε λοιπὸν μὲ βεβαιότητα, ὅτι, οὔτε ὅλα τὰ προτερήματα, εἴτε φυσικὰ εἶναι, εἴτα ἀποκτημένα, οὔτε ὅλα τὰ χαρίσματα πὸν δίνονται δωρεάν, οὔτε ἡ γνῶσις ὅλη τῆς θείας Γραφῆς, οὔτε τὸ πῶς ἐργαστήκαμε πολλὰ χρόνια τὸ Θεὸ και συνηθίσαμε τὴν ἐργασία του· ὅλα αὐτὰ, δὲν θὰ μᾶς κάνουν νὰ ἐκπληρώσουμε τὸ θεῖο του θέλημα, ἂν και σὲ κάθε καλὸ θεάρεστο, πὸν θὰ πρέπει νὰ κάνουμε και σὲ κάθε κίνδυνο, πὸν πρέπει νὰ ἀποφύγουμε και σὲ κάθε σταυρὸ πὸν πρέπει νὰ σηκώσουμε κατὰ τὸ θέλημά του, ἂν, λέω, δὲν ἀνυψώση τὴν καρδιά μας μιὰ ξεχωριστὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ και δὲν μᾶς δυναμώση για νὰ τὰ ἐκτελέσουμε, καθὼς εἶπε ὁ Κύριος «χωρὶς ἐμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε» (Ἰωάν. 15,15). Ὅστε, ἐμεῖς πρέπει σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ και σὲ ὅλες τίς ἡμέρες και ὥρες και στιγμές, νὰ ἔχουμε αὐτὴ τὴν ἀποφασιστικὴ γνώμη, ὅτι μὲ κανένα τρόπο και κανένα λογισμό, δὲν θὰ μπορέσουμε ποτὲ νὰ ἐμπιστευθοῦμε και νὰ ἐλπίσουμε στὸν ἑαυτό μας.

Γιὰ τὴν στο Θεὸ ἐλπίδα, κοντὰ σ' ἐκεῖνα πὸν σοῦ εἶπα στο γ' κεφάλαιο, γνώριζε, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο εὐκολώτερο στο Θεό, ὅσον τὸ νὰ νικήσης τοὺς ἐχθροὺς σου, τόσο τοὺς λίγους, ὅσο και τοὺς πολλούς· τόσο τοὺς παλιούς και ἀνδρείους, ὅσο και τοὺς νέους και ἀδυνάτους. Λοιπὸν, μία ψυχὴ, ἃς εἶναι φορτωμένη ἀπὸ ἁμαρτίες, ἃς ἔχη ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ κόσμου· ἃς εἶναι μολυσμένη, ὅσο μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κάποιος, ἃς δοκίμασε ὅσο θέλησε και ὅσο μπόρεσε νὰ μεταχειρισθῆ κάθε μέσο και ἀγῶνα, για νὰ ἀφήση τὴν ἁμαρτία και νὰ κάνη τὸ καλὸ και δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ ἀποκτήση κανένα μικρὸ μερίδιο καλοῦ, μάλιστα νὰ προχωρᾷ ἀκόμη πιὸ βαθειὰ στο κακό, ὅμως, μὲ ὅλα αὐτὰ, δὲν πρέπει νὰ σταματήση ποτέ, νὰ ἐλπίζη στο Θεό, οὔτε πρέπει νὰ ἐγκαταλείψη ποτὲ τὰ ὅπλα και τοὺς ἀγῶνες τοὺς πνευματικούς, ἀλλὰ πρέπει νὰ πολεμᾷ πάντα ἀνδρειωμένα. Γιατὶ, πρέπει νὰ γνωρίζης ὅτι σὲ αὐτὸ τὸν ἀόρατο πόλεμο δὲν χάνει ὁποῖος δὲν παύσει ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ πολεμᾷ και νὰ ἐλπίζη στο Θεό, τοῦ ὁποῖου ἡ βοήθεια, δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ τοὺς πολεμιστὲς του, μολοντί και μερικὲς φορὲς ἐπιτρέπει νὰ μένουν πληγωμένοι· ἃς πολεμῆ λοιπὸν ὁ καθένας, διότι σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο στηρίζεται τὸ πᾶν. Και τὸ ἱατρικὸ εἶναι ἕτοιμο και δραστικὸ, για νὰ δοθῆ στοὺς πολεμιστὲς, πὸν γυρεύουν τὸν Θεὸ και τὴν βοήθειά του, μὲ σταθερὴ ἐλπίδα. Γιατὶ σὲ καιρὸ πὸν αὐτοὶ δὲν τὸ ἐλπίζουν, θὰ ἐξαφανισθοῦν οἱ ἐχθροὶ τους ὅπως ἔχει γραφῆ, «ἔχασε τὴν πολεμικὴ του δύναμι ὁ μαχητὴς τῆς Βαβυλώνας» (Ἰερ. 51,30).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄.

Πῶς πρέπει νὰ ἐκπαιδεύουμε τὸ νοῦ μας, για νὰ τὸν φυλάμε ἀπὸ τὴν ἀμάθεια.

Ἄν ἡ δυσπιστία στον ἑαυτό μας και ἡ ἐλπίδα στο Θεό, οἱ τόσο ἀπαραίτητες σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο, μείνουν μοναχές, ὄχι μόνον δὲν θὰ νικήσουμε, ἀλλὰ και θὰ γκρεισθοῦμε σὲ πολλὰ κακά. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, κοντὰ σὲ αὐτὲς χρειάζεται και ἡ ἐκγύμνασι, πὸν εἶναι τὸ τρίτο πράγμα πὸν εἶπαμε σὲ τὴν ἀρχή, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται πρῶτα μὲ τὸ νοῦ και μὲ τὴ θέλησι. Και τὸν μὲν νοῦ πρέπει νὰ φυλάμε ἀπὸ τὴν ἀγνωσία, ἡ ὁποία εἶναι σὲ αὐτὸν πολὺ ἀντίθετη, ἐπειδὴ τὸν σκοτίζει και τοῦ ἐμποδίζει σὲ τὴν γνῶσι τῆς ἀλήθειας, ἡ ὁποία

είναι τὸ δικό του ἀντικείμενο. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν γυμνάσουμε, ὥστε νὰ γίνῃ λαμπρὸς καὶ καθαρὸς, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ διακρίνῃ καλὰ ἐκεῖνο πὺ μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ καθαρίσουμε τὴν ψυχὴ μας ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ τὴν στολίσουμε μὲ τὶς ἀρετές.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν λαμπρότητα τοῦ νοῦ μποροῦμε νὰ τὴν ἀποκτήσουμε μὲ δυὸ τρόπους· ὁ πρῶτος καὶ πλέον ἀναγκαῖος, εἶναι ἡ προσευχὴ, μὲ τὴν ὁποία παρακαλοῦμε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νὰ καταδεχθῇ νὰ σκορπίσῃ τὸ θεῖο του φῶς μέσα στὶς καρδιές μας, τὸ ὁποῖο, βέβαια, θὰ τὸ κάνῃ ἂν ζητήσουμε πραγματικὰ μόνον τὸν Θεό, ἂν κάνουμε τὸ θέλημά του τὸ ἅγιο καὶ ἂν ὑποτάξουμε κάθε τί μας στὴ συμβουλή καὶ ἐρώτησι τῶν ἐμπειρῶν καὶ πνευματικῶν μας Πατέρων.

Ὁ δεῦτερος τρόπος εἶναι, μία παντοτεινὴ ἐκγύμνασις βαθείας σκέψεως καὶ μελέτης τῶν πραγμάτων, γιὰ νὰ γνωρίσουμε μὲ αὐτὴ, ποῖα πράγματα εἶναι καλὰ, ποῖα κακὰ, ὅχι ὅπως τὰ κρίνει λανθασμένα ἡ αἴσθησις καὶ ὁ κόσμος, ἀλλὰ καθὼς τὰ κρίνει ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, δηλαδή, ἡ ἀλήθεια τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν καὶ τῶν πνευματοφόρων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας. Γιατί, ὅταν αὐτὴ ἡ σκέψις καὶ μελέτη γίνῃ σωστὴ καὶ ὅπως πρέπει, μᾶς κάνει νὰ γνωρίσουμε καθαρὰ ὅτι πρέπει νὰ θεωροῦμε μηδὲν καὶ μάταια καὶ ψεύτικα ὅλα ἐκεῖνα πὺ ἀγαπᾶ καὶ μὲ διαφόρους τρόπους ζητᾷ ὁ τυφλὸς καὶ διεφθαρμένος κόσμος.

Δηλαδή, ὅτι οἱ τιμές καὶ οἱ ἡδονές καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ματαιότητα καὶ θάνατος τῆς ψυχῆς· ὅτι οἱ βρῖσιές καὶ οἱ δυσφημίσεις πὺ μᾶς κάνει ὁ κόσμος, προξενοῦν σὲ μᾶς ἀληθινὴ δόξα καὶ οἱ θλίψεις χαρὰ· μὲ τὸ νὰ συγχωρᾶμε τοὺς ἐχθροὺς μας καὶ νὰ τοὺς κάνουμε καλὰ, εἶναι μεγαλοψυχία καὶ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ὁμοιότητες μὲ τὸν Θεό· ὅτι περισσότερο ἰσχύει τὸ νὰ καταφρονῆσῃ κάποιος τὸν κόσμο, παρὰ νὰ εἶναι ἐξουσιαστὴς ὅλου τοῦ κόσμου· ὅτι τὸ νὰ ὑπακούῃ κάποιος πρόθυμος, εἶναι μία πρᾶξις μᾶλλον μεγαλόψυχη καὶ γενναία, παρὰ τὸ νὰ ὑποτάσῃ καὶ νὰ προστάζει μεγάλους βασιλεῖς.

Ὅτι ἡ ταπεινὴ γνῶσις τοῦ ἑαυτοῦ μας, πρέπει νὰ τιμᾶται περισσότερο ἀπὸ τὸ ὕψος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, ὅτι τὸ νὰ νικήσουμε καὶ νὰ νεκρώσουμε τὰ θελήματά μας καὶ τὶς ὀρέξεις μας, ὅσο καὶ ἂν εἶναι μικρές, εἶναι ἄξιο μεγαλύτερου ἐπαίνου, παρὰ τὸ νὰ καταπολεμήσουμε πολλὰ κάστρα, νὰ κατατροπώσουμε δυνατὰ στρατόπεδα μὲ τὰ ὄπλα στὰ χέρια καὶ τὸ νὰ κάνουμε θαύματα ἢ νὰ ἀναστήσουμε νεκροὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

Γιατί δὲν διακρίνουμε σωστὰ τὰ πράγματα καὶ μὲ ποιὸν τρόπο μποροῦμε νὰ τὰ γνωρίζουμε.

Ἡ αἰτία πὺ δὲν διακρίνουμε ὀρθὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα πὺ εἶπαμε καὶ ἄλλα πολλά, εἶναι γιατί δὲν τὰ σκεφτόμαστε στὸ βάθος τους ποῖα εἶναι, ἀλλὰ πιάνουμε τὴν ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος σὲ αὐτὰ, ἀμέσως ἀπὸ μὴν τὴν ἐξωτερικὴ τους μελέτη καὶ ἐμφάνισι. Ἐτσι ὅταν, ἡ ἀγάπη τους ἢ τὸ μῖσος προλαβάνουν καὶ σκοτιζοῦν τὸ νοῦ μας καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ διακρίνῃ σωστὰ, ὅπως εἶναι στὴν ἀλήθεια (14). Λοιπὸν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴν βρῇ τόπον ἢ πλάνη αὐτὴ στὸ νοῦ σου, πρόσεχε καλὰ· καὶ ὅταν, ἡ βλέπῃς μὲ τὰ μάτια ἢ μελετᾷς μὲ τὸ νοῦ κανένα πρᾶγμα, κράτα ὅσο μπορεῖς τὴν θέλησί σου καὶ μὴ τὴν ἀφήσῃς νὰ τὸ ἀγαπήσῃ ἢ νὰ τὸ μισήσῃ, ἀλλὰ παρατήρησέ το μὲ τὸ νοῦ μοναχά.

Πρὶν ἀπ' ὅλα, ὅμως, σκέψου φρόνιμα, ὅτι ἂν αὐτὸ εἶναι ὀδυνηρὸ καὶ ἀντίθετο στὴν φυσικὴ σου κλίσι, παρακινεῖσαι ἀπὸ τὸ μῖσος νὰ τὸ ἀποστρέφῃσαι. Ἄν ὅμως σοῦ προξενῇ εὐχαρίστησι, παρακινεῖσαι ἀπὸ τὴν ἀγάπη νὰ τὸ θέλῃς. Γιατί, τότε πὺ ὁ νοῦς σου δὲν εἶναι ζαλισμένος ἀπὸ τὸ πάθος, εἶναι ἐλεύθερος καὶ καθαρὸς καὶ μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ διαπεράσῃ μέσα στὸ βάθος τοῦ πράγματος, πὺ τὸ κακὸ εἶναι κρυμμένο κάτω ἀπὸ τὴν ψεύτικη εὐχαρίστησι ἢ πὺ τὸ καλὸ εἶναι σκεπασμένο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ κακοῦ.

Ἄν ὅμως ἡ θέλησις πρόλαβε νὰ τὸ ἀγαπήσῃ ἢ νὰ τὸ μισήσῃ, δὲν μπορεῖ πλέον ὁ νοῦς νὰ τὸ γνωρίσῃ καλὰ, καθὼς πρέπει· διότι ἐκεῖνη ἡ διάθεσις, ἢ καλύτερα νὰ πῶ, ἐκεῖνο τὸ πάθος πὺ μπῆκε στὸ μέσο, σὰν τεῖχος, ζαλίζει τὸ νοῦ τόσο, πὺ νομίζει τὸ πρᾶγμα ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο πὺ εἶναι στὴν ἀλήθεια καὶ τὸ περνᾷ ὡς

τέτοιο στην επιθυμία, ή οποία όσο πηγαίνει μπροστά και περισσότερο αγαπά ή μισεί το πράγμα εκείνο, τόσο και ο νους σκοτιάζεται περισσότερο και έτσι σκοτισμένος, κάνει πάλι να φαίνεται στην επιθυμία το πράγμα εκείνο περισσότερο όσο ποτέ αγαπητό ή μισητό. Έτσι όταν δεν τηρηται ο παραπάνω κανόνας που είπα, (ό οποίος είναι πολύ αναγκαίος σε όλη αυτή την εκγύμνασι), δηλαδή, το να κρατᾶς την επιθυμία σου από την αγάπη ή το μίσος του πράγματος, αυτές οι δυο δυνάμεις της ψυχῆς, ο νους δηλαδή και η θέλησις, προχωροῦν πάντα κακῶς, σὺν σὲ κύκλο, ἀπὸ τὸ σκοτάδι σὲ βαθύτερο σκοτάδι και ἀπὸ τὸ σφάλμα σὲ μεγαλύτερο σφάλμα.

Λοιπόν, φυλάξου, αγαπητέ, με κάθε είδους προσοχή, ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ ἀγάπη ἢ τὸ μίσος τοῦ κάθε πράγματος, τὸ ὁποῖο δὲν ἔφθασες νὰ ἐρευνήσης καλὰ πρότερα με τὸ φῶς τοῦ νοῦ και τοῦ ὀρθοῦ λόγου, με τὸ φῶς τῶν θείων Γραφῶν, με τὸ φῶς τῆς χάριτος και τῆς προσευχῆς και με τὴν κρίση τοῦ πνευματικοῦ σου πατρὸς για νὰ μὴν κάνης λάθος και νὰ ὑπολογίζης τὸ ἀληθινὰ καλὸ για κακὸ και τὸ ἀληθινὰ κακὸ για καλὸ. Καθὼς αὐτὸ συμβαίνει νὰ γίνεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σὲ κάποια ἔργα, τὰ ὁποῖα φαίνονται μὲν καθ' ἑαυτὰ πῶς εἶναι καλὰ και ἅγια, για μερικές ὁμως περιστάσεις· δηλαδή γίνονται ἢ παράκαιρα ἢ σὲ σχετικὸ τόπο ἢ με ἀνάλογο μέτρο, προσξενοῦν ὁμως μεγάλη βλάβη σὲ ἐκείνους που τὰ ἐπιχειροῦν, καθὼς γνωρίζουμε πολλούς που κινδύνευσαν σὲ παρόμοια ἐπαινετὰ και ἀγιώτατα ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Πῶς πρέπει νὰ φυλάμε τὸ νοῦ μας ἀπὸ τὴν πολυπραγμοσύνη και τὴν περιέργεια.

Καθὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλάμε τὸ νοῦ μας ἀπὸ τὴν ἀγνωσία, ὅπως εἶπαμε πρὶν, ἔτσι παρομοίως εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν φυλάμε ἀκόμη και ἀπὸ τὴν πολυπραγμοσύνη, τὴν ἀντίθετή τῆς ἀγνωσίας. Γιατί, ἀφοῦ τὸν γεμίσαμε ἀπὸ πολλούς λογισμούς μάταιους και ἄτακτους και βλαπτικούς, τὸν κάνουμε ἀδύνατο και δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ ἐκεῖνο που ταιριάζει σὲ τὴν ἀληθινὴ ἀπονέκρωσί μας και τελειότητα. Γι' αὐτὸ, πρέπει νὰ εἶσαι σὺν πεθαμένος ἐντελῶς, σὲ κάθε ἔρευνα τῶν ἐπιγείων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα, ἂν και μπορεῖ νὰ ἐπιτρέπωνται, δὲν εἶναι ὁμως και ἀναγκαῖα. Και μαζεύοντας πάντα τὸ νοῦ σου, ὅσο μπορεῖς μέσα στὸν ἑαυτὸ σου, κάνε τὸν ἀμαθῆ ἀπὸ τὰ πράγματα ὅλου τοῦ κόσμου τὰ πράγματα.

Τὰ μηνύματα, οἱ καινούργιες εἰδήσεις και ὅλες οἱ μεταβολές και οἱ ἀλλοιώσεις, μικρὲς και μεγάλες τοῦ κόσμου και τῶν βασιλείων, ἅς εἶναι για σένα τέτοιου εἴδους, σὺν νὰ μὴν ὑπάρχουν καθόλου (15). Ἀλλὰ και ἂν σοῦ προσφέρωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐναντιώσου σὲ αὐτὰ, ἀπομάκρυνέ τα ἀπὸ τὴν καρδιά και τὴ φαντασία σου. Ἄς εἶσαι δὲ προσεκτικὸς ἐραστής στὸ νὰ καταλάβῃς τὰ πνευματικὰ και τὰ οὐράνια, μὴ θέλοντας νὰ γνωρίζῃς ἄλλο μάθημα στὸν κόσμον, παρὰ τὸν Ἐσταυρωμένο και τὴ ζωὴ του και τὸν θάνατο και τὸ τί ζητᾶει αὐτὸς ἀπὸ σένα· και βέβαια θὰ εὐχαριστήσης πολὺ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔχει για ἐκλεκτοὺς και ἀγαπημένους του ἐκείνους που τὸν ἀγαποῦν και φροντίζουν νὰ κάνουν τὸ θέλημά του.

Ἐπειδὴ, κάθε ἄλλο ζήτημα και ἔρευνα, εἶναι ἐγωισμὸς και ὑπερηφάνεια, δεσμὰ και παγίδες τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος σὺν πανουργος, βλέποντας ὅτι ἡ θέλησις ἐκείνων που προσέχουν σὲ τὴν πνευματικὴ ζωὴ εἶναι δυνατὴ και ἰσχυρὴ, γυρεύει νὰ νικήσῃ τὸ νοῦ τους με τέτοιες περιέργειες, για νὰ κυριεύσῃ με αὐτὸν τὸν τρόπο και τὸ ἓνα και τὸ ἄλλο. Ὅποτε, συνηθίζει πολλές φορές νὰ τοὺς δίνει σκέψεις δῆθεν ὑψηλές, λεπτές και περιεργές και μάλιστα στοὺς εὐστροφους στὸ νοῦ και σὲ ἐκείνους που εἶναι εὐκολοὶ νὰ ὑψηλοφρονήσουν.

Γιατί αὐτοὶ αἰχμαλωτισμένοι ἀπὸ τὴν ἡδονὴ και τὴ συνομιλία ἐκείνων τῶν ὑψηλῶν σκέψεων, σὲς ὁποῖες νομίζουν ψεύτικα ὅτι ἀπολαμβάνουν τὸν Θεόν, ξεχνοῦν νὰ καθαρίσουν τὴν καρδιά τους και νὰ προσέχουν σὲ τὴν ταπεινὴ γνώσι τοῦ ἑαυτοῦ τους και σὲ τὴν ἀληθινὴ ἀπονέκρωσι· και ἔτσι ἀφοῦ δεθοῦν με τὸ δεσμὸ τῆς ὑπερηφάνειας, γίνονται εἰδωλο τοῦ ἴδιου τοῦ νοῦ τους· και σὲ τὴ συνέχεια, λίγο λίγο, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, φθάνουν νὰ λογαριάσουν, ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκη πλέον ἀπὸ τὴν συμβουλή και τὴ νοουθεσία τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ συνηθισαν νὰ προστρέχουν σὲ κάθε τους ἀνάγκη στὸ εἰδωλο τῆς δικῆς τους κρίσεως· πράγμα, που εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον και δύσκολον νὰ ἰατρευθῇ· διότι ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ νοῦ εἶναι πλέον περισσότερο ἐπικίνδυνον ἀπὸ ἐκείνη τῆς θελήσεως.

Ἐπειδή, ἡ μὲν ὑπερηφάνεια τῆς θελήσεως, ὄντας φανερὴ στὸ νοῦ, εὐκόλα θὰ μπορῆ καμιά φορὰ νὰ ἰατρευθῆ, ὑποτασσόμενη σ' ἐκεῖνο πού πρέπει. Ὁ νοῦς ὅμως ὅταν ἔχη σταθερὴ γνώμη ὅτι ἡ κρίσις του εἶναι καλύτερη ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἀπὸ ποιόν θὰ μπορῆ νὰ ἰατρευθῆ καὶ πῶς νὰ ὑποταχθῆ στὴν κρίσι τῶν ἄλλων, ἐκεῖνος πού δὲν τὴν ἔχει τόσον καλὴ σὰν τὴν δική του; Ἄν ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ νοῦς, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν ὑπερηφάνεια τῆς θελήσεως, εἶναι ὁ ἴδιος ἀσθενής, τυφλὸς καὶ γεμάτος ἀπὸ ὑπερηφάνεια, ποιὸς ἔπειτα μπορεῖ νὰ τὸν γιαιτρέψῃ; καὶ ἂν τὸ φῶς εἶναι σκοτάδι καὶ ὁ κανόνας εἶναι λάθος, πῶς θέλει νὰ φωτίσῃ ἢ νὰ διορθώσῃ τὰ ἄλλα; Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀντισταθῆς τὸ γρηγορότερο σὲ αὐτὴ τὴν ἐπικίνδυνη ὑπερηφάνεια τοῦ μυαλοῦ, προτοῦ νὰ διαπεράσῃ μέσα στὸ νοῦ τῶν κοκκάλων σου καὶ ἀντιστεκόμενος, βάλῃ χαλινάρι στὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦ σου καὶ ὑπόβαλε τὴ δική σου γνώμη στὴ γνώμη τῶν ἄλλων καὶ γίνε ἀνόητος γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ εἶσαι σοφώτερος ἀπὸ τὸν Σολομώντα· «Ὅποιος νομίζει ὅτι εἶναι σοφὸς μὲ τὰ μέτρα αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ αἰῶνα, ἅς γίνῃ μωρὸς, γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικὰ σοφός» (Α΄ Κορινθ. 3,10).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Πῶς πρέπει νὰ ἐξασκούμε τὴ θέλησί μας γιὰ νὰ θέλῃ σὲ ὅλες μας τίς ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς πράξεις, ὡς τελειωτικὸ σκοπὸ μόνο τὴν εὐχαρίστησι τοῦ Θεοῦ.

Πέρα ἀπὸ τὴν ἐκγύμνασι τοῦ νοῦ σου πρέπει νὰ κυβερνήσῃς καὶ τὴν θέλησί σου μὲ τέτοιο τρόπο, πού νὰ μὴν τὴν ἀφήσῃς νὰ στρέφεται πρὸς τίς ἐπιθυμίες της, καὶ ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνῃ ὅλη ἓνα μὲ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ. Καὶ σκέψου καλὰ ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸ σε σένα αὐτὸ μόνο, τὸ νὰ θέλῃς καὶ νὰ ζητᾶς ἐκεῖνα πού ἀρέσουν στὸν Θεό, ἀλλὰ ἐπιπλέον ἀκόμη, καὶ τὸ νὰ θέλῃς, ὡς κινούμενος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ γιὰ μόνο τὸ τέλος, νὰ ἀρέσῃς σ' αὐτὸν καθαρὰ. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἔχουμε μεγαλύτερη φιλονεικία μὲ τὴ φύσι, παρὰ γιὰ ὅλα τὰ παραπάνω πού ἔχουμε πεῖ. Ἐπειδὴ ἡ φύσις μας παρεκκλίνει μόνη της τόσο πολὺ, πού σὲ ὅλα τὰ πράγματα, μερικὲς φορὲς ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὰ τὰ καλὰ καὶ τὰ πνευματικὰ, ζητᾶ τὴν ἀνάπαυσί της καὶ τὴν εὐχαρίστησί της καὶ ἀπὸ αὐτό, σὰν τελείως ἀνυποψίαστα, τρέφεται μὲ λαχτάρια σὰν ἀπὸ τροφή.

Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν μᾶς προσφέρωνται τὰ πνευματικὰ, ἀμέσως τὰ ἐπιθυμοῦμε καὶ τὰ βλέπομε ὄχι ὅμως παρακινημένοι ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἢ γιὰ μόνον τὸ νὰ ἀρέσουμε στὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐκείνη τὴν εὐχαρίστησι καὶ τὴν χαρὰ, πού προέρχεται σὲ μᾶς, θέλοντας ἐκεῖνα πού θέλει ὁ Θεός. Αὐτὴ ἡ ὁποία πλάνη εἶναι τόσο περισσότερη κρυμμένη, ὅσο εἶναι ἀπὸ μόνου τοῦ καλύτερου καὶ πνευματικώτερου ἐκεῖνο πού θελήσαμε. Γιατὶ δὲν φθάνει μόνον τὸ νὰ θέλουμε ἐκεῖνα πού θέλει ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τὰ θέλουμε, καθὼς καὶ ὅταν καὶ ὅπως καὶ γιατί ἐκεῖνος τὰ θέλει (16), ὥστε καὶ στὸ νὰ ἐπιθυμοῦμε καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸ Θεό, συνήθως βρίσκονται σ' αὐτὸ πολλές ἀπάτες τῆς δικῆς μας ἀγάπης, δηλαδὴ τῆς φιλαυτίας. Ἐπειδὴ πολλές φορὲς ἀποβλέπομε περισσότερο στὸ δικό μας συμφέρον καὶ καλό, παρὰ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος γιὰ μόνου τὴν δόξα του, εὐαρεστεῖται καὶ θέλει νὰ τὸν ἀγαπᾶμε, νὰ τὸν ἐπιθυμοῦμε καὶ νὰ τοῦ κάνουμε ὑπακοή ὅπως εἶπαμε πρὶν.

Λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, γιὰ νὰ φυλαχθῆς ἀπὸ αὐτὸ τὸν δεσμό, πού ἐμποδίζει τὸν δρόμο τῆς τελειότητος καὶ γιὰ νὰ προκόψῃς στὸ νὰ θέλῃς καὶ νὰ κάνῃς κάθε σου πρᾶξι γιὰ μόνου τὸ θέλημα καὶ τὴ δόξα καὶ εὐαρέστησι τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ νὰ ὑπηρετῆς μόνον αὐτὸν (ὁ ὁποῖος, σὲ κάθε μας πρᾶξι καὶ λογισμό, θέλει νὰ εἶναι μόνος αὐτός, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος) χρησιμοποίησε αὐτὸν τὸν τρόπο.

Ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιχειρήσῃς καμμιὰ πρᾶξι, τὴν ὁποία θέλει ὁ Θεός, ἡ ὁποία εἶναι ἀπλὰ καλὴ· μὴ στρέφῃς τὴν ἐπιθυμία σου ἀμέσως στὸ νὰ τὴν θέλῃς, ἂν πρῶτα δὲν ὑψώσῃς τὸ νοῦ σου στὸ Θεό, νὰ δῆς ἂν εἶναι καὶ θέλημα δικό του τὸ νὰ τὴν θελήσῃς καὶ ἂν αὐτὸς ἔτσι θέλῃ καὶ ἂν μέσα ἀπὸ αὐτὴ ἀρέσεις σὲ αὐτὸν μόνου. Καὶ ὅταν σκεφθῆς ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεία θέλησι εἶναι παρακινημένη ἡ δική σου κλίσις, τότε νὰ θέλῃς τὴν πρᾶξι ἐκείνη καὶ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃς, γιατί τὴν θέλει ὁ Θεός καὶ εἶναι γιὰ μόνου τὴν δόξα καὶ τὴν ὑπακοή του.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅταν θέλῃς νὰ ἀποστραφῆς ἐκεῖνο πού δὲν θέλει ὁ Θεός, δηλαδὴ τὸ κακό, μὴν τὸ ἀποστραφῆς ἀμέσως, ἂν πρῶτα δὲν προσηλώσῃς τὸ βλέμμα τοῦ νοῦ σου στὴν θεία του θέλησι, ἡ ὁποία θέλει νὰ τὸ ἀποστραφῆς γιὰ νὰ ἀρέσῃς σὲ αὐτόν. Γιατὶ ἡ ἀπάτη τῆς φύσεως εἶναι πολὺ λεπτὴ καὶ γι' αὐτὸ

είναι σέ λίγους γνωστή, ἐπειδὴ αὐτὴ ἀναζητᾷ κρυφὰ τὸν ἑαυτὴ πάντα· καὶ πολλές φορές κάνει νὰ φαίνεται σέ μᾶς, ὅτι ὁ δικὸς της σκοπὸς εἶναι νὰ ἀρέσουμε μόνο στὸν Θεό, ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι ἡ ἀλήθεια.

Γι' αὐτὸ συμβαίνει πολλές φορές νὰ νομίζουμε ἐκεῖνο πὸν θέλουμε, ἢ δὲν θέλουμε γιὰ δικὸ μας συμφέρον ὅτι τὸ θέλουμε ἢ δὲν τὸ θέλουμε γιὰ νὰ ἀρέσουμε μόνο καὶ μόνο στὸ Θεό. Λοιπὸν, γιὰ νὰ ἀποφύγουμε αὐτὴν τὴν ἀπάτη, ἢ καθ' ἑαυτοῦ θεραπεία εἶναι ἡ καθαρὸτητα τῆς καρδιᾶς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ νὰ ἀποβάλλουμε τὸν παλιὸ ἄνθρωπο καὶ νὰ ντυθοῦμε τὸν νέο (καὶ σέ αὐτὸ προσανατολίζεται ὅλος αὐτὸς ὁ πόλεμος).

Ὅμως, γιὰ νὰ σέ μάθω τὴν τέχνη νὰ κάνης αὐτὸ, ἄκουσε. Στὴν ἀρχὴ κάθε σου πράξεως πρέπει νὰ βγῆς ὅσο μπορείς, ἀπὸ κάθε θέλημα δικὸ σου καὶ νὰ μὴ θελήσης οὔτε νὰ κάνης οὔτε νὰ ἀποστραφῆς κανένα πρᾶγμα, ἂν πρῶτα δὲν καταλάβῃς ὅτι παρακινεῖσαι καὶ παρασύρεσαι σέ αὐτὸ, ἀπὸ μόνο τὴν ἀπλή θέλησι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν σέ ὅλα σου τὰ ἔργα τὰ ἐξωτερικὰ, καὶ μάλιστα στὰ ἐσωτερικὰ τῆς ψυχῆς, δὲν μπορῆς νὰ αἰσθάνεσαι ἐνεργεῖα πάντα αὐτὴ τὴν ἀπὸ τὸ Θεὸ παρακίνησι καὶ εὐαρέστησι (17) τουλάχιστον νὰ ἔχῃς τὴν εὐχαρίστησι νὰ τὴν ἔχῃς δυνάμει· δηλαδή, νὰ ἔχῃς ἐσὺ πάντα ἀπὸ μόνος σου ἀποψι ἀληθινή, νὰ ἀρέσης μόνο στὸν Θεὸ σου σέ κάθε σου ἔργο.

Στὰ ἔργα ὅμως πὸν θὰ κρατήσουν κάποιον διάστημα, ὄχι μόνο στὴν ἀρχὴ εἶναι καλὸ νὰ παρακινήσῃς τὸν ἑαυτὸ σου σέ αὐτὴ τὴν εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἕως τέλους ἔχεις χρέος νὰ φροντίζεις νὰ ἀνανεώνεις πολλές φορές αὐτὴ μὲ τὴν ὑπενθύμιση γιατί (18), ἂν δὲν κάνεις ἔτσι, κινδυνεύεις νὰ μπλεχτεῖς πάλι στὸ δεσμὸ τῆς φυσικῆς ἀγάπης τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἢ ὁποία, μὲ τὸ νὰ παρεκκλίνει περισσότερο στὸν ἑαυτὸ της παρὰ στὸ Θεό, συνηθίζει πολλές φορές μὲ τὸ διάστημα τοῦ χρόνου, νὰ μᾶς κάνει νὰ ἀλλάζουμε ἀστόχαστα τὰ πρᾶγματα καὶ νὰ μεταβάλουμε τὰ τέλη καὶ τοὺς πρῶτους σκοποὺς μας.

Ὅποτε, ὁποῖος δὲν προσέχει καλὰ σ' αὐτὸ, ἀρχίζει πολλές φορές νὰ κάνῃ κανένα ἔργο, μὲ σκοπὸν γιὰ νὰ ἀρέσῃ μόνο στὸν Κύριό του· ἀλλ' ἔπειτα, μετὰ ἀπὸ ὀλίγο, ὀδηγεῖται χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, νὰ τοῦ ἀρέσῃ καὶ αὐτοῦ αὐτὸ μὲ τὴν δική του θέλησι, ἔτσι πὸν λησμονεῖ τὸ θεῖο θέλημα· καὶ δένεται τόσο πολὺ μὲ τὴν εὐχαρίστησι ἐκείνου τοῦ ἔργου, πὸν ἂν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸν ἐμποδίσῃ μὲ κάποια ἀσθένεια ἢ μὲ πειρασμὸν δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων ἢ μὲ ἄλλο μέσο κανενὸς κτίσματος, αὐτὸς συγχίζεται ὀλόκληρος καὶ ταρασσεται καὶ μερικὲς φορές κατακρίνει τὸν ἑνα καὶ τὸν ἄλλον, ὅτι τοῦ στάθησαν ἐμπόδιο (γιὰ νὰ μὴν πῶ πῶς γογγύζει καὶ κατὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ καμμία φορὰ), πρᾶγμα τὸ ὁποῖο εἶναι σημεῖο ὀλοφάνερο, ὅτι ἡ κρίσις του δὲν ἦταν ὅλη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν σάπια καὶ διεφθαρμένη ρίζα τῆς φιλαυτίας.

Γιατὶ ἐκεῖνος πὸν κινεῖται γιὰ μόνο τὸ θέλημα καὶ τὴν εὐχαριστία τοῦ Θεοῦ, δὲν προτιμᾷ περισσότερο τὸ ἕνα ἔργο ἀπὸ τὸ ἄλλο, οὔτε ἂν εἶναι τὸ ἕνα εἶναι ὑψηλὸ καὶ μεγάλο, καὶ τὸ ἄλλο ταπεινὸ καὶ μικρὸ ἀλλὰ ἐξ ἴσου θέλει καὶ τὰ δύο, γιατί εἶναι ἀρεστὰ στὸ Θεὸ γιὰ τὸ καιρὸ ἢ γιὰ τὴ μέθοδο ἢ γιὰ ἄλλη κάποια περίστασι πὸν ἐκεῖνος μόνος γνωρίζει· ὅποτε αὐτὸς, εἴτε τὸ σημαντικὸ καὶ μεγάλο ἔργο παίρνει στὰ χέρια του, εἴτε τὸ ταπεινὸ καὶ μικρὸ, μένει τὸ ἴδιο εἰρηνικὸς καὶ ἀναπαυμένος· γιατί μὲ κάθε τρόπο ἀπολαμβάνει τὸ σκοπὸ του, πὸν ἦταν νὰ φανῇ εὐάρεστος στὸ Θεὸ σέ ὅλα τὰ ἔργα του, εἴτε στὴ ζωὴ εἴτε στὸ θάνατο. «Γι' αὐτὸ καὶ ἀγωνιζόμεστε μὲ ζῆλο, γιὰ νὰ εἴμαστε εὐάρεστοι στὸν Θεό, εἴτε μείνουμε στὸ σῶμα, εἴτε φύγουμε ἀπὸ αὐτό» (Β' Κορινθ. 5,9). Ὅποτε, ἀγαπητέ, ἂς εἴσαι πάντα προσεκτικὸς καὶ συνεσταλμένος στὸν ἑαυτὸ σου καὶ προσπάθησε νὰ κατευθύνῃς τὶς πράξεις σου σέ αὐτὸν τὸν τελικὸ σκοπὸ.

Ἐὰν πάλι καὶ καμμία φορὰ παρακινήθῃς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς σου νὰ κάνης τὸ καλὸ γιὰ νὰ ἀποφύγῃς τοὺς τόπους τιμωρίας καὶ γιὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν Παράδεισο, μπορείς ἀκόμη καὶ σέ αὐτὸ νὰ σκεφτεῖς γιὰ τελευταῖο σκοπὸ σου τὴν εὐαρέστησι καὶ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ μπῆς στὴ βασιλεία του καὶ νὰ μὴν πᾶς στὸν Ἄδη. Αὐτὴ τὴν αἰτία, δηλαδή τὸ τέλος, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρίσῃ κανεὶς σωστά, πόση ἐξουσία καὶ δύναμι ἔχει.

Γιατὶ ἕνα ἔργο, ἂς εἶναι πολὺ ταπεινὸ, ἂς εἶναι πολὺ μικρὸ, ὅμως ὅταν γίνεται μὲ σκοπὸ γιὰ νὰ ἀρέσῃ μόνο στὸ Θεὸ καὶ στὴ δόξα του, ἀξίζει ἀπείρως περισσότερο (γιὰ νὰ πῶ ἔτσι), ἀπὸ ἄλλα πολλὰ ἔργα σπουδαῖα, ἔνδοξα καὶ πολὺ μεγάλα, πὸν γίνονται χωρὶς αὐτὸ τὸ σκοπὸ· ἔτσι κοντὰ στὸ Θεὸ περισσότερο εὐχάριστο εἶναι ἕνα μόνο λεπτό· ὅταν τὸ δώσης σέ ἕνα φτωχό, γι' αὐτὴ μόνη τὴν αἰτία γιὰ νὰ ἀρέσης στὴ Θεία του μεγαλωσύνη, παρὰ τὸ νὰ ξεγυμνωθῇ ἀπὸ ὅλα τὰ πολλὰ ὑπάρχοντά σου, ὅταν τὸ κάνης μὲ κάποιον ἄλλο σκοπὸ καὶ ἂν τὸ κάνης γιὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι σκοπὸς ὄχι ἀπλὰ καλός, ἀλλὰ

και πολὺ ἐπιθυμητός. Αὐτὴ ἡ ἐξάσκησης τὴν ὁποία πρέπει νὰ κάνης σὲ κάθε σου πρᾶξι, τὸ νὰ ἔχης δηλαδὴ ἓνα σκοπὸ, νὰ ἀρέσεις μόνον στὸ Θεό, ἢ ἀσκησης λέω αὐτή, καὶ στὴν ἀρχὴ θὰ σοῦ φανῆ δύσκολη, ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ σοῦ γίνῃ εὐκολη, ἓνα μὲν ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι τῆς ὑποθέσεως καὶ ἄλλο δέ, ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιθυμῆς πάντα τὸ Θεὸ καὶ γι' αὐτὸν νὰ ἀναπνέης μὲ ζωντανὴ διάθεσι τῆς καρδιάς σου, σὰν σὲ τελειότατο καὶ μοναδικὸ ἀγαθό, τὸ ὁποῖο εἶναι ἄξιο γιὰ μόνον τὸν ἑαυτοῦ του νὰ ἀναζητῆται ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα καὶ νὰ ὑπηρετῆται καὶ νὰ ἀγαπᾶται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Αὐτὸς ὁ λογαριασμὸς τῆς ἀπειρης ἀξιομισθίας τοῦ Θεοῦ, ὅσο γίνεται πιο πολὺ βαθὺς καὶ πιο πολὺ συνεχῶς, τόσο θὰ εἶναι καὶ πιο πολὺ θερμὲς καὶ συνεχεῖς οἱ παραπάνω ἀναφερόμενες πράξεις τῆς θελήσεώς μας. Καὶ ἔτσι, πιο πολὺ εὐκολώτερα καὶ γρηγορότερα θὰ ἀποκτήσουμε τὴν συνήθεια νὰ κάνουμε κάθε μας πρᾶξι μόνον γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ εὐχαρίστησι τοῦ Δεσπότη ἐκείνου, πὺ μόνος εἶναι ἄξιος νὰ ἀγαπᾶται. Τελευταῖα, ἂν θέλῃς νὰ καταλάβῃς ἂν ὁ Θεὸς σὲ παρακινή σὲ κάθε σου πρᾶξι, πρέπει νὰ ζητήσης αὐτὸ ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ θερμὴ προσευχή, παρακαλώντας τον νὰ σοῦ προσθέσῃ ἀκόμη καὶ αὐτὴ τὴ χάρι κοντὰ στίς ἄλλες ἀναρίθμητες εὐεργεσίες καὶ χάρες πὺ σοῦ ἔκανε καὶ σοῦ κάνει συνέχεια, γιὰ μόνον τὴν ἀγάπη καὶ χωρὶς κανένα κέρδος δικό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄.

Μερικὲς σκέψεις πὺ παρακινῶν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου νὰ θέλῃ νὰ κάνῃ σὲ κάθε πρᾶγμα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ νὰ παρακινήσης τὴ θελήσί σου μὲ περισσότερὴν εὐκολίαν, νὰ θέλῃς σὲ ὅλα τὴν εὐχαρίστησι καὶ τὴ δόξαν τοῦ Θεοῦ, θυμῆσου συχνά, ὅτι αὐτὸς προτύτερα μὲ διαφόρους τρόπους σὲ τίμησε καὶ σὲ ἀγάπησε· σὲ δημιούργησε ἀπὸ τὸ τίποτα, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσι δική του καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα τὰ ἔκανε στὴν δική σου ὑπηρεσίαν· σὲ λύτρωσε ἀπὸ τὴ σκλαβιά τοῦ διαβόλου, στέλνοντας ὄχι ἓναν Ἄγγελον, ἀλλὰ τὸν Υἱόν του τὸν Μονογενῆ γιὰ νὰ σὲ ἐξαγοράσῃ, ὄχι μὲ φθαρτὴ τιμὴ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἀλλὰ μὲ τὸ πολύτιμο αἷμα του καὶ θάνατο τὸν πιο πολὺ βασανιστικὸ καὶ ἄτιμο καὶ πάλι μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, κάθε ὥρα καὶ κάθε στιγμή, σὲ φυλάει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· πολεμεῖ γιὰ σένα μὲ τὴ θεία του χάρι ἔχει ἔτοιμο γιὰ τροφή σου καὶ τιμὴ σου, τὸν ἀγαπητό του Υἱὸ στὰ ἄχραντα Μυστήρια.

Αὐτὸ εἶναι ἓνα σημάδι μιᾶς ὑπέροχης τιμῆς καὶ ἀγάπης, πὺ ἔχει γιὰ σένα ὁ Θεός, τόσο μεγάλῃ, πὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ πόση τιμὴ κάνει ἓνας τόσο μεγάλος Βασιλιάς στὴν μηδαμινότητα καὶ ταλαιπωρία μας καὶ ἀντίθετα, πόση τιμὴ καὶ σεβασμὸ χρωστᾶμε νὰ κάνουμε ἐμεῖς, στὴν τόσο σημαντικὴ αὐτοῦ μεγαλειότητα, ὁ ὁποῖος ἔκανε γιὰ μᾶς τόσα καὶ τόσα θαυμάσια πράγματα.

Καὶ ἂν οἱ ἐπίγειοι βασιλεῖς, ὅταν τιμῶνται ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ τοὺς πιο ἀσήμαντους καὶ εὐτελεῖς, εἶναι ὀφειλέτες νὰ τοὺς κάνουν τὴν ἀνταπόδοσι, πόσο περισσότερο πρέπει νὰ κάνουμε ἐμεῖς οἱ τιποτένιοι στὸν ὑπέρτατον Βασιλιά τοῦ σύμπαντος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἴμαστε τόσο πολὺ τιμημένοι καὶ ἀγαπημένοι; Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πὺ εἶπαμε, ἔχε πάντα στὴν θύμησί σου περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, ὅτι, ὅπως εἶπαμε πρὶν, ἡ θεία μεγαλειότητα ἀπὸ μόνῃ της εἶναι ἀπεριόριστα ἄξια νὰ τιμᾶται καὶ νὰ ὑπηρετῆται καθαρὰ ἀπὸ ὅλους κατὰ τὸν τρόπο πὺ τῆς ἀρέσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄.

Τὰ πολλὰ θελήματα καὶ οἱ ἐπιθυμίαι, πὺ ὑπάρχουν στὸν ἀνθρωπο καὶ ἡ μάχη πὺ ὑπάρχει ἀνάμεσά τους.

Γνώριζε ὅτι στὸν πόλεμο αὐτό, δυὸ θελήσεις ὑπάρχουν μέσα μας ἀντίθετες ἀναμεταξύ τους· ἡ μία, τοῦ λογικοῦ καὶ γι' αὐτὸ λέγεται, θελήσις λογικὴ, καὶ ἀνώτερη· ἡ ἄλλη, τῆς αἰσθήσεως καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάζεται, θελήσις αἰσθητικὴ καὶ κατώτερη, ἡ ὁποία ἀκόμη πιο συνηθισμένα, ὀνομάζεται θελήσις ἄλογη, θελήσις διαθέσεως σάρκας καὶ πάθους· μὲ τὴν ἀνώτερη καὶ λογικὴ θελήσι ἐπιθυμοῦμε ὅλα τὰ καλά· καὶ μὲ τὴν κατώτερη καὶ παράλογη θελήσι, ἐπιθυμοῦμε ὅλα τὰ κακά· λοιπόν, ὅταν ἐμεῖς θέλουμε

κανένα πράγμα με μόνον την αίσθησι, έως πού δὲν ταιριάζουμε με τὴν ἀνώτερη καὶ λογικὴ θέλησι νὰ τὸ θέλουμε, δὲν λογαριάζεται, ὅτι τὸ θέλουμε στὰ ἀλήθεια. Ὅποτε ὅλος ὁ ἀόρατος πόλεμος, πρῶτα σε αὐτὸ μένει, δηλαδή, στὸ νὰ μὴ γέρνει ἡ ἀνώτερη θέλησι στὴ κατώτερη. Γιατί, ἡ λογικὴ θέλησι, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ, πού μένει πάνω της καὶ σὲ ἐκείνη τῆς αἰσθήσεως, πού εἶναι κάτω της, πολεμεῖται πάντα καὶ ἀπὸ τὴ μία καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐπειδὴ καὶ κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς θέλει νὰ τὴν παρασύρῃ καὶ νὰ τὴν ὑποτάξῃ στὸν ἑαυτὸ της (19).

Γι' αὐτό, μεγάλη δοκιμασία καὶ κόπο, καὶ μάλιστα στὴν ἀρχή, δοκιμάζουν ἐκείνοι, πού συνήθισαν στὸ κακό, ὅταν ἀποφασίσουν νὰ ἀλλάξουν τὴν κοσμικὴ καὶ σαρκικὴ τους ζωὴ καὶ νὰ παραδοθῶν στὴν ἀγάπη καὶ ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ. Γιατί, τὶς ἀντιθέσεις πού δέχεται ἡ λογικὴ θέλησί τους, ἀπὸ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν θέλησι τῆς αἰσθήσεως, οἱ ὁποῖες μένουν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὴν πολεμοῦν, εἶναι τόσο δυνατές, πού με μεγάλη δοκιμασία τὶς αἰσθάνονται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν συβαίνει σὲ ἐκείνους, πού συνήθισαν ἤδη, ἢ στὶς ἀρετὲς ἢ στὶς κακίες καὶ πού ἀναπαύονται νὰ ζοῦν ἢ σὲ ἐκείνες ἢ σὲ αὐτὲς.

Γιατί, οἱ μὲν ἐνάρετοι, συμφωνοῦν εὐκόλα στὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ κακοί, κλίνουν σὲ ἐκείνη τῆς αἰσθήσεως, χωρὶς καμία ἀντίθεσι (20). Ὅποτε, ἄς μὴν καυχᾶται κανείς, πῶς μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὶς ἀληθινὲς χριστιανικὲς ἀρετὲς καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Θεό, καθὼς πρέπει, ἂν δὲν βιάσῃ στὰ ἀλήθεια τὸν ἑαυτὸ του γιὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ ὄχι μόνο τὶς μεγαλύτερες εὐχαριστήσεις, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὶς μικρότερες, στὶς ὁποῖες ἦταν πρὶν ἀφοσιωμένος με κοσμικὴ ἀγάπη. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ συμβαίνει νὰ φθάνουν στὴν τελειότητα πολὺ λίγοι (21). Γιατί, ἀφοῦ κατάρκτησαν με κόπο τὶς μεγαλύτερες εὐχαριστήσεις, δὲν θέλουν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ πιέσουν τὸν ἑαυτὸ τους, στὸ νὰ νικήσουν καὶ τὶς μικρότερες καὶ ἀσήμαντες ἐπιθυμίες τους, οἱ ὁποῖες κάθε ὥρα τοὺς κατακτοῦν.

Γιὰ παράδειγμα· ὑπάρχουν μερικοί, πού δὲν παίρνουν τὸ ξένο πράγμα, ἀλλὰ ὅμως ἀγαπᾶνε με ὑπερβολὴ τὸ δικὸ τους· εἶναι ἄλλοι πού δὲν ζητᾶνε τιμὲς με ἀθέμιτα καὶ ἄπρεπα μέσα· ὅμως, δὲν τὶς συχαίνονται, καθὼς ἔχουν χρέος, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐπιθυμοῦν, καὶ κάποιες φορές τὶς γυρεύουν με ἄλλους διαφόρους τρόπους. Ἄλλοι πάλι, κρατᾶνε τὶς νομοθετημένες νηστεῖες κατὰ τὴν ὑποχρέωσί τους, ὅμως κυριεύονται ἀπὸ τὴν ἀδηφαγία καὶ τὴν βουλιμία, τρώγοντας περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ πού τοὺς εἶναι ἀρκετό. Ἄλλοι ζοῦν με ἐγκράτεια, ὅμως δὲν ξεκολλᾶνε ἀπὸ κάποιες παρῆες, πού τοὺς ἀρέσουν, οἱ ὁποῖες τοὺς προξενοῦν μεγάλο ἐμπόδιο στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ στὴ ἔνωσι με τὸ Θεό· καὶ μάλιστα, οἱ ἐκείνες οἱ συναναστροφές, πού γίνονται με πρόσωπα νέα καὶ εὐλαβῆ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅσο λιγώτερο φοβᾶται κάποιος, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγῃ (22).

Ὅποτε, ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπαμε, ἀκολουθεῖ σὲ αὐτοὺς τὸ γεγονὸς ὅτι κάνουν τὰ καλὰ ἔργα, ἀτελῆ, ἐλλιπῆ καὶ ταιριασμένα με τὴν ἐπιθυμία τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἐπαίνων τοῦ κόσμου. Ἀπὸ αὐτὰ, σὰν ἐπακόλουθο ἔρχεται τὸ νὰ μὴ προκόβουν στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέφουν καὶ πίσω καὶ νὰ ξαναπέφτουν στὰ πρῶτα κακά· γιατί δὲν ἀγαπᾶνε τὴν ἀληθινὴ ἀρετὴ, οὔτε φαίνονται εὐχάριστοι στὸ Θεό, πού τοὺς λύτρωσε πρὶν ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου· ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι αὐτοὶ ἀμαθεῖς πάντα καὶ τυφλοὶ στὸ νὰ μὴ βλέπουν τὸν κίνδυνο πού βρίσκονται σὲ κάποια στιγμή, πού νομίζουν πῶς εἶναι ἀσφαλεῖς καὶ ἀκίνδυνοι.

Καὶ ἐδῶ φανερώνεται μία πλάνη, τόσο περισσότερο ἐπιζήμια, ὅσο εἶναι λιγώτερο γνωστή· ἐπειδὴ, εἶναι πολλοὶ πού ἀκολουθοῦν τὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἀγαπᾶνε ὅμως περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι πρέπει τὸν ἑαυτὸ τους (ἂν καὶ στὴν πραγματικότητα δὲν γνωρίζουν νὰ τὸν ἀγαποῦν). Γιατί, καταπιάνονται περισσότερο, με ἐκείνα τὰ ἀγωνίσματα, πού γέρνει ἡ ἐπιθυμία τους καὶ ἀφήνουν τὰ ἄλλα, πού ἔρχονται σὲ ἀντίθεσι με τὴ φυσικὴ τους κλίσι καὶ στὶς ἐπιθυμίες τῶν αἰσθήσεων, τὶς ὁποῖες, ἔπρεπε με κάθε δίκαιο νὰ πολεμοῦν με ὅλες τους τὶς δυνάμεις.

Γιὰ αὐτό, ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ, ἀδελφέ μου, σοῦ παραγγέλνω νὰ ἀγαπᾶς πάντα τὴν δυσκολία καὶ τὴ δοκιμασία, πού φέρνει μαζί του αὐτὸς ὁ πόλεμος, ἀκόμη καὶ ἂν νικηθῆς κάποτε σὲ αὐτόν. Γιατί λέει ὁ Σειράχ· «Μὴ μισήσης κουραστικὴ ἐργασία» (7,16). Γιατί ἐδῶ βρίσκονται τὰ πάντα. Ἐπειδὴ καὶ ὅσο πιὸ δυνατὰ ἀγαπήσης τὴ δυσκολία πού δείχνει στοὺς ἀρχάριους ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ πόλεμος, τόσο περισσότερο καὶ πιὸ γρήγορα θὰ νικήσης· τί λέω; ἂν ἐσὺ ἀγαπήσης περισσότερο τὸν βασανιστικὸ πόλεμο τῶν παθῶν, παρὰ τὶς δικές σου ἀρετὲς καὶ τὶς νίκες, φυσικὰ πολὺ πιὸ γρήγορα θὰ ἀποκτήσης κάθε καλό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄.

Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἐναντίον τῆς παραλόγου θελήσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ σχετικὰ μὲ τις πράξεις πὸν πρέπει νὰ πραγματοποιήσῃ ἢ θέλησις, προκειμένου νὰ ἀποκτήσῃ τις συνήθειες τῶν ἀρετῶν.

Κάθε φορά, πὸν παραλόγη ἐπιθυμία τῶν αἰσθήσεων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ἄλλο, πολεμοῦν τὴν λογικὴ σου ἐπιθυμία καὶ θέλει κάθε μία νὰ νικήσῃ, πρέπει νὰ γυμνάζεσαι ἐσὺ μὲ πολλοὺς τρόπους γιὰ νὰ νικήσῃ ὀλοκληρωτικὰ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ.

Καὶ α΄, ὅταν πολεμηθῆς ἀπὸ τις κινήσεις καμμιάς παράλογης ἐπιθυμίας τῶν αἰσθήσεων, πρέπει νὰ ἀντισταθῆς δυνατὰ, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπὸ ἐκεῖνες ἢ ἀνωτέρω θέλησις τοῦ λογικοῦ.

β΄. Ἀφοῦ σταματήσουν, σήκωσε αὐτὲς πάλι κατεπάνω σου γιὰ νὰ τις νικήσῃς καὶ νὰ τις διώξῃς μακριὰ σου μὲ μεγαλύτερη σφοδρότητα καὶ δύναμι.

Καὶ πάλι, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, ἀνακάλεσε αὐτὲς στὸν γ΄ πόλεμο, στὸν ὁποῖο θὰ συνηθίσῃς νὰ τις μισήσῃς μὲ ὅλη σου τὴν ψυχὴ καὶ τις συχαίνεσαι (23).

Αὐτοὶ οἱ τρεῖς πόλεμοι, πρέπει νὰ γίνωνται σὲ κάθε μας ἄτακτη ἐπιθυμία (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πάθη τὰ σαρκικά, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μιλήσω στὸ κατάλληλο σημεῖο).

Τελευταῖα, πρέπει νὰ κάνῃς καὶ πράξεις ἀντίθετες μὲ καθένα ἀπὸ τὰ πάθη σου.

Γιὰ παράδειγμα, ἂν κάποιος σὲ ἀτίμασε καὶ σὺ νιώθῃς πόλεμο ἀπὸ τις κινήσεις τῆς ἀνυπομονησίας, πρόσεχε καλὰ καὶ θὰ νιώσῃς ὅτι αὐτὲς οἱ κινήσεις πολεμοῦν πάντα τὴν ἀνώτερη καὶ λογικὴ θέλησι καὶ προσπαθοῦν νὰ τὴν ὑποτάξουνε καὶ νὰ τὴν κάνουν νὰ συγκατατεθῇ· ὅποτε, ἐσὺ στὸν α΄ πόλεμο ἀντιστάσου στὶς κινήσεις αὐτὲς μὲ ὅλες σου τις δυνάμεις καὶ βιάσου νὰ μὴ παρεκλίνῃς, οὔτε νὰ κάνῃ συγκατάθεσι σὲ αὐτὲς ἢ λογικὴ σου ἐπιθυμία, λέγοντας καὶ σὺ μαζὶ μὲ τὸν Ὡση: «Ἀντιτασσόμενος θὰ τοὺς συντρίψω» (1,2), καὶ νὰ μὴ σταματήσῃς ποτὲ αὐτὴ τὴν μάχη, ἕως ὅτου γνωρίσεις, ὅτι ὁ ἐχθρὸς σχεδὸν κουρασμένος παρέμεινε σὰν νεκρωμένος καὶ νικημένος· (πρόσεχε ὅμως καλὰ καὶ φυλάξου ἀπὸ τὴν πονηριὰ τοῦ διαβόλου. Γιατὶ, ὅταν αὐτὸς καταλάβῃ ὅτι ἀντιστεκόμαστε δυνατὰ στὶς κινήσεις κάποιου πάθους, ὄχι μόνο δὲν τις ξεσηκώνει τότε κατεπάνω μας, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι σηκωμένες, προσπαθεῖ νὰ τις σταματήσῃ, νὰ μὴ μᾶς πολεμοῦνε, γιὰ νὰ μὴν ἀποκτήσουμε μὲ τὴν ἐγκύμνασι ἐκεῖνη τὴν συνήθεια τῶν ἀρετῶν καὶ ἐπιπλέον, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ πέσουμε καὶ σὲ κενοδοξία καὶ σὲ ὑπερηφάνεια, κάνοντάς μας μὲ τρόπο ἐπιδέξιο νὰ νομίσουμε πῶς σὰν γενναῖοι στρατιῶτες κατατροπώσαμε γρήγορα τοὺς ἐχθροὺς μας).

Γι' αὐτὸ ἐσὺ, ἀγαπητέ, πέρασε στὸν β΄ πόλεμο, δηλαδὴ ξεσήκωσε κατεπάνω σου μὲ τὴν ἐνθύμησι ἐκείνους τοὺς λογισμοὺς, πὸν σοῦ ἔγιναν αἰτία τῆς ἀνυπομονησίας· καὶ μὲ συχνὲς ἐπιθυμίες καὶ μὲ περισσότερη βία ἀπὸ τὴν πρώτη, καταδίωξε τις κινήσεις τοὺς μακριὰ ἀπὸ σένα, λέγοντας μὲ τὸν Δαβὶδ· «Θὰ κυνηγήσω τοὺς ἐχθροὺς μου καὶ δὲν θὰ ὑποχωρήσω μέχρις ὅτου νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσω» (Ψαλμ. 17,41). Μὰ ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ νὰ διώξουμε μόνο τοὺς ἐχθροὺς μας, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ τοὺς μισήσουμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας γιὰ νὰ μὴ νικηθοῦμε ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλη φορά, γι' αὐτὸ καὶ ἐσὺ μὲ τὸν γ΄ πόλεμο πρέπει νὰ ἐναντιωθῆς μὲ τόση σφοδρότητα στοὺς λογισμοὺς τῆς ἀνυπομονησίας, ἕως νὰ τοὺς μισήσῃς καὶ νὰ τοὺς συχαθῆς λέγοντας ἐκεῖνο τὸ ψαλμικό. «Τὴν ἀδικία τὴν μίσσησα καὶ τὴν σιχάθηκα» (Ψαλμ. 118,162), καὶ, «Μὲ τέλειο μίσος τοὺς μίσσησα· ἔγιναν προσωπικοὶ μου ἐχθροί» (Ψαλμ. 118,21). Τελευταῖα, γιὰ νὰ κάνῃς τέλεια τὴν ψυχὴ σου μὲ τις ἕξεις (24) τῶν ἀρετῶν, πρέπει νὰ κάνῃς ἀκόμη καὶ πράξεις ἐσωτερικὲς πὸν νὰ εἶναι ἀντίθετες ἀπευθείας στὴν ἀνυπομονησία σου· κατὰ τὸ «Ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ κάνε τὸ καλὸ» (Ψαλμ. 33,14).

Γιὰ παράδειγμα· ἂν ἐπιθυμῆς νὰ ἀποκτήσῃς τελείως τὴν συνήθεια τῆς ὑπομονῆς, δὲν φθάνει μόνον νὰ ἐξασκήσῃς μὲ τοὺς τρόπους τοῦ πολέμου, πὸν εἶπα, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ ἀγαπᾷς τὴν περιφρόνησι, πὸν ἔλαβες ἀπὸ ἐκεῖνον πὸν σὲ ἀτίμασε ἢ σὲ ἔβρισε, ἐπιθυμώντας νὰ ἀτιμασθῆς πάλι καὶ νὰ βρισθῆς ὅπως καὶ πρῶτα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο· καὶ νὰ εἶσαι προετοιμασμένος νὰ ὑπομείνῃς ἀκόμη βαρύτερες

ἀτιμίες καὶ βρισιές, ἐπειδὴ καὶ οἱ παρόμοιες πράξεις εἶναι ἀναγκαῖες, γιὰ νὰ μᾶς κάμουν τέλειους στὶς ἀρετές. Γιατὶ ἀλλιῶς, οἱ ἄλλες πράξεις ὅσο πολλές καὶ δυνατὲς καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι ὅμως ἱκανὲς νὰ ἀποσπᾶσουν τὴν κακία ἀπὸ τὶς ρίζες τῆς. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη, ἐκεῖ πού ἦταν προηγουμένως φυτευμένη καὶ ριζωμένη ἡ κακία, ἐκεῖ ἀντὶ αὐτῆς νὰ φυτευθῆ καὶ νὰ ριζωθῆ ἡ ἀντίθετὴ τῆς ἀρετῆ (25), γιὰ νὰ γίνουν κατὰ τοὺς ἰατροὺς τὰ ἀντίθετα θεράπεια τῶν ἀντιθέτων.

Ἔτσι ἂν ἔμεῖς δὲν συνηθίσουμε μὲ πολλές καὶ συχνὲς πράξεις νὰ ἀγαπᾶμε τὴν καταφρόνησι καὶ νὰ χαιρώμαστε μὲ αὐτήν, πάνω στὴν ὁποία ἀγάπη τῆς καταφρονήσεως θεμελιώνεται καὶ ριζώνει ἡ ὑπομονή, δὲν θὰ ἐλευθερωθοῦμε ποτὲ ἀπὸ τὴν κακία τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ὁποία θεμελιώνεται πάνω στὸ μῖσος τῆς καταφρονήσεως· γι' αὐτὸ καὶ μένοντας ζωντανὴ ἡ ρίζα τῆς κακίας, φυτρώνει πάντα μὲ τρόπο πού μαραίνει τὴν ἀρετῆ, μερικὲς φορὲς δὲ καὶ τὴν πνίγει ἐντελῶς· καὶ ἔμᾳς κάνει νὰ κινδυνεύουμε, γιὰ νὰ ξαναπέσουμε πάλι μὲ κάθε εὐκαιρία πού θὰ μᾶς τύχῃ· εἶναι, λοιπόν, βέβαιο, ὅτι χωρὶς τὶς ἀντίθετες πράξεις πού εἶπαμε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσουμε τὴν ἀληθινὴ συνήθεια τῶν ἀρετῶν.

Γνώριζε δὲ καὶ αὐτὸ, ὅτι αὐτὲς οἱ πράξεις πρέπει νὰ εἶναι τόσο συχνὲς καὶ τόσο πολλές, πού νὰ μποροῦν νὰ καταστρέψουν τελειωτικὰ τὴν συνήθεια τῆς κακίας, ἡ ὁποία καθὼς ριζώθηκε καὶ κατέκτησε τὴν καρδιά μας ἀπὸ τὶς πολλές κακὲς πράξεις, ἔτσι πρέπει νὰ ξεριζωθῆ ἀπὸ αὐτὴ μὲ τὶς πολλές καλὲς πράξεις, καὶ τότε νὰ ριζώσουμε στὴν καρδιά μας τὴν συνήθεια τῶν ἀρετῶν, μάλιστα λέω, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι πολὺ περισσότερες οἱ καλὲς πράξεις ἀπὸ τὶς κακὲς γιὰ νὰ γίνῃ ἡ συνήθεια ἐνάρετη· ἐπειδὴ οἱ καλὲς πράξεις δὲν εἶναι σὰν τὶς πράξεις τῆς κακίας πού ὑποστηρίζονται ἀπὸ τὴν φύση, ἡ ὁποία εἶναι διεφθαρμένη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Σοῦ λέω ἀκόμη καὶ τοῦτο· ὅτι ἂν ἡ ἀρετῆ πού ἀσκεῖσαι τὸ ἀπαιτῆ, πρέπει ἀκόμη νὰ κάνῃς καὶ ἐξωτερικὲς πράξεις παρόμοιες μὲ τὶς ἐσωτερικὲς· γιὰ παράδειγμα· γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ὑπομονὴ ὄχι μόνο πρέπει νὰ ἀγαπᾷς μὲ τὴν καρδιά σου ἐκείνους πού σὲ ἐξευτέλισαν ἢ σὲ ἐνόχλησαν μὲ κάθε τρόπο, ἀλλὰ καὶ νὰ λὲς σὲ αὐτοὺς λόγια πραότητας καὶ ἀγάπης· καὶ ἂν μπορῆς καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετεῖς ἀκόμη μὲ ἔργα καὶ νὰ τοὺς βάλλῃς μετάνοια (26). Καὶ αὐτὲς οἱ πράξεις καὶ οἱ ἐσωτερικὲς καὶ οἱ ἐξωτερικὲς, νὰ σοῦ φαίνονται δύσκολες τόσο γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ νοῦ σου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν δυσκολία πού σοῦ φέρνει σὲ αὐτὰ ἡ ἐπιθυμία σου, ὅμως μὲ κανένα τρόπο δὲν πρέπει νὰ τὶς ἐγκαταλείψῃς, ἀλλὰ νὰ ἀγωνίζεσαι νὰ τὶς κάνῃς. Γιατὶ, ὅσο ἀδύνατες καὶ ἂν εἶναι, σὲ κρατοῦνε σταθερὸ καὶ γενναῖο στὸν πόλεμο καὶ σοῦ διευκολύνουν τὸν δρόμο γιὰ νὰ νικήσῃς.

Στάσου μὲ προσοχὴ καὶ συμμαζέψου καλὰ στὸν ἑαυτὸ σου γιὰ νὰ πολεμήσῃς ὄχι μόνο τὶς μεγάλες καὶ ἀποτελεσματικὲς ἐπιθυμίες σου, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὶς μί-κρες καὶ ἐλαφριὲς τοῦ κάθε σου πάθους· γιατί οἱ μικρὲς ἀνοίγουν τὸν δρόμο στὶς μεγάλες, ὅποτε καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ γεννιοῦνται μέσα μας οἱ κακὲς ἐπιθυμίες· καὶ ἀπὸ τὴν λίγη φροντίδα πού ἔχουν μερικοὶ στὸ νὰ ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τὴν καρδιά τους τὶς μικρὲς ἐπιθυμίες, ἀφοῦ κυριεύσαν τὶς μεγάλες τοῦ ἰδίου πάθους, ἀκολουθεῖ σὲ αὐτοὺς ἀνέλπιστα καὶ ξαφνικὰ, νὰ βλαφθοῦν καὶ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τους μὲ δύναμι καὶ φθορὰ περισσότερη παρὰ ἀπὸ ὅ,τι πρὶν.

Σοῦ ὑπενθυμίζω ἀκόμη νὰ περικόβῃς καὶ νὰ ἀπονεκρῶνῃς τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ θελήματά σου, ἀκόμη καὶ γιὰ πράγματα πού ἐπιτρέπονται μὲν ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα (καὶ τέτοια εἶναι οἱ πολλές συνομιλίες, τὰ λιπαρώτερα φαγητὰ καὶ τὰ παρόμοια). Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ σὲ ἀκολουθήσουν πολλὰ καλὰ. Γιατὶ αὐτὰ θὰ σὲ κάνουν περισσότερο προετοιμασμένο καὶ πιὸ πρόθυμο νὰ νικᾷς τὸν ἑαυτὸ σου καὶ στὰ ἄλλα. Γιατὶ θὰ γίνῃς δυνατώτερος καὶ ἐμπειρότερος στὸν πόλεμο τῶν πειρασμῶν γιατί θὰ ἀποφύγῃς διάφορες παγίδες τοῦ διαβόλου καὶ θὰ κατορθώσῃς πράγματα πολὺ ἀρεστὰ στὸ Θεό.

Λοιπὸν ἂν ἀκολουθήσῃς, ἀγαπητέ, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν πού σοῦ εἶπα αὐτὰ τὰ ἅγια γυμνάσματα, νὰ εἶσαι βέβαιος πὼς σὲ λίγο καιρὸ θὰ προκόψῃς πολὺ καὶ θὰ γίνῃς ἄνθρωπος πνευματικὸς ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ καὶ ὄχι ψεύτικα καὶ στὸ ὄνομα μόνο. Γιατὶ ἂν ἐπιχειρήσῃς ἄλλο τρόπο καὶ ἄλλα γυμνάσματα εὐχάριστα στὴν ἐπιθυμία σου, τόσο πού νὰ νομίζῃς ὅτι ἐνώθηκες μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοῦ συνομιλεῖς γλυκὰ, γνώριζε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσῃς τὴ χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ καμμία ἀρετῆ ἐπειδὴ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, καθὼς εἶπα στὸ α' κεφάλαιο, δὲν ἀποτελεῖται οὔτε γεννιέται ἀπὸ γυμνάσματα εὐχαριστήσεως καὶ παρόμοια μὲ τὴ φύσι μας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πού βάζουν τὴ φύση στοὺς σταυροὺς καὶ τὶς κακοπάθειες, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἀνακαινίζεται ὁ ἄνθρωπος μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τῶν εὐαγγελικῶν

ἀρετῶν καὶ ἐνώνεται μετὸν ἐσταυρωμένον του Πουητῆ.

Γνώριζε καὶ αὐτό, ὅτι καθὼς οἱ συνήθειες τῶν κακῶν γίνονται μετὰ πολλὰς καὶ συχνὰς πράξεις τῆς λογικῆς θελήσεως, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι πού παραδίνεται σὺς παράλογες ἐπιθυμίες τῆς αἰσθήσεως. Ἔτσι καὶ οἱ συνήθειες τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν, ἀποκτῶνται μετὰ τὸ νὰ κάνης πράξεις συχνὰς καὶ πολλὰς καὶ νὰ παραδίνεσαι στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἴμαστε προσκαλεσμένοι πότε στὴ μία ἀρετὴ καὶ πότε στὴν ἄλλη. Γιατὶ καθὼς ἡ λογικὴ θέλησί μας, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι κακὴ καὶ γήινη, ὅσο καὶ ἂν πολεμῆται ἀπὸ τὴν παράλογη ἐπιθυμία τῆς σάρκα καὶ ἀπὸ τὴν κακία, ἂν δὲν παραδοθεῖ μόνη τῆς σὲ αὐτὴ καὶ ὑποταχθεῖ ἔτσι πάλι αὐτῇ, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι ἐνάρετη καὶ ἐνωμένη μετὸν Θεό, ἂν καὶ προσκαλῆται ἀπὸ τὴν χάρι του, ἂν δὲν παραδοθεῖ ὀλοκληρωτικὰ στὸ θέλημα καὶ στὴ χάρι αὐτοῦ, τόσο μετὰ τις ἐσωτερικὲς πράξεις ὅσο καὶ μετὰ τις ἐξωτερικὲς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ΄.

Τί πρέπει νὰ γίνεταί, ὅταν ἡ ἀνώτερη λογικὴ θέλησις φαίνεται νικημένη ἀπὸ τὴν παράλογη καὶ κατώτερη καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Ἄν καμμία φορὰ σκεφθῆς ὅτι ἡ λογικὴ σου θέλησις δὲν μπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ ποτὲ καθόλου στὴν παράλογη ἐπιθυμία καὶ στοὺς ἐχθρούς πού σὲ πολεμοῦνε, ἐπειδὴ καὶ δὲν αἰσθάνεσαι νὰ ἔχης μία προθυμία ζωντανὴ ἐναντίον τους· σὺ ὅμως, νὰ παραμείνης, ἀδελφέ μου, σταθερὸς καὶ μὴν ἐγκαταλείψης τὸν πόλεμο, γιατί θὰ θεωρηθῆς ὡς νικητῆς, ἐφόσον δὲν βλέπης φανερὰ νικημένο τὸν ἑαυτό σου. Διότι ὅπως ἡ ἀνώτερη θέλησί μας δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τις κατώτερες ἐπιθυμίες, γιὰ νὰ προσβάλλη τις πράξεις τῆς, ἔτσι ἂν αὐτὴ ἡ ἴδια δὲν θέλη, δὲν μπορεῖ νὰ πιεσθῇ ποτὲ καὶ νὰ νικηθῇ ἀπὸ αὐτὲς μετὰ ὅσο σκληρὸ πόλεμο καὶ ἂν τῆς κάνουν. Γιατὶ, ὁ Θεὸς χάρισε στὴ θέλησί μας τόση ἐλευθερία καὶ δύναμι, ὥστε καὶ ἂν ὅλες οἱ αἰσθήσεις, καὶ ὅλοι οἱ δαίμονες καὶ ὅλος ὁ κόσμος μαζί ὀπλισθοῦν ἐναντίον τῆς καὶ τὴν πολεμοῦν δυνατὰ, παρὸλα αὐτὰ, μπορεῖ ἡ θέλησί μας μετὰ κάθε ἐλευθερία, νὰ τὰ περιφρονῆ καὶ νὰ θέλη ἐκεῖνο, πού θέλει, ἢ νὰ μὴ θέλη ἐκεῖνο, πού δὲν θέλει καὶ ὅσες φορὲς θέλει καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ ἐκεῖνο πού τῆς ἀρέσει καλύτερα.

Ἐὰν δὲ καὶ καμμία φορὰ οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ καὶ ἡ παράλογή σου ἐπιθυμία, τόσο δυνατὰ σὲ πολεμοῦνε καὶ σὲ καταπιέζουν, ὥστε ἀποδυναμωμένος, δὲν μπορεῖς νὰ κάνης ἐναντίον τους κανένα ἔργο πνευματικὸ γιὰ νὰ βοηθηθῆς, σοῦ λέω, νὰ μὴ δειλιάσης οὔτε σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωσι, οὔτε νὰ ρίξης στὴ γῆ τὰ ἄρματα· ἀλλὰ χρησιμοποίησε αὐτὸ τὸ ὄχημα, ἐναντίον αὐτῶν καὶ λέγε πρὸς τοὺς ἐχθρούς· «δὲν ὑποχωρῶ ἀπὸ τὸν πόλεμο, δὲν θὰ σᾶς ἀφήσω οὔτε τώρα ἀπλήγτους». «Ὁ Κύριος εἶναι τὸ φῶς καὶ ἡ σωτηρία μου, ποιὸν θὰ φοβηθῶ; Ὁ Κύριος τὸ καταφύγιο τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ ποιὸν θὰ πανικοβληθῶ;» (Ψαλμ. 26,1). «Ἐγὼ στὸ ὄνομά του θὰ ἐξουθενώσω τοὺς ἐχθρούς μου» (Ψαλμ. 43,7)· καὶ ἂν τώρα δυναμωθῆς, ἀλλὰ πάλι νικηθῆς, ὅπως γράφτηκε· «Ὅσο καὶ ἂν συνασπίζεσθε, θὰ συντριβῆτε· ἐξοπλισθῆτε ὅσο θέλετε, πάλι θὰ συντριβῆτε» (Ἠσ. 8,9). Ὅποτε ὅπως κάνει ἐκεῖνος πού ἔχει ἐναντίον του τὸν ἐχθρὸ καὶ τὸν καταδυναστεύει ὁ ὁποῖος, μὴ μπορώντας νὰ τὸν χτυπήσῃ κατευθείαν, τὸν χτυπᾷ πλάγια καὶ δοκιμάζει νὰ κάνῃ ἕνα πῆδημα παραπίσω, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὸν πληγώσῃ καὶ κατ' ἐυθείαν ἔτσι κάνε καὶ σὺ· μάζεψε τοὺς λογισμοὺς σου μέσα στὸν ἑαυτό σου καὶ σκέψου ὅτι δὲν ἔχεις καμμία δύναμι καὶ ἔτσι καταφεύγοντας στὸ Θεό, πού μπορεῖ τὰ πάντα, κάλεσέ τον μετὰ θερμὴ ἐλπίδα καὶ δάκρυα, ἐναντία στὸ πάθος πού σὲ πολεμεῖ, λέγοντας· «Κύριε, βοήθησέ με· Θεέ μου, Θεέ μου, βοήθησέ με· Ἰησοῦ μου, βοήθησέ με· πολέμισε τοὺς πολεμοῦντάς με· πᾶρε ἀσπίδα καὶ ὄπλο καὶ ἔλα βοήθησέ με» (Ψαλμ. 34,1). «Θεοτόκε Παρθένε, βοήθησέ με, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσω τὸν ἐχθρὸ νὰ με νικήσῃ».

Ἐὰν δὲ τὸ πάθος καὶ ὁ ἐχθρὸς σου δίνῃ χρόνον, μπορεῖς ἀκόμη νὰ βοηθήσῃς τὴν ἀδυναμία τῆς θελήσεώς σου κατὰ τοῦ πάθους, μετὰ τοὺς στοχασμοὺς καὶ αὐτὲς τις ἀσκήσεις. Παραδείγματός χάριν, ὅταν ἐσὺ πέσης σὲ καμμία δυσκολία ἢ ἄλλη κάποια τιμωρία καὶ ἡ ἐπιθυμία σου δὲν μπορῇ ἢ δὲν θέλη νὰ τὴν ὑπομείνῃ, βοήθησέ την μετὰ αὐτὰ.

Α΄. Σκέψου, ὅτι ἡ δοκιμασία αὐτὴ πού ὑποφέρεις, πρέπει νὰ τὴν πάθῃς ἄξια, γιατί ἐσὺ ἔδωσες τὴν ἀφορμὴ καὶ μετὰ κάθε δίκαιο χρωστᾶς νὰ ὑποφέρῃς ἐκεῖνην τὴν πληγὴ, πού ἐσὺ μετὰ τὰ χέρια σου ἔδωσες στὸν ἑαυτό

σου.

Β'. Ἐὰν ἐσὺ δὲν ἔχῃς στή δοκιμασία αὐτὴ κανένα φταίξιμο, γύρισε τὸν λογισμό σου στὰ πολλὰ ἄλλα καὶ μεγάλα σου σφάλματα καὶ σκέψου, πὼς γι' αὐτὰ δὲν σοῦ ἔδωσε ἀκόμη ὁ Θεὸς τὴν τιμωρίαν ποῦ σοῦ ἀρμόζει, ἀλλὰ οὔτε ἐσὺ τὰ σωφρόνισες καθὼς πρέπει· ὁπότε ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ σὲ ἐλέησε καὶ γιὰ νὰ μὴ βασανισθῆς αἰώνια, σοῦ ἔστειλε τὴν προσωρινὴ αὐτὴ δοκιμασία· καὶ λοιπὸν πρέπει νὰ τὴ δεχθῆς μὲ χαρὰ καὶ εὐχαριστία.

Γ. Σκέψου, ὅτι ἂν καὶ πρόλαβες καὶ ἔκανες ἀρκετὸ κανόνα γιὰ τὰ ἁμαρτήματά σου ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα λύπησες τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ (τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει ποτὲ νὰ σκεφθῆς)· σκέψου ὅμως πὼς στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν μπαίνει κανεὶς ἄλλος, παρὰ μέσα ἀπὸ τὴν στενὴ πύλη τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν θλίψεων. «Πρέπει νὰ περάσουμε ἀπὸ πολλές θλίψεις γιὰ νὰ μποῦμε στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. 14,21).

Δ'. Ὅτι ἂν καὶ σὺ μπορεῖς νὰ μπῆς σὲ αὐτὴ τὴν βασιλεία μέσα ἀπὸ ἄλλο δρόμο, δηλαδὴ μέσα ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὅμως αὐτὸ δὲν πρέπει οὔτε κἂν νὰ τὸ σκεφθῆς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ὅλους τοὺς φίλους, μπήκε σὲ αὐτὴ μέσα ἀπὸ ἀγκάθια καὶ σταυροῦς.

Ε. Σκέψου πὼς αὐτὴ ἡ δοκιμασία ποῦ ὑποφέρεις, εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ σκέφτεσαι στὴν ἀρχὴ κάθε σου πράξεως καὶ θλίψεως ποῦ θὰ σοῦ συμβαίνει, ὅπως σου εἶπα πιὸ πρὶν, στὸ 1' καὶ 10' κεφάλαιο, δηλαδὴ τὸ νὰ θέλῃς νὰ γίνεσαι σὲ κάθε σου ἔργο καὶ σὲ κάθε ἄλλο γεγονός τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ), ὁ ὁποῖος γιὰ τὴν ἀγάπη ποῦ σοῦ ἔχει, εὐχαριστιέται καὶ χαίρεται νὰ σὲ βλέπῃ νὰ ὑποφέρῃς ὡς πιστὸς του καὶ γενναῖος πολεμιστῆς. Λοιπὸν καὶ σὺ γιὰ νὰ ἀνταποκριθῆς σὲ αὐτὴ τὴν ἀγάπη, ὅσο εἶναι ἄδικη καὶ βαριά ἢ δοκιμασία ποῦ ὑποφέρεις, τόσο ἀγωνίσου νὰ τὴν ὑπομένῃς μὲ εὐχαριστία. Γιατὶ κάνοντας ἔτσι, φαίνεσαι πὼς ὑπομένεις στὴν πρᾶξι καὶ ἀγαπᾷς καὶ σὲ αὐτὰ ἀκόμη τὰ σκληρότατα βασανιστήρια μόνον τὴν θεία του θέλησι, γιὰ τὴν ὁποία καὶ κοντὰ στὴν ὁποία, κάθε τί πικρὸ φαίνεται γλυκὸ καὶ κάθε ἄτακτο ἔχει τάξι καὶ κανόνα τέλειο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ'.

Πρέπει νὰ πολεμᾷ κανεὶς μὲ ὅλες του τίς δυνάμεις καὶ παντοτεινὰ καὶ γενναῖα.

Ἐὰν θέλῃς νὰ νικᾷς τοὺς ἐχθρούς σου πιὸ γρήγορα καὶ εὐκόλα, εἶναι ἀνάγκη νὰ πολεμᾷς, ἀδελφέ καὶ γιὰ πάντα καὶ γενναῖα, ἐναντίον ὅλων σου τῶν παθῶν, περισσότερο ὅμως καὶ εἰδικὰ ἐναντίον τῆς φιλαυτίας σου, δηλαδὴ τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τοῦ ἑαυτοῦ σου, συνηθίζοντας νὰ ἔχῃς γιὰ φίλους σου ἀγαπητοὺς τίς περιφρονησεὶς καὶ τίς θλίψεις, ποῦ μπορεῖ ποτὲ νὰ σοῦ δώσῃ ὁ κόσμος· γιατί, μὲ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃς κάποιος αὐτὸν τὸν πόλεμο τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν ὑπολογίζῃ λίγο, συνέβηκε καὶ συμβαίνει πάντα νὰ εἶναι οἱ νίκες δύσκολες, σπάνιες, ἀτελεῖς καὶ ἀνύπαρκτες.

Λοιπὸν, αὐτὸς ὁ πόλεμος πρέπει νὰ γίνεσαι πάντοτε, ἀσταμάτητα, δηλαδὴ συνεχῶς, ὡς τὴν ὥρα τοῦ θανάτου σου καὶ μὲ γενναῖα ψυχὴ, τὴν ὁποία εὐκόλα θὰ ἀποκτήσῃς ἐὰν τὴν ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Θεό· ἐὰν ὅμως σκεφθῆς τὴν μανιασμένη ὀρμὴ καὶ τὸ παντοτεινὸ μῖσος, ποῦ ἔχουν ἐναντίον σου οἱ ἐχθροὶ δαίμονες καὶ τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν παρατάξεων καὶ στρατευμάτων του, σκέψου ὅμως ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ καὶ ὅτι εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἡ δύναμι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη ποῦ σοῦ ἔχει καὶ ὅτι πολλοὶ περισσότεροι εἶναι οἱ Ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ καὶ οἱ προσευχῆς τῶν Ἁγίων, ποῦ πολεμοῦν κρυφὰ μὲ τὸ μέρος μας, ὅπως γράφτηκε γιὰ τὸν Ἀμαλήκ· «Μὲ μυστικὸ καὶ ἀόρατο χέρι πολεμᾷ ὁ Κύριος» (Ἐξοδ. 17,16). Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν σκέψι παρακινήθηκαν τόσες γυναῖκες καὶ τόσα ἀνήλικα παιδιὰ καὶ κατέκτησαν καὶ νίκησαν ὅλη τὴ δύναμι καὶ σοφία τοῦ κόσμου, ὅλες τίς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ διαβόλου καὶ ὅλη τὴ μανία του.

Ὅποτε, δὲν πρέπει νὰ φοβηθῆς ποτέ, ἂν καὶ σοῦ φαίνεται ὅτι ὁ πόλεμος τῶν ἐχθρῶν εἶναι δυνατὸς κατὰ πολὺ, ὅτι θὰ παραμείνῃ γιὰ ὅλη σου τὴν ζωὴ καὶ ἄς σὲ φοβερίζῃ μὲ πτώσεις ἀπὸ διάφορα μέρη. Γιατὶ, κάθε δύναμι καὶ γνῶσι τῶν ἐχθρῶν μας, βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ θείου μας Ἀρχιστρατήγου Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ τοῦ ὁποῖου τὴν τιμὴ πολεμεῖσαι. Ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ μόνος του σὲ προσκαλεῖ μὲ πίεσι στὸν πόλεμο, εἶναι

φανερό, ότι όχι μόνο δεν θα αφήση ποτέ να υπάρξει σε βάρους σου κάποια έξουσία και νίκη από τους έχθρους (γιατί αυτό το θεωρεί ως προσβολή του): αλλά πολεμώντας αυτός για σένα, θα τους δώση στα χέρια σου νικημένους, όταν του φανή ευχάριστο, όπως γράφτηκε «Ο Κύριος ο Θεός σου πηγαينوέρχεται μέσα στο στρατόπεδό σου για να σε προστατεύση και για να συλλάβη τους έχθρους σου και να τους παραδώση στα χέρια σου». (Δευτερ. 23,14).

Εάν όμως και αυτός άργοπορήση μέχρι την τελευταία μέρα της ζωής σου, να κάνης αυτή την νίκη (27), αυτό θα είναι για μεγαλύτερο κέρδος σου: μόνον εσύ, αυτό πρέπει να κάνης, το να πολεμάς μεγαλόψυχα και αν πολλές φορές μείνης πληγωμένος στον πόλεμο, μην αφήσης ποτέ σου τα όπλα, ούτε να φύγης: τέλος πάντων, για να παρακινήσαι να πολεμάς γενναία, πρέπει να γνωρίζης, ότι αυτόν τον πόλεμο δεν μπορεί να τον αποφύγη κανένας άνθρωπος, είτε στη ζωή είτε στο θάνατο: και όποιος δεν πολεμάει για να νικήση τα πάθη και τους έχθρους του, αναγκαστικά πρέπει να συλληφθή από έδω ή από εκεί και να πεθάνη.

Γι' αυτό, πρέπει να πολεμάμε γενναία και πάντα, γιατί έχουμε να κάνουμε με τέτοιους έχθρους, οι οποίοι τόσο πολύ μας μισούν, πού δεν είναι δυνατόν να ελπίζουμε ποτέ από αυτούς ούτε ειρήνη, ούτε διωγία ή καμμία ανακωχή και κατάπαυσι του πολέμου. Γιατί καλό ήταν από την αρχή να μην ανοίξουμε πόρτα και να βάλουμε τους έχθρους και τα πάθη μέσα στην ψυχή και καρδιά μας: αφού όμως τους βάλουμε μία φορά, δεν μπορούμε πια να αδιαφορήσουμε, αλλά πρέπει να πολεμάμε για να τους βγάλουμε, επειδή αυτοί είναι αναιδείς και αδιάντροποι, δεν βγαίνουν με άλλον τρόπο παρά με τον πόλεμο (28).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΣΤ΄.

Με ποιό τρόπο ξημερώνοντας πρέπει να βγαίνη στη μάχη το πρωί ο στρατιώτης του Χριστού για να πολεμά.

Αφού ξυπνήσης το πρωί και προσευχηθής αρκετή ώρα λέγοντας, Κύριε, Ιησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, τὸ πρῶτο πράγμα πού πρέπει νὰ σκεφθῆς εἶναι αὐτό, τὸ νὰ νομίσης ὅτι βλέπης τὸν ἑαυτό σου κλεισμένο μέσα σὲ ἕνα τόπο καὶ στάδιο (29), τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ ἴδια σου καρδιά καὶ ὅλος ὁ ἑσωτερικὸς ἄνθρωπος: μὲ αὐτὸν τὸ νόμο, ὅτι ὅποιος ἐκεῖ δὲν πολεμήσει, θὰ μένη γιὰ πάντα πεθαμένος: καὶ μέσα σὲ αὐτὸ φαντάσου πῶς βλέπης μπροστά σου ἐκεῖνο τὸν ἐχθρὸ καὶ ἐκείνη τὴν κακὴ σου ἐπιθυμία, τὴν ὁποία ἀποφάσισες νὰ πολεμήσης καὶ εἶσαι ἕτοιμος νὰ πληγωθῆς καὶ νὰ πεθάνης, ἀρκεῖ μόνο νὰ τὴν νικήσης. Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ δεξιὸ μέρος τοῦ σταδίου, πίστεψε πῶς βλέπης τὸν νικηφόρο σου Ἀρχιστράτηγο, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό μὲ τὴν Παναγία του Μητέρα καὶ μὲ πολλὰ τάγατα Ἀγγέλων καὶ Ἁγίων καὶ μάλιστα τὸν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ: καὶ ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ πλευρὰ, ὅτι βλέπης τὸν ὑπόγειο διάβολο μὲ τοὺς δικούς του δαίμονες, γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τὸ πάθος ἐκεῖνο καὶ τὴν κακὴ ἐπιθυμία καταπάνω σου, καὶ νὰ σὲ παρακινήσουν νὰ ἐγκαταλείψης τὸν πόλεμο καὶ νὰ ὑποταχθῆς σὲ αὐτό: φαντάσου καὶ πῶς ἀκοὺς μία φωνή, σὰν ἀπὸ τὸν φύλακά σου Ἄγγελο, νὰ σοῦ λέη τὰ ἑξῆς: Ἐσὺ σήμερα θὰ πολεμήσης ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ πάθους καὶ τῶν ἄλλων σου ἐχθρῶν ἢ καρδιά σου ἂς μὴ δειλιάση πλήρως καὶ ἀποφύγης τὸν πόλεμον γιὰ τὸν φόβο ἢ ἄλλο περιορισμὸ μὲ κανένα τρόπο: διότι ὁ Κύριος μας καὶ Ἀρχιστράτηγός μας Ἰησοῦς στέκεται ἐδῶ περιτριγυρισμένος μαζί μὲ ὅλους τοὺς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους του, δηλαδὴ μὲ ὅλα του τὰ δοξασμένα τάγματα, γιὰ νὰ πολεμήση ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήση νὰ σὲ καταπιέσουν ἢ νὰ σὲ νικήσουν «Ὁ Κύριος θὰ πολεμήση γιὰ σᾶς» (Ἐξοδ. 14,14). Ὅποτε, στάσου σταθερός, βίασε τὸν ἑαυτό σου, ὑπόμεινε τὸν πόνο πού θὰ θέλης νὰ αισθανθῆς κάποια φορὰ, φώναζε πολλές φορὲς ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς καρδιάς σου «μὴ μὲ παραδώσης στὴ βουλιμία τῶν ἐχθρῶν μου» (Ψαλμ. 26,18). Φώναζε τὸν Κύριό σου καὶ τὴν Παρθένο καὶ ὅλους τοὺς Ἁγίους καὶ τὶς Ἁγίες: καὶ θὰ νικήσης ὅπωςδήποτε: γιὰτί λέει: «Σᾶς γράφω νέοι μου γιὰ νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἔχετε νικήσει τὸν πονηρὸ» (Ἰωάν. α΄ 2,13). Καὶ ἂν ἐσὺ εἶσαι ἀδύνατος καὶ κακομαθημένος, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ σου εἶναι δυνατοὶ καὶ πολλοί, πολὺ περισσότερες εἶναι οἱ βοήθειες ἐκείνου πού σὲ ἐπλασε καὶ σὲ λύτρωσε καὶ ἀσύγκριτα δυνατώτερος εἶναι ὁ Θεὸς στὸν πόλεμον αὐτόν, ὅπως γράφτηκε: «Ὁ Κύριός σου εἶναι κραταῖος καὶ δυνατὸς στὸν πόλεμο» (Ψαλμ. 23,8). Καὶ περισσότερο πόθο ἔχει αὐτὸς γιὰ νὰ σὲ σώση, παρὰ αὐτὸν πού ἔχει ὁ ἐχθρος γιὰ νὰ σὲ καταστρέψῃ. Γι' αὐτὸ πολέμα καὶ μὴ βαρεθῆς ποτέ σου τὸν κόπο. Γιατί ἀπὸ τὸν κόπο καὶ ἀπὸ τὴν βία καὶ τὴν δοκιμασία, πού αισθάνεσαι γιὰ τὴν συνήθεια πού ἔδειξες στὸ κακό, γεννᾶται ἡ νίκη καὶ ὁ μέγας θησαυρός, μὲ τὸν

ὁποῖο ἀγοράζεται ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἐνώνεται ἢ ψυχὴ γιὰ πάντα μὲ τὸ Θεό.

Λοιπὸν ἄρχισε στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ πολεμᾷς μὲ τὰ ὀχήματα τῆς ἀπιστίας στὸν ἑαυτό σου καὶ τῆς ἐλπίδας καὶ τοῦ θάρρους στὸ Θεό σου, μὲ τὴν προσευχὴ καὶ μὲ τὴν ἐκγύμνασι· μάλιστα δὲ μὲ τὸ ὄχημα τῆς καρδιακῆς καὶ νοερῆς προσευχῆς, τὸ ὁποῖο εἶναι τό· Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ὄνομα τόσο φοβερό, πού σὰν μαχαίρι μὲ δυὸ στόματα στρέφεται μέσα στὴ καρδιά, μασάει καὶ κατακόβει τοὺς δαίμονες καὶ τὰ πάθη· γι' αὐτὸ σχετικὰ εἶπε ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακας. «Ἰησοῦ ὀνόματι, μάστιζε πολεμίους»· γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάμε ξεχωριστὰ στὸ μὲ' κεφάλαιο. Μὲ αὐτά, λέω, πολεμᾷει ἐκεῖνο τὸν ἐχθρὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ πάθος καὶ τὴν κακὴ ἐπιθυμία, πού σὲ πολεμᾷει τὴν ὁποία εἶσαι ἀποφασισμένος νὰ νικήσης μὲ τὴν σειρὰ, πού σοῦ εἶπα στὸ ἰγ' κεφάλαιο· δηλαδὴ πότε μὲ τὴν ἀντίστασι, νὰ τὸν πληγώνεις μέχρι θανάτου, πότε μὲ τὸ μῖσος, πότε μὲ τίς πράξεις τῆς ἀντίθετης ἀρετῆς· καὶ ἔτσι, νὰ κάνης πράγματα πού ἀρέσουν στὸ Θεό σου, ὁ ὁποῖος, μὲ ὅλη τὴν θριαμβεύουσα στὸν οὐρανὸ Ἐκκλησία στέκεται ἀόρατα καὶ βλέπει τὸν πόλεμό σου· γιὰ τὸν ὁποῖο πόλεμο, δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι σκεπτόμενος, ὅτι ἀφενὸς μὲν εἶναι ἡ ὑποχρέωσις πού ἔχουμε ὅλοι μας νὰ δουλεύουμε καὶ νὰ ἀρέσουμε στὸ Θεό καὶ ἀφετέρου ἡ ἀνάγκη πού ἔχουμε νὰ πολεμᾶμε, καθὼς σοῦ εἶπα ἀπὸ πρῖν. Γιατί, ἂν ἐγκαταλείψουμε αὐτὸν τὸν πόλεμο, ὅπωςδὴποτε θὰ θανατωθῶμε. Ἐπειτα, καὶ ἂν φύγης πρὸς στιγμή ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν αὐτὸ πόλεμο σὰν ἀποστάτης καὶ παραδοθῆς στὸ κόσμον καὶ σὲ ὅλες τίς καλοπεράσεις καὶ ἀναπαύσεις τῆς σάρκα, ὕστερα ὅμως καὶ μὲ τὴν πίεσί σου πάλι πρέπει νὰ πολεμήσης καὶ μὲ τόσες ἀντιθέσεις, πού πολλές φορὲς νὰ ἰδρώνῃ τὸ πρόσωπό σου καὶ νὰ καταπληγώνεται ἢ καρδιά σου μὲ θανατηφόρες λυποθυμίες. Πότε; τὴν ὥρα τῶν γηρατειῶν σου καὶ τοῦ θανάτου σου. Ὅταν οἱ δαίμονες καὶ ὅλα τὰ πάθη σου, πιθανὸν νὰ σὲ ἔχουν περικυκλώσει. Καὶ τόσο νὰ σὲ συντριψουν, πού ἐσὺ μὴ μπορώντας, ποῖο πρῶτα νὰ πολεμήσης, θὰ παραδοθῆς σὲ αἰώνιο θάνατο. Γι' αὐτό, μὴ γίνης τόσο ἀνόητος, ἀγαπητέ, πού νὰ θέλῃς νὰ πολεμᾷς τότε σὲ μία ὥρα ἀσύμφορη ἀλλὰ σὰν φρόνιμος, ὑπόμεινε τώρα τὴν κούρασι τοῦ πολέμου, γιὰ νὰ νικήσης, νὰ στεφανωθῆς καὶ νὰ ἐνωθῆς μὲ τὸν Θεό καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ στὴ βασιλεία του τὴν οὐράνια· «Θυμήσου τὸν δημιουργό σου τίς μέρες τῆς νεότητός σου, πρῖν ἔλθουν οἱ μέρες οἱ κακὲς καὶ φθάσουν τὰ χρόνια ἐκεῖνα πού δὲν θὰ ἔχῃς δύναμι» (Ἐκκλ. 12,1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ'.

Μὲ ποιά τάξι πρέπει νὰ πολεμοῦμε ἐναντίον τῶν παθῶν μας

Πολὺ σὲ συμφέρει, ἀδελφέ, νὰ γνωρίζῃς καὶ τὴν τάξι, πού πρέπει νὰ κρατᾷς, γιὰ νὰ πολεμᾷς ὅπως πρέπει καὶ ὄχι ἀπλᾶ καὶ ὅπως ἔτυχε, καθὼς κάνουν πολλοὶ καὶ βλάπτονται. Ἡ τάξι τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν κακῶν σου ἐπιθυμιῶν, εἶναι αὐτή· νὰ μπῆς μέσα στὴ καρδιά σου καὶ νὰ ἐρευνήσης μὲ ἐπιμέλεια, ἀπὸ ποιούς λογισμοὺς καὶ ἀπὸ ποιῆς ἐπιθυμίες καὶ προσπάθειες εἶναι αὐτὴ περικυκλωμένη καὶ ἀπὸ ποῖο πάθος περισσότερο κυριεύεται καὶ βασανίζεται· καὶ πρῶτα, κατὰ ἐκεῖνου τοῦ πάθους νὰ πιάσης τὰ ὄπλα καὶ νὰ πολεμήσης· ἂν ὅμως συμβῆ νὰ πειραχθῆς καὶ ἀπὸ ἄλλα πάθη, ἐσὺ πρέπει πάντα νὰ πολεμᾷς τὸ πιὸ κοντινὸ πάθος, πού τότε ἔμπρακτα σὲ πολεμᾷ καὶ πάλι νὰ γυρίζῃς τὸν πόλεμο σὲ ἐκεῖνο πού περισσότερο σὲ κατακυριεύει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΗ'.

Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἀντίθετα στὰ ξαφνικὰ κινήματα τῶν παθῶν

Ἄν ἀκόμη δὲν εἶσαι συνηθισμένος, ἀγαπητέ, νὰ πολεμᾷς ἀντίθετα στὰ ξαφνικὰ χτυπήματα καὶ ἐπιθέσεις τῶν προσβολῶν, ἢ ἄλλων κάποιων ἀντίθετων πού σοῦ τυχαίνουν, σὲ συμβουλεύω νὰ κάνης τὸ ἑξῆς: Δηλαδὴ, συνηθίζε πάντα νὰ ἐρευνᾷς ἀπὸ πρῖν, καθισμένος στὸ σπῖτι σου, ὅτι θὰ σοῦ συμβοῦν πολλές προσβολές, ἀτιμίες, πολλές φορὲς δὲ καὶ πληγές καὶ ἄλλα πολλὰ ἀντίθετα· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ εἶσαι προετοιμασμένος, ὥστε νὰ μὴν ταραχθῆς, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπομείνης μὲ εὐχαριστία χωρὶς ταραχὴ. Τὴν προετοιμασίαν αὐτὴν πρέπει μάλιστα νὰ κάνης ὅταν εἶσαι ἔτοιμος νὰ βγῆς ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι σου καὶ νὰ πᾶς σὲ κάποιον ἄλλον τόπον καὶ μάλιστα ὅταν θὰ συνομιλήσης μὲ πρόσωπα πού θυμώνουν εὐκολα. Γιατί, μία τέτοια προετοιμασία καὶ προγύμνασι, πιστεύει ὅτι εἶναι εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ πιὸ φοβερὰ καὶ ξαφνικὰ

περιστατικά και τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, δὲν ἀφήνει νὰ ταραχθῆ· «έτοιμάσθηκα και δὲν ταράχθηκα» (Ψαλμ. 118,60) (30).

Κοντὰ δὲ στὴν προμελέτη και τὴν προετοιμασία αὐτὴ, χρησιμοποίησε και αὐτὸν τὸν τρόπο. Ὅταν, σὲ κάποια περίπτωσι, ἀρχίσῃ κάποιος ξαφνικά και χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃς, ἢ νὰ σὲ χτυπᾶ, ἢ νὰ σὲ βρίζῃ και νὰ σοῦ προξενῆ ἄλλη ἀτιμία, στάσου γιὰ λίγο· και ἀφοῦ συμμαζέψῃς τοὺς λογισμοὺς σου μέσα στὴν καρδιά σου, βάλῃς ὅλη τὴν προσοχή και ἐπιφυλακή στοῦ νοῦ σου, στοῦ νὰ προσέξῃ καλά και νὰ μὴ ταραχθῆ καθόλου ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ ἢ καρδιά σου· ἐὰν ὅμως προλάβῃ νὰ ταραχθῆ, νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ βγῆ ἔξω τὸ πάθος και νὰ σὲ παρακινήσῃ στοῦ νὰ βρῖσῃς και σὺ και νὰ ἐκδικηθῆς· «μέσα μου, λέγει, συνταράσσεται ἡ καρδιά μου» (Ψαλμ. 14) (31).

Στὴ συνέχεια βίασε τὸν ἑαυτὸ σου νὰ σηκώσῃς τὸ νοῦ σου στοῦ Θεοῦ, σκέψου τὴν ἀπειρὴ ἀγάπη ποῦ σοῦ ἔχει, γιὰ τὴν ὁποία σοῦ ἔστειλε τὸν ἀνέλπιστο αὐτὸ πειρασμὸ και τὴ δοκιμασία, γιὰ νὰ σὲ καθαρῶσῃ περισσότερο και νὰ σὲ ἐνώσει μαζί του καλύτερα. Αὐτὰ, λέω, σκεπτόμενος γύρισε στοῦ ἑαυτὸ σου και ἐλέγχοντάς τον, πὲς μέσα σου· «Ἐ, ἄθλιε και ταλαίπωρε! και γιὰτὶ δὲν θέλεις ἐσὺ νὰ ἀγκαλιάσῃς αὐτὸν τὸν σταυρὸ και τὴν δοκιμασία ποῦ σοῦ ἔστειλε, ὄχι κάποιος ἄλλος, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος σου ὁ Πατέρας ὁ οὐράνιος; μετὰ γύρισε στοῦ σταυρὸ και ἀγκάλιασέ τον νοερά μὲ τὴν πιὸ μεγάλη χαρά, ποῦ μπορεῖς, λέγοντας, ὦ σταυρέ, ποῦ ἰδρῦθηκες ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, πρὶν νὰ γίνω ἐγώ! ὦ σταυρέ, ποῦ γλυκάθηκες ἀπὸ τὴν γλυκεῖα ἀγάπη τοῦ ἐσταυρωμένου, κάρφωσε και προσήλωσέ με σὲ σένα γιὰ νὰ μπορέσω ὀλοκληρωτικά νὰ ἐνωθῶ μὲ ἐκεῖνο, ποῦ μὲ λύτρωσε, πεθαίνοντας πάνω σὲ σένα». Ἐὰν ὅμως και τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ προλάβῃ και κινηθῆ μέσα σου και δὲν σὲ ἀφήσῃ στὴ ἀρχὴ νὰ ὑψώσῃς τὸ νοῦ σου στοῦ Θεοῦ ὅμως, πάλι μελέτησε νὰ τὸν ὑψώσῃς τὸ γρηγορότερο, σὰν νὰ μὴν ἔχῃς ταραχθῆ καθόλου· γιὰτὶ θὰ βοηθηθῆς.

Ἡ καλύτερη ὅμως και πιὸ ἀποτελεσματικὴ θεραπεία τους νὰ μὴ κινουῦνται ξαφνικά τὰ πάθη, εἶναι, τὸ νὰ ἀπομακρυνθοῦν οἱ αἰτίες ἀπὸ τίς ὁποῖες προέρχεται αὐτὴ ἡ κίνησις. Αὐτὲς γενικὰ εἶναι δύο· ἡ ἀγάπη και τὸ μῖσος. Ὅποτε, ἐὰν ἐσὺ ἀγαπητῆ, ἔφθασες νὰ ἔχῃς ἐμπαθῆ ἀγάπη σὲ κανένα πρόσωπο, ἢ σὲ ἄλλο κανένα μικρὸ πρᾶγμα, ἢ μεγάλο και ἀμέσως μόλις ἰδῆς νὰ σοῦ τὸ ἀρπάξουν ἢ τὸ πειράξουν, ταράζεσαι ξαφνικά και σκανδαλίζεται ἀπὸ τὴν συμπάθεια ἢ καρδιά σου, πρέπει νὰ πολεμᾶς, νὰ βγάλῃς ἀπὸ τὴν καρδιά σου τὴν κακὴ ἐκείνη ἀγάπη ποῦ ἔχεις σὲ αὐτό, γιὰτὶ, ὅσο αὐτὴ εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη, τόσο μεγαλύτερη ἢ μικρότερη εἶναι και ἡ ξαφνικὴ κίνησις τοῦ πάθους.

Ἐὰν ὅμως ἀντίθετα και ἔχεις μῖσος σὲ κάποιον, ἢ σὲ ἄλλο κανένα πρᾶγμα και ἀπὸ αὐτὸ ταράζεσαι ξαφνικά και ἀηδιάζῃς, ὅταν τὸ βλέπῃς ἢ ἀκοῦς κάποια θαυμαστὴ του ἐνέργεια, πρέπει νὰ πιέζῃς τὴ θέλησί σου, μέχρι νὰ τὸ ἀγαπήσῃς· ὄχι μόνο γιὰτὶ εἶναι και αὐτὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ, σὰν και ἐσένα φτιαγμένο κατ' εἰκόνα αὐτοῦ και ὁμοιότητα ἀπὸ τὸ ὑψιστὸ χέρι τοῦ Θεοῦ· ὄχι μόνον γιὰτὶ και αὐτὸς σὰν ἐσένα εἶναι ἀναγεννημένος μὲ αὐτὸ τὸ πολύτιμο αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μόνο γιὰτὶ εἶναι ἀδελφός σου και μέλος σου και δὲν πρέπει νὰ τὸν μισῆς, οὔτε μὲ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν σκέψι σου και τὸν λογισμό σου, ὅπως γράφτηκε «μὴν κρατᾶς κακία στὴν καρδιά σου γιὰ τὸν ἀδελφὸ σου» (Λευϊτ. 19,17) (32). Ἀλλὰ, και γιὰτὶ, ἂν εἶναι τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο κακὸ και ἄξιο μίσους, ὅμως, ὅταν ἐσὺ τὸ ἀγαπᾶς, μοιάζεις μὲ τὸν Θεὸ ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ ὅλα του τὰ δημιουργήματα και κανένα ποτὲ δὲν συχαινεται, καθὼς λέει ὁ Σολομώντας: «Ὅλα εἶναι δικά σου και γι' αὐτὸ τὰ φροντίζεις Κύριε, ἐσὺ ποῦ ἀγαπᾶς τὴν ζωὴ» (Σοφ. Σολομ. 11.). Καὶ μάλιστα, διότι ὁ Θεὸς παραβλέποντας τίς κακίες τῶν ἀνθρώπων «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς και ἀγαθοὺς και βρέχει ἐπὶ δικαίους και ἀδίκους» (Ματθ. 5,45).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Πῶς πρέπει νὰ πολεμᾶ κανεὶς κατὰ τῶν σαρκικῶν παθῶν.

Ἐναντίον τῶν σαρκικῶν παθῶν θὰ πολεμᾶς, ἀδελφέ, μὲ ξεχωριστὸ και διαφορετικὸ τρόπο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ γιὰ νὰ γνωρίζῃς νὰ πολεμᾶς μὲ τὴν τάξι, πρέπει νὰ σκέφτεσαι ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς χρόνοι και τρεῖς πόλεμοι· πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμὸ, στοῦ καιροῦ τοῦ πειρασμοῦ και ἀφοῦ περάσῃ ὁ πειρασμός.

Ὁ πόλεμος πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμὸ θὰ εἶναι, κατὰ τῶν αἰτιῶν, πού συνήθως γίνονται ἀφορμὴ αὐτοῦ τοῦ πειρασμοῦ· δηλαδή, πρῶτα, ἐσὺ πρέπει νὰ πολεμᾷς κατὰ αὐτοῦ τοῦ πάθους· ὄχι ἀντιστεκόμενος σ' αὐτό, ὅπως σου εἶπα νὰ κάνης στὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ ἀποφεύγοντας μὲ ὅλη σου τὴ δύναμι ἀπὸ κάθε εἶδους ἀφορμὴ καὶ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο σοῦ προξενεῖ πειρασμὸ στὴ σάρκα. Καί, ἐὰν καμιά φορὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλήσης μὲ κανένα τέτοιο, μίλησε μὲ συντομία καὶ μὲ πρόσωπο σεμνὸ καὶ σοβαρὸ· μάλιστα, τὰ λόγια σου, ἂς ἔχουν κάποια σκληρότητα περισσότερη, παρὰ γλυκύτητα.

«Μὴν ἔχης ἐμπιστοσύνη στὸν ἐχθρό σου ποτέ», λέγει ὁ Σειράχ (12,11). Καὶ σύ, μὴν ἔχης ἐμπιστοσύνη ποτὲ στὸν ἑαυτό σου. Γιατί, καθὼς ὁ χαλκὸς γεννάει ἀπὸ μόνος του τὴν σκουριά ἔτσι καὶ ἡ διεφθαρμένη φύσις σου γεννᾷ ἀπὸ μόνη της τὴν κακία· «ὅπως ὁ χαλκὸς σκουριάζει, ἔστι καὶ κακία του» (αὐτόθι)· μὴν ἔχης ἐμπιστοσύνη, πάλι σου λέω, στὸν ἑαυτό σου, καὶ ἂν μπορῇ νὰ εἰπωθῇ ἔτσι ὅτι καὶ ἐσὺ δὲν αἰσθάνεσαι, οὔτε ἀκόμη αἰσθανθῆς τόσο καιρὸ τις αἰχμὲς τῆς σάρκας· διότι αὐτὴ ἡ κατηραμένη κακία, ἐκεῖνο πού δὲν ἔκανε σὲ πολλοὺς χρόνους, τὸ κάνει σὲ μία ὥρα καὶ πολλές φορές κάνει τις ἐτοιμασίες της κρυφὰ καὶ ὅσο περισσότερο κάνει τὸν φίλο καὶ δίνει λιγώτερο ὑποψία γιὰ αὐτή, τόσο περισσότερο βλάπτει καὶ ἀθεράπευτα πληγώνει (33).

Γι' αὐτό, πολλές φορές πρέπει νὰ φοβᾶται κανεὶς περισσότερο (καθὼς ἡ πείρα τὸ ἀπέδειξε καὶ τὸ ἀποδεικνύει), ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα, μὲ τὰ ὁποῖα νομίζει εὐλόγο νὰ συναναστρέφεται ἢ γιατί εἶναι συγγενεὶς του ἢ γιατί εἶναι εὐλαβῆ καὶ ἐνάρετα (34) ἢ γιατί εὐεργετήθηκε ἀπὸ αὐτοὺς καὶ κρίνει σὰν ὑποχρέωσι νὰ τὰ συχνοχαιρετᾷ. Διότι μὲ τὴν ἀπερίσκεπτη αὐτὴ συναναστροφή, ἀνακατώνεται ἡ φαρμακερὴ εὐχαρίστησις τῆς αἰσθήσεως, ὥστε ἀνεπαίσθητα λίγο λίγο διαπερνᾷ ὡς καὶ στὸ νοῦ τῆς ψυχῆς καὶ σκοτεινιάζει τόσο τὴ λογικὴ, μὲ τρόπο, πού ἀρχίζουν ὕστερα νὰ μὴν ὑπολογίζου καθόλου τὰ ἐπικίνδυνα αἷτια τῆς ἀμαρτίας· δηλαδή, τὰ ἐρωτικά βλέμματα, τὰ γλυκὰ λόγια τοῦ ἑνα καὶ τοῦ ἄλλου μέρους· τις ἄσεμνες κινήσεις καὶ μορφασμούς· τὰ πιασίματα τῶν χειρῶν καὶ ἔπειτα καταντοῦν νὰ πέσουν ἢ στὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀμαρτία ἢ στὰ ἄλλα διαβολικὰ πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δύσκολα μποροῦν νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Γι' αὐτό, πρέπει, ἀδελφέ, νὰ ἀποφεύγης τὴν φωτιά, γιατί εἶσαι πανὶ καὶ μὴν ξεθαρρέψης ποτὲ ὅτι εἶσαι στουπὶ βρεγμένο καὶ καλὰ γεμάτο ἀπὸ νερὸ καλῆς καὶ δυνατῆς θελήσεως· ὄχι ἀλλὰ πῶς εἶσαι στουπὶ ξερὸ καὶ ἀμέσως πλησιάζοντας τὴ φωτιά, κατακαίγεται, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸν Σαμψών, ὅτι «ἔσπασε τὰ νεῦρα ὅπως σπάει ἡ κλωστή τοῦ στουπιοῦ, ὅταν πλησιάσῃ στὴ φωτιά» (Κριτ. 16,9), οὔτε νὰ λογαριάσῃς ὅτι ἔχεις σταθερὴ ἀπόφασι καὶ προθυμία καλύτερα νὰ πεθάνῃς παρὰ νὰ λυπήσῃς τὸν Θεὸ μὲ τὴν ἀμαρτία. Γιατί, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι εἶσαι στουπὶ βρεγμένο, ἀλλὰ ὁμως μὲ τὴν συχνὴ συναναστροφή καὶ τὸ θέαμα, ἢ φωτιά μὲ τὴν θερμότητά της ξηραίνει λίγο λίγο τὸ νερὸ τῆς καλῆς σου θελήσεως καὶ ἀνέλπιστα, τόσο θὰ προσκολληθῆς στὸ διαβολικὸ ἔρωτα, ὥστε νὰ μὴν ντραπῆς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε νὰ σεβασθῆς συγγένεια ἢ φιλία, οὔτε νὰ φοβηθῆς τὸν Θεό, οὔτε νὰ ὑπολογίσῃς τὴν τιμὴ, οὔτε τὴν ζωὴ, οὔτε τις τιμωρίες ὅλες τῆς κολάσεως· ἀλλὰ νὰ ἐκτελέσῃς τὴν ἀμαρτία. Γι' αὐτό, φεῦγε, φεῦγε ὅσο μπορεῖς.

Α'. Ἀπὸ τις συναναστροφές τῶν προσώπων πού σκανδαλίζουν, ἂν ἀληθινὰ δὲν θέλῃς νὰ πιασθῆς ἀπὸ τὴν ἀμαρτία καὶ νὰ θανατωθῆς (35)

Β'. Ἀπόφευγε τὴν ἀνεργία καὶ ὀκνηρία καὶ στάσου ἄγρυπνος καὶ νηφάλιος μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ μὲ τὰ ἔργα, πού ταιριάζου στὴ στάσι σου.

Γ. Μὴν παρακούσῃς ποτέ σου, ἀλλὰ ὑποτάξου εὐκόλα στοὺς προεστῶτες καὶ Πνευματικούς σου Πατέρες, κάνοντας μὲ προθυμία καὶ γρήγορα ἐκεῖνα πού σὲ προστάζουν καὶ μάλιστα, ἐκεῖνα πού σὲ ταπεινώνουν καὶ εἶναι ἀντίθετα τῆς θελήσεώς σου καὶ τῆς φυσικῆς σου κλίσεως.

Δ'. Μὴ κάνης ποτὲ κρίσι ἀλαζονικὴ γιὰ τὸν πλησίον σου· δηλαδή, μὴν τὸν κατακρίνης καὶ μάλιστα, γι' αὐτὴν τὴν ἴδια σαρκικὴ ἀμαρτία, γιὰ τὴν ὁποῖα μιλάμε, ἂν καὶ εἶναι φανερὰ πεσμένος σὲ αὐτὴν, ἀλλὰ συμπάθησέ τον καὶ μὴν ἀγανακτήσῃς ἐναντίον του, οὔτε νὰ τὸν κοροϊδέψῃς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ παραδειγμά του, ταπεινώσου ἐσὺ καὶ γνώρισε τὸν ἑαυτό σου, ὅτι εἶσαι ἀσθενὴς καὶ σκόνη καὶ στάχτη λέγοντας· ἐκεῖνος ἔπεσε σήμερα, ἐγὼ θὰ πέσω αὔριο. Γιατί, ἂν σὺ εὐκόλα κρίνεις τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς καταφρονεῖς, ὁ Θεὸς παραδειγματικὰ θὰ σὲ ἐκπαιδεύσῃ, παραχωρώντας νὰ πέσῃς κι ἐσὺ στὸ ἴδιο ἐλάττωμα. «Νὰ μὴν κρίνετε, λέγει, καὶ δὲν θὰ κριθῆτε» (Ματθ.)· γιὰ νὰ γνωρίσῃς μὲ τὸ πέσιμό σου τὴν ὑπερηφάνειά σου καὶ νὰ

ταπεινωθῆς καὶ ἔτσι νὰ ζητήσης θεραπεία καὶ γιὰ τὰ δυό· καὶ γιὰ τὴν ὑπερηφάνειά σου καὶ γιὰ τὴν πορνεία σου. Ἐὰν ὁμως καὶ σὲ φυλάξῃ ὁ Θεὸς καὶ δὲν πέσης, οὔτε ἀλλάξεις λογισμό, ὁμως πάλι μὴ δώσης ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ σου, ἀλλὰ πάντα νὰ φοβᾶσαι καὶ νὰ ἀμφιβάλῃς γιὰ τὴν στάσι σου.

Ε'. Πρόσεχε καλά, ἐὰν ἀπόκτησες κανένα χάρισμα θεϊκὸ ἢ βρῖσκεσαι σὲ καλὴ κατάσταση, νὰ μὴ βάλῃς στὸ λογισμό σου κάποια περιττὴ ἰδέα καὶ φαντασία, πὼς εἶσαι κάποιος καὶ πὼς οἱ ἐχθροὶ σου δὲν θὰ σὲ πολεμήσουν πιά, μὲ τὸ νὰ φαίνεσαι ὅτι πρὸς τὸ παρὸν τοὺς μισεῖς καὶ τοὺς ἀποστρέφεις. Γιατὶ, ἂν σὲ αὐτὸ εἶσαι ἀπροφύλακτος, εὐκόλα θὰ πέσης.

Αὐτά, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνα, πού πρέπει νὰ φυλάξῃς πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμὸ τοῦ σαρκικοῦ πάθους.

Στὸν καιρὸ ὁμως τοῦ πειρασμοῦ, πρέπει νὰ σκεφθῆς ἀπὸ ποῦ προέρχεται αὐτὸς ὁ πόλεμος· ἀπὸ ἐσωτερικὴ αἰτία, ἢ ἀπὸ ἐξωτερικὴ. Ἐξωτερικὴ αἰτία εἶναι ἡ περιέργεια τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ γλυκὰ στὴν ἀκοή λόγια καὶ τραγούδια· ἢ ἀπαλότητα καὶ ὁ στολισμὸς τῶν φορεμάτων, τὰ εὐωδιαστὰ μυριστικὰ τῆς ὀσφρήσεως· οἱ συνομιλίες καὶ οἱ κινήσεις καὶ τὰ πιασίματα, πού παρακινοῦν στὴν ἁμαρτία αὐτῆ· ἢ θεραπεία σὲ αὐτὰ τὰ ἀπαντήματα εἶναι· ἢ σεμνότητα καὶ ἢ ταπεινότητα τῶν φορεμάτων, τὸ νὰ μὴ θέλῃς οὔτε νὰ δῆς, οὔτε νὰ ἀκούσης, οὔτε νὰ μυρίσης, οὔτε νὰ μιλήσης ἢ νὰ πιάσης ὅλα ἐκεῖνα, πού παρακινοῦν σὲ αὐτὴ τὴν κακία καὶ πρὸ πάντων ἢ ἀποφυγὴ τῆς συναναστροφῆς, ὅπως εἶπαμε παραπάνω. Ἡ ἐσωτερικὴ αἰτία προέρχεται ἢ ἀπὸ τὴν καλοζωία τοῦ σώματος ἢ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τοῦ νοῦ πού μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὶς κακὲς μας συνήθειες καὶ τὰ πάθη ἢ ἀπὸ τὴν παρακίνησι τοῦ διαβόλου.

Καὶ ἡ μὲν καλοζωία τοῦ σώματος, πρέπει νὰ σκληραγωγῆται μὲ νηστεῖες, ἀγρυπνίες, χαμαικοιτίες καὶ μάλιστα γονυκλισίες καὶ ἄλλες παρόμοιες τλαιπωρίες· καθὼς ἐξηγῆ ἢ διάκρισις καὶ ἢ διδασκαλία τῶν θείων Πατέρων τῶν δὲ λογισμῶν, ἀπὸ ὅπου κι ἂν προέρχονται, οἱ θεραπείες εἶναι αὐτές· τὸ νὰ ἀσχολῆσαι μὲ διάφορα γυμνάσματα, ἀρμόδια γιὰ τὴν κατάστασί σου, τὰ ὁποῖα εἶναι ἢ ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν βιβλίων, καὶ μάλιστα, τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ, τῆς Κλίμακας, τοῦ Εὐεργετινοῦ, τῆς Φιλοκαλίας καὶ ἄλλων παρόμοιων, ἢ μελέτη καὶ ἢ προσευχή· ἢ ὁποῖα ἄς γίνεταί ἔτσι. Ὅταν ἀρχίσουν αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ τῆς πορνείας νὰ σὲ ἐνοχλοῦν, ἀμέσως θυμίσου μὲ τὸν νοῦ σου τὸν ἐσταυρωμένον καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς λέγε· «Ἰησοῦ μου, Ἰησοῦ μου γλυκύτατε, βοήθησέ με γρήγορα, γιὰ νὰ μὴν αἰχμαλωτισθῶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἐχθρό». Καὶ κάποιες φορὲς ἀγκαλιάζοντας (νοερά, ἢ αἰσθητά, ἂν εἶναι παρών), τὸν σταυρὸ στὸν ὁποῖο κρέμεται ὁ Κύριός σου, ἀσπάσου πολλὰς φορὲς τὶς πληγὲς του, λέγοντας μὲ ἀγάπη· «ὠραιότατες πληγές, πληγές ἀγιώτατες πληγές ἀγνότατες, πληγώσατε αὐτὴν τὴν ἀθλία καὶ ἀκάθαρτη καρδιά μου καὶ ἐμποδίστε με ἀπὸ τὸ νὰ σᾶς βλάψω».

Ἡ δὲ θεραπεία σου κατὰ τὴν χρονικὴ περίοδο πού πληθαίνουν οἱ λογισμοὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, ἄς μὴ γίνεταί κατ' εὐθειαν ἐναντίον αὐτῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο καὶ μερικὰ βιβλία γράφουν ἔτσι (ὅπως εἶναι τὸ νὰ σκεφθῆς τὴν βρῶμα καὶ τὴν ἀηδία τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς· τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως πού θὰ σοῦ προξενήσῃ, τὶς πίκρες πού ἀκολουθοῦν, τοὺς κινδύνους, τὴν φθορὰ τῆς περιουσίας καὶ τῆς παρθενίας σου, τὴν κατηγορία τῆς τιμῆς καὶ ἄλλα παρόμοια)· ἢ μελέτη σου λέω, ἄς μὴν γίνεταί σὲ αὐτά, γιατί αὐτὴ ἢ φροντίδα δὲν εἶναι πάντα μέσο ἀσφαλές, γιὰ νὰ νικήσης τὸν πειρασμὸ τῆς σάρκα· μάλιστα μπορεῖ νὰ προξενήσῃ βλάβη. Γιατὶ ἂν καὶ ὁ νοῦς ἀποβάλλῃ τοὺς λογισμοὺς προσωρινὰ μὲ τὴν παρόμοια μελέτη, ὁμως μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἐμπαθὴς, ὅταν τὰ μελετᾷ αὐτά, ἀποτυπώνει καλύτερα τὴν εὐχαρίστησι καὶ εὐχαριστιέται καὶ συγκατατίθεται σὲ αὐτή. Ὅποτε ἡ ἀληθινὴ θεραπεία τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν εἶναι, τὸ νὰ ἀποφεύγουμε πάντα, ὄχι μόνο ἀπὸ αὐτές, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε τί ἄλλο (ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἐναντίον τους), πού μᾶς τὶς ὑπενθυμίζει. Γι' αὐτὸ, ἢ μελέτη σου ἄς εἶναι σὲ ἄλλα· δηλαδὴ, στὴ ζωὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ ἐσταυρωμένου μας Ἰησοῦ, στὴ φοβερὴ ὥρα τοῦ θανάτου σου, στὴν τρομερὴ ἡμέρα τῆς Κρίσεως καὶ στὰ διάφορα εἶδη τῆς κολάσεως.

Ἐὰν ὁμως καὶ οἱ σαρκικοὶ αὐτοὶ λογισμοὶ σὲ πολεμοῦνε περισσότερο ἀπὸ τὸ συνηθισμένο (ὅπως αὐτὸ συμβαίνει), μὴ δειλιάσης γι' αὐτὸ, οὔτε νὰ ἀφήσης τὴν μελέτη τῶν παραπάνω, γιὰ νὰ στραφῆς σ' αὐτούς, γιὰ νὰ τοὺς ἀντισταθῆς, ὄχι, ἀλλὰ ἀκολουθήσῃ ὅσο περισσότερο συνοπτικὰ μπορεῖς, τὴν μελέτη σου αὐτὴ, μὴ φροντίζοντας ἐντελῶς γιὰ τοὺς λογισμοὺς αὐτούς, σὰν νὰ μὴν ἦταν δικοὶ σου. Γιατὶ, δὲν ὑπάρχει καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ ἀντισταθῆς σ' αὐτούς, ἂν καὶ συνεχῶς σὲ πολεμοῦν, ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς καταφρονῆς καὶ νὰ μὴ θέλῃς καθόλου νὰ τοὺς θυμηθῆς· μετὰ ἀπὸ αὐτά, θὰ τελειώσης τὴν ἐνασχόλησί σου, μὲ αὐτὴν (ἢ παρόμοια δέησι).

«Ελευθέρωσε με, πλάστη μου και λυτρωτά μου από τους έχθρους μου, στήν τιμή του πάθους σου και της ανείπωτης σου αγαθότητας». Και μη στρέψης τὸ νοῦ σου στή σαρκική αὐτή κακία. Γιατί και μοναχὴ της ἡ ἐνθύμησί της, δὲν εἶναι χωρίς κίνδυνο. Ἀλλά, οὔτε νὰ στέκεσαι νὰ συνομιλῆς μὲ αὐτὸν τὸν πειρασμὸ και νὰ ἐρευνᾷς τὸν ἑαυτὸ σου ἂν συγκατατέθηκες σ' αὐτὲς ἢ ὄχι. Γιατί, αὐτὴ ἡ ἐρευνα, ἂν και φαίνεται ὅτι εἶναι καλή, ὅμως στ' ἀλήθεια εἶναι μία πλάνη τοῦ διαβόλου ἢ γιὰ νὰ σὲ ἐνοχλῆ και νὰ σὲ κἀνῃ νὰ ἀπελπίζεσαι και νὰ μικροψυχῆσης ἢ γιὰ νὰ σὲ κρατᾷ πάντα μπλεγμένο σ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς και ἀπὸ αὐτοὺς νὰ σὲ κἀνει νὰ πέσης και σὲ αὐτὴ ἢ ἄλλη ἄμαρτία.

Γι' αὐτό, σὲ αὐτὸ τὸν πειρασμὸ (ὅταν ἡ συγκατάθεσις δὲν εἶναι φανερὴ) εἶναι ἀρκετὸ τὸ νὰ τὸ ὁμολογήσης αὐτὸ μὲ συντομία στὸν πνευματικὸ σου, ἔχοντας ἀναπαύσει τὴν γνώμη σου, χωρίς νὰ σκέφτεσαι πλέον τίποτα. Και φανέρωσε του ἀληθινὰ κάθε σου λογισμὸ σχετικὰ μὲ αὐτό, χωρίς νὰ σὲ κρατᾷ ποτὲ καμμία συστολὴ ἢ ντροπὴ. Γιατί, ἂν μὲ ὅλους μας τοὺς έχθρους χρειαζώμαστε τὴν δύναμη τῆς ταπεινώσεως γιὰ νὰ τοὺς νικήσουμε, πόσο μάλλον τὴν χρειαζώμαστε στὸ σαρκικὸ αὐτὸ πόλεμο, περισσότερο παρὰ σὲ κάτι ἄλλο. Ἐπειδὴ και αὐτὴ ἡ κακία εἶναι σχεδὸν πάντα ποινὴ και ἐπακόλουθο και βλάστημα τῆς ὑπερηφάνειας (36). Ἐπειτα, ἀφοῦ περάσει ὁ πειρασμὸς, ἐκεῖνο πὺ ἔχεις νὰ κἀνης εἶναι αὐτό· ὅσο και ἂν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶσαι ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὸν πόλεμο τῆς σάρκα και γιὰ ὅλα βέβαιος, πρέπει ὅμως νὰ στέκεσαι μὲ τὸ νοῦ μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τίς ὑποθέσεις και τὰ πρόσωπα, πὺ ἔγιναν αἰτία τοῦ πειρασμοῦ· και μὴ σκεφθῆς ὅτι πρέπει νὰ τὰ συναναστρέφεις, γιατί εἶναι συγγενὴ ἢ ἐνάρετα ἢ και εὐεργέτες σου· γιατί και αὐτὴ εἶναι μία πλάνη τῆς κακῆς φύσεως και παγίδα τοῦ πανούργου μας ἐχθροῦ διαβόλου, πὺ μεταμορφώνεται σὲ ἄγγελο φωτός, γιὰ νὰ μᾶς βάλει στὸ σκοτάδι ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος (Β' Κορινθ. 11,14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ'.

Πὺς πρέπει νὰ πολεμᾷ κάποιος ἐναντίον τῆς ἀμελείας.

Γιὰ νὰ μὴ πέσης στήν ἄθλια κακία τῆς ἀμελείας, ἡ ὁποία σοῦ ἐμποδίζει τὸν δρόμο τῆς τελειότητας και σὲ προδίδει στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν, πρέπει νὰ ἀποφεύγης κάθε περιέργεια και κάθε γήινο προσκόλλημα και κάθε εἶδους ἀσχολία, πὺ δὲν ταιριάζει στήν κατάστασί σου. Ἐπειτα πρέπει νὰ βιάσης τὸν ἑαυτὸ σου, νὰ ὑπακούης γρήγορα σὲ κάθε καλὴ συμβουλή και σὲ κάθε προσταγὴ τῶν προεστώτων και πνευματικῶν σου, κάνοντας κάθε πρᾶγμα σὲ ἐκεῖνο τὸν χρόνο και μὲ ἐκεῖνο τὸν τρόπο πὺ τοὺς ἀρέσει. Σὲ κάθε ἔργο πὺ ἔχεις νὰ κάνεις, μὴν ἀργοπορήσης ἐντελῶς· γιατί ἐκεῖνη ἡ μικρὴ πρῶτη ἀργοπορία φέρνει μαζί της και τὴν δευτέρη και ἡ δευτέρη τὴν τρίτη και ἡ τρίτη τίς ὑπόλοιπες, στὶς ὁποῖες παρεκλίνει ἢ αἰσθησις εὐκολώτερα παρὰ στήν πρῶτη. Ἐπειδὴ και περισσότερο τραβήχθηκε και αἰχμαλωτίστηκε ἀπὸ τὴν ἡδονή, πὺ δοκίμασε στή δευτέρη και τρίτη και ὑπόλοιπες ἀργοπορίες. Γι' αὐτό και ἡ πρᾶξις ἢ ἀρχίζει πολὺ ἀργά, ἢ ἐγκαταλείπεται ἐντελῶς πολλὲς φορὲς ὡς ἐνοχλητικὴ· και ἔτσι λίγο λίγο γίνεται ἡ συνήθεια τῆς ἀμελείας, ἡ ὁποία φτάνει μετὰ ἀπὸ αὐτὰ σὲ τέτοιο σημείο, πὺ μὲ ἄλλο τρόπο δὲν ἀναγνωρίζεται, παρὰ ἂν ἐμεῖς ἀφοῦ βαρεθοῦμε πλέον τὴν ἀμέλεια, δοθοῦμε ὀλοκληρωτικὰ σὲ ἔργα σημαντικὰ και προσεκτικὰ. Γιατί ἀπὸ τὴν τελευταία μας αὐτὴ φροντίδα μάθαμε ὅτι σταθήκαμε ἕως τότε πολὺ ἀμελεῖς, μὲ ντροπὴ και βλάβη τόσων καλῶν ἔργων, πὺ θὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε.

Αὐτὴ ἡ ἀμέλεια τρέχει παντοῦ και μὲ τὸ φαρμάκι της, ὄχι μόνο τὴν θέλησι φαρακώνει και τὴν κἀνει νὰ ἀποστρέφεται κάθε ἐργόχειρο και κάθε πνευματικὸ κόπο και ὑπηρεσία, ἀλλὰ ἀκόμη τυφλώνει και τὸ νοῦ, γιὰ νὰ μὴ θεωρήσῃ σὲ ποιὸ παράλογο και κακὸ λογισμὸ στηρίζεται αὐτὴ ἡ θέλησις και γιὰ νὰ μὴν παρακινήσῃ, ἀπὸ αὐτὴ τὴν παρατήρησι, αὐτὴ τὴν θέλησι νὰ φροντίσῃ νὰ τελέσῃ γρήγορα κάθε ὀφειλόμενη ὑπηρεσία και νὰ μὴ τὴν ἀφήνῃ παντελῶς ἢ νὰ τὴν ἀναβάλλῃ γιὰ ἄλλο χρόνο. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι μόνο ἀρκετὸ τὸ νὰ κἀνης γρήγορα τὸ ἔργο πὺ ἔχεις νὰ κάνεις, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ κἀνης και σὲ καιρὸ κατάλληλο, πὺ ἀπαιτεῖ ἢ ποιότητα και τὸ εἶναι ἐκείνου τοῦ ἔργου και μὲ ὅλη ἐκεῖνη τὴν φροντίδα πὺ ταιριάζει σὲ αὐτό, γιὰ νὰ ἔχῃ κάθε δυνατὴ τελειότητα. Ἐπειδὴ εἶναι γραμμένο· «Καταραμένος ὁποῖος κάνει τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μὲ ἀμέλεια» (Ἱερ. 48,10). Και ὅλο αὐτὸ τὸ κακὸ συμβαίνει, γιατί δὲν σκέφτεσαι τὴν δύναμη ἐκείνου τοῦ καλοῦ ἔργου νὰ τὸ κἀνης στὸν καιρὸ του και μὲ γνώμη ἀποφασιστικὴ, γιὰ νὰ νικήσης τὸν κόπο και τὴν δυσκολία, πὺ φέρει ἢ ἀμέλεια στοὺς ἀρχαρίους στρατιῶτας.

Λοιπόν, ἐσὺ πρέπει νὰ σκέφτεσαι πολλὲς φορὲς ὅτι μία μόνη ἀνύψωσι τοῦ νοῦ στὸ Θεὸ και μία ταπεινὴ

γονυκλιτική μετάνοια στη γῆ, πού γίνεται στο ὄνομα καί τήν τιμή αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀξίζει περισσότερο, ἀπό ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου. Καί ὅτι, κάθε φορά πού ἀφήνουμε τήν ἀμέλεια καί βιάζουμε τὸν ἑαυτὸ μας μὲ ἐπιμελῆ ἔργα, οἱ Ἄγγελοι φέρνουν στήν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἕνα στεφάνι ἐνδοξης νίκης· καί ὅτι ἀντίθετα πάλι στοὺς ἀμελεῖς, ὄχι μόνο δὲν δίνει στεφάνια ὁ Θεός, ἀλλὰ καί παίρνει ἀπὸ αὐτοὺς λίγο λίγο τὶς χάρες πού ἔχει δοσμένες, ἀφήνοντάς τους νὰ στερηθοῦν καί τῆς βασιλείας του γιὰ τὴν ἀμέλειά τους· γιὰτι ἔχει γραφτεῖ ὅτι «Οἱ καλεσμένοι στοὺς οὐρανίους γάμους ἀδιαφόρησαν καί πῆγαν ἄλλος στὸ χωράφι του καί ἄλλος στὸ ἐμπόριό του» (Ματθ. 22,5).

Αὐξάνει δὲ τὶς χάρες αὐτὲς στοὺς ἐπιμελεῖς καί βιαστὲς τοῦ ἑαυτοῦ τους, κάνοντάς τους νὰ μποῦν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καί στήν οὐράνια βασιλεία του· «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κερδίζεται μὲ προσπάθεια καί τὴν κερδίζουν αὐτοὶ πού ἀγωνίζονται» (Ματθ. 11,12).

Ἐὰν ὅμως καί ὁ κακὸς λογισμὸς, πολεμώντας νὰ σὲ ρίξει στήν ἀμέλεια, σοῦ φέρνει στὸ νοῦ ὅτι, γιὰ νὰ ἀποκτήσης μία ἀρετὴ πού ἐπιθυμεῖς, θὰ κοπιᾷς πολὺ καί γιὰ πολλὰς ἡμέρες, καί ὅτι οἱ ἐχθροὶ σου εἶναι δυνατοὶ καί πολλοὶ καί ἐσὺ εἶσαι ἕνας καί ἀδύνατος, καί ὅτι χρειάζεσαι νὰ κάνης πολλὰς καί μεγάλας πράξεις γιὰ νὰ τὴν κατορθώσης· ἂν λέω, αὐτὰ σοῦ φέρνει στὸ νοῦ ὁ λογισμὸς τῆς ἀμελείας, μὴ τὸν ἀκούσης· ἀλλὰ ἄρχισε νὰ φέρνης στὸ νοῦ σου πράξεις σὰν νὰ ἔχης νὰ κάνης λίγες καί σὰν νὰ πρέπη νὰ κοπιᾷς λίγο καί γιὰ λίγες ἡμέρες· καί σὰν νὰ ἔχης νὰ πολεμήσης ἐναντίον ἑνὸς ἐχθροῦ μόνο καί σὰν νὰ μὴν ἦταν ἄλλοι νὰ σὲ πολεμήσουν καί μὲ μία τόσο μεγάλη ἐλπίδα, σὰν νὰ εἶσαι (ὅπως καί εἶσαι), μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πιὸ δυνατὸς ἀπὸ ἐκείνους. Γιὰτι ἂν κάνης ἔτσι, θὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐξασθενῇ ἀπὸ σένα ἡ ἀμέλεια καί θὰ ἔχης διάθεσι κατόπιν νὰ μπῆ στήν ψυχὴ σου λίγο λίγο ἢ ἀντίθετη ἀρετὴ τῆς ἐπιμέλειας.

Τὸ ἴδιο αὐτὸ κάνε καί γιὰ τὴν προσευχή· γιὰ παράδειγμα, ἂν ὁ καιρὸς τὸ ἀπαιτῇ νὰ κάνης μία ὥρα προσευχὴ καί αὐτὸ φαίνεται σκληρὸ στήν ἀμέλειά σου, ἄρχισε τὴν προσευχὴ, σὰν νὰ ἔχης νὰ προσευχηθῆς μισὸ τέταρτο τῆς ὥρας καί μετὰ εὐκόλα θὰ περάσῃ στὸ ἄλλο μισὸ καί ἀπὸ ἐκεῖνο στὸ ἄλλο, κ.τ.λ. Καί ἂν καμιά φορά καταλάβεις στὸ διάστημα αὐτὸ δυσκολία καί ἀντίστασι πολὺ πιεστικὴ, ἀφήσε γιὰ τὴν ὥρα τὴν προσευχὴ, γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀντιπαθήσης καί μετ' ἀπὸ λίγο ξανακάνε πάλι τὴν προσευχὴ πού ἄφησες· τὸν ἴδιο αὐτὸ τρόπο πρέπει νὰ χρησιμοποιοῖς καί στὸ ἐργόχειρο καί στήν ὑπηρεσία σου, ὅταν συμβαίῃ νὰ ἔχης νὰ κάνης πράγματα, τὰ ὁποῖα, μὲ τὸ νὰ φαίνονται στήν ἀμέλειά σου πολλὰ καί δύσκολα, ἐσὺ ταράζεσαι ὀλόκληρος. Γι' αὐτὸ ἄρχιζε μὲ τὴν καρδιά σου ἡσυχὰ ἀπὸ τὸ ἕνα, σὰν νὰ μὴν εἶχες νὰ κάνης ἄλλο. Καί ἔτσι ἐνεργώντας μὲ ἐπιμέλεια, θὰ τὰ κάνης ὅλα μὲ πολὺ λιγότερο κόπο, ἀπὸ κείνον, πού φαίνονται στήν ἀμέλειά σου. Γι' αὐτὸ, ἂν δὲν κάνης ἔτσι καί ἂν δὲν σκεφθῆς νὰ πολεμήσης τὸν κόπο καί τὴν δυσκολία, πού σοῦ δείχνεται ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ γιὰ κάθε ἀρετῇ, θὰ ὑπερισχύσῃ ἡ ἀμέλεια μέσα σου, ὅποτε ὄχι μόνον ὅταν εἶναι παρῶν ὁ κόπος καί ἡ δυσκολία, ἀλλὰ καί ἀπὸ μακριὰ ἀκόμη, θὰ σὲ κἀνῃ νὰ ἀνυπομονῆς καί νὰ φοβᾷσαι, ὅτι θὰ ἔχης πάντα κόπους καί δυσκολίες καί ὅτι θὰ σὲ πειράζουν πάντα οἱ ἐχθροὶ σου. Ὅποτε καί στήν ἴδια σου τὴν ἀνάπαυσι, θὰ ἔχης ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς σου ἐνόχλησι.

Γνώριζε, δηλαδή, παιδί μου, ὅτι τὸ πάθος τῆς ἀμελείας μὲ τὸ κρυφὸ του φαρμάκι, λίγο λίγο σαπίζει, ὄχι μόνο τὶς πρῶτες καί μικρὰς ρίζες, οἱ ὁποῖες ἐπρόκειτο νὰ βλαστήσουν τὶς συνήθειες τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ σαπίζει καί ἐκεῖνες ἀκόμη τὶς ρίζες τῶν καλῶν συνηθειῶν, πού προηγουμένως ἀποκτήθηκαν. Καί ὅπως ὁ σκώληκας τρώει τὸ ξύλο, ἔτσι καί αὐτὸ τὸ πάθος προχωράει, κατατρώγοντας ἀνεπαίσθητα καί καταναλίσκει τὸ νοῦ τῆς πνευματικῆς ζωῆς· καί μὲ τὸ μέσο αὐτὸ, γνωρίζει νὰ στήνῃ τὶς παγίδας καί τὶς θηλιὰς ὁ διάβολος σὲ κάθε ἄνθρωπο, ἰδιαίτερα, ὅμως, στὶς πνευματικὰς ψυχὰς, γνωρίζοντας ὅτι εὐκόλα πέφτει στὶς ἐπιθυμίες κάθε ἀργὸς καί ἀμελεῖς, καθὼς εἶναι γραμμένον· «Σὲ ἐπιθυμίες βρίσκεται κάθε ἄνεργος» (Παροιμ. 13,4).

Λοιπόν, ἐσὺ νὰ ἀγρυπνᾷς πάντα προσευχόμενος καί ἐπιμελούμενος καλὰ ὡς ἀνδρεῖος ἀγωνιστῆς· «χειρὲς ἀνδρείων, ἐν ἐπιμελείᾳ» (Παροιμ. 13,4). Καί μὴ περιμένης νὰ ὑφαίνῃς τὸν νυμφικὸ σου χιτῶνα, ὅταν πρόκειται νὰ πᾶς ἐκεῖ στολισμένος, γιὰ νὰ συναντήσης τὸ Νυμφίον Χριστό. Καί θυμήσου κάθε μέρα, ὅτι τὸ σήμερον εἶναι δικό σου, τὸ αὔριον εἶναι στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ· καί ὅτι, ἐκεῖνος πού σοῦ ἔδωκε τὸ πρωί, δὲν σοῦ ὑπόσχεται νὰ σοῦ δώσῃ καί τὸ βράδυ. Γι' αὐτὸ μὴν ἀκούσης τὸν διάβολο, πού σοῦ λέει νὰ τοῦ δώσης τὸ σήμερον καί τὸ αὔριον νὰ δώσης στὸ Θεό, ὄχι· ἀλλὰ ξόδεψε ὅλες τὶς στιγμὰς τῶν ὡρῶν τῆς ζωῆς σου, καθὼς ἀρέσει στὸ Θεό. Καί σὰν νὰ μὴν πρόκειται νὰ σοῦ δοθῇ πλέον ἄλλος καιρὸς. Καί λογάριάζε, ὅτι, γιὰ κάθε στιγμὴ, θὰ δώσης ἀκριβέστατο λογαριασμὸ ἐπειδὴ πολῦτιμος εἶναι στὰ ἀλήθεια ὁ καιρὸς, πού ἔχεις στὰ χέρια καί θὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ τὸν ζητήσης καί νὰ μὴ τὸν βρῆς.

Νόμιζε ακόμη σάν χαμένη εκείνη την ημέρα (ἂν καὶ νὰ ἔκανες πολλά ἄλλα ἔργα), στὴν ὁποία δὲν ἀπόκτησες πολλές νίκες κατὰ τῶν κακῶν σου κλίσεων καὶ θελημάτων καὶ κατὰ τὴν ὁποία δὲν εὐχαρίστησες τὸν Θεό, ὄχι μόνο γιὰ τὶς εὐεργεσίες πού σου ἔκανε, καὶ μάλιστα γιὰ τὸ βασανιστικό του πάθος, ὁ ὁποῖος γιὰ σένα υπέφερε· ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πατρικὴ γλυκειὰ ἐκπαίδευσί τῶν θλίψεων πού πρόκειται νὰ σοῦ στείλῃ καμμία φορὰ. Τελειώνοντας καὶ σοῦ παραγγέλλω· «ἀγωνίσου πάντα τὸν καλὸ ἀγῶνα» (Α΄ Τιμ. 6,12), γιὰτὶ πολλές φορές μία μόνον ὥρα ἐπιμελείας, κέρδισε τὸν παράδεισο καὶ γιὰ μία ὥρα ἀμελείας, τὸν ἔχασε. Καὶ γίνε ἐπιμελής, ἂν θέλῃς νὰ εἶναι ἀσφαλῆς ἡ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σου πρὸς Θεό· «ὅποιος ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό, ὅλα θὰ τὰ ἔχῃ ἄφθονα» (Παροιμ. 28,25)(37).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑ΄.

Ἡ διόρθωσις τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων. Καὶ μὲ ποιὸ τρόπο μπορεῖ κάποιος νὰ περάσῃ ἀπὸ αὐτὲς στὴ θεωρία καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ.

Μεγάλῃ σκέψις καὶ παντοτεινὴ ἐξάσκησις χρειάζεται γιὰ νὰ κυβερνηθοῦν καὶ νὰ διορθωθοῦν καλὰ οἱ πέντε ἐξωτερικὲς μας αἰσθήσεις· δηλαδὴ ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις καὶ ἡ ἀφή. Γιὰτὶ ἡ παράλογη ἐπιθυμία τῆς καρδιάς, πού εἶναι σάν στρατηγὸς τῆς διεφθαρμένης μας φύσεως, γέρνει μὲ ὑπερβολὴ στὸ νὰ ζητᾷ πάντα τὶς εὐχαριστήσεις καὶ τὶς ἀναπαύσεις καὶ μὴ μπορώντας μόνῃ της νὰ τὶς ἀποκτήσῃ, μεταχειρίζεται τὶς αἰσθήσεις τοῦ σώματος σάν στρατιῶτες καὶ ὄργανα φυσικά, γιὰ νὰ συλλαμβάνῃ τὰ ἀπ' ἔξω ἀντικείμενά τους, δηλαδὴ τὰ αἰσθητὰ πράγματα, τῶν ὁποίων τὶς εὐχάριστες εἰκόνες καὶ φαντασίες πού περνᾶνε παίρνοντάς της, τὶς τυπώνει στὴν ψυχὴ, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκολουθεῖ ἢ εὐχαρίστησις. Αὐτὴ ἐξ αἰτίας τῆς συγγένειας πού ὑπάρχει μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς σάρκας, μοιράζεται σὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέρη τῶν αἰσθήσεων, πού χωροῦν αὐτὴ τὴν εὐχαρίστησι· καὶ ἀπὸ αὐτὴν, συμβαίνει (ἀλλοίμονο) στὴ ψυχὴ ὁ ἀθάνατος θάνατος· καὶ συμπληρώνεται αὐτὸ πού γράφτηκε, ὅτι «ἀνέβῃ θάνατος διὰ τῶν θυρίδων» (Ιερ.9,20). Δηλαδὴ μέσα ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, τὶς ὁποῖες ἔχει σάν παράθυρα ἢ ψυχὴ, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ αἰσθητὰ.

Βλέπεις, ἀδελφέ, τὴν μεγάλη ζημιὰ, πού σοῦ προξενεῖται ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις; Πρόσεχε, λοιπόν, νὰ τὴν θεραπεύσῃς, δηλαδὴ, φρόντιζε καλῶς, νὰ μὴν ἀφήνῃς νὰ πηγαίνουν οἱ αἰσθήσεις σου ἐκεῖ, πού αὐτὲς θέλουν, οὔτε νὰ τὶς μεταχειρισθῆς γιὰ μόνῃ τὴν ἀπόλαυσι τῶν αἰσθητῶν ἡδονῶν καὶ ὄχι γιὰ κανένα ἄλλο σκοπὸ καλὸ ἢ ὠφέλεια ἢ ἀνάγκη. Καὶ ἂν ὡς τώρα, χωρὶς νὰ τὰ γνωρίσῃς αὐτὰ, οἱ αἰσθήσεις σου δόθησαν ὀλοκληρωτικὰ στὶς αἰσθητὲς εὐχαριστίες, ὅμως, ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, ἀγωνίσου ὅσο μπορεῖς, νὰ τὶς φέρῃς πίσω καὶ νὰ τὶς κυβερνήσῃς τόσο καλὰ, μὲ τρόπο πού, ἀπὸ ἐκεῖ πού προτύτερα ὑποδουλώνονταν ἄθλια στὶς μάταιες καὶ ψυχοφθόρες ἡδονές, νὰ ἀποκτοῦν ὕστερα ἀπὸ κάθε κτίσμα καὶ ἀντικείμενο αἰσθητὸ, ψυχωφελῆ νοήματα καὶ νὰ τὰ φέρουν μέσα στὴ ψυχὴ· μέσα ἀπὸ τὰ νοήματα αὐτὰ ἢ ψυχὴ μπορεῖ νὰ συμμαζεύεται στὸν ἑαυτὸ της καὶ μὲ τὰ φτερὰ τῶν ἀῦλων της δυνάμεων, νὰ ἀνεβαίνῃ στὴ μελέτη καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ (38)· αὐτὸ ὁποῖο μπορεῖς καὶ σὺ νὰ τὸ κάνῃς μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο.

Γιὰ παράδειγμα· ὅταν βρεθῇ μπροστὰ σὲ καμμία ἐξωτερικὴ σου αἴσθησι κανένα αἰσθητὸ ἀντικείμενο, εἴτε ὄρατό, εἴτε ἀκουστό, εἴτε ὄσφρατό, εἴτε γευστικό ἢ χειροπιαστό, ξεχώρισε μὲ τὸν λογισμό σου ἀπὸ τὸ ὑλικὸ πρᾶγμα πού ἔχει τὸ ἄυλο πνεῦμα, δηλαδὴ τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πού εἶναι σὲ αὐτό· καὶ σκέψου, ὅτι αὐτὸ ἀπὸ μόνου του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τὸ εἶναι ἢ ἄλλο τίποτε, ἀπὸ ὅσα βρῖσκονται σὲ αὐτό· ἀλλὰ ὅλο του τὸ κάθε τί εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πνεῦμα του ἀοράτως τοῦ δίνει ἐκεῖνο τὸ εἶναι, ἐκείνη τὴν ἀγαθότητα, ἐκείνη τὴν ὠραιότητα, ἐκείνη τὴν δύναμι, ἐκείνη τὴν σοφία καὶ κάθε ἄλλο καλὸ πού ἔχει μέσα του. Ὅποτε ἐδῶ ἄς χαρῆ ἢ καρδιά σου, διότι μόνον ὁ Θεός σου εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν διαφόρων, τῶν μεγάλων, τῶν θαυμαστῶν στὴν ἀκρίβεια πραγμάτων καὶ ὅτι αὐτὸς μὲ ὑπεροχῇ, ὅλα τὰ ἐμπεριέχει στὸν ἑαυτὸ του· καὶ ὅτι αὐτὲς οἱ τελειότητες ὅλων τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνας ἐλάχιστος βαθμὸς ἢ ἓνας ἴσκιος τῶν ἀπείρων αὐτοῦ θεϊκῶν θαυμασιῶν καὶ τελειοτήτων. Καὶ λοιπόν ὅταν ἐσὺ κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο συνηθίσῃς νὰ βλέπῃς τὰ αἰσθητὰ κτίσματα καὶ δὲν μένῃς στὸ ἐξωτερικὸ καὶ στὸ φαινόμενο μόνον, ἀλλὰ διαπερνᾷς μὲ τὸν νοῦ σου στὴν ἐσωτερικὴ καὶ κρυφὴ αὐτὴ ὠραιότητα (γιὰτὶ εἰκόνες τῶν νοητῶν εἶναι τὰ αἰσθητὰ κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτη), τότε τὴν μὲν ἐξωτερικὴν τὴν ὠραιότητα, ὡς ἀσήμαντη καὶ ὑλική, θὰ τὴν καταφρονήσῃς καὶ θὰ τὴν προσπεράσῃς, στὴν δὲ κρυπτόμενην δύναμι καὶ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θὰ προσηλώσῃς τὸ νοῦ σου, δοξολογώντας τὸν

Κύριο.

Έτσι βλέποντας τὰ τέσσαρα στοιχεία, τὴ φωτιά, τὸν ἀέρα, τὸ νερὸ καὶ τὴν γῆ καὶ στοχαζόμενος τὴν οὐσία καὶ τὴν δύναμι καὶ τὴν ἐνέργεια πού ἔχουν, μὲ μεγάλη σου εὐχαρίστησι θὰ πῆς πρὸς τὸν τέλειο Δημιουργό, πού κατὰ τέτοιο τρόπο τὰ δημιούργησε· «ὦ θεία οὐσία! ὦ ἄπειρος Δύναμις καὶ ἐνέργεια ἄκρως ἐπιθυμητή, πόσο χαίρομαι καὶ εὐχαριστοῦμαι, διότι ἐσὺ εἶσαι μόνη ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία κάθε κτιστῆς οὐσίας τῶν ὄντων καὶ κάθε ἐνέργειας καὶ δυνάμεως!» (39) Έτσι ὅταν βλέπῃς τὰ οὐράνια καὶ φωτεινὰ σώματα, τὸν ἥλιο, τὴν σελήνη καὶ τὰ ἀστέρια καὶ σκεφθῆς ὅτι πῆραν τὸ φῶς καὶ τὴν λαμπρότητα ἀπὸ τὸν Θεό, θὰ φωνάξῃς· «ὦ φῶς, ὑπὲρ πᾶν φῶς, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δημιουργήθηκε κάθε φῶς αὐλον καὶ ὑλικό· ὦ φῶς θαυμαστό, τὸ πρῶτο ἀντικείμενο τῆς χαρᾶς τῶν Ἀγγέλων καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγίων, στοῦ ὁποῖου τὴν ἀκλινηθεωρίαν, θαμπώνονται οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ σὲ σύγκρισι αὐτοῦ, ὅλα τὰ αἰσθητὰ φῶτα φαίνονται σκοτάδι βαθύτατο, σὲ δοξολογῶ καὶ σὲ ὑπερψῶ· ὦ φῶς ἀληθινό, ὅπου φωτίζεις κάθε ἄνθρωπο πού ἔρχεται στὸν κόσμο (Ἰωάν. α΄)· ἀξιώσέ με νὰ σὲ δῶ νοερά, γιὰ νὰ χαρῆ μὲ τὴν τελειότητα ἢ καρδιά μου». Έτσι καὶ ὅταν βλέπῃς τὰ δένδρα, τὰ χόρτα καὶ ἄλλα διάφορα φυτὰ καὶ σκέφτεσαι μὲ τὸ μυαλό, πῶς ζοῦνε, τρέφονται, αὐξάνουν καὶ γεννοῦν τὰ ὁμοιά τους καὶ πῶς ἀπὸ μόνα τους δὲν ἔχουν τὴν ζωὴ καὶ τὰ ὑπόλοιπα πού ἔχουν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, πού ἐσὺ δὲν βλέπεις, τὸ ὁποῖο μόνο τὰ ζωογονεῖ· ἔτσι μπορεῖς νὰ πῆς· «Νά, ἐδῶ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία, στὴν ὁποία καὶ διὰ τῆς ὁποίας ζοῦν καὶ τρέφονται καὶ αὐξάνουν τὰ πάντα, ὡς ζωντανὴ θεραπεία τῆς καρδιάς μου!» Παρόμοια καὶ ἀπὸ τὴν μορφὴ τῶν ἀλόγων ζώων, θὰ ἐξυψώσης τὸ νοῦ σου στὸν Θεό, πού δίνει σὲ αὐτὰ τὴν αἴσθησι καὶ τὴν ἀπὸ τόπου σὲ τόπο κίνησι, λέγοντας· ὦ πρῶτον κινοῦν· τὸ ὁποῖο μολονότι κινεῖς τὰ πάντα, εἶσαι ἀκίνητο στὸν ἑαυτό σου· ὦ, πόσο χαίρομαι καὶ εὐφραίνομαι στὴν ἀκίνησι καὶ στερεότητά σου!»

Βλέποντας πάλι τὸν ἑαυτό σου ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ σκεπτόμενος ὅτι μόνο ἐσὺ ἔχει ὄρθιο σχῆμα καὶ εἶσαι σωστός καὶ λογικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα καὶ πῶς εἶσαι μία ἕνωσις καὶ ἕνας σύνδεσμος τῶν αὐλῶν καὶ ὑλικῶν κτισμάτων, παρακινήσου σὲ δοξολογία καὶ εὐχαριστία τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ σου καὶ πές· «ὦ Τριάς ὑπερούσιε, Πάτερ, Υἱὲ καὶ Πνεῦμα Ἅγιο, ἃς εἶσαι δεδοξασμένη στοὺς αἰῶνας. Πόσο χρεωστῶ νὰ σὲ εὐχαριστῶ πάντοτε, ὄχι μόνον διότι μὲ ἐπλασες ἀπὸ τὴν γῆ καὶ μὲ ἔκαμες βασιλέα ὅλων τῶν ἐπιγείων κτισμάτων ὄχι μόνον διότι μὲ τίμησες κατὰ τὴν φύσι μὲ τὴν δική σου εἰκόνα, μὲ νοῦν, λόγον καὶ πνεῦμα ζωοποιό του σώματος μου (40), ἀλλὰ καὶ διότι μοῦ ἔδωσες δύναμι νὰ γίνω προαιρετικὰ μὲ τίς ἀρετές, καθ' ὁμοίωσιν δική σου, γιὰ νὰ μπορῶ ἔτσι νὰ σὲ ἀπολαμβάνω στοὺς αἰῶνας».

Έρχομαι τώρα στὶς πέντε αἰσθήσεις εἰδικώτερα καὶ σοῦ λέω· ἂν θέλῃς, ἀδελφέ, ἀπὸ τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ κάλλος τῶν κτισμάτων, τὴν ὁποία βλέπουν τὰ μάτια σου, χώρισε μὲ τὸν νοῦ σου ἐκεῖνο πού βλέπῃς, ἀπὸ τὸ πνεῦμα πού δὲν βλέπεις· καὶ σκέψου, ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ ὡραιότητα πού φαίνεται ἀπὸ ἀπὸ ἔξω, εἶναι τοῦ μόνου ἀοράτου καὶ παγκαλεστάτου πνεύματος, ἀπὸ τὴν ὁποία λαμβάνει τὴν ἀφορμὴ ἐκείνη ἢ ἐξωτερικὴ ὡραιότητα· καὶ πές γεμάτος εὐχαρίστησι· «Νά τὰ ρυάκια τῆς ἄκτιστης πηγῆς! Νά, οἱ ρανίδες τοῦ ἀπείρου πελάγους παντὸς ἀγαθοῦ! ὦ, καὶ πόσο χαίρομαι, ὡς εἰς τὰ ἐνδότερά της καρδιάς μου, συλλογιζόμενος τὴν αἰώνια καὶ ἄπειρη τοῦ Κτίστου μου ὡραιότητα, πού εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία πάσης κτιστῆς ὡραιότητος! ὦ, πόσο γλυκαίνομαι, στοχαζόμενος τὸ ἀφραστον καὶ ἀκατανόητο καὶ ὑπέροκαλο κάλλος τοῦ Θεοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔχει τὴν ἀρχὴ κάθε κάλλος».

Όταν ἀκούσης καμιὰ γλυκεῖα φωνὴ ἢ ἀρμονία ἤχων καὶ τραγουδιῶν, στρέψε τὸ νοῦ σου στὸν Θεό καὶ πές· «ὦ ἀρμονία τῶν ἀρμονιῶν, Κύριέ μου! πόσο εὐφραίνομαι στὶς ἄπειρές σου τελειότητες· ἐπειδὴ ὅλες μαζὶ σοῦ ἀποδίδουν ὑπερουράνια ἀρμονία· καὶ ἐνωμένες ἀκόμη μὲ τοὺς Ἀγγέλους στοὺς οὐρανούς καὶ μὲ ὅλα τὰ κτίσματα, δημιουργοῦν μεγάλη συμφωνία· πότε θὰ ἔλθῃ, Κύριέ μου, ἡ ὥρα, νὰ ἀκούσω μέσα στὰ ὦτα τῆς καρδιάς μου τὴν γλυκυτάτη φωνή σου νὰ μοῦ πῆς· «σοῦ δίνω τὴν δική μου εἰρήνη· τὴν εἰρήνη ἀπὸ τὰ πάθη· διότι ἡ φωνή σου εἶναι εὐχάριστη», σύμφωνα τὸ Ἄσμα (2,14).

Ἄν πάλι μυρίζῃς κανένα ἄρωμα ἢ λουλουδι εὐωδιαστό, πέρασε ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ εὐωδία στὴν κρυμμένη μυρωδιὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ πές· «Νά, οἱ εὐωδίες τοῦ πανευώδους ἐκείνου ἄνθους καὶ τοῦ ἀκένωτου ἐκείνου μύρου, τὸ ὁποῖο δόθηκε σὲ ὅλα τὰ κτίσματά του· κατὰ τὸ Ἄσμα ἐγὼ ἄνθος τῆς πεδιάδος, κρίνο τῶν κοιλάδων (2, 10)· καὶ πάλι· «τὸ ὄνομά σου μύρο πού σκορπιέται» (1,2). Νά, ἡ τῆς πηγαίας εὐωδίας διάδοσις, ἢ ὁποία ἄφθονα πλημμυρίζει τίς θεϊκὲς τῆς πνοῆς, ἀπὸ τοὺς πάνω καὶ καθαρώτατους Ἀγγέλους, μέχρι τὰ τελευταῖα κτίσματα καὶ τὰ κάνει ὅλα νὰ εὐωδιάζουν, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀρεοπαγίτη Διονύσιο (Ἐκκλησ. Ἱεραρ. κεφ. Δ΄)· σχετικὰ μὲ τὴν ὁποία εὐωδία εἶπε ὁ Ἰσαὰκ στὸ υἱὸ τοῦ Ἰακώβ· «ἡ εὐωδία τοῦ υἱοῦ μου εἶναι

σάν του ἄγρου, τὴν ὁποία εὐλόγησε ὁ Κύριος» (Γέν. 27,27).

Πάλι, ὅταν τρῶς ἢ πίνης, σκέψου πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, πὺ δίνει σὲ ὅλα τὰ φαγητὰ νοστιμάδα καὶ μόνο μὲ αὐτὸν εὐχαριστημένος, μπορεῖς νὰ πῆς: «Νὰ χαίρεσαι ψυχὴ μου διότι, καθὼς ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν σου δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνάπαυσις, ἔτσι ἔξω ἀπὸ αὐτόν, δὲν ὑπάρχει καὶ καμμία γλυκύτητα ἢ νοστιμάδα· ὁπότε, σὲ αὐτὸν μόνο μπορεῖς νὰ εὐχαριστιέσαι, καθὼς ὁ Δαβὶδ σὲ παρακινεῖ λέγοντας «Δοκιμάστε καὶ δεῖτε πόσο καλὸς εἶναι ὁ Κύριος» (Ψαλμ. 33, 8). Καὶ ὁ Σολομώντας σὲ πληροφορεῖ λέγοντας σχετικὰ μὲ αὐτό: «ὅτι ὁ καρπὸς του εἶναι γλυκὸς στὸ λαρὺγγι μου» (Ἄσμα 2,3).

Ἦταν κινήσης τὰ χέρια σου, γιὰ νὰ κάνης κανένα ἔργο, σκέψου, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πρώτη αἰτία ἐκείνου τοῦ ἔργου καὶ σὺ, δὲν εἶσαι ἄλλο, παρὰ ἓνα ζωντανὸ ὄργανό του· στὸν ὁποῖο σηκώνοντας τὸν λογισμό σου, πὲς ἔτσι: «Πόση εἶναι ἡ χαρὰ πὺ δοκιμάζω μέσα στὸν ἑαυτό μου, Ὑψιστε Θεὲ τοῦ σύμπαντος! Γιατί ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κάνω χωρὶς ἐσένα κανένα πράγμα· πράγματι, εἶσαι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἀρχικὸς δημιουργὸς κάθε πράγματος».

Ἦταν βλέπης σὲ ἄλλους ἀγαθότητα, σοφία, δικαιοσύνη καὶ ἄλλες ἀρετές, κάνοντας μὲ τὸ νοῦ σου αὐτὸν τὸν διαχωρισμό, πὲς στὸν Θεό σου: «Ὡ πλουσιώτατε θησαυρὸ τῆς ἀρετῆς, πόση εἶναι ἡ χαρὰ μου! διότι ἀπὸ σένα καὶ διὰ σοῦ μόνου προέρχεται κάθε καλὸ· καὶ διότι ὅλο τὸ καλὸ, κατὰ σύγκρισι τῶν θείων σου τελειοτήτων, εἶναι μηδέν· σὲ εὐχαριστῶ, Θεέ μου, γι' αὐτὸ καὶ γιὰ κάθε ἄλλο καλὸ πὺ ἔκανες στὸν πλησίον μου· ἀλλὰ θυμήσου, Θεέ μου, καὶ τὴ δική μου φτώχεια καὶ τὴν μεγάλη ἀνάγκη πὺ ἔχω γιὰ τὴν ἀρετή».

Καὶ γιὰ νὰ πῶ γενικά, ὅσες φορὲς δῆς στὰ κτίσματα κάποιον πρῶγμα νὰ σὲ ἀρέσει καὶ σὲ εὐχαριστῇ, μὴ σταματήσης σ' αὐτό, ἀλλὰ πέρασε μὲ τὸν λογισμό σου στὸ Θεὸ καὶ πὲς: «Ἄν Θεέ μου, τὰ κτίσματά σου εἶναι τόσο ὠραῖα, τόσο χαροποιὰ, τόσο ἀρεστά, πόσο ἀράγε ὠραῖος, πόσο χαροποιὸς καὶ γλυκύτατος εἶσαι ἐσὺ ὁ Κτίστης ὅλων αὐτῶν»!

Ἐὰν λοιπόν, ἀγαπητέ, ἔτσι κάνης, μπορεῖς νὰ ἀπολαμβάνης τὸν Θεὸ μέσα ἀπὸ τις πέντε αἰσθήσεις σου καὶ νὰ ἀνεβαίνης πάντα ἀπὸ τὰ κτίσματα στὸν Κτίστη, μὲ τρόπο πὺ ἡ δημιουργία τῆς κτίσεως νὰ σοῦ γίνεται μία θεολογία καὶ ἀκόμη εὐρισκόμενος σ' αὐτὸν τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων, νὰ φαντάζεσαι ἐκεῖνο τὸν νοητό. Ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀλήθεια, ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὅλη ἡ φύσις, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνας νόμος καὶ ἓνα ὄργανο κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀόρατα βρίσκεται ὁ Δημιουργὸς καὶ τεχνίτης, ἐνεργώντας καὶ δείχνοντας τὴν τέχνη του καὶ μὲ τὰ ὄρατὰ καὶ ὑλικά προβάλλει τις ἀόρατες καὶ ἀσώματες ἐνέργειες καὶ τελειότητές του (41).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΒ'

Τὰ ἴδια αἰσθητὰ πράγματα πὺ εἶπαμε, μᾶς χρησιμεύουν ὡς μέσα καὶ ὄργανα, γιὰ νὰ διορθώνουμε τις αἰσθήσεις μας, ἐὰν περνᾶ ἀπὸ αὐτὰ στη μελέτη τοῦ σαρκωθέντος Λόγου καὶ στὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους του.

Παραπάνω σοῦ ἔδειξα, πῶς ἐμεῖς ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ μποροῦμε νὰ ἀνεβάσουμε τὸν νοῦ στη θεωρία τοῦ Θεοῦ· τώρα μάθε καὶ ἄλλο τρόπο, γιὰ νὰ ἀνεβάσης τὸ νοῦ σου στη μελέτη τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, σκεπτόμενος τὰ ἀγιώτατα μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους του. Ὅλα τὰ αἰσθητὰ πράγματα τοῦ σύμπαντος κόσμου, μποροῦν νὰ βοηθήσουν σ' αὐτὴ τὴν μελέτη καὶ θεωρία, ἂν πρῶτα συλλογισθῆς σ' αὐτὰ, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, τὸν Κορυφαῖο Θεό, ὡς μοναδικὴ καὶ πρώτη αἰτία, πὺ τοὺς ἔδωσε ὅλο ἐκεῖνο τὸ εἶναι, τὴν δύναμη, τὴν ὠραιότητα καὶ ὅλες τις ἄλλες τελειότητες πὺ ἔχουν καὶ ἂν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ σκεφθῆς, πόσο μεγάλη καὶ ἀπειρη στάθηκε ἡ ἀγαθότητα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὄντας μοναδικὴ ἀρχὴ καὶ Κύριος κάθε δημιουργήματος, θέλησε νὰ πέσει τόσο χαμηλά, νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, νὰ πάθῃ καὶ νὰ πεθάνῃ γιὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐπιτρέποντας στὰ ἴδια ἔργα τῶν χειρῶν του, νὰ ὀπλισθοῦν ἐναντίον του γιὰ νὰ τὸν σταυρώσουν.

Λοιπὸν ὅταν ἐσὺ βλέπης ἢ ἀκοῦς ἢ πιάνης ὄπλα, σχοινιά, ξυλοδαρμούς, στύλους, ἀγκάθια, καρφιά, σφυριά

καὶ ἄλλα τέτοια, συλλογίσου μετὸν νοῦ σου ὅτι ὅλα αὐτά, στάθηκαν ὄργανα τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου σου.

Πάλι, ὅταν βλέπης ἢ κατοικῆς σὲ σπίτια φτωχικά, ἃς ἔρχεται στὴν ἐνθύμησί σου τὸ σπήλαιο καὶ ἡ φάτνη τοῦ Δεσπότου σου. Ἄν δῆς νὰ βρέχη, θυμήσου ἐκείνη τὴν γεμάτη αἵματα βροχὴ τοῦ ἰδρώτα, ποῦ ἔσταζε στὸν κῆπο ἀπὸ τὸ ἱερώτατο σῶμα τοῦ γλυκύτατου μας Ἰησοῦ καὶ κατάβρεξε τὴν γῆ. Ἄν βλέπης τὴν θάλασσα καὶ τὰ καΐκια, θυμήσου, πῶς ὁ Θεός σου περπάτησε σωματικά πάνω σὲ αὐτή, καὶ πῶς στεκότανε μέσα στὰ πλοῖα καὶ δίδασκε τοὺς ὄχλους ἀπὸ αὐτά. Οἱ πέτρες, ποῦ θὰ δῆς, θὰ σοῦ θυμήσουν ἐκείνες τὶς πέτρες, ποῦ συντρίφθηκαν στὸν θάνατό του· ἡ γῆ θὰ σοῦ θυμῆσῃ ἐκεῖνο τὸ σεισμό, ποῦ ἔκανε τότε τὸ πάθος του.

Ὁ ἥλιος, θὰ σοῦ θυμίσῃ τὸ σκοτάδι, ποῦ τὸν σκοτεΐνιασε τότε· τὰ νερὰ θὰ σοῦ θυμήσουν ἐκεῖνο τὸ νερό, ποῦ ἔτρεξε ἀπὸ τὴν ἀγία του πλευρά, ὅταν τὸν ἐτρύπησε ὁ στρατιώτης νεκρὸ στὸ σταυρό. Ἄν πίνης κρασί ἢ ἄλλο ποτό, θυμήσου τὸ ξύδι καὶ τὴν χολή, ποῦ πότισαν τὸν Δεσπότη σου. Ἄν σὲ θέλγῃ ἢ εὐωδία τῶν ἀρωμάτων, τρέξε νοερὰ στὴ δυσωδία, ποῦ ὁ Ἰησοῦς αἰσθανόταν στὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ ὁποῖο ἦταν τόπος τῆς καταδίκης, στὸ ὁποῖο ἀποκεφάλιζαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ γι' αὐτὸ ἦταν δύσσομο καὶ βρωμερὸ (42).

Ὅταν ντύνεσαι, θυμήσου, ὅτι ὁ αἰώνιος Λόγος ντύθηκε σάρκα ἀνθρώπου γιὰ νὰ ντύσῃ ἐσένα ἀπὸ τὴν θεότητά του. Ὅταν πάλι ξεντύνεσαι, σκέψου τὸν Χριστό σου, ποῦ ἔμεινε γυμνὸς γιὰ νὰ μαστιγωθῇ καὶ νὰ καρφωθῇ στὸ σταυρὸ γιὰ λογαριασμό σου. Ἐάν σου φανῇ καμμία φωνὴ γλυκεῖα καὶ νόστιμη, μετάθεσε τὴν ἀγάπη στὸ Σωτῆρα σου, στοῦ ὁποίου τὰ χεῖλη ξεχύθηκε ὅλη ἡ χάρι καὶ νοστιμάδα, κατὰ τὸ ψαλμικὸ «ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖλεσί σου» (Ψαλμ. 44,3)· καὶ ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς γλώσσης του κρεμόταν ὁ λαός, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ· «ὁ λαὸς ὅλος ὅταν τὸν ἄκουγε κρεμόταν ἀπὸ τὰ χεῖλη του» (κεφ. 19,48). Ἐάν ἀκούσης ταραχές καὶ φωνές τοῦ λαοῦ, σκέψου ἐκείνες τὶς παράνομες φωνές τῶν Ἰουδαίων, «Ἄρον, Ἄρον, σταύρωσον αὐτόν», ποῦ ἀκούστηκαν δυνατὰ στὰ θεϊκὰ αὐτιά του. Ἄν δῆς κανένα ὁμορφο πρόσωπο, θυμήσου πῶς ὁ ὡραιότατος Ἰησοῦς Χριστός, πάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἔγινε ἄμορφος, καὶ ἀτιμασμένος, χωρὶς καμμία ὁμορφιὰ πάνω στὸ σταυρὸ γιὰ τὴν ἀγάπη σου. Κάθε φορὰ, ποῦ θὰ κτυπήσῃ τὸ ρολοῖ, ἃς ἔρθῃ στὸ νοῦ σου ἐκεῖνο τὸ λυποθύμισμα τῆς καρδιάς, ποῦ ἔνωσε ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἄρχισε στὸ κῆπο νὰ φοβᾶται τὴν ὥρα τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου, ποῦ πλησίασε· ἢ νόμισε πῶς ἀκούς ἐκείνους τοὺς σκληροὺς χτύπους ποῦ ἀκούγονταν ἀπὸ τὰ σφυριά, ὅταν τὸν κάρφωναν στὸ σταυρό. Καὶ γιὰ νὰ πῶ ἀπλά, σὲ κάθε λυπηρὴ ἀφορμὴ ποῦ θὰ σὲ βρῆ ἢ βρῆ ἄλλους, σκέψου πῶς δὲν εἶναι μηδὲν κάθε λύπη καὶ δοκιμασία, κατ' ἀναλογία καὶ ὁμοιότητα τῶν ἀνήκουστων δοκιμασιῶν, ποῦ καταπλήγησαν καὶ συνέτριψαν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ Κυρίου σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΓ'

Πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὶς αἰσθήσεις μας μετ' ἄλλους τρόπους, ὅταν μᾶς παρουσιάζονται τὰ ὀρατὰ ἀντικείμενά τους.

Ὅταν βλέπης πράγματα ὡραῖα στὴν ὄψι καὶ τίμια στὴ γῆ, σκέψου, ὅτι ὅλα εἶναι μηδαμινά, καὶ σὰν μιὰ κοπριά, σὲ σχέσι μετὴν σύγκρισι τῶν ὡραιότητων καὶ πλουσιοτήτων τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸ θάνατο θὰ ἀπολαύσης ἂν καταφρονήσης ὅλο τὸν κόσμον· στρέφοντας ὅλη τὴ ματιά σου πρὸς τὸν ἥλιο, σκέψου ὅτι περισσότερο ἀπὸ αὐτὸν εἶναι φωτεινὴ καὶ ὡραῖα ἢ ψυχὴ σου, ἂν σταματᾷς στὴ χάρι τοῦ Ποιητοῦ σου· διαφορετικά, εἶναι περισσότερο σκοτεινὴ καὶ σιχαμερὴ ἀπὸ τὸ καταχθόνιο σκοτάδι. Βλέποντας μετὰ τὰ μάτια σου στὸν οὐρανὸ, πέρασε μετὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς σου ψηλότερα στὸ πύρινο οὐρανὸ (43), καὶ ἐκεῖ συγκετρώσου μετὸν λογισμό, σὰν νὰ σοῦ εἶναι αὐτὸς ἕτοιμος γιὰ παντοεινὴ εὐτυχέστατη κατοικία, ἐφ' ὅσον ζῆσεις ἐδῶ στὴ γῆ μετ' ἀθωότητα. Ἀκούγοντας τὰ κελαδίσματα τῶν πουλιῶν πάνω στὰ δέντρα τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνοιξέως καὶ ἄλλα μελωδικὰ τραγούδια, ἀνέβασε τὸ νοῦ σου σὲ ἐκεῖνα τὰ γλυκοκελαδίσματα τοῦ Παραδείσου, καὶ σκέψου πῶς ἐκεῖ ἀκούγεται ἀσταμάτητα τὸ Ἄλληλούια καὶ οἱ ἄλλες ἀγγελικὲς δοξολογίες (44) καὶ παρακάλεσε τὸν Θεὸ νὰ σὲ ἀξιῶσῃ νὰ τὸν ὑμῆσῃ γιὰ πάντα, μαζὶ μετὰ ἐκεῖνα τὰ οὐράνια πνεύματα «Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλῃν ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος Ἄλληλούια» (Ἀποκ. 19,3).

λύπες και τούς πόνους που δοκίμασε για την παρουσίασι του μονογενοῦς Υἱοῦ της στον Πιλάτο και στον Ἡρώδη, για την απόφασι του θανάτου και για τὸ σήκωμα του Σταυροῦ του· τὸ μεσημέρι, ἕως τὸ Σάββατο, σκέψου τὴν ρομφαία τῆς θλίψεως που πέρασε τὴν καρδιά αὐτῆς τῆς πολὺ ἄξιας Κυρίας, για τὴν σταύρωσι και τὸν θάνατο του μονακριβου παιδιοῦ της, για τὸ σκληρότατο τρύπημα τῆς λόγχης τῆς ἁγίας του πλευρᾶς και για τὴν ταφή του κ.τ.λ. Και με συντομία, ἄς εἶσαι πάντα ξάγρυπνος και προσεκτικός, στὸ νὰ κυβερνᾷς τὶς αἰσθήσεις σου, και σὲ κάθε τί που τύχαινε, χαροποιὸ ἢ λυπηρό, ἀγωνίσου νὰ κινησαι ἢ νὰ πηγαίνεις πίσω, ὄχι ἀπὸ τὴν ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος τῶν ἐπιγείων, ἀλλὰ ἀπὸ μόνη τὴν θέλησι του Θεοῦ και νὰ δέχεσαι αὐτὰ ἢ νὰ τὰ ἀποστρέφουσαι τόσο, ὅσο θέλει ὁ Θεός.

Λοιπόν, ἄς γνωρίζεις ὅτι τοὺς παραπάνω τρόπους, που σου φανέρωσα για τὴν κυβέρνησι τῶν αἰσθήσεών σου, δὲν σου τοὺς ἔδωσα για νὰ ἀσχολησαι συνέχεια με αὐτούς· ἐπειδὴ και ἔχης ὑποχρέωσι σχεδὸν πάντα, νὰ ἔχης τὸ νοῦ σου μαζεμένο μέσα στὴν καρδιά σου, για νὰ στέκεσαι μαζί με τὸν Κύριό σου, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ προσέχης στὸ νὰ νικᾷς τοὺς ἐχθρούς σου και τὰ πάθη σου, με συνεχεῖς πράξεις, τόσο με τὸ νὰ ἀντιστέκεσαι σ' αὐτὰ, ὅσο και με τὶς πράξεις τῶν ἀντίθετων ἀρετῶν, καθὼς σου προεῖπα στὸ 17 κεφάλαιο· ἀλλὰ σου τοὺς ἐρμήνευσα για νὰ γνωρίζεις νὰ κυβερνᾷς τὸν ἑαυτό σου, ὅταν τὸ καλέση ἢ ἀνάγκη. Γιατὶ πολλοί, και παλαιοὶ και νέοι ἀσκητές, και ἄλλοι με παρόμοιες φαντασίες πλανήθηκαν και χάθηκαν ἀπὸ τὸν διάβολο, ὁ ὁποῖος γνωρίζει και συνηθίζει νὰ μετασχηματίζεται σὲ ἄγγελο φωτός, καθὼς εἶπε ὁ Παῦλος, για νὰ πλανήσῃ τὸν ἄνθρωπο· «Και ὁ ἴδιος ὁ σατανᾶς μεταμφιέζεται σὲ ἄγγελο φωτός» (Β' Κορινθ. 11,14).

Γνώριζε ἐπίσης και αὐτό, ὅτι καθὼς ἀπὸ τὴν αἴσθησι γεννιέται ἢ φαντασία, ἔτσι ἀντιστρόφως και ἀπὸ τὴν φαντασία γεννιέται ἢ αἴσθησι, δηλαδὴ τόσο πολὺ χοντραίνει και παχαίνει ἢ φαντασία σὲ μερικὸς ἄνθρωπος, που προκαλεῖ τὶς ἴδιες ἐνέργειες και ἔχει τὰ ἴδια ἀποτελέσματα, που κάνει και ἢ αἰσθησις· γι' αὐτὸ πολλοὶ ὑποχόνδριοι και φαντασιώδεις φοβοῦνται ἀπὸ τὶς φαντασίες τους, ὅπως φοβοῦνται και ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις τους· και ἢ γλυκαίνονται και προσπαθοῦν ἢ πονοῦν και ὑποφέρουν κάποιοι και πεθαίνουν μόνο και μόνο ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόσωπα και πράγματα που φαντάζονται, παρομοίως σὰν νὰ ἦταν παρόντα αἰσθητὰ και πραγματικά, αὐτὰ τὰ ἴδια πρόσωπα και πράγματα που φαντάζονται. Και, λοιπόν, ποιὸς δὲν βλέπει πόσο κακὸ πρᾶγμα εἶναι ἢ φαντασία και πόσο πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγουμε;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΔ'

Πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶμε τὴ γλῶσσα μας.

Ἀνάγκη μεγάλη εἶναι νὰ κυβερνᾷ κάποιος ὅπως πρέπει τὴν γλῶσσα του και νὰ τὴν χαλιναγωγῇ. Γιατὶ, κάθε ἕνας κλίνει πολὺ στὸ νὰ τὴν ἀφήνῃ νὰ τρέχῃ και νὰ ὀμιλῇ για ἐκεῖνα που δίνουν εὐχαρίστησι στὶς αἰσθήσεις μας· ἢ πολυλογία, τὶς περισσότερες φορές, προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, ἀπὸ τὴν ὁποία, φανταζόμενοι ἐμεῖς πῶς γνωρίζουμε πολλά, και ἱκανοποιώντας τὴ γνώμη μας, πιεζόμεστε με πολλὲς ἐπαναλήψεις τῶν λόγων μας, νὰ τυπώσουε τὴν γνώμη μας αὐτὴ στὶς καρδιὲς τῶν ἄλλων, για νὰ τοὺς κάνουμε τὸν δάσκαλο, σὰν νὰ ἔχουν ἀνάγκη νὰ μάθουν ἀπὸ μᾶς· και μάλιστα τὴν ἴδια ὑπερηφάνεια δείχνουμε ὅταν τοὺς διδάσκουμε χωρὶς αὐτοὶ νὰ μᾶς ρωτήσουν πρῶτα.

Τὰ κακὰ που γεννιοῦνται ἀπὸ τὴν πολυλογία, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ περιγράψουμε με λίγα λόγια· ἢ πολυλογία εἶναι μητέρα τῆς ἀκηδίας· ὑπόθεσις ἄγνοιας και ἀνοησίας· πόρτα τῆς καταλαλιᾶς, ὑπηρέτης τῶν ψεμμάτων και ψυχρότητα τῆς εὐλαβοῦς θερμότητος· τὰ πολλὰ λόγια δυναμώνουν τὰ πάθη και ἀπὸ αὐτὰ κινεῖται μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἢ γλῶσσα με περισσότερη εὐκολία στὴν ἀδιάκριτη συζήτησι. Γι' αὐτὸ και ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος, θέλοντας νὰ φανερώσῃ πόσο δύσκολο εἶναι τὸ νὰ μὴν ἀμαρτάνῃ κάποιος στὰ λόγια που λέει, εἶπε ὅτι αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῶν τελείων ἀνδρῶν· «Ἄν κάποιος δὲν κἀνῃ σφάλματα με τὰ λόγια, αὐτὸς εἶναι τέλειος ἄνθρωπος, ἱκανὸς νὰ χαλιναγωγῆσῃ ὅλο του τὸν ἑαυτό» (3). Γιατὶ, ἀφοῦ ἢ γλῶσσα ἀρχίσει μία φορὰ νὰ μιλάει, τρέχει σὰν ἀχαλίνωτο ἄλογο, και δὲν μιλάει μόνο τὰ καλὰ και αὐτὰ που πρέπει, ἀλλὰ και τὰ κακὰ· γι' αὐτὸ και ὀνομάζεται αὐτὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀπόστολο, «μεστὴ ἀπὸ κακὸ, γεμάτη ἀπὸ δηλητήριο θανατηφόρο». Ὅπως σύμφωνα και ὁ Σολομώντας εἶπε, ὅτι ἀπὸ τὴν πολυλογία δὲν θὰ ἀποφύγῃς τὴν ἀμαρτία· «ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἀμαρτίαν» (Παρ. 10,20). Και για νὰ μιλήσουμε γενικά, ὁποῖος μιλάει πολὺ, δείχνει ὅτι εἶναι ἀνόητος· «ὁ ἄφρων πληθύνει λόγους» (Ἐκκλ. 10,14).

Μὴν ἀνοίξης μεγάλες συνομιλίες μὲ ἐκεῖνον, πού σέ ἀκούει μὲ κακὴ ὄρεξι, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἀηδιάσης καὶ τὸν κἀνης νὰ σέ σιχαθῆ, ὅπως γράφτηκε: «Ὁ πλεονάζων λόγον, βδελυχθήσεται» (Σειρὰχ κεφ. 7). Ἀπόφευγε νὰ μιλάς αὐστηρὰ καὶ μεγαλόφωνα. Γιατὶ καὶ τὰ δυὸ εἶναι πολὺ μισητὰ καὶ δίνουν ὑποψία ὅτι εἶσαι μάταιος καὶ ἔχεις μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό σου· μὴν μιλάς ποτὲ γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ γιὰ τὶς ὑποθέσεις σου ἢ γιὰ τοὺς συγγενεῖς σου· παρά, ὅταν εἶναι ἀνάγκη καὶ ὅσο μπορεῖς περισσότερο, μὲ συντομία καὶ ὀλιγολογία. Καὶ ἂν σοῦ φανῆ πὼς ἄλλοι μιλοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους παραπάνω, ἐσὺ πίεσε τὸν ἑαυτό σου νὰ μὴ τοὺς μιμηθῆς, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι καὶ τὰ λόγια τους νὰ φαίνωνται ταπεινὰ καὶ τῶν ἴδιων κατηγορητικά. Γιὰ δὲ τὸν πλησίον σου καὶ γιὰ ὅσα ἀνάγονται σὲ αὐτό, μίλα ὅσο λιγώτερο μπορεῖς, ὅταν καὶ ἐκεῖ πού εἶναι ἀνάγκη γιὰ τὸ καλὸ του (45).

Γιὰ τὸν Θεό, νὰ μιλάς μὲ ὄλη σου τὴν ὄρεξι καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀγαθότητά του. Ἀλλὰ μὲ φόβο, σκεπτόμενος, ὅτι μπορεῖς νὰ κἀνης λάθος ἀκόμη καὶ σὲ αὐτό. Ὅποτε, καλύτερα ἀγάπα νὰ προσέχης, ὅταν ἄλλοι μιλοῦν σχετικὰ μὲ αὐτά, φυλάττοντας τοὺς λόγους τους στὰ ἐσωτερικά της καρδιάς σου. Γιὰ τὰ ἄλλα πού μιλάνε, μόνο ὁ ἦχος τῆς φωνῆς ἄς ἐνοχλῆ τὴν ἀκοή σου· ἀλλὰ ὁ νοῦς σου, ἂς στέκεται ἀνυψωμένος στοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκούσης ἐκεῖνον, πού μιλάει γιὰ νὰ καταλάβῃς καὶ νὰ τοῦ ἀπαντήσης, καὶ τότε μὴν παραλείψῃς ἀνάμεσα νὰ ὑψώσης κάποιον μὲ τὸ λογισμόν στὸν οὐρανό, πού κατοικεῖ ὁ Θεός σου· καὶ σκέψου τὸ ὕψος του καὶ πὼς αὐτὸς βλέπει πάντα τὴν μηδαμινότητά σου, ἐξέταζε καλὰ ἐκεῖνα, πού ἐρχονται στὴν καρδιά σου γιὰ νὰ πῆς, πρὶν νὰ περάσουν στὴ γλῶσσα καὶ θὰ βρῆς πολλά, πού εἶναι καλύτερα νὰ μὴν βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμα σου· ἀλλὰ ἀκόμη γινώριζε, ὅτι καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, πού σκέφτεσαι ὅτι εἶναι καλὰ νὰ πῆς, εἶναι πολὺ καλύτερο νὰ τὰ θάψῃς στὴ σιωπῆ καὶ θὰ τὸ γινώρισης, ἀφοῦ περάσῃ ἐκεῖνη ἢ συνομιλία.

Ἡ σιωπῆ, εἶναι μία μεγάλη ἐνδυνάμωσις τοῦ Ἀοράτου Πολέμου καὶ μία σίγουρη ἐλπίδα τῆς νίκης· ἡ σιωπῆ, εἶναι πολὺ ἀγαπημένη ἀπὸ ἐκεῖνον, πού δὲν ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἐλπίζει στοῦ Θεοῦ εἶναι φύλακας τῆς ἱερᾶς προσευχῆς καὶ θαυμαστῆ βοήθεια στὴν ἐκγύμνασι τῶν ἀρετῶν (46)· καὶ ἀκόμη εἶναι σημεῖο φρονιμάδας. Γιατὶ, ἂν καὶ ἄλλος δὲν μιλάῃ, τὸ κάνει γιατί δὲν ἔχει λόγο νὰ πῆ· «Ἐστὶ σιωπῶν, οὐ γὰρ ἔχει ἀπόκρισιν» (Σειρὰχ κεφ. 5)· καὶ ἄλλος, διότι φυλάττει τὸν κατάλληλο καιρὸ γιὰ νὰ μιλήσῃ· «Καὶ ἔστι σιωπῶν, εἰδὼς καιρόν» (αὐτόθι). Καὶ ἄλλος γιὰ ἄλλες αἰτίες (47)· γενικὰ ὅμως καὶ ὀλοκληρωτικά, ὁποῖος δὲν μιλάει, δείχνει πὼς εἶναι φρόνιμος καὶ σοφός· «ἔστι σιωπῶν καὶ αὐτὸς φρόνιμος» (Σειρ. 14,27). «Ἐνας σιωπαίνει καὶ ἀποδεικνύεται σοφός» (Σειρ. 20,4).

Γιὰ νὰ συνηθίσῃς νὰ σιωπᾶς, σκέψου πολλές φορές τὶς ζημιές καὶ τοὺς κινδύνους τῆς πολυλογίας καὶ τὰ μεγάλα καλὰ τῆς σιωπῆς καὶ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς τρόπους, πού εἶπα στὰ προηγούμενα τρία κεφάλαια, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀνεβραῖνη κάποιος ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ, στὴ θεωρία τοῦ σαρκωθέντος Λόγου καὶ στοῦ στολισμὸ τῶν ἡθῶν, μποροῦν νὰ μεταχειρίζονται ἐκεῖνοι, πού ἔχουν γινῶσι, διάκρισι καὶ δύναμι στοῦ λογισμό, γιὰ νὰ διορθῶνουν τὶς αἰσθήσεις τους μὲ αὐτούς. Ὅσοι ὅμως δὲν ἔχουν αὐτὴ τὴν γινῶσι καὶ τὴν δύναμι, αὐτοὶ μὲ ἄλλον τρόπο μποροῦν νὰ διορθῶνουν τὶς αἰσθήσεις τους· δηλαδὴ, μὲ ὄλη τους τὴν δύναμι νὰ ἀπέχουν ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἰσθητὰ, πού μποροῦν νὰ βλάπτουν τὴν ψυχὴ τους.

Καὶ λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ μου, ἀ' μέν, πρέπει νὰ φυλάττῃς μὲ μεγάλη προσοχὴ τοὺς κακοὺς καὶ γρήγορους κλέφτες πού ἔχεις, δηλαδὴ, τὰ μάτια σου, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀφήνης νὰ τεντώνονται καὶ νὰ βλέπουν μὲ περιέργεια τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν, τόσο τὰ ὁμορφα, ὅσο καὶ τὰ ἄσχημα ἢ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν καὶ μάλιστα τῶν νέων καὶ ἀγένειων ἢ νὰ βλέπουν τὴν ξεγύμνωσι ὄχι μόνο τῶν ξένων σωμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σου σώματος. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν περιέργεια καὶ τὸ ἐμπαθῆ κοίταγμα, ἡ καρδιά συλλαμβάνει τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ἐπιθυμία τῆς πορνείας καὶ τῆς παιδεραστίας. Καθὼς εἶπε ὁ Κύριος. «Ὅποιος βλέπει γυναῖκα μὲ ἐπιθυμία πονηρῆ, ἔχει κίβλας μέσα του διαπράξει τὴν μοιχεία μὲ αὐτήν» (Ματθ. 5,38). Καὶ κάποιος σοφός εἶπε «ἐκ τοῦ ὄραν, τίκεται τὸ ἐράν» (48). Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Σολομώντας παραγγέλλει, νὰ μὴ πιαστοῦμε ἀπὸ τὰ μάτια μας, μήτε νὰ νικηθοῦμε ἀπὸ ἐπιθυμία ὠραιότητας· «σιέ, μὴ σὲ νικήσῃ κάλλους ἐπιθυμία, μητὲ ἀγρευθῆς σοῖς ὀφθαλμοῖς» (Παρ. 6,25).

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, φυλάξου νὰ μὴ βλέπῃς περιέργως τὰ ὁμορφα φαγητὰ καὶ ποτά, ἐνθυμούμενος τὴν πρώτην μητέρα τοῦ γένους μας Εὐὰ ἢ ὅποια, γιὰ νὰ δῆ τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ τοῦ ἐμποδισμένου ξύλου στὸν Παράδεισο, τὸν ἐπιθύμησε, τὸν πῆρε, τὸν ἔφαγε καὶ ἔτσι πέθανε· οὔτε νὰ βλέπῃς μὲ εὐχαρίστησι τὰ ὁμορφα ρούχα ἢ τὸν χρυσὸ καὶ τὸ ἀργύριον ἢ τὶς λαμπρὲς δόξες τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὰ μάτια σου μέσα στὴ ψυχὴν σου τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας καὶ φιλαργυρίας. «Ἀπόστρεψαν γάρ, φησι, τοὺς

ὄφθαλμούς μου, τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα» (Ψαλμ. 118).· και γιά νά μιλήσω γενικά, φυλάξου νά μὴ βλέπης χορούς, παιχνίδια, τραπέζια, ξεφαντώματα, μαλώματα, παλαίσματα, τρεχάματα και ὅλα τὰ ἄλλα ἄτακτα και ἄσεμνα πράγματα, πού ἀγαπᾷ ὁ ἡλίθιος κόσμος και ἔχει ἀπαγορευμένα ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ἀπόφευγε και κλείσε τὰ μάτια σου ἀπό αὐτά, γιά νά μὴ γεμίσης τὴν καρδιά και τὴν φαντασία σου ἀπό ἄσχημες εἰκόνες και πάθη, και ξεσηκώσης ταραχή και νέο πόλεμο ἐναντίον σου, ἀφήνοντας τὸν ἀγῶνα, πού ἔχεις νά ἀγωνίζεσαι ἐναντίον τῶν παλαιῶν σου παθῶν. Ἀγάπα ὁμως νά βλέπης τὶς Ἐκκλησίες, τὶς ἁγίες εἰκόνες, τὰ ἱερὰ βιβλία, τὰ κοιμητήρια, τοὺς τάφους και ὅσα ἄλλα εἶναι σεμνὰ και ἅγια, τῶν ὁποίων ἡ θεωρία σὲ ὠφελεῖ.

Α΄. Πρέπει νά προφυλάττης τὰ αὐτιά σου. Πρῶτα γιά νά μὴν ἀκοῦς τὰ αἰσχρὰ και ἐρωτικά λόγια, τὰ τραγούδια και τὰ μουσικά ὄργανα, ἀπό τὰ ὁποῖα γλυκαίνεται ἡ ψυχὴ σου και ἡ καρδιά σου ἀνάβει ἀπό τὴν σαρκική ἐπιθυμία. Γιατὶ εἶναι γραμμένο· «ἀπομάκρυνε ἀπό μένα τὰ ἐπονείδιστα λόγια» (Παρ. κζ΄ 11).

Κατὰ δεύτερο λόγο, γιά νά μὴν ἀκοῦς τὰ ἀστεῖα και τὰ γελωτοποιᾶ λόγια, τὰ ὁποῖα μάλιστα εἶναι φαντασιώσεις και τὰ κάθε εἶδους και διάφορα τοῦ κόσμου ψέμματα, νοστιμευόμενος και γλυκαινόμενος ἀπό αὐτά. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι σωστό στοῦ χριστιανοῦ νά ἀκούη μὲ εὐχαρίστησι αὐτά, ἀλλὰ ἐκείνων τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων, σχετικά μὲ τοὺς ὁποίους εἶπε ὁ Παῦλος, ὅτι, «θὰ κλείσουν τὰ αὐτιά τους στὴν ἀλήθεια και θὰ στραφοῦν στὰ παραμύθια» (Β΄. Τιμοθ. δ΄ 4.)

Τρίτο, γιά νά μὴν ἀκοῦς μὲ εὐχαρίστησι τὶς κατακρίσεις και πολυλογίες πού οἱ ἄλλοι κάνουν ἐναντίον τοῦ πλησίον ἀλλὰ ἢ νά τὶς ἐμποδίζεις, ἂν μπορεῖς ἢ νά μὴν κάθεσαι νά τὶς ἀκοῦς. Ἐπειδὴ ὁ μέγας Βασιλεὺς θεωρεῖ ἄξιους ἀφορισμοῦ, τόσο ἐκείνους πού πολυλογοῦν, ὅσο και ἐκείνους πού στέκονται και ἀκοῦν τὶς συκοφαντίες· «Ἄν βρεθῆ κάποιος νά καταλαλῆ ἄλλον ἢ ἂν ἀκούη νά καταλαλοῦν και δὲν τοὺς ἐπιτιμᾷ... μαζί μὲ αὐτὸν νά ἀφορίζεται» (49).

Τέταρτο, φυλάξου νά μὴ γλυκαίνεσαι και ἀκοῦς τὰ περιττὰ και μάταια λόγια και τὶς φλυαρίες, στὶς ὁποῖες καταπιάνεται ὁ περισσότερος κόσμος· γιατί, εἶναι γραμμένο· «δὲν θὰ ἀκούσης λόγο μάταιο» (Ἐξοδ. 23,1). Και ὁ Σολομώντας εἶπε· «μάταιο λόγο κἀντων μακρυνά μου» (Παρ. 30,8). Και ὁ Κύριος εἶπε· «Γιά κάθε μάταιο λόγο πού θὰ ποῦν οἱ ἄνθρωποι, θὰ λογοδοτήσουν τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως» (Ματθ. 12,36).

Και γιά νά ποῦμε σύντομα, φυλάξου νά μὴν ἀκοῦς ὅλα ἐκεῖνα τὰ λόγια και ἀκούσματα, πού μποροῦν νά βλάψουν τὴν ψυχὴ σου· αὐτὰ κυρίως εἶναι οἱ κολακειὲς τῶν κολάκων και οἱ ἔπαινοι, σχετικά γιά τοὺς ὁποίους εἶπε ὁ Ἡσαΐας «λαός μου, αὐτοὶ πού σᾶς καλοτυχίζουν, σᾶς κοροϊδεύουν» (3,11). Ἀγάπησε δὲ νά ἀκοῦς τὰ θεῖα λόγια, τὶς ἱερὲς μελωδίες και ψαλμωδίες, και ὅλα ὅσα εἶναι σεμνὰ, ἅγια, σοφὰ και ψυχωφελεῖ· και μάλιστα ἀγάπα νά ἀκοῦς τὶς ἀτιμίες και τὶς βρισιὲς πού σου κάνουν οἱ ἄλλοι.

Ε΄. Φύλαξε τὴν ὄσφρησί σου ἀπό τὰ μυρωδικά, τοὺς μύσχους και ἄλλα εὐωδιστὰ ἀρώματα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει οὔτε πάνω σου νά τὰ βάζης ἢ νά τὰ ἀλείφης, οὔτε μὲ ὑπερβολὴ νά μυρίζεσαι. Ἐπειδὴ αὐτά, ὅλα εἶναι χαρακτηριστικὸ τῶν ἀσεμνῶν γυναικῶν, και ὄχι τῶν φρονίμων ἀνδρῶν, και κοιμίζουν τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, και τὴν σπρώχνουν σὲ πορνικὰ πάθη και ἐπιθυμίες και κάνουν νά ἔρχονται σὲ αὐτοὺς πού τὰ μεταχειρίζονται, οἱ προφητικὲς ἐκεῖνες κατάρες, πού λένε «Και ἀντὶ τῆς εὐχάριστης εὐωδίας, θὰ ὑπάρχη μοῦχλα» (Ἠσ. 3,23), «Και ἀλοίομονο σὲ ὅσους ἀλείφονται μὲ τὰ καλύτερα ἀρώματα» (Ἄμ. 6,6).

ΣΤ΄. Φύλαξε τὴν γεῦσι και τὴν κοιλιὰ σου, γιά νά μὴν ὑποδουλώνεται σὲ παχυντικά και εὐχάριστα και πολυποίκιλα φαγητά, και νόστιμα και εὐώδη ποτά. Γιατὶ, τὰ τρυφερὰ αὐτὰ τραπέζια, πρὶν νά τὰ ἀποκτήσης, θὰ σὲ κάνουν νά πέσης σὲ κλεψίες, ψέματα, κολακειὲς, και ἄλλα χίλια ὑπηρετικά πάθη και κακά· ἀφοῦ ὁμως τὰ ἀποκτήσης, θὰ σὲ γκρεμίσουν στοὺς λάκκους τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν και κτηνόμορφων ἐπιθυμιῶν, ὅσες πραγματοποιοῦνται κάτω ἀπό τὴν κοιλιὰ· και θὰ φέρουν ἐναντίον σου τὶς προφητικὲς ἐκεῖνες κατάρες τοῦ Ἀμώς· «Ἀλοίομονο ἐσεῖς πού τρῶτε τρυφερὰ ἀρνάκια και καλοθρεμένα μοσχαράκια ἀπό τὰ κοπάδια...» (6,4).

Ζ΄. Πρέπει νά φυλάγεσαι, νά μὴν πιάνης μὲ τὸ χέρι ὄχι μόνο ξένο σῶμα γυναίκα, ἄνδρα ἢ γέροντα, τὸ ἴδιο και νεώτερο, ἀλλὰ οὔτε τὸ δικό σου σῶμα και μάλιστα τὰ ἀπόκρυφα σημεῖα σου, χωρὶς νά ὑπάρχη ἀνάγκη. Γιατὶ, ὅσο ἄκομψη εἶναι αὐτὴ ἡ αἴσθησις τῆς ἀφῆς, τόσο αἰσθητικὴ και ζωντανὴ εἶναι και

παρακινεί τὰ πάθη τῆς σάρκας, καὶ γκρεμίζει τὸν ἄνθρωπο ὡς αὐτὴ τὴν πράξι τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ὅλες μὲν οἱ ἄλλες αἰσθήσεις, ὑπηρετοῦν τὴν ἀφή, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο, ἀπὸ μακριὰ ἐργάζονται τὴν ἁμαρτία. Ἀλλὰ ὅταν κάποιος φθάσῃ στὴν ἀφή, δηλαδὴ φτάνη καὶ πιάνη, δύσκολα πιά μπορεῖ νὰ κρατηθῇ καὶ νὰ μὴν διαπράξῃ τὴν ἁμαρτία.

Στὴν αἴσθησι τῆς ἀφῆς, ἀναφέρεται καὶ ὁ στολισμὸς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδιῶν. Ὅποτε, φυλάξου νὰ μὴ στολίζῃς τὸ σῶμα σου μὲ μαλακὰ καὶ διάφορα καὶ λαμπρὰ ρούχα ἢ μὲ πολυέξοδα καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἢ μὲ πολύτιμα παπούτσια, γιατί αὐτὰ ἀρμόζουν στὶς γυναῖκες καὶ στοὺς ἄνδρες δὲν ταιριάζουν, ἀλλὰ μόνο νὰ φορᾶς σεμνὰ καὶ ταπεινὰ καὶ ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ χρειάζονται, στοὺς κροῦ τοῦ χειμῶνα καὶ στοὺς καύσωνα τοῦ καλοκαιριοῦ γιὰ τὴν συντήρησι τοῦ σώματος, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσης καὶ σὺ ἐκεῖνο, ποὺ ἄκουσε ὁ πλούσιος ποὺ ντύθηκε τὴν βασιλικὴ καὶ μεταξωτὴ ἐνδυμασία, δηλαδὴ, τό: «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου» (Λουκ. 16,25) καὶ ἔλθῃ πάνω σου ἡ κατάρα ποὺ λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ: «Θὰ βγάλουν τοὺς μανδύες τους καὶ θὰ πετάξουν ἀπὸ πάνω τους τὰ χρυσοκέντητα ρούχα τους» (26,16).

Στὴν ἀφή ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἄλλες ἀνέσεις τοῦ σώματος: ὅπως εἶναι, τὸ φτιάξιμο τῶν μαλλιῶν καὶ τὸ συχνὸ πλύσιμο τῶν γενιῶν, τὰ λαμπρὰ καὶ πολύτιμα σπίτια, τὰ πολυέξοδα καὶ μαλακὰ στρώματα καὶ καθίσματα. Ἀπὸ αὐτὰ ὅλα νὰ φυλάγεσαι, ὡς βλαβερὰ τῆς συνέσεώς σου καὶ ὑπεύθυνα τῆς πορνείας καὶ τῶν σαρκικῶν παθῶν, γιὰ νὰ μὴν κληρονομήσης τὸ οὐαὶ τοῦ Ἀμῶς, ποὺ λέγει: «Ἀλοίμονο σὲ σᾶς ποὺ ξαπλώνετε σὲ ἀνάκλιντρα στολισμένα μὲ ἔλεφαντόδοντο» (6,4).

Αὐτὰ ποὺ σοῦ εἶπα ὡς τώρα, εἶναι ἡ γῆ, τὴν ὁποία κατεδικάστηκε νὰ τρώῃ τὸ νοητὸ φίδι ὁ διάβολος. Αὐτὰ εἶναι, ἡ ὕλη καὶ ἡ τροφή, μὲ τὴν ὁποία τρέφονται ὅλα τὰ πάθη τῆς σάρκας. Καὶ λοιπόν, ἐὰν ἐσὺ δὲν τὰ καταφρονήσῃς, ὡς δῆθεν μικρὰ, ἀλλὰ πολεμήσῃς γενναῖα καὶ δὲν τὰ ἀφήσῃς νὰ μποῦν μέσα ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις στὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά σου, σὲ πληροφορῶ, ὅτι ἀλήθεια, εὐκόλα θὰ ἐξαφανίσῃς μὲ τὴν ἀτροφία τὸν διάβολο καὶ τὰ πάθη καὶ σὲ λίγο καιρὸ θὰ φανῆς νικητὴς ἄριστος σὲ αὐτὸν τὸν Ἀόρατο Πόλεμο.

Γιατὶ εἶναι γραμμένο στὸν Ἰώβ, ὅτι ὁ μυρμηκολέοντας (δηλαδὴ ὁ διάβολος) ἐξαφανίστηκε καὶ χάθηκε μὴ ἔχοντας νὰ φάῃ τροφή, «Μυρμηκολέων ὤλετο, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βορᾶν» (δ' 11) (50).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΕ'

Πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὴν φαντασία καὶ τὴν ἐνθύμησί μας.

Ἀφοῦ μιλήσαμε σχετικὰ γιὰ τὴν διόρθωσι τῶν αἰσθήσεών μας, ἐπακόλουθο εἶναι νὰ ποῦμε ἐδῶ καὶ πῶς πρέπει νὰ διορθώνουμε τὴν φαντασία καὶ ἐνθύμησί μας, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν γνώμη ὅλων σχεδὸν τῶν φιλοσόφων, ἡ φαντασία καὶ ἡ ἐνθύμησις, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ μία ἀποτύπωσις ὅλων ἐκείνων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ποὺ εἶδαμε, ἀκούσαμε καὶ μυριστήκαμε καὶ γευτήκαμε καὶ πιάσαμε. Καὶ γιὰ νὰ πῶ μὲ συντομία, ἡ φαντασία καὶ ἐνθύμησις, εἶναι μία ἐσωτερικὴ κοινὴ αἴσθησις, ἡ ὁποία φαντάζεται καὶ θυμᾶται καθαρὰ ὅλα, ὅσα οἱ ἐξωτερικὲς πέντε αἰσθήσεις μας πρόλαβαν νὰ προαισθανθοῦν. Καὶ κατὰ κάποιον τρόπο, ἡ μὲν αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητά, παρομοιάζονται μὲ τὴν σφραγίδα, ἐνῶ ἡ φαντασία, μὲ τὸ ἀποτύπωμα τῆς σφραγίδας.

Ἡ φαντασία αὐτὴ καὶ ἡ ἐνθύμησις μᾶς δόθηκε μετὰ τὴν παράβασι γιὰ νὰ τὴν μεταχειρισθοῦμε, ὅταν οἱ ἐξωτερικὲς μας αἰσθήσεις ἡσυχάζουν καὶ ὅταν δὲν ἔχουμε μπροστὰ μας παρόντα τὰ αἰσθητὰ ἐκεῖνα πράγματα, ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις καὶ τυπώθηκαν σὲ αὐτὴν. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχουμε πάντα παρόντα ὅλα ὅσα γνωρίσαμε καὶ ἀκούσαμε καὶ μυρίσαμε καὶ γευθήκαμε καὶ πιάσαμε, γι' αὐτὸ τὰ φέρνουμε μπροστὰ μας μὲ τὴν φαντασία καὶ τὴν ἐνθύμησι, ποὺ τὰ ἔχει τυπωμένα καὶ ἔτσι μιλοῦμε γι' αὐτὰ καὶ σκεπτόμαστε, σὰν νὰ τὰ εἶχαμε καὶ μπροστὰ μας.

Γιὰ παράδειγμα: ἐσὺ πήγες μία φορὰ καὶ εἶδες τὴν Σμύρνη, ἔπειτα ἔφυγες ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πλέον δὲν τὴν βλέπεις μὲ τὴν ἐξωτερικὴ αἴσθησι τῶν ματιῶν, ἀλλὰ ὅμως μὲ τὴν ἐσωτερικὴ αἴσθησι δηλαδὴ, μὲ τὴν φαντασία καὶ ἐνθύμησι, ὅταν θέλῃς, φέρνεις τὴν Σμύρνη μπροστὰ σου καὶ τὴν βλέπεις, σὰν νὰ ἦταν καὶ

παρόν, με τὸ ἴδιο σχῆμα καὶ διάστημα καὶ μέγεθος καὶ τοποθεσία, πού ἔχει ὄχι πῶς τότε πηγαίνεις καὶ βλέπεις τὴν Σμύρνη, (καθὼς νομίζουν μερικοὶ ἁμαθεῖς). Ἀλλὰ βλέπεις τὴν εἰκόνα τῆς Σμύρνης, τὴν ὁποία ἔχει τυπωμένη μέσα ἢ φαντασία καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου. Αὐτὴ ἡ φαντασία τῶν αἰσθητῶν εἶναι, πού μᾶς ἐνοχλεῖ καὶ μέσα στὸν ὕπνο καὶ μᾶς κάνει νὰ βλέπουμε τὰ διάφορα καὶ πολυποίκιλα ὄνειρα, στὰ ὁποῖα πρόσεχε νὰ μὴ πιστεῦς ποτέ.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ φαντασία αὐτὴ, εἶναι μιὰ παράλογη καὶ χοντρή ἀποτύπωση τῶν πέντε αἰσθήσεων καὶ φαντάζεται τὰ αἰσθητὰ μετὰ τὸ σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ τὸ μέγεθός τους, ὅπως εἶπαμε.

Α. Νὰ γνωρίζεις, δὲ ὅτι ὁ Θεός, ὅπως εἶναι ἔξω ἀπὸ ὅλες τὶς αἰσθήσεις μαζί καὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ πέρα ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ διάστημα καὶ τόπο, ὡς ἐντελῶς ἀσχημάτιστος καὶ ἄμορφος καὶ ὑπάρχει παντοῦ καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα, ἔτσι εἶναι καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε φαντασία. Καὶ στὴ συνέχεια, γνώριζε, ὅτι ἡ φαντασία εἶναι μιὰ δύναμις τῆς ψυχῆς, πού δὲν ἔχει ἐπιδεξιότητα νὰ ἐνωθῆ μετὰ τὸν Θεό, γιὰ αὐτὰ τῆς τὰ ἐλαττώματα (Βλέπε στὴ Φιλοκαλία, πού λέγει, ὅτι «καμία φαντασία δὲν ἔχει θέσι στὴν περίπτωση τοῦ Θεοῦ. Διότι γενικὰ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια»).

Β'. Γνώριζε, ὅτι καὶ ὁ ἑσφόρος καὶ ὁ πρῶτος τῶν Ἀγγέλων, ὄντας πρὶν ἀνώτερος τῆς παράλογης φαντασίας καὶ πέρα ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ αἰσθησι ὡς νοῦς λογικὸς καὶ ἄυλος καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀσώματος, ὕστερα ἀφοῦ φαντάσθηκε καὶ ἐσχημάτισε μετὰ τὸ νοῦ του τὴν ἰσοθεΐα, ἔπεσε ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἄμορφη καὶ ἀσχημάτιστη καὶ ἀπαθῆ καὶ ἐνιαία, ἀσώματη κατάστασι τοῦ νοῦ, κάτω στὴ πολυσχημάτιστη καὶ πολυμέριστη καὶ παχυλὴ αὐτὴ φαντασία, ὅπως εἶναι γνώμη πολλῶν θεολόγων καὶ ἔτσι, ἀπὸ ἄγγελος ἀσχημάτιστος, ἄυλος καὶ ἀπαθῆς, ἔγινε διάβολος, ὑλικός, κατὰ κάποιον τρόπο, πολύσχημος καὶ ἐμπαθῆς (51). Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς θεῖους Πατέρες ζωγράφος πού μιμεῖται τὰ πάντα καὶ φίδι πολύμορφο καὶ τρώει τὴν γῆ τῶν παθῶν, φαντασιοκόπος καὶ ἄλλα παρόμοια ὀνόματα. Ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ παρομοιάζεται ὡς δράκος μετὰ σῶμα, μετὰ οὐρά, μετὰ νεῦρα, μετὰ πλευρά, μετὰ ράχη, μετὰ μύτη, μετὰ μάτια, μετὰ στόμα, μετὰ χεῖλη, μετὰ δέρμα, μετὰ σάρκα καὶ μετὰ ἄλλα παρόμοια μέλη. Καὶ βλέπε στὸ μ' καὶ μα' κεφάλαιο τοῦ Ἰωβ. Ὅποτε, ἀπὸ αὐτὰ μάθε, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ φαντασία μετὰ διάφορες μορφές, καθὼς εἶναι ἐφεύρεσι καὶ καρπὸς τοῦ διαβόλου, ἔτσι τοῦ εἶναι καὶ πολὺ ἐπιθυμητὴ. Ἐπειδὴ, σύμφωνα μετὰ τοὺς Ἁγίους (52) αὐτὴ εἶναι τὸ γεφύρι, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο περνώντας οἱ δολοφόννοι δαίμονες, ἐνώνονται μετὰ τὴν ψυχὴ καὶ ἔτσι τὴν κάνουν κατοικητήριον αἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν καὶ βλάσφημων λογισμῶν καὶ ὄλων τῶν ἀκαθάρτων ψυχικῶν καὶ σωματικῶν παθῶν.

Γ. Γνώριζε, ὅτι κατὰ τὸν θεολογικώτατο Ἅγιο Μάξιμο καὶ ὁ πρωτόπλαστος Ἀδὰμ κτίστηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ χωρὶς φαντασία. Ἐπειδὴ, ὁ νοῦς ἐκείνου, καθαρὸς, μοναδικὸς καὶ πράγματι νοῦς ὢν, δὲν τυπωνόταν, οὔτε σχηματιζόταν ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν αἰσθητῶν. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ μεταχειρισθῆ τὴν κατώτερη δύναμι τῆς φαντασίας καὶ νὰ φαντασθῆ σχήματα καὶ χρώματα καὶ εἶδη καὶ διαστήματα, παρατηροῦσε μετὰ τὴν ἀνώτερη δύναμη τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τὴν διάνοια, μόνους γυμνοὺς καὶ ψιλοὺς τοὺς λόγους τῶν ὄντων, ἄυλα, καθαρὰ καὶ πνευματικὰ (53). Ἀλλὰ ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος, καθὼς αὐτὸς ἔπεσε ἀπὸ τὴν φαντασία, ἔτσι ἔκανε καὶ τὸν Ἀδὰμ, νὰ σχηματίσῃ τὸν νοῦ του μετὰ τὴν ἰσοθεΐα καὶ νὰ πέσῃ ἀπὸ τὴν ἰδίᾳ αὐτὴ τὴν φαντασία καὶ ἔτσι ἀπὸ ἐκείνη τὴν νοερά, ἰσαγγελο, ἐνιαία, λογικὴ καὶ ἀσχημάτιστη ζωὴ, γκρεμίστηκε ὁ ταλαίπωρος, στὴν αἰσθητικὴ, πολυμέριστη καὶ πολυσχημάτιστη φαντασία αὐτὴ καὶ τὴν κατάστασι τῶν ἀλόγων ζώων. Ἐπειδὴ ἡ φαντασία εἶναι κυρίως ἰδίωμα τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ὄχι τῶν λογικῶν.

Ἀφοῦ γιὰ μιὰ φορὰ ἔπεσε ὁ ἄνθρωπος σὲ αὐτὴν τὴν κατάστασι, ποιὸς μπορεῖ νὰ πῆ, σὲ πόσα πάθη, σὲ πόσα κακὰ καὶ σὲ πόσες πλάνες κατακρεμίστηκε μέσα ἀπὸ τὴν φαντασία; Γέμισε τὴν ἠθικὴ φιλοσοφία ἀπὸ διάφορες ἀπάτες (54). Γέμισε τὴ φυσικὴ ἀπὸ πολλὰς ψευδοδοξασίες (55), καὶ γέμισε τὴν θεολογία ἀπὸ ψεύτικα καὶ σάπια δόγματα. Γιατὶ, πολλοί, καὶ μεγάλοι καὶ νεώτεροι, θέλοντας νὰ θεωρήσουν καὶ νὰ μιλήσουν σχετικὰ μετὰ τὸ Θεὸ καὶ τῶν σχετικῶν, τῶν ἀπλῶν, ἀσχημάτιστων καὶ ἀφάνταστων μυστηρίων, ὅπου ἐνεργεῖ ἡ ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς δυνάμεις, ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ, ὁ νοῦς, πρὶν ἀκόμη νὰ καθαρῶσιν τὸ νοῦ τους ἀπὸ τὰ ἐμπαθῆ σχήματα καὶ εἰκόνες τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἀντὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια βρῆκαν τὸ ψέμα. Καὶ τὸ μεγαλύτερο κακὸ εἶναι, ὅτι καὶ τὸ ψέμα αὐτὸ, τὸ ἀσπᾶστηκαν καὶ τὸ κρατοῦν δυνατὰ σὰν ἀλήθεια καὶ ὄντως ὄν· ἀντὶ γιὰ θεολόγοι, φάνηκαν φαντασιολόγοι, ἀφοῦ παραδόθηκαν σὲ ἀδόκιμο νοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολο.

Λοιπόν, ἐσὺ ἀδελφέ, ἐὰν ἀγαπᾶς νὰ ἐλευθερωθῆς μὲ εὐκολία ἀπὸ τὶς πλάνες αὐτὲς καὶ τὰ πάθη, ἐὰν ἐπιθυμῆς νὰ νὰ ξεφύγῃς ἀπὸ τὶς διαφόρες παγίδες καὶ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου καὶ ἐὰν ἐπιθυμῆς νὰ ἐνωθῆς μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ πετύχῃς τὸν θείον φωτισμὸ καὶ τὴν ἀλήθεια, πολέμα, ἀλλὰ μὲ ὅλες σου τὶς δυνάμεις πολέμα, νὰ ξεγυμνώσῃς τὸν νοῦ σου ἀπὸ τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ διαστήματα, καὶ γενικὰ ἀπὸ κάθε φαντασία καὶ ἐνθύμησι τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ καλῶν καὶ κακῶν.

Ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ εἶναι σὰν μολυσμοὶ καὶ λάσπες καὶ σκοτεινιά, ποὺ μολύνουν τὴν καθαρότητα καὶ εὐπρέπεια καὶ λαμπρότητα τοῦ νοῦ καὶ παχαίνουν τὴν αὐλία του. Καὶ σχεδόν, κανένα πάθος (56) ψυχικὸ ἢ σωματικὸ δὲν μπορεῖ νὰ πλησιάσῃ τὸν νοῦ, παρὰ διὰ μέσου τῆς φαντασίας αὐτῆς τῶν αἰσθητῶν. Ἀγωνίσου λοιπόν νὰ φυλάξῃς αὐτὸ τὸ νοῦ σου ἀχρωμάτιστο, ἀσχημάτιστο, ἄμορφο καὶ καθαρὸ, καθὼς τὸ ἔπλασε ὁ Θεός.

Αὐτὸ βέβαια μὲ ἄλλο τρόπο δὲν γίνεται, παρὰ ἂν τὸν ἐπιστρέφῃς καὶ τὸν μαζέψῃς μέσα στὸ στενὸ τόπο τῆς καρδιάς σου καὶ ὅλου τοῦ ἐσωτερικοῦ ἄνθρωπου· καὶ ἐκεῖ μέσα νὰ τὸν συνηθίς νὰ βρίσκεται πότε μὲν προσευχόμενος μὲ πένθος, μὲ τὸν ἐσωτερικὸ λόγο τῆς καρδιάς, καὶ λέγοντας· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με»· καὶ νὰ προσέχῃ μόνον τὰ λόγια τῆς προσευχῆς αὐτῆς, (ὅπως σχετικὰ μὲ αὐτὸ σου λέω στὸ κς' κεφάλαιο), ἄλλοτε παρατηρώντας τὸν ἴδιο σου τὸν ἑαυτό, μᾶλλον διὰ μέσου τοῦ ἑαυτοῦ σου κατανοώντας τὸν Θεὸ καὶ ἀναπαυόμενος (57)· αὐτὴ ἡ θεωρία καὶ ἡ μελέτη λέγεται κυκλικὴ καὶ ἀπλανῆς (58). Γιατὶ, ὅπως τὸ φίδι, ὅταν θέλῃ νὰ βγάλῃ τὸ παλιὸ του δέρμα, πηγαίνει καὶ περνάει ἀπὸ στενὸ τόπο, ὅπως λένει οἱ φυσιολόγοι, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, μέσα ἀπὸ τὸ στενὸ τόπο τῆς καρδιάς καὶ τῆς Νοερᾶς Προσευχῆς ποὺ βρίσκεται μέσα σὲ αὐτήν, φιλτράρεται, βγάζει τὸ φόρεμα τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν καὶ κακῶν προλήψεων καὶ γίνεται καθαρὸς, λαμπρὸς καὶ κατάλληλος στὴν ἔνωσι τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ὁμοιότητα ποὺ παίρνει μὲ αὐτόν. Καὶ πάλι, καθὼς τὸ νερό, ὅσο ἐνώνεται καὶ περνάει στριμωγμένο μέσα ἀπὸ τοὺς στενοὺς σωλήνες, τόσο λεπταίνει καὶ δυναμώνεται καὶ ἀνεβαίνει σὲ ὕψος· ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, ὅσο ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀκριβῆ μελέτη τῆς καρδιάς καὶ τῆς δικῆς του θεωρίας, τόσο λεπταίνει, τόσο δυνατώτερος γίνεται καὶ ψηλότερος ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἐπίθεσι λογισμῶν καὶ ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ εἶδος, ὄχι μόνον τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν νοητῶν, μὲ τὸ νὰ μένουν ὅλα αὐτὰ ἔξω διότι ἐκεῖ μέσα δὲν μποροῦν νὰ μπουν (59). Ἐὰν καμμιά φορὰ πάῃ ὁ νοῦς σου στὰ ἐξωτερικὰ ποὺ βλέπεις καὶ στὶς φαντασίες τοῦ κόσμου, πάλι ξαναγύρισε τὸν μέσα στὸν θάλαμο τῆς καρδιάς, ἕως ὅτου νὰ συνηθίσει.

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ κυριώτερος τρόπος, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃς παντοτεινὸ ἔργο γιὰ νὰ διορθώσῃς, ἀγαπητέ, τὴν φαντασία καὶ τὴν θύμησί σου· τί λέω; Νὰ διορθώσῃς καὶ νὰ ἐξαφανίσῃς ἀπὸ τὴν ρίζα, τὶς κακὲς προλήψεις αὐτῆς καὶ τὰ εἰδῶλα. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος τρόπος, ὅσο εἶναι καρποφόρος καὶ ὠφέλιμος, τόσο εἶναι καὶ κουραστικὸς· καὶ ὅσο εἶναι κουραστικὸς, τόσο εἶναι καὶ δυσκολοεπιχειρητὸς (γιὰ νὰ μὴν πῶ καὶ δυσκολοπίστευτος), κοντὰ στοὺς πολλοὺς καὶ μάλιστα στοὺς δικούς μας σοφοὺς καὶ διδασκάλους τοῦ τωρινοῦ αἰῶνα, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν νὰ πιστέψουν στὴν διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τόσων καὶ τόσων θεοφόρων Πατέρων, ποὺ διδάσκουν αὐτὸν τὸν τρόπο στὸ νεοτύπωτο βιβλίον τῆς Φιλοκαλίας, τὸ ὁποῖο εἶναι πιὸ πολύτιμο ἀπὸ κάθε βαρύντιμο πετράδι, στεροῦνται δίκαια τοὺς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοὺς ὁποῖους ἀπολαμβάνουν πολλοὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀγράμματοι: «Τὰ ἀπέκρυσσε αὐτὰ ὁ Θεός, κατὰ τὸ λόγιον, ἀπὸ σοφοὺς καὶ συνετοὺς καὶ τὰ φανέρωσε στὰ νήπια» (Λουκ. 10,21). Γιατὶ, ὅσοι δὲν πιστεύουν σ' αὐτὴ τὴ νοερὴ ἐργασία, οὔτε νὰ καταλάβουν μποροῦν τὴν ὠφέλεια ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴ κατὰ τὸ «Ἄν δὲν πιστεύετε, δὲν θὰ καταλάβετε» (Ἠσ. 7,9).

Ὅταν βλέπῃς ὅτι ὁ νοῦς σου κουράζεται καὶ δὲν μπορεῖ πιά νὰ μείνῃ μέσα στὴν καρδιά καὶ στὴν προσευχὴ τοῦ νοῦ ποὺ γίνεται μέσα σὲ αὐτή, τότε χρησιμοποίησε καὶ τὸν β' τρόπο, δηλαδή, ἄφησε τὸ νὰ βγαίνει ἔξω καὶ νὰ ἀσχολῆται μὲ μελέτες καὶ παρατηρήσεις καὶ σὲ νοήματα θεία καὶ πνευματικά, τόσο σὲ αὐτὰ ποὺ περιέχονται μέσα στὶς Γραφές, ὅσο καὶ αὐτὰ ποὺ βρίσκονται στὰ κτίσματα, ἰδιαίτερα στὰ νοητὰ, τὰ ὁποῖα λέγονται στὴν καθομιλουμένη μεταφυσικὰ καὶ ἀφηρημένα τῆς ὕλης. Γιατὶ, αὐτὰ τὰ πνευματικὰ νοήματα, συγγενῆ μὲ τὸν νοῦ ἔχουν καὶ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ αἴθλου, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ παχαίνει, ἀλλὰ τὸν κάνουν μὲ εὐκολία νὰ ἐπιστρέψῃ στὸν τόπο τῆς καρδιάς καὶ νὰ ἐνωθῇ πάλι μὲ τὴν νοερὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ λέει, ὁ Θεῖος Μάξιμος, «ὅτι μόνη ἡ πράξις δὲν μπορεῖ νὰ κἀνῃ τὸν νοῦ ἀπαθῆ, ἂν δὲν τὸν διαδέχονται πολλὰ καὶ ποικίλες θεωρίες». Πρόσεξε ὁμως, νὰ μὴ ἀσχολῆσαι στοὺς λόγους τῶν ὑλικῶν σωμάτων καὶ ζώων, δηλαδή, στὰ λεγόμενα φυσικὰ, ἀφοῦ εἶσαι ἀκόμη ἐπαθῆς. Γιατὶ μὴ ὄντας ὁ νοῦς σου ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς μοχθηρὲς φαντασίες τῶν αἰσθητῶν, πρὶν νὰ διαπεράσῃ μέσα στοὺς πνευματικούς καὶ αἴθλους λογισμοὺς, ποὺ βρίσκονται μέσα στὰ σώματα καὶ στὰ ζῶα, πιάνεται ἀπὸ μόνον τὴν ἐξωτερικὴ

μορφή τους και την επιφάνεια· και ευχαριστημένοι σε αυτή, αποκτᾶ ψεύτικες δοξασίες και πάθη, όπως λέγει ο ἅγιος Μάξιμος, ἀντὶ νὰ βρῆ ἀπάθεια και ἀλήθεια, καθὼς τὸ ἔπαθαν τόσο και τόσο φιλόσοφοι, πὺ καλοῦνται φυσικοί.

Ἦ χρησιμοποίησε και τὸν γ' τρόπο γιὰ ἀνάπαυσι και παρηγοριὰ τοῦ νοῦ σου· δηλαδή, φαντάσου τὰ μυστήρια της ζωῆς και τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, δηλαδή τὴν Γέννησί του στὸ σπήλαιο, τὴν Ὑπαπαντή του στὸ Ναό· τὴν Βάπτισί του στὸν Ἰορδάνη, τὴν Σαρανταήμερη νηστεία του στὴν ἔρημο· τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου του, τὰ διάφορα θαύματα πὺ ἔκανε· τὴν Μεταμόρφωσί του στὸ Θαβώρ, τὸ νίψιμο τῶν ποδιῶν τῶν μαθητῶν του, τὴν παράδοσι τῶν μυστηρίων, τὴν προδοσία του, τὰ πάθη του· τὸν Σταυρό του, τὸν Ἐπιτάφιό του· τὴν Ἀνάστασί του και τὴν Ἀνάληψί του· τὰ κάθε εἶδους βάσανα τῶν Μαρτύρων και τὶς μακροχρόνιες ἀσκήσεις τῶν Ὁσίων.

Τὸ ἴδιο, μπορεῖς, ἀκόμη γιὰ τὴν συντριβὴ τῆς καρδιάς σου και τὴν μετάνοια, νὰ φαντάζεσαι τὸ μυστήριο και τὴν φοβερὴ ὥρα τοῦ θανάτου σου, τὴν τρομερὴ ἡμέρα τῆς Κρίσεως, τὰ διάφορα εἶδη τῶν αἰώνιων κολάσεων, δηλαδή, τὶς λίμνες τῆς αἰώνιας φωτιάς· τὶς κατασκότεινες και ὑπόγειες φυλακές· τοὺς πολὺ κρύους τάφους· τὰ σκουλίκια πὺ πίνουν αἷμα, τὴν συντροφιά μὲ τοὺς δαίμονες· φαντάσου ἀκόμη και τὴν ἀπόλαυσι τῆς ἀπερίγραπτης χαρᾶς και τὴν οὐράνια ἐκείνη βασιλεία τῶν δικαίων τὴν αἰώνια δόξα και μακαριότητα· τὸν ἦχο ἐκείνων πὺ ἐορτάζουν τὴν ἔνωσι μὲ τὸ Θεὸ και τὴν παντοτεινὴ γνωριμία και συγκατοίκησι ὅλων τῶν Ἁγίων (60).

Ἀλλά, γνώριζε, ὅτι δὲν σου λέω νὰ ἀσχολῆσαι πάντα μὲ αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι μόνο κάποτε κάποτε και μερικὲς φορὲς, ὡς πὺ νὰ ξεκουρασθῆ ὁ νοῦς σου και πάλι νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν καρδιά και ἐκεῖ νὰ ἐργάζεται τὸ ἀφάνταστο και ἀσχημάτιστο, διὰ μέσου τῆς καρδιακῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως ὅλα τὰ φερέοικα ζῶα, δηλαδή αὐτὰ πὺ κουβαλᾶνε μαζί τὸ σπίτι τους (σὰν τὰ σαλιγκάρια και τὶς χελῶνες) και τὰ ὄστρακα, δὲν ἀναπαύονται πὺθεν ἀλλοῦ, παρὰ μέσα στα ὄστρακα, πὺ εἶναι ντυμένα και μέσα στὶς τρῦπες τους, ἔτσι και ὁ νοῦς, μὲ φυσικὸ τρόπο, σὲ τίποτα ἄλλο δὲν ἀναπαύεται τόσο, ὅσο, στὸ νὰ βρίσκεται μέσα στὸ σῶμα πὺ φορᾶει, δηλαδή, μέσα στὸ θάλαμο τῆς καρδιάς και στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο και ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν ἀπὸ καμία πολεμήστρα, νὰ πολεμᾷ τοὺς λογισμοὺς και τοὺς ἐχθροὺς και τὰ πάθη, πὺ ἐκεῖ μέσα εἶναι κρυμμένα, ἂν και οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζουν (61).

Πάνω ἀπὸ ὅλα σου λέω, ὅτι γιὰ νὰ πολεμᾷς και νὰ προφυλάγεσαι καλά, μὴν ἀφίνης τὴν φαντασία και τὴν ἐνθύμησί σου νὰ θυμᾶται ὅλα ἐκεῖνα, πὺ εἶδες ἢ ἀκουσες ἢ μυρίστηκες ἢ γεύτηκες ἢ ἔπιασες και ἰδιαίτερος, τὰ ἄσεμνα και κακά. Γιατί ἔχει ἐπιβεβαιωθῆ μὲ τὴν δοκιμή, πὺς περισσότερο πόλεμο κάνει κάποιος νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν φαντασία και τὴν ἐνθύμησι ἐνὸς πράγματος, παρὰ ἀπὸ τὴν ἰδία τὴν αἴσθησί του. Ἐπειδὴ τὸ νὰ ἰδῆ κανεῖς - ὑποθετικὰ λέμε - ἢ νὰ μὴν ἰδῆ ἓνα πρόσωπο μὲ πάθος, αὐτὸ εἶναι εὐκόλο και πόλεμο τόσο δὲν ἔχει· ὅταν ὅμως τὸ ἰδῆ και τὸ περιεργασθῆ, δὲν εἶναι πλέον εὐκόλο, ἀλλὰ χρειάζεται πόλεμος και ἀγῶνας, γιὰ νὰ βγάλῃ τὴν ἐνθύμησι τοῦ προσώπου ἐκείνου ἀπὸ τὴν φαντασία του.

Και πολλές φορὲς, μία μονάχα, ἐμπαθῆς και περιέργη ματιά, πὺ ρίξαμε σὲ ἓνα ὁμορφο πρόσωπο, μᾶς ἐντυπώνει στὴ φαντασία τόσο βαθιὰ τὴν ἐνθύμησί του, πὺ πολεμοῦμε σαράντα ἢ πενήντα χρόνια, μέχρι και αὐτὰ τὰ γηρατειά μας και δὲν μπορούμε νὰ ἐξαλείψουμε ἐκείνη τὴν ἐνθύμησι και φαντασία. Και εἶναι ἄξιο γιὰ γέλια, ὅτι τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο γερνᾶει και ἀσχημαίνει ἢ πεθαίνει και γίνεται χῶμα· και πολλές φορὲς ἐμεῖς οἱ ἴδιοι πιάνουμε μὲ τὰ χέρια μας τὰ ὀστᾶ του στὸν τάφο, ἀλλὰ ἢ φαντασία μας κρατεῖ τόσο σφικτὰ και δυνατὰ τὴν εἰκόνα του, πὺ πάντα τὸ νομίζει γιὰ νέο και γιὰ ζωντανό· και ἔτσι σὰν παράλογη και τυφλή, μᾶς κάνει νὰ ἀμαρτάνουμε μὲ αὐτὸ στὴ καρδιά, σὰν νὰ ἦταν και ἀληθινό, τόσο ὅταν εἴμαστε ζῦπνιοι, ὅσο και ὅταν κοιμῶμαστε(62).

Ἀκόμη σου ὑπενθυμίζω, νὰ φυλαχθῆς καλά και νὰ μὴ πιστεύῃς ἢ τελείως νὰ δέχεσαι ὡς ἀληθινό, ἂν δῆς ζῦπνιος ἢ ἐνῶ κοιμᾶσαι, μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά σου ἢ ἔξω κανένα σχῆμα, ὅπως φῶς ἢ φωτιά ἢ σὰν εἶδος ἀγγέλου ἢ ἀγίου ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιο, ὅ,τι κι ἂν εἶναι.

Ο στρατιώτης του Χριστού πρέπει να αποφεύγει με όλη του τη δύναμη τις ταραχές και ενοχλήσεις, αν θέλει να πολεμήσει καλά τους εχθρούς του.

Όπως έχει υποχρέωση να αποφεύγει κάθε χριστιανός, όταν χάσει την ειρήνη της καρδιάς του να κάνει το ό,τι μπορεί για να την ξαναποκτήσει, έτσι πάλι πρέπει να γνωρίζει, ότι κανένα γεγονός που συμβαίνει στον κόσμο, που θα του συνέβαινε, δεν είναι σωστό και φρόνιμο να του στερηθεί ή να του κλονίσει την παρόμοια ειρήνη. Πρέπει ναί, να λυπούμαστε για τις αμαρτίες μας, αλλά με έναν πόνο ειρηνικό, κατά τον τρόπο, που προηγουμένως έδειξα σε πολλά σημεία και έτσι, χωρίς ενοχλήσι της καρδιάς, να συμπονάμε με ευλαβή διάθεσι αγάπης κάθε άλλο αμαρτωλό και να κλαίμε εσωτερικά το λιγότερο· δηλαδή, ως πενθούμε για τα σφάλματά του. Για τα άλλα που συμβαίνουν, τα βαρεια και βασανιστικά, που μας έρχονται, όπως ασθένειες, πληγές, θάνατοι των συγγενών μας, επιδημίες πείνας, πόλεμοι, φωτιές και άλλα παρόμοια κακά, αν και οι κοσμικοί τα αποστρέφονται τις περισσότερες φορές, ως ενοχλήσεις της φύσεως, παρόλα αυτά, μπορούμε με την χάρι του Θεού, όχι μόνο να τα υποφέρουμε, αλλά και να τα θέλουμε και να τα αγαπάμε, σαν δίκαιη τιμωρία στους παράνομους και σαν άφορμες των αρετών στους καλούς· επειδή σε αυτόν το σκοπό αποβλέπουμε, και αυτό άρέσει ακόμη και σε αυτόν τον Κύριό μας και Θεό, που ως τα στέλνει του οποίου το θέλημα ακολουθώντας εμείς, θα περάσουμε με καρδιά ήσυχη και αναπαυμένη όλες τις θλίψεις και τα βάσανα της τωρινής ζωής. Και να είσαι βέβαιος, ότι κάθε παρενόχλησις και ταραχή της καρδιάς μας, δεν άρέσει στα θεϊκά μάτια· γιατί όποια και να είναι αυτή, πάντα είναι συντροφιασμένη από ατέλεια και πάντα προέρχεται από κάποια κακιά ρίζα της φιλαυτίας.

Γι' αυτό να έχεις πάντοτε άγρυπνη μία σκοπιὰ παρατηρήσεως, ή όποια άμέσως μόλις δει κάτι που μπορεί να σε ενοχλήσει και να σε ταραξει, ως σου κάνει νόημα, για να καταλαβαίνεις για τί πρόκειται και να πιάνεις τα όπλα στο να διοικήσαι σκεπτόμενος, ότι όλα εκείνα τα κακά και άλλα παρόμοια πολλά, αν και φαίνονται έξωτερικά κατά την αίσθησι κακά, δηλαδή βλαβερά, όμως δεν είναι αληθινά κακά, ούτε μπορούν να μας αφαιρέσουν τα πραγματικά καλά και ότι όλα τα διατάζει και τα παραχωρεί ο Θεός, για τους σωστούς σκοπούς που είπαμε πριν και μας συμφέρουν και για άλλα, που δεν είναι γνωστά σε μας, αλλά πολύ δίκαια και πολύ άγια χωρίς άμφιβολία. Και, αν σε κάθε θλιβερό και αντίθετο γεγονός που συμβαίνει, παραμένη ή καρδιά σου έτσι αναπαυμένη και ειρηνική, μπορεί να έχεις πολύ κέρδος· αν όμως ταραζεται, γνώριζε ότι κάθε άσκησι που κάνεις, σου αποδίδει ή καμία ή πολύ μικρή ωφέλεια.

Επιπλέον λέω και αυτό, ότι όταν ή καρδιά ενοχλήται και ταρασσεται, είναι πάντα κάτω από τα διάφορα χτυπήματα και τους πολέμους των εχθρών και το σπουδαιότερο, όταν είμαστε ταραγμένοι δεν μπορούμε να δούμε καλά και να διακρίνουμε τον ίδιο δρόμο και την ασφαλή πορεία της αρετής· ο εχθρός μας λοιπόν διάβολος που μισεί πολύ αυτήν την ειρήνη (επειδή είναι μέρος, που κατοικεί το πνεύμα του Θεού, για να ενεργήσει μεγάλα πράγματα), πολλές φορές έρχεται σαν φίλος και δοκιμάζει να μας την πάρη, χρησιμοποιώντας διάφορες επιθυμίες (63), οι όποιες μας φαίνονται πως είναι καλές· αλλά πόσο αυτές είναι άπατηλές και ψεύτικες, μπορείς μεταξύ των άλλων στοιχείων να το γνωρίσης κι από αυτό· δηλαδή, επειδή μας κλέβουν την ειρήνη της καρδιάς.

Γι' αυτό, αν θέλεις να έμποδίσης την τόση μεγάλη ζημιά, όταν ο παρατηρητής, δηλαδή ο νους και ή προσοχή του νου, σε προειδοποιήσει ότι κάποια νέα επιθυμία κάποιου καλού ζητεί να μπη μέσα σου, μην της ανοίξης την είσοδο της καρδιάς, αν δεν ελευθερωθής πρώτα από κάθε θέλημα δικό σου και την παρουσιάσης στο Θεό και όμολογώντας την τυφλότητα και άγνωσία σου, να τον παρακαλέσης θερμά να σε φωτίσει με το δικό του φως, για να δής, εάν αυτή ή επιθυμία προέρχεται από αντίδικο εχθρό· και για αυτό, τρέξε στον πνευματικό σου πατέρα και άφησέ το, όσο μπορείς, στην κρίσι εκείνου. Όμως, αν και ή επιθυμία εκείνη είναι από τον Θεό, πρέπει εσύ, πριν να την επιχειρήσης, να ταπεινωθής και να θανατώσης την μεγάλη σου προθυμία και θερμότητα, που έχεις για αυτή· διότι το έργο εκείνο, του οποίου προηγείται αυτή ή δική σου ταπεινώσις, άρέσει πολύ περισσότερο στο Θεό, παρά να γίνη με την επιθυμία της φύσεως - μάλιστα καμιά φορά του άρέσει πολύ περισσότερο εκείνη ή δική σου ταπεινώσις, παρά αυτό το ίδιο το έργο. Και με τον τρόπο αυτόν, αφού αποβάλλεις από τον εαυτό σου τις επιθυμίες, που δεν είναι καλές και μη κάνοντας τις καλές, αν δεν καθησυχάσης πρώτα τις φυσικές σου κινήσεις, θα κρατήσης την ειρήνη και την ασφάλεια, την ακρόπολι της καρδιάς σου.

Για να διαφυλάξης ακόμη την καρδιά σου ειρηνική σε κάθε πράγμα, πρέπει να την έλέγχεις και να την φυλάς από κάποιες επιπλήξεις και εσωτερικούς έλέγχους της συνειδήσεώς σου, οι όποιοι μερικές φορές

είναι του διαβόλου, μολονότι φαίνονται ότι είναι του Θεού, με τὸ νὰ σὲ κατηγοροῦν γιὰ κάποιο λάθος· τοὺς παρόμοιους ἐλέγχους, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά τους θὰ τοὺς ἀναγνωρίσης ἀπὸ ποῦ προέρχονται. Γιατί, ἂν σὲ ταπεινώνουν καὶ σὲ κάνουν ἐπιμελῆ στὸ νὰ ἐργάζεσαι καὶ δὲν σοῦ ἀφαιροῦν τὴν ἐλπίδα καὶ ἐμπιστοσύνη πού ἔχεις στὸν Θεό, πρέπει νὰ τοὺς δέχεσαι σὰν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ τὸν εὐχαριστῆς· ἂν ὁμως σὲ συγχύζουν καὶ σὲ κάνουν μικρόψυχο, δύσπιστο, ἀμελῆ καὶ ὀκνηρὸ στὸ καλὸ, νὰ εἶσαι βέβαιος πὼς προέρχονται ἀπὸ τὸν ἐχθρό· καὶ μὴ τοὺς δίνης σημασία, ἀλλὰ ἀκολουθήσε τὸν δρόμο σου καὶ τὴν ἐξάσκησί σου. Γιατί, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ πού σοῦ εἶπα, πλέον ἀπὸ κοινού, γεννιώνται στὴ καρδιά μας οἱ παρενοχλήσεις καὶ οἱ συγχύσεις, ἀπὸ τὰ περιστατικά τῶν ἀντιθέτων πραγμάτων, πού μᾶς ἀκολουθοῦν σὲ αὐτὸν τὸν κόσμο.

Ἀλλὰ ἐσύ, γιὰ νὰ προφυλαχθῆς ἀπὸ αὐτὰ τὰ χτυπήματα τῆς συγχύσεως, μπορεῖς νὰ κάνης δυὸ πράγματα· τὸ ἓνα εἶναι νὰ σκεφθῆς σὲ ποιὸ εἶναι ἀντίθετα ἐκεῖνα τὰ περιστατικά· στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ; ἢ στὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν μας; Γιατί, ἂν εἶναι ἀντίθετα στὶς ἐπιθυμίες σου καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου (ὁ ὁποῖος εἶναι γενικὰ ὁ πρῶτος ἐχθρὸς σου), δὲν πρέπει νὰ τὰ ὀνομάζης ἀντίθετα, ἀλλὰ νὰ τὰ ἔχης γιὰ εὐεργεσίες καὶ βοήθεια τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὅποτε καὶ μὲ χαρούμενη καρδιά καὶ εὐχαριστία νὰ τὰ ἀποδέχεσαι· ἂν ὁμως καὶ εἶναι ἀντίθετα στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ, δὲν πρέπει οὔτε γι' αὐτὸ νὰ χάνης τὴν εἰρήνη τῆς καρδιάς σου, ὅπως θὰ μάθης στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο· τὸ ἄλλο εἶναι νὰ ὑψώσης τὸν νοῦ σου στὸ Θεό, καὶ μὲ μάτια κλειστὰ (χωρὶς νὰ θέλης νὰ γνωρίζης κάτι ἄλλο), νὰ δέχεσαι κάθε περιστατικὸ ἀπὸ τὸ σπλαγχνικὸ χέρι τῆς θείας πρόνοιᾶς του, σὰν πρᾶγμα γεμάτο ἀπὸ διάφορα ἀγαθὰ (64).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΖ΄

Τί πρέπει νὰ κάνουμε, ὅταν εἴμαστε πληγωμένοι.

Ὅταν βρίσκεσαι πληγωμένος, ἐπειδὴ ἔπες σὲ κάποιο ἀμάρτημα λόγω ἀδυναμίας σου ἢ καμιά φορὰ μὲ τὴν θέλησί σου γιὰ κακό σου, μὴ δειλιάσης· οὔτε νὰ ταραχθῆς γι' αὐτό, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπιστρέψης ἀμέσως στὸ Θεό, μίλησε ἔτσι· «Βλέπε, Κύριέ μου· ἔκανα τέτοια πράγματα σὰν τέτοιος πού εἶμαι· οὔτε ἦταν δυνατό νὰ περιμένεις καὶ τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἐμένα τὸν τόσο κακοπροαίρετο καὶ ἀδύνατο, παρὰ ξεπεσμό καὶ γκρέμισμα».

Καὶ ἐδῶ, ξευτελίσου στὰ μάτια σου ἀρκετὴ ὥρα καὶ λυπήσου μὲ πόνο καρδιάς γιὰ τὴν λύπη πού προξένησες στὸν Θεὸ καὶ χωρὶς νὰ συγχυσθῆς, ἀγανάκτησε κατὰ τῶν αἰσchrῶν σου παθῶν, ἰδιαίτερος δὲ καὶ μάλιστα, ἐναντίον ἐκείνου τοῦ πάθους πού ἔγινε αἰτία νὰ πέσης· ἔπειτα πὲς πάλι· «Οὔτε μέχρι ἐδῶ θὰ στεκόμουν, Κύριέ μου, καὶ θὰ ἀμάρτανά χειρότερα, ἂν ἐσύ δὲν μὲ κρατοῦσες μὲ τὴν πολὺ μεγάλη σου ἀγαθότητα».

Καὶ εὐχαρίστησέ τον καὶ ἀγάπησέ τον περισσότερο παρὰ ποτὲ θαυμάζοντας τὴν τόση μεγάλη εὐσπλαγχνία του, ὅτι καὶ παρόλο πού λυπήθηκε ἀπὸ σένα, πάλι σοῦ δίνει τὸ δεξί του χέρι καὶ σὲ βοηθάει, γιὰ νὰ μὴ ξαναπέσης στὴν ἀμαρτία· τελευταία πὲς μὲ μεγάλο θάρρος στὴ μεγάλη εὐσπλαγχνία του· «Ἐσύ, Κύριέ μου, κάνε σὰν ἐκεῖνος πού εἶσαι καὶ συγχώρεσέ με καὶ μὴν ἐπιτρέψης στὸ ἐξῆς νὰ ζῶ χωρισμένος ἀπὸ σένα, οὔτε νὰ ἀπομακρυνθῶ ποτέ, οὔτε νὰ σὲ λυπήσω πλέον».

Καὶ κάνοντας ἔτσι, μὴ σκεφθῆς ἂν σὲ συγχώρεσε, διότι αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ὑπερηφάνεια, ἐνόχλησις τοῦ νοῦ, χάσιμο τοῦ καιροῦ καὶ ἀπάτη τοῦ διαβόλου, χρωματισμένη μὲ διαφόρες καλὲς προφάσεις. Γι' αὐτό, ἀφήνοντας τὸν ἑαυτό σου ἐλεύθερα στὰ ἐλεήμονα χέρια τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθήσε τὴν ἄσκησί σου, σὰν νὰ μὴν εἶχες πέσει. Καὶ ἂν συμβῆ ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας σου νὰ ἀμαρτήσης πολλές φορὲς τὴν ἡμέρα (65) καὶ νὰ μείνης πληγωμένος, κάνε αὐτὸ πού σοῦ εἶπα ὅλες τὶς φορὲς, ὅχι μὲ μικρότερη ἐλπίδα στὸ Θεό. Καὶ κατηγορώντας περισσότερο τὸν ἑαυτό σου καὶ μισώντας τὴν ἀμαρτία περισσότερο, ἀγωνίσου νὰ ζῆς μὲ περισσότερη προφύλαξι.

Αὐτὴ ἡ ἐκγύνασις δὲν ἀρέσει στὸ διάβολο· γιατί βλέπει πὼς ἀρέσει πολὺ στὸ Θεό, ἐπειδὴ καὶ μένει ντροπιασμένος ὁ ἀντίπαλος, βλέποντας ὅτι νικήθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον, πού αὐτὸς εἶχε πρὶν νικήσει. Γι' αὐτό

καὶ διαφορετικοὺς ἀπατηλοὺς τρόπους χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσει νὰ μὴ τὸ κάνουμε. Καὶ πολλὲς φορὲς πετυχαίνει τὸν σκοπὸ τοῦ ἐξαιτίας τῆς ἀμέλειάς μας καὶ τῆς λίγης φροντίδας ποὺ ἔχουμε στὸν ἑαυτὸ μας. Γι' αὐτὸ, ὅσο ἐσὺ βρεῖς δυσκολία σὲ αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἐχθρό, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ ἀγωνισθῆς νὰ τὸ κάνης πολλὲς φορὲς, ἀκόμη καὶ ἂν μία μόνο φορὰ ἔπεςες· μάλιστα πρέπει αὐτὸ νὰ κάνης, ἂν, ἀφοῦ ἀμαρτήσης, αἰσθάνεσαι ὅτι ἐνοχλεῖσαι καὶ συγχύζεσαι καὶ σὲ πιάνη ἀπελπισία γιὰ νὰ μπορέσης ἔτσι μὲ αὐτὸ νὰ ἀποκτήσης εἰρήνη καὶ γαλήνη στὴν καρδιά σου καὶ θάρρος μαζί· καὶ ἀφοῦ ὀπλισθῆς μὲ αὐτὰ τὰ ὄπλα, νὰ στραφῆς στὸ Θεό.

Γιατὶ, αὐτὴ ἡ παρόμοια ἐνόχλησις καὶ ταραχὴ ποὺ ἔχει κάποιος γιὰ τὴν ἁμαρτία, δὲν γίνεται ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ ποὺ ἔκανε λύπησε τὸν Θεό, ἀλλὰ γίνεται γιὰ τὸν φόβο τῆς δικῆς του καταδίκης· καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι, αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλαυτία, ὅπως πολλὲς φορὲς εἴπαμε.

Ὁ τρόπος λοιπόν, γιὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν εἰρήνη, εἶναι ὁ ἐξῆς· νὰ ξεχάσης τελειωτικὰ τὴν πτώσι καὶ τὴν ἁμαρτία σου (66) καὶ νὰ παραδοθῆς στὴν σκέψι τῆς μεγάλης καὶ ἀφατῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι, αὐτὸς μένει πολὺ πρόθυμος καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ συγχωρήσει κάθε ἁμαρτία, ὅσο καὶ ἂν εἶναι βαρεῖα, προσκαλώντας τὸν ἁμαρτωλὸ μὲ διάφορους τρόπους καὶ μέσα ἀπὸ διάφορους δρόμους, γιὰ νὰ ἔλθῃ σὲ συναίσθησι καὶ νὰ ἐνωθῆ μαζί του σὲ αὐτὴ τὴν ζωὴ μὲ τὴν χάρι του· στὴν δὲ ἄλλη, νὰ τὸν ἀγιάσει μὲ τὴ δόξα του καὶ νὰ τὸν κάνῃ αἰώνια μακάριο. Καὶ ἀφοῦ μὲ αὐτὲς καὶ παρόμοιες σκέψεις καὶ στοχασμοὺς, γαληνέψῃς τὸ νοῦ σου, τότε θὰ ἐπιστρέψῃς στὴν πτώσι σου, κάνοντας ὅπως εἶπα πιὸ πάνω· κατόπιν, ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς ἐξομολογήσεως (τὴν ὁποία σὲ προτρέπω νὰ κάνης πολὺ συχνά), θυμήσου ὅλες σου τίς ἁμαρτίες, καὶ μὲ νέο πόνο καὶ λύπη, γιὰ τὴν λύπη τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ πρόθεσι καὶ ἀπόφασιν νὰ μὴ τὸν λυπήσης πλέον, φανέρωσε τες ὅλες στὸν Πνευματικὸ σου καὶ κάνε μὲ προθυμία τὸν κανόνα ποὺ θὰ σοῦ ὀρίσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΗ'

Ποιά τακτικὴ ἔχει ὁ διάβολος στὸ νὰ πολεμᾷ γενικὰ καὶ νὰ παραπλανᾷ ἀνθρώπους διαφόρων καταστάσεων.

Γνώριζε, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ διάβολος δὲν φροντίζει γιὰ τίποτα ἄλλο, παρὰ γιὰ τὴ δική μας ἀπώλεια, καὶ ὅτι δὲν πολεμᾷ ὅλους μὲ ἓνα καὶ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ γιὰ νὰ ἀρχίσω νὰ σοῦ περιγράψω μερικὸς ἀπὸ τοὺς πολέμους του καὶ τίς τακτικὲς τους καὶ τίς ἀπάτες του, σοῦ παρουσιάζω πέντε καταστάσεις ἀνθρώπων. Μερικοὶ εἶναι στὴν ὑπηρεσία τῆς ἁμαρτίας χωρὶς κανένα λογισμό νὰ ἐλευθερωθοῦν· μερικοὶ πάλι, θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπιχειροῦν· εἶναι καὶ ἄλλοι ποὺ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν, πέφτουν μὲ μεγαλύτερη φθορὰ στὴν ἁμαρτία. Ἄλλοι νομίζουν ὅτι βαδίζουν στὴν τελειότητα, ἄλλοι ἀφήνουν τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς ποὺ ἔχουν καὶ ἄλλοι, τὴν ἀρετὴ ποὺ ἔχουν, τὴν κάνουν αἰτία κακίας. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς θὰ μιλήσω ξεχωριστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΘ'

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ διάβολος γιὰ ἐκείνους ποὺ κρατᾷ στὴν ὑπηρεσία τῆς ἁμαρτίας.

Ὅταν ὁ διάβολος κρατᾷ κάποιον στὴν ὑπηρεσία τῆς ἁμαρτίας, δὲν φροντίζει γιὰ τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ τὸν τυφλώνη περισσότερο καὶ νὰ τὸν βγάξῃ ἀπὸ κάθε καλὸ λογισμό, ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν παρακινήσῃ στὸ νὰ γνωρίσῃ τὴν πολὺ δυστυχισμένη του ζωὴ· καὶ ὄχι μόνον τὸν βγάξῃ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ τὸν καλοῦν στὴν ἐπιστροφή καὶ στὴν μετάνοια, βάζοντας στὸ νοῦ του ἄλλους λογισμοὺς κακοὺς καὶ ἀντίθετους, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔτοιμες καὶ γρήγορες ἀφορμές, τὸν κάνει ὁ τρισκατάρατος νὰ πέφτῃ συχνὰ στὴν ἴδια ἁμαρτία ἢ σὲ ἄλλες μεγαλύτερες, ἀπὸ τίς ὁποῖες βγαίνει ὁ ταλαίπωρος ἁμαρτωλός, περισσότερο σκοτισμένος καὶ τυφλός, ὥστε μὲ τὴν τυφλότητά του φτάνει καὶ γκρεμίζεται στὴν συνήθεια τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔτσι τρέχοντας ὁ ἄθλιος ἀπὸ τὴν πρᾶξι τῆς ἁμαρτίας σὲ μεγαλύτερη τυφλότητα καὶ πάλι ἀπὸ τὴν τυφλότητα

σὲ μεγαλύτερα ἁμαρτήματα, κυκλογυρίζει σχεδὸν ὅλη τὴν ταλαίπωρη ζωὴ του μέχρι θανάτου, ἂν ὁ Θεὸς δὲν οἰκονομήσῃ τὴν σωτηρία του μὲ τὴν χάρι του.

Λοιπὸν, ὅποιος βρίσκεται σὲ αὐτὴ τὴν πολὺ δυστυχισμένη κατάστασι, ἂν ἀγαπᾷ νὰ θεραπευθῆ, πρέπει νὰ δεχθῆ ἁμέσως τὸ γρηγορότερο τὸν λογισμό ἐκεῖνον καὶ τὴν ἔμπνευσι, πού τὸν προσκαλεῖ ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία στὴ μετάνοια καὶ πρέπει νὰ φωνάξῃ μὲ ὅλη του τὴν καρδιά στὸ Ποιητὴ του· «Κύριέ μου βοήθησέ με, βοήθησέ με γρήγορα καὶ μὴ μὲ ἀφήσῃς πλέον σὲ αὐτὸ τὸ σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας»· ἄς μὴ σταματήσῃ νὰ ξαναλέῃ πολλές φορές τὸ ἴδιο καὶ νὰ φωνάξῃ μὲ αὐτὸ καὶ παρόμοιο τρόπο· καὶ ἁμέσως, ἁμέσως, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς ζητήσῃ βοήθεια καὶ συμβουλή, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸν ἐχθρό· ἂν ὅμως δὲν μπορῆ νὰ πάῃ ἁμέσως, ἄς προστρέξῃ γρήγορα στὸν σταυρωμένο Ἰησοῦ καὶ ἄς προσπέσῃ στὰ Ἁγία του πόδια μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ καὶ στὴ Θεοτόκο Μαρία, ζητώντας εὐσπλαγχνία καὶ βοήθεια· καὶ ἡ νίκη στέκεται σὲ αὐτὴ τὴν γρηγοράδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Λ΄

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη, πὸν μεταχειρίζεται ὁ διάβολος γιὰ ἐκείνους πὸν γνωρίζουν τὸ κακό τους καὶ θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν. Καὶ γιὰτί οἱ ἀποφάσεις μας πολλές φορές δὲν φέρνουν τὸ ἀποτέλεσμά τους.

Ἐκεῖνοι, πὸν γνωρίζουν τὴν κακὴ ζωὴ πὸν ζοῦν καὶ θέλουν νὰ τὴν ἀλλάξουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μένουν πλανεμένοι καὶ νικημένοι ἀπὸ τὸν ἐχθρό μὲ αὐτὰ τὰ ὅπλα· μετὰ ἀπὸ αὐτά· αὔριο, αὔριο· ἄς τελειώσω πρῶτα αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ παραδοθῶ μὲ περισσότερη ἀνάπαυσι στὴ χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ πνευματικὴ ζωὴ· ἄς κάνω αὐτὸ σήμερα καὶ αὔριο μετανοῶ. Παγίδα τοῦ ἐχθροῦ εἶναι αὐτὴ, ἀδελφέ, ἡ ὁποία ἔπιασε πολλοὺς καὶ πιάνει ἀκόμη πιὸ πολὺ τὸν κόσμον. Αἰτία τῆς παγίδας αὐτῆς εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἄγνοιά μας. Ἐπειδὴ καὶ σὲ μιὰ τέτοια ὑπόθεσι, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποτελεῖται καὶ κρέμεται ὅλη ἡ σωτηρία τῆς δικῆς μας ψυχῆς καὶ ὅλη ἡ τιμὴ τοῦ Θεοῦ, δὲν πιάνουμε γρήγορα ἐκεῖνο τὸ τόσο δυνατό ὄπλο καὶ νὰ ποῦμε στὸν ἑαυτὸ μας· τώρα, τώρα νὰ ζήσω πνευματικὴ ζωὴ καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ αὐτά· σήμερα, σήμερα νὰ μετανοήσω καὶ ὄχι αὔριο· τὸ τώρα καὶ τὸ σήμερα, εἶναι στὰ χέρια μου· τό, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ αὔριο εἶναι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἂν μοῦ εἶχε δοθῆ τό, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ αὔριο, ποιὸς δρόμος σωτηρίας καὶ νίκης θὰ εἶναι αὐτός, τὸ νὰ θέλω πρῶτα νὰ πληγωθῶ καὶ ὕστερα νὰ θεραπευθῶ, τὸ νὰ κάνω πρῶτα τίς νέες ἀταξίες μου καὶ νὰ συμμορφώνωμαι;

Ὅποτε, ἂν θέλῃς νὰ φύγῃς, ἀδελφέ, ἀπὸ αὐτὴ τὴν πλάνη καὶ νὰ νικήσῃς τὸν ἐχθρό, ἡ θεραπεία εἶναι, τὸ νὰ ὑπακούσῃς γρήγορα μὲ τὴν πρᾶξι στοὺς καλοὺς λογισμοὺς καὶ τίς θεῖες ἐμπνεύσεις, πὸν σὲ καλοῦν σὲ μετάνοια καὶ νὰ μὴ δώσῃς καθόλου περιθώριο στὴ μέση, οὔτε νὰ πῆς, ὅτι ἐγὼ ἀποφάσισα ὀριστικὰ νὰ μετανοήσω μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ πᾶ δὲν μπορῶ νὰ ἀλλάξω· ὄχι γιὰτί οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς πολλές φορές εἶναι λανθασμένες καὶ πολλοὶ δείχνοντας ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὲς, ἐξαπατήθηκαν καὶ ἔμειναν ἀμετανόητοι γιὰ διάφορες αἰτίες.

Α'. Γιὰτί οἱ δικές μας ἀποφάσεις δὲν εἶναι θεμελιωμένες πάνω στὴν ἀπιστία τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ στὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ συμβαίνει τὸ νὰ μὴ μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν μεγάλη μας ὑπερηφάνεια, ἀπὸ τὴν ὁποία παρακινούμενοι, δίνουμε ἐμπιστοσύνη στὶς δικές μας ἀποφάσεις, πὸς εἶναι σταθερές. Ἀλλὰ τὸ φῶς γιὰ νὰ γνωρίσουμε αὐτὴ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ ἀσθενειά μας καὶ ἡ βοήθεια γιὰ νὰ θεραπευτοῦμε, προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος παραχωρεῖ, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, νὰ πέσουμε καὶ μὲ τὴν πτώσι, μᾶς προσκαλεῖ ἀντὶ νὰ ἐλπίζουμε στὸ δικό μας θάρρος καὶ ἐλπίδα, νὰ ἐλπίζουμε καὶ νὰ δίνουμε ἐμπιστοσύνη σὲ αὐτὸν μόνο· καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειά μας, μᾶς προσκαλεῖ στὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Θέλεις νὰ γνωρίζῃς, ἄνθρωπε, πότε εἶναι δυνατὲς καὶ στερεές οἱ ἀποφάσεις σου; Ὅταν δὲν ἔχῃς καμμία ἐμπιστοσύνη στὸ ἑαυτὸ σου καὶ ὅταν εἶναι ὅλες θεμελιωμένες μὲ ταπεινώσι στὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος τοῦ Θεοῦ.

Β'. Ὅταν κινούμαστε ἐμεῖς νὰ πάρουμε καμμία ἀπόφασι, σκεφτόμαστε μόνο τὴν ὠραιότητα καὶ δύναμι τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία παρασύρει μὲ τὸ μέρος τῆς τὴν θέλησί μας, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀσθενῆς καὶ ἀδύνατη· μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅμως, ὅταν παρουσιασθῇ ἡ δυσκολία καὶ ὁ κόπος, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποκτᾶται ἡ ἀρετὴ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀδύνατη καὶ νέα ἡ θέλησί μας, μικραίνει καὶ ἀποσύρεται πίσω καὶ στὴ συνέχεια μένουν ἄπρακτες οἱ

ἀποφάσεις μας. Γι' αὐτὸ ἐσὺ συνήθισε νὰ ἀγαπᾷς πολὺ περισσότερο τὶς δυσκολίες, πού φέρνουν τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, παρὰ τὶς ἴδιες τὶς ἀρετές, καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὶς δυσκολίες ἄς τρέφεται πάντα ἢ θέλησίς σου, πότε μὲ τὸ λίγο καὶ πότε μὲ τὸ πολὺ, ἂν θέλῃς πραγματικὰ νὰ ἀποκτήσεις τὶς ἀρετές. Καὶ ἄς εἶσαι βέβαιος, ὅτι τόσο πιὸ γρήγορα καὶ πιὸ γενναῖα θὰ νικήσης τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τοὺς ἐχθροὺς σου, ὅσο πιὸ γενναῖα ἀγκαλιάσεις τὶς δυσκολίες καὶ ὅσο περισσότερο τὶς ἀγαπᾷς.

Γ'. Γιατὶ οἱ ἀποφάσεις μας μερικὲς φορὲς δὲν σκέφτονται τὶς ἀρετές καὶ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ δικό τους συμφέρον, τὸ ὁποῖο, συνήθως ἀκολουθεῖ τὶς ἀποφάσεις, πού κάνουμε γιὰ τὶς πνευματικὲς τρυφές καὶ γιὰ νὰ ἀποκτήσουμε θεῖα χαρίσματα. Ὅποτε ἐμεῖς, στὶς θλίψεις πού μᾶς στενοχωροῦν πολὺ, ἄλλη βοήθεια δὲν βρίσκουμε, παρὰ νὰ βάλουμε σκοπὸ καὶ νὰ ἀποφασίσουμε πῶς θὰ παραδοθῶμε ὀλοκληρωτικὰ στὸ Θεὸ καὶ στὶς ἐξασκήσεις τῶν ἀρετῶν. Καὶ ἂν ἀγαπᾷς νὰ παραδοθῆς καὶ σὺ, ἀδελφέ, σὲ αὐτὸ, ἄς εἶσαι στὸ καιρὸ τῶν πνευματικῶν τρυφῶν πολὺ ἐπιφυλακτικὸς καὶ ταπεινὸς στὶς ἀποφάσεις σου· ἰδιαίτερα ὁμως φυλάξου, νὰ μὴ δίνῃς ἐντολὲς στὸν ἑαυτὸ σου καὶ νὰ μὴν κάνῃς τάματα, γιὰ νὰ μὴν τὰ παραβῆς καὶ πέσης στὴν ἁμαρτία· καὶ ὅταν βρίσκεσαι λυπημένος, ἢ ἀπόφρασι καὶ ἢ γνώμη σου ἄς εἶναι νὰ ὑποφέρῃς εὐχάριστα τὸν σταυρὸ καὶ τὴν θλίψι, καθὼς θέλει ὁ Κύριος, ἀποστρεφόμενος κάθε γήινη βοήθεια καὶ καμιά φορὰ ἀκόμη καὶ τὴν οὐράνια· μὴ ἄς εἶναι ἢ ἀναζητήσις σου καὶ μία ἢ ἐπιθυμία σου, νὰ βοηθῆσαι ἀπὸ τὸν Θεὸ, γιὰ νὰ μπορῆς νὰ ὑποφέρῃς κάθε τί ἀντίθετο, χωρὶς νὰ μολύνῃς τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς καὶ χωρὶς νὰ κάνῃς τὸν Θεὸ σου νὰ δυσανασχετήσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΑ'

Ἡ ἀπάτη πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἐχθρὸς, γιὰ ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι βαδίζουν στὴν τελειότητα.

Ὅταν ὁ ἐχθρὸς δὲν μπορῆ νὰ νικήσῃ οὔτε αὐτοὺς πού ἔχουν ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, οὔτε αὐτοὺς πού ζητᾶνε νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ αὐτήν, ὅπως παραπάνω εἶπαμε, τότε τρέχει ὁ πονηρὸς στοὺς ἐνάρετους καὶ πολεμᾷ σὰν πανοῦργος νὰ τοὺς κάνῃ νὰ λησμονήσουν τοὺς ἐχθροὺς, πού εἶναι κοντὰ τους καὶ ἔμπρακτα τοὺς πολεμοῦν καὶ τοὺς βλάπτουν, νὰ ἐπιθυμοῦν ὁμως καὶ νὰ φαντάζονται πάνω ἀπὸ τὴν δύναμί τους τὰ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα (67) καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν κατάλληλο καιρὸ νὰ ἔχουν ἀποφασιστικὸς σκοπούς, γιὰ νὰ φθάσουν στὴν τελειότητα. Αὐτὸ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ μὴ φροντίζουν αὐτοὶ γιὰ τὶς πληγές, μὲ τὶς ὁποῖες εἶναι πληγωμένοι, ἀλλὰ, νομίζοντας αὐτὲς τὶς ἐπιθυμίες καὶ ἀποφάσεις τῆς τελειότητος σὰν νὰ ἦταν ἔργα καὶ πράγματα, ὑπερηφανεύονται μὲ διαφόρους τρόπους. Ὅποτε, μὴ θέλοντας νὰ ὑποφέρουν στὴν πρᾶξι κάτι τὸ ἀντίθετο, οὔτε τὸ παραμικρὸ ἐμπόδιο ἢ ἕνα μικρὸ λόγο, χάνουν μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸν καιρὸ τους σὲ μεγάλες μελέτες ἀποφάσεων, ἀποφασίζοντας δηλαδὴ μὲ τὸ νοῦ τους, νὰ ὑποφέρουν μεγάλες δοκιμασίες γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ, ὅταν παίρνουν τὶς φαντασμένες αὐτὲς ἀποφάσεις, δὲν αισθάνονται καμμία θλίψι καὶ ἀντίθεσι στὸ σῶμα τους, γι' αὐτὸ νομίζουν οἱ ταλαίπωροι ὅτι βρίσκονται στὸ ὕψος ἐκείνων τῶν ἐναρέτων, πού ὑποφέρουν μεγάλες δοκιμασίες ἔμπρακτα. Καὶ δὲν γνωρίζουν, πῶς ἄλλα εἶναι τὰ λόγια καὶ οἱ ἀποφάσεις καὶ ἄλλα εἶναι τὰ ἔργα καὶ ἢ πραγματικότητα.

Λοιπόν, ἂν θέλῃς νὰ ἀποφύγῃς, ἀδελφέ, αὐτὴ τὴν ἀπάτη, ἀποφάσισε νὰ πολεμᾷς μὲ τοὺς ἐχθροὺς, πού σὲ πολεμοῦν πραγματικὰ καὶ ἀπὸ κοντὰ καὶ ἔτσι θὰ γνωρίσης φανερά, ἂν οἱ ἀποφάσεις πού παίρνεις, εἶναι ἀληθινὲς ἢ ψεύτικες· δυνατὲς ἢ ἀδύνατες· καὶ ἔτσι θὰ βαδίσης στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν τελειότητα, μέσα ἀπὸ τὸν δοκιμασμένον ἀσφαλῆ καὶ βασιλικὸ δρόμο.

Ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἐκείνων, πού δὲν σὲ ἐνοχλοῦν πρὸς τὸ παρόν, δὲν σὲ συμβουλεύω νὰ κάνῃς πόλεμο, πάρα μόνο ὅταν πιθανὰ ἀντιληφθῆς ὅτι μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου θὰ σὲ πολεμήσουν. Γιατὶ μὲ τὴν πρόγνωσι καὶ τὴν προμελέτη μπορεῖς νὰ προετοιμασθῆς μὲ γενναῖες ἀποφάσεις γιὰ νὰ ἀντισταθῆς· καὶ ὅταν ἔρθουν, μένουν ἄπρακτοι, ἀφοῦ σὲ βρίσκουν προετοιμασμένο. Γι' αὐτὸ μὴ νομίσης ποτὲ ὅτι οἱ ἀποφάσεις σου πῶς νὰ ἐγίναν καὶ ἔργα καὶ πράξεις κι ἂν ἀκόμη ἐξασκήθηκες στὶς ἀρετές γιὰ λίγο χρόνον μὲ τοὺς κατάλληλους τρόπους· ἀλλὰ σὲ αὐτὰ ἄς εἶσαι ταπεινὸς καὶ νὰ φοβᾷσαι τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὴν ἀδυναμία σου· καὶ ἐλπίζοντας στὸ Θεὸ, τρέξε σὲ αὐτὸν μὲ συχνὲς δεήσεις γιὰ νὰ σὲ δυναμώῃ καὶ νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ μάλιστα ἀπὸ κάθε μικρὴ ὑπόληψι καὶ ἐλπίδα τοῦ ἑαυτοῦ σου. Γιατὶ ἂν ἐσὺ εἶσαι κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο ταπεινὸς στὸν ἑαυτὸ σου, πιθανὸν νὰ μὴν εἶσαι ἐλεύθερος τελείως ἀπὸ κάποια μικρὰ ἐλαττώματα (στὰ ὁποῖα σὲ ἀφήνει ὁ Θεὸς καμιά φορὰ γιὰ νὰ σὲ κάνῃ νὰ γνωρίσης τὴν ἀδυναμία

του̐ ἑαυτοῦ σου καὶ γιὰ νὰ φυλάξῃ σὲ σένα κάποιον καλὸ πού ἔχεις), παρόλα αὐτά, σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιθυμῆς καὶ νὰ παίρνῃς μεγάλες ἀποφάσεις, γιὰ νὰ ἀνέβῃς σὲ ψηλότερο βαθμὸ τελειότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΒ΄

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπάτη πού χρησιμοποιεῖ ὁ διάβολος, γιὰ νὰ ἐγκαταλείψουμε τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς πού βαδίζουμε.

Ἡ τέταρτη ἀπάτη μὲ τὴν ὁποία μᾶς ἐπιτίθεται ὁ πονηρὸς διάβολος, ὅταν μᾶς δῆ ὅτι βαδίζουμε τὸν εὐθὺ δρόμο τῆς ἀρετῆς, εἶναι οἱ διάφορες ἐπιθυμίες, πού ξεσηκώνει ἐναντίον μας, γιὰ νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ ξεπέσουμε ἀπὸ τὴν ἐκγύμνασι τῶν ἀρετῶν στὶς κακίες. Γιὰ παράδειγμα, ὅταν ἕνας ἄρρωστος ὑποφέρει μὲ ὑπομονετικὴ θέλησι τὴν ἀρρώστια του, ὁ ἐχθρὸς, πού γνωρίζει ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μπορεῖ ἐκεῖνος νὰ ἀποκτήσῃ τὴν συνήθεια τῆς ὑπομονῆς, τοῦ παρουσιάζει μπροστά του πολλὰ καλὰ ἔργα, πού θὰ μπορούσε νὰ κἀνῃ ἂν βρισκότανε σὲ ἄλλη κατάσταση καὶ φροντίζει νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἂν ἦταν ὑγιής, θὰ μπορούσε νὰ ὑπηρετήσῃ καλύτερα τὸν Θεὸ καὶ νὰ ὠφελήσῃ καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἀφοῦ τοῦ βάλλει αὐτὲς τὶς ἐπιθυμίες, πηγαίνει σιγὰ σιγὰ, αὐξάνοντάς τες κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο, πού τὸν κάνει νὰ θορυβῆται καὶ νὰ ταράζεται, γιὰτὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὶς τελειώσῃ, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του. Καὶ ὅσο τοῦ γίνονται μεγαλύτερες καὶ δυνατώτερες οἱ παρόμοιες ἐπιθυμίες, τόσο πιὸ πολὺ αὐξάνει καὶ ἡ ἐνόχλησις καὶ ἡ ταραχὴ τῆς καρδιάς του· καὶ μετὰ λίγο λίγο, μὲ ἰκανότητα τὸν καταφέρνει ὁ ἐχθρὸς ὥστε νὰ μὴν ὑπομένῃ πλέον τὴν ἀρρώστια του, ὄχι ὡς ἀρρώστια, ἀλλὰ ὡς ἐμπόδιο ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, πού μὲ πολλὴ ὀρεξι ἐπιθυμεῖ νὰ κἀνῃ, γιὰ μεγαλύτερη ὠφέλεια. Καὶ ἀφοῦ τὸν φέρει σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο, μὲ πολλὴ ἰκανότητα τοῦ κλέβει ἀπὸ τὸ νοῦ ἐκεῖνο τὸν σκοπὸ πού εἶχε γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ καλύτερα τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ περισσότερες ἀρετές. Καὶ ἔτσι, ἄλλο δὲν τοῦ ἀφήνει, παρὰ γυμνὴ καὶ μόνη τὴν ἐπιθυμία του νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια. Ἐπειδὴ ὁμως, σύμφωνα μὲ τὴν θέλησί του, δὲν τοῦ περνᾷ, συγχύζεται καὶ ταράσσεται σὲ τέτοιο σημεῖο, πού γίνεται ἐντελῶς ἀνυπόμονος, καὶ ἔτσι φθάνει ὁ ἄθλιος νὰ πέσῃ στὴν κακία τῆς ἀνυπομονησίας, ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, πού ἐξασκεῖτο ἀπὸ πρὶν χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει καθόλου (68).

Ὁ τρόπος λοιπόν, γιὰ νὰ ἀντισταθῆς σὲ αὐτὴν τὴν ἀπάτη τοῦ διαβόλου, εἶναι ὁ ἐξῆς: Ὅταν βρεθῆς σὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆς ἀρρώστιας, πού νὰ ἐνοχλῆσαι καὶ νὰ ταράσσεσαι, πρόσεχε καλὰ, νὰ μὴ δέχεσαι ἢ νὰ μὴν ὑποχωρῆς καθόλου στὶς ἐπιθυμίες πού τότε σοῦ ἔρχονται, ὅσο καλὲς κι ἂν φαίνονται. Γιὰτὶ, μὴ μπορώντας τότε νὰ τὶς κἀνῃς ἔργο, ἀναγκαστικὰ συγχύζεσαι καὶ δὲν εἰρηνεύεις. Πρέπει λοιπόν, μὲ κάθε ταπεινώσι, ὑπομονὴ καὶ ὑποταγὴ νὰ πιστεῦς, πὼς οἱ ἐπιθυμίες σου αὐτὲς, δὲν μποροῦν νὰ πάρουν ἐκείνη τὴν ἔκβασι καὶ τὸ τέλος πού ἐπιθυμεῖς, ὄντας ἐσὺ περισσότερο ἀδύνατος καὶ ἀστήρικτος ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἐσὺ λογαριάζεις· ἢ σκέψου ὅτι ὁ Θεὸς γιὰ τὶς κρυφὲς κρίσεις του ἢ καὶ γιὰ τὶς ἀμαρτίες σου, δὲν θέλει ἀπὸ σένα ἐκεῖνα τὰ καλὰ πού ἐπιθυμεῖς, ἀλλὰ καλύτερα θέλει νὰ σὲ ἔχη ταπεινωμένο μὲ τὴν ὑπομονή, κάτω ἀπὸ τὸ γλυκὸ καὶ δυνατό χέρι τῆς θελήσεώς του.

Ἐτσι παρόμοια καὶ ἂν ἔχῃς κάποτε κανόνα ἀπὸ τὸν Πνευματικὸ σου γιὰ κανένα σου ἀμάρτημα καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖς, ὅπως ἐπιθυμεῖς, νὰ ἀκολουθῆς μὲ συνέπεια τὴν κάθε ἐνέργεια πού κάνεις γιὰ εὐλάβεια, καὶ ἰδιαίτερος τὴν θεία Κοινωνία, μὴ συγχυσθῆς καὶ ἐνοχληθῆς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τους· ἀλλὰ ἀφοῦ ἀποβάλλῃς κάθε δικό σου θέλημα, φόρεσε ἐκεῖνο πού ἀρέσει στὸ Θεὸ μὲ πόνο καρδιάς, λέγοντας μέσα σου. Ἄχ, ἂν τὸ μάτι τῆς θεϊκῆς πρόνοιᾶς, δὲν ἔβλεπε σὲ μένα ἀχαριστίες καὶ ἐλαττώματα, ἐγὼ βέβαια, δὲν θὰ βρισκόμουν τώρα σὲ τέτοια ἀθλιότητα, νὰ στερηθῶ τὴ χάρι τῶν ἀγιωτάτων Μυστηρίων γι' αὐτὸ, βλέποντας ὅτι ὁ Κύριος μου, μού φανερῶνει μὲ αὐτὸ τὴν ἀναξιοτήτά μου, ὕμνω καὶ δοξολογῶ στοὺς αἰῶνας τὸ ὄνομά του, λέγοντας πρὸς αὐτό: «Φιλανθρωπότατε Δέσποτα· ἐλπίζοντας καλὰ στὴν ἀγαθότητά σου, ἂν καὶ εἶμαι ἀνάξιος ὁ ἄθλιος νὰ σὲ δεχθῶ στὴν ψυχὴ μου μὲ τὸ μέσο τῶν θείων Μυστηρίων, μὲ ὅλα αὐτά, δὲν σταματῶ μὲ ἄλλον τρόπο νὰ σοῦ ἀνοίγω τὴν καρδιά μου, γιὰ νὰ μπαίνης πνευματικὰ σὲ αὐτή, νὰ τὴν χαροποιῆς καὶ νὰ τὴν δυναμώνῃς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, πού θέλουν νὰ τὴν χωρίσουν ἀπὸ σένα· καὶ παραμένω πάντα εὐχαριστημένος γιὰ ὅλα ἐκεῖνα, πού ἀρέσουν στὰ μάτια σου, Δημιουργέ μου καὶ Σωτῆρα μου· αὐτὸ μόνο ἐπιθυμῶ, τὸ θέλημά σου νὰ εἶναι καὶ τώρα καὶ πάντα ἡ τροφὴ μου καὶ ἡ δύναμίς μου· καὶ αὐτὴ μόνο τὴν χάρι, πολυαγαπητὴ μου, σοῦ ζητῶ· ἢ ψυχὴ μου ἐλευθερωμένη ἀπὸ κάθε τί πού δὲν σοῦ

ἀρέσει, νὰ μένη πάντα ντυμένη μὲ τὴν στολή τῶν ἀγίων σου ἐντολῶν καὶ ἐτοιμασμένη στὸ νοητὸ ἐρχομὸ σου καὶ σὲ ὅ,τι ἄλλο ἐπιθυμεῖς νὰ μοῦ δώσης».

Ἄν φυλάξης αὐτὲς τὶς παραγγελίες, νὰ εἶσαι σίγουρος, ὅτι κάθε ἐπιθυμία τοῦ καλοῦ, πού ἐσὺ δὲν μπορεῖς νὰ ὀλοκληρώσης, πού προέρχεται εἴτε ἀπὸ τὴν φύσι, εἴτε ἀπὸ τὸν διάβολο, πού θέλει νὰ σὲ ἐνοχλεῖ πάντα καὶ νὰ σὲ βγάξῃ πάντα ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς· ἢ καὶ καμιά φορὰ ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ δοκιμασθῇ ἡ ὑποταγή σου στὸ θέλημά του· σὲ κάθε, λέγω, ἀνεκπλήρωτη ἐπιθυμία σου, θὰ ἔχῃς πάντα ἀφορμὴ νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεό σου, ὅπως τοῦ ἀρέσει. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀποτελεῖται ἡ ἀληθινὴ εὐλάβεια καὶ ἡ ὑπηρεσία πού ζητάει ὁ Θεὸς ἀπὸ ἐμᾶς.

Γνώριζε ἀκόμη καὶ αὐτὸ, ὅτι γιὰ νὰ μὴν ἀγανακτῆς καὶ χάνῃς τὴν ὑπομονὴ στὶς θλίψεις καὶ στοὺς πειρασμοὺς πού ἔρχονται, ἀπὸ ὅποιο μέρος καὶ ἂν εἶναι, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦς ἐκεῖνα τὰ δίκαια καὶ φρόνιμα μέσα, πού συνηθίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ὑπηρετές τοῦ Θεοῦ, δηλαδή, τὸ νὰ μὴ δίνῃς ἐσὺ ἀφορμὴ σὲ αὐτὲς, τὸ νὰ παρακαλῆς τὸν Θεὸ νὰ σὲ ἐλευθερώῃ ἀπὸ αὐτὲς καὶ ἄλλα παρόμοια· ὄχι ὅμως μὲ τὴν ἐπιθυμία καὶ ἀφοσίωσι ὀλοκληρωτικὴ, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὶς θλίψεις αὐτὲς, ἀλλὰ γιὰτὶ θέλει ὁ Θεὸς νὰ μεταχειριζώμαστε τὰ παρόμοια μέσα καὶ ὄργανα (69). Γιατὶ, ἐμεῖς δὲν γνωρίζουμε ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ μὲ τὰ μέσα αὐτὰ ἀπὸ τὴν θλίψι ἐκείνη. Ὅποτε ἂν σὺ κάνῃς ἀλλιῶς, ζητώντας ὀλοκληρωτικὰ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὶς θλίψεις, θὰ γκρεμισθῆς σὲ πολλὰ κακά, καὶ εὐκολὰ θὰ πέσης στὴν ἀνυπομονησία, μὲ τὸ νὰ μὴ γίνεται ἡ ἐλευθερία αὐτὴ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν προσπάθειά σου· ἢ ἡ ὑπομονὴ σου θὰ εἶναι ἐλαττωματικὴ, καὶ δὲν θὰ εἶναι ὅλη ἀρεστὴ στὸ Θεό, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἄξια μικροῦ μισθοῦ.

Τέλος πάντων, σὲ πληροφορῶ ἐδῶ γιὰ μία κρυφὴ ἀπάτη τῆς φιλαυτίας, ἡ ὁποία συνηθίζει νὰ σκεπάξῃ τὰ ἐλαττώματά μας καὶ μὲ κάποιον τρόπο νὰ τὰ ἀποκρούῃ ὅπως στὸ παράδειγμα· βρίσκεται κάποιος ἄρρωστος, λίγο ὑπομονητικὸς στὴν ἀσθενεία του, ὁ ὁποῖος κρῦβει τὴν ἀνυπομονησία του μὲ σκέπασμα κάποιου ζήλου φαινόμενης ἀρετῆς, λέγοντας πῶς ἡ λύπη του δὲν εἶναι ἀληθινὴ ἀνυπομονησία γιὰ τὸ μαρτύριο πού ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἀσθενεία, ἀλλὰ ὅτι λυπᾶται εὐλογα, ἢ γιὰτὶ αὐτὸς ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀσθενεία, ἢ γιὰτὶ ἐκεῖνοι πού τὸν ὑπηρετοῦν, ἀηδιάζουν ἀπὸ τὴν ἀσθενεία του καὶ δυσανασχετοῦν καὶ βλάπτονται. Ἔτσι μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι καὶ ὁ φιλόδοξος, πού συγχύζεται γιὰ τὴν δόξα πού δὲν πῆρε, δὲν ἀποδίδει τὴν ἀφορμὴ τῆς ἀποτυχίας στὴ δική του ὑπερηφάνεια καὶ ματαιότητα, ἀλλὰ σὲ ἄλλες ἀφορμὲς καὶ προφάσεις. Ὅτι δὲ ἡ ρίζα τῆς μικροψυχίας καὶ συγχύσεως αὐτῶν, δὲν εἶναι γι' ἄλλους ἢ γι' ἄλλη αἰτία, παρὰ γιὰτὶ αὐτοὶ μισοῦν καὶ ἀποστρέφονται ἐκεῖνο, πού εἶναι ἀντίθετο μὲ τὴν ἐπιθυμία τους, φανερὸ εἶναι· ἐπειδὴ, οὔτε ὁ παραπάνω ἄρρωστος φροντίζει καὶ συγχύζεται, γιὰτὶ οἱ ἴδιοι πού τὸν ὑπηρετοῦν, κοπιᾶζουν τὸ ἴδιο ἢ ἀηδιάζουν καὶ βλάπτονται γιὰ τὴν ἀσθενεία κάποιου ἄλλου, παρὰ γιὰ μόνο τὴ δική του· οὔτε ὁ φιλόδοξος, πού ἀναφέρθηκε, συγχύζεται τόσο γιὰ ἄλλες θλιβερὲς ὑποθέσεις, πού τοῦ τυχαίνουν, ὅσο γιὰτὶ ἀπέτυχε νὰ τοῦ δοθεῖ ἡ θέσις πού ἐπιθυμοῦσε. Ὅποτε, ἐσὺ, γιὰ νὰ μὴ πέσης σὲ αὐτὸ τὸ σφάλμα καὶ σὲ ἄλλα, ὑπόφερε πάντα μὲ ὑπομονὴ κάθε κόπο καὶ ἐκπαίδευσι, πού θὰ σὲ ἀκολουθήσῃ, ἀπὸ ὅποιο εἶδος ἀφορμὴ καὶ ἂν εἶναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΓ΄

Ἡ τελευταία ἀπάτη, πού χρησιμοποιοῖ ὁ διάβολος, γιὰ νὰ μᾶς γίνωνται αἰτία κακίας οἱ ἀρετὲς πού ἀποκτήσαμε.

Τὸ πανοῦργο φίδι, δὲν σταματᾶει ποτὲ νὰ μᾶς πειράξῃ μὲ τὶς πανουργίες καὶ τὶς ἀπάτες του, ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, πού ἀποκτήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς γίνωνται αὐτὲς αἰτίες φθορᾶς καὶ κακίας· ἐπειδὴ, συναρεσκόμενοι σὲ αὐτὲς καὶ στὸν ἴδιο μας τὸν ἑαυτό, φτάνουμε νὰ ὑψηλοφρονοῦμε, καὶ ὑψηλοφρονοῦντες πέφτουμε (φεῦ!) μετὰ ἀπὸ αὐτὰ στὴν κακία καὶ στὸ λάκκο τῆς ὑπερηφάνειας καὶ τῆς κενοδοξίας. Ὅποτε, γιὰ νὰ φυλαχθῆς, ἀδελφέ, ἀπὸ αὐτὸ τὸν κίνδυνο, συμμαζέψε ὅλο τὸ νοῦ σου στὴν καρδιά σου καὶ πολέμα πάντα αὐτὸ τὸν δαίμονα, σὰν νὰ κάθῃσαι, σὲ μιὰ πλατιὰ καὶ εὐρύχωρη πολεμήστρα, στὴν ἀληθινὴ καὶ πολὺ βαθιὰ γνῶσι τῆς μηδαμινότητος τοῦ ἑαυτοῦ σου· σκεπτόμενος, πῶς ἀληθινὰ δὲν εἶσαι τίποτα ἄλλο, παρὰ τὸ μηδέν, καὶ πῶς δὲν μπορεῖς νὰ κάνῃς τίποτα, καὶ πῶς δὲν ἔχεις τίποτα ἄλλο, παρὰ ταλαιπωρίες, ἀρρώστειες, κακίες καὶ ἐλαττώματα, καὶ πῶς δὲν σοῦ ταιριάζει τίποτα

ἄλλο, παρὰ αἰώνια καταδίκη. Καὶ ἀφοῦ βεβαιωθῆς σὲ αὐτὴ τὴν ἀλήθεια, μὴν ἀφήσης ποτὲ τὸ νοῦ σου νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα τοῦ κόσμου, οὔτε κὰν ἀπὸ ἓνα παραμικρὸ λογισμό ἢ γεγονὸς ποῦ θὰ σοῦ τύχη, ἔχοντας βέβαιο καὶ σίγουρο, ὅτι ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ πράγματά σου εἶναι τόσο ἐχθρικά, ποῦ ἂν εἶχες παραδοθῆ στὰ χέρια τους, θὰ ἦσουν σίγουρα νεκρὸς ἢ πληγωμένος.

Καὶ γιὰ νὰ γυμνάζεις καλὰ καὶ νὰ κρατᾶς καλὰ τὴν ἀνωτέρω πολεμήστρα τῆς ἀληθινῆς γνώσεως τῆς μηδαμηνότητάς σου, χρησιμοποίησε αὐτὸ τὸν κανόνα: Ὅσες φορές φέρεις τὸ νοῦ σου στὴ σκέψι τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ τῶν ἔργων σου, νὰ ὑπολογίζης πάντα μὲ ἐκεῖνο, ποῦ εἶναι δικό σου καὶ ὄχι μὲ ἐκεῖνο ποῦ εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς χάριτός του· καὶ ἔπειτα, πίστευε τὸν ἑαυτό σου τέτοιο, ὅ,τι εἶδους τὸν βρίσκεις πὼς εἶναι μὲ τὴν δική σου δύναμι, γιὰ παράδειγμα· ἂν σκεφθῆς τὸν χρόνον, ποῦ ἦταν πρὶν νὰ δημιουργηθεῖς ἐσύ, θὰ δῆς ὅτι σὲ ὅλη ἐκείνη τὴν ἄβυσσος τῆς αἰωνιότητος ἦσαν ἓνα καθαρὸ μηδέν, οὔτε μποροῦσες νὰ κάνεις τίποτα, γιὰ νὰ λάβης τὴν ὑπαρξί· πάλι στὸν καιρὸ ποῦ ἔχεις τὴν ὑπαρξί, γιὰ μόνο τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἀφίνοντας σὲ αὐτὸν τὸ δικό του (τὸ ὁποῖο εἶναι ἡ διαρκῆς πρόνοια, μὲ τὴν ὁποία κάθε ὥρα σὲ φυλάει), τί ἄλλο εἶσαι, παρὰ ἓνα μηδέν; Γιατί δὲν μένει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι στὸ πρῶτο σου μηδέν (ἀπὸ τὸ ὁποῖο σὲ τραβῆξε μὲ τὸ παντοδύναμό του χέρι ὁ Θεός), θὰ μποροῦσες νὰ γυρίσεις αὐτοστιγμῆ, ἂν αὐτὸς σὲ ἀφήσῃ γιὰ μία μόνη στιγμῆ.

Εἶναι λοιπὸν φανερό, ὅτι μένοντας σὲ αὐτὴ τὴ φυσικὴ ὑπαρξί, μὲ τὴν δική σου δύναμι, δὲν μπορεῖς ποτὲ νὰ ὑπολογίσῃς τὸν ἑαυτό γιὰ κάτι ἢ νὰ θέλῃς νὰ σὲ ὑπολογίζουν οἱ ἄλλοι.

Ἐπειτα, ἂν σταθῆς καλὰ στὸ «εὐ εἶναι» τῆς χάριτος, πρέπει νὰ σκεφθῆς καλὰ πὼς ἂν ἡ δική σου φύσις γυμνωθῆ ἀπὸ τὴν θεία βοήθεια καὶ τὴν χάρι, ποῖο καλὸ καὶ ἀξιόμισθο μπορεῖ ποτὲ νὰ κάνῃ αὐτὴ μόνη της; Βέβαια, τίποτα. Ὅστε μπορεῖς καὶ σὺ νὰ λὲς μὲ τὸν Παῦλο «δὲν ἐκοπίασα ἐγὼ ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποῦ εἶναι μαζί μου» (Α΄ Κορ. 15,10). Ἐπειτα, σκεπτόμενος ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τὰ πολλὰ σου περασμένα λάθη, καὶ ἐπιπλέον σὲ αὐτὰ τὰ ἄλλα πάρα πολλὰ κακὰ ποῦ θὰ ἔκανες, ἂν ὁ Θεὸς δὲν σὲ ἐμπόδιζε μὲ τὸ σπλαγχνικό του χέρι, θὰ βρῆς ὅτι οἱ παρανομίες σου μὲ τὸν πολλαπλασιασμό, ὄχι μόνο τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν χρόνων, στοὺς ὁποίους ἔγιναν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῶν κακῶν σου πράξεων καὶ τῶν συνηθειῶν καὶ παθῶν σου (γιατί ἡ μία κακία καλεῖ καὶ παρασύρει στὸν ἑαυτό της τὴν ἄλλη), οἱ παρανομίες σου, λέω, μποροῦν νὰ φθάσουν σὲ ἓνα ἀριθμὸ σχεδὸν ἀμέτρητο καὶ σὺ θὰ γινόσουν ἓνας ἄλλος καταχθόνιος ἔωσφόρος.

Ὅποτε, ἂν δὲν θέλῃς νὰ εἶσαι ἄρπαγας καὶ κλέφτης τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ στὰ κτίσματά του, τὴν δόξα ὅμως τὴν κράτησε αὐτός, γιὰ νὰ δοξάζεται μόνος ὡς Δημιουργὸς ὅλων, γι' αὐτὸ λέει, «τὴν δόξα μου δὲν θὰ τὴν δώσω σὲ ἄλλον» (Ἠσ. 42,8), ἀλλὰ θὰ μένης πάντα μὲ τὸν Κύριό σου καὶ νὰ δοξάζῃς αὐτὸν μόνο, ὅπως εἶναι δίκαιο, σὲ κάθε σου πρᾶξι ἀγαθῆ, ὡς ἀρχὴ καὶ μέση καὶ τέλος ὅλων τῶν ἀγαθῶν, πρέπει νὰ πιστεύῃς ὅτι ἐσύ εἶσαι ὁ κατώτερος καὶ ὁ χειρότερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων (70).

Καὶ γνώριζε καλὰ, ὅτι αὐτὴ ἡ κρίσις ποῦ κάνεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου, δὲν ἔχει καθόλου ὑπερβολή, γιὰ νὰ ἔχῃς ἀφορμὴ καὶ ἀπὸ αὐτὸ νὰ ὑπερηφανεύεσαι· ἀλλὰ εἶναι δίκαια καὶ ἀληθινῆ, καὶ στὴ συνέχεια, αἰτία ταπεινώσεως, τὸ πὼς εἶσαι δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους χειρότερος. Ἐὰν ὅμως καὶ σὺ νομίζεις πὼς γνωρίζοντας τὴν πονηριά σου, ξεπερνᾶς κατὰ αὐτὸ κάποιον ἄλλο, ποῦ φαντάζεται κάποιος κάτι γιὰ τὸν ἑαυτό του· γνώριζε ὅτι ὑστερεῖσαι καὶ σὺ πολὺ καὶ γίνεσαι χειρότερος ἀπὸ αὐτόν, ἂν καὶ θέλῃς νὰ σὲ ὑπολογίζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ νομίζεσαι ἀπὸ αὐτοὺς ὡς τέτοιος (ὡς ἄνθρωπος ποῦ μποροῦν νὰ ὑπολογίζουν), ὁ ὁποῖος γνωρίζεις ὅτι δὲν εἶσαι στὴν πραγματικότητα.

Λοιπὸν, ἂν θέλῃς ἢ γνώσις τῆς πονηριᾶς σου καὶ τῆς μηδαμηνότητάς σου νὰ κρατᾶ μακριὰ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ νὰ σὲ κάνῃ ἀγαπητὸ στὸ Θεό, εἶναι ἀνάγκη, ὄχι μόνο νὰ περιφρονῆς τὸν ἑαυτό σου ὡς ἀνάξιο, καὶ στὴ συνέχεια ἄξιο ὅλων τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλεις νὰ εἶσαι καταφρονημένος καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀποστρεφόμενος τίς τιμές, χαϊρόμενος στὶς κατηγορίες καὶ κάνοντας ὅλα ἐκεῖνα, ποῦ οἱ ἄλλοι ποῦ ἔχουν κοσμικὸ φρόνιμα περιφρονοῦν. Αὐτῶν τὴ γνώμη καὶ τὰ λόγια μὴ δεχθῆς καθόλου (71), οὔτε νὰ ἐγκαταλείψῃς αὐτὴ τὴν ἀγία πρᾶξι τῆς περιφρονήσεως τοῦ ἑαυτοῦ σου, γιὰ νὰ γίνεσαι αὐτὸ ἀπὸ σένα, γι' αὐτόν καὶ μόνο τὸν σκοπὸ τῆς ταπεινώσεώς σου καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἀρέσῃς στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ σὲ ἔχουν σὲ ὑπόληψι.

Ἐὰν δὲ καὶ τύχει καμιά φορά, νὰ σὲ ἀγαποῦν πολὺ καὶ νὰ σὲ ἐπαινοῦν ἄλλοι γιὰ κάποιο καλὸ ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, στάσου καλὰ μαζεμένος μέσα στὸν ἑαυτό σου καὶ μὴ μετακινηθῆς καθόλου ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ γνῶσι τῆς μηδαμνότητάς σου, ποὺ λέχθηκε παραπάνω, ἀλλὰ στρέψου πρῶτα στὸν Θεό, λέγοντας πρὸς αὐτὸν μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά: «Ἄς μὴ γίνῃ ποτέ, Κύριέ μου, νὰ γίνω κλέφτης τῆς δικῆς σου τιμῆς καὶ χάριτος· σὲ σένα πρέπει αἶνος, τιμὴ καὶ δόξα· σὲ μένα ντροπή». «Σὲ σένα, Κύριε, ἡ δικαιοσύνη καὶ σὲ μένα ἢ ντροπὴ τοῦ προσώπου σου» (Δαν. 9,7): «ὄχι σὲ μᾶς Κύριε, ὄχι σὲ μᾶς, ἀλλὰ δόξασε τὸ ὄνομά σου» (Ψαλμ. 113,9). «Ἡ δόξα δική σου καὶ ἐγὼ δικός σου δούλος» (Ἑσδρ. 4,29).

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ γύρισε πρὸς αὐτὸν ποὺ σὲ ἐπαινεῖ, μιλώντας ἔτσι μέσα σου μὲ τὸν λογισμό σου· ἀπὸ ποῦ αὐτὸς μὲ ἔχει γιὰ καλόν, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἄλλος καλὸς καὶ ἀγαθὸς παρὰ μόνος ὁ Θεός μου; «οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός» (Ματθ. 19,17). Γιατί, κάνοντας ἔτσι καὶ ἀποδίδοντας στὸ Θεὸ τὸ δικό του, θὰ κρατήσης μακριὰ τοὺς ἐχθροὺς καὶ θὰ γίνῃς ἄξιος νὰ δεχθῆς μεγαλύτερα χαρίσματα καὶ εὐεργεσίες ἀπὸ τὸν Θεό. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ἐνθύμησις τῶν καλῶν ἔργων καὶ ἀρετῶν ποὺ κάνεις σὲ παρακινοῦν στὴν ὑπερηφάνεια, ἀμέσως σκέψου, πῶς τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι δικά σου (72) καὶ σὰν νὰ μιᾶς μὲ αὐτὰ, πές:

«Ἐγὼ δὲν γνωρίζω πῶς φανερωθήκατε καὶ ἤρθατε στὸ νοῦ μου! Γιατί, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἡ ἀρχὴ σας, ἀλλὰ ὁ ἀγαθὸς Θεός καὶ ἡ χάρις του· ἐκεῖνος σᾶς δημιούργησε, σᾶς ἔθρεψε καὶ σᾶς διαφύλαξε, λοιπὸν αὐτὸν μόνον θέλω νὰ γνωρίζω γιὰ ἀληθινὸ καὶ ἀρχικὸ πατέρα καὶ αἴτιο, αὐτὸν νὰ εὐχαριστῶ καὶ σὲ αὐτὸν νὰ ἀποδίδω κάθε ἔπαινο».

Ἐπειτα, σκέψου, πῶς ὅλα τὰ ἔργα ποὺ ἔκανες, δὲν ἔφτασαν τὴν ἀναλογία καὶ τὴν συμμετρία στὸ φῶς καὶ στὴν χάρι ποὺ σοῦ παραδόθηκε, γιὰ νὰ γνωρίσης καὶ νὰ τὰ κάνῃς, ἀλλὰ πῶς εἶναι πολὺ ἀτελῆ καὶ πολὺ μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ καθαρὸ σκοπὸ καὶ τὴν πρέπουσα ἐπιμέλεια, μὲ τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ τὰ κάνῃς. Ὅποτε, ἂν σκεφθῆς καλὰ, περισσότερο πρέπει νὰ ντρέπεσαι ἀπὸ τὶς ἀρετές σου, παρὰ νὰ σοῦ ἀρέσουν αὐτὲς μάταια καὶ νὰ ὑπερηφανένεσαι γιὰ αὐτές. Γιατί εἶναι ἀληθινὸ, ὅτι οἱ φυσικὲς ἀρετές τοῦ Θεοῦ, τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ μιμούμαστε, αὐτὲς ἀπὸ μόνες τοὺς εἶναι καθαρὲς καὶ πολὺ τέλειες, μολύνονται κατὰ κάποιο τρόπο καὶ μειώνονται ἀπὸ τὶς ἀτέλειες καὶ ἑλλείψεις τῆς δικῆς μας μιμήσεως (73).

Ἀκόμη, σύγκρινε τὰ ἔργα σου μὲ ἐκεῖνα τῶν ἀγίων καὶ ἀληθινῶν φίλων καὶ δούλων τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ γνωρίσης, ὅτι τὰ μεγαλύτερα καὶ καλύτερα ἔργα τὰ δικά σου, εἶναι πολὺ τιποτένια καὶ πολὺ μικρῆς ἢ καθόλου τιμῆς, ἂν τὰ συγκρίνῃς πάλι μὲ ἐκεῖνα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔκανε γιὰ σένα στὰ Μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Σταυροῦ του (τὰ ὁποῖα νὰ ὑπολογίσῃς ὄχι σὰν ἔργα Θεοῦ, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰ μόνον ὡς ἔργα ἀνθρώπου) καὶ ἂν σκεφθῆς τὴν καθαρότητα τῆς ἀγάπης του, τὴν ἀναμαρτησία, μὲ τὴν ὁποία τὰ ἔκανε, θὰ γνωρίσης ὅτι ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ οἱ ἀρετές, εἶναι σχεδὸν ἁμαρτίες καὶ ἀκαθαρσίες. Γιατί γράφτηκε: «ὅλη ἡ δικαιοσύνη μας εἶναι σὰν βρώμικο ρούχο» (Ἠσ. 64,6) ἢ πολὺ περισσότερο, χειρότερες ἀπὸ τὸ τίποτα.

Τελευταία, ἂν ἐξυψώσης τὸν νοῦ σου στὴ θεότητα καὶ στὴν ἀπειρὴ μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ σου, «ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου, οὐδὲ ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρός», ὅπως γράφτηκε (Ἰωβ 15,15), καὶ στὴν ὑπηρεσία καὶ λατρεία ποὺ τοῦ πρέπει, θὰ δῆς καθαρὰ, ὅτι ὄχι ὑπερηφάνεια καὶ ὑψηλοφροσύνη, ἀλλὰ μεγάλος τρόμος καὶ φόβος πρέπει νὰ σοῦ δημιουργηθῇ σὲ κάθε σου ἔργο, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἅγιο, ὅσο καὶ ἂν εἶναι πολὺ τέλειο καὶ ὅτι μόνον χρεωστᾶς νὰ πῆς μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά στὸ Θεό, ἐκεῖνη τὴν ταπεινὴ φωνὴ τοῦ Τελώνου: «ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. 18,13).

Ἀκόμη σοῦ παραγγέλλω νὰ μὴν εἶσαι εὐκόλος στὸ νὰ φανερώνης τὰ χαρίσματα, ποὺ σοῦ κάνει ὁ Θεός. Γιατί, αὐτὸ σχεδὸν πάντα, δὲν ἀρέσει στὸ Θεό, καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς δίδαξε μὲ τὴν παρακάτω ἱστορία.

Φανερώθηκε μιὰ φορά ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς σὰν εἶδος βρέφους, σὲ ἓνα εὐλαβῆ καὶ ἐνάρετο, καὶ ἐκεῖνος γνωρίζοντας πῶς ἦταν ὁ Κύριος, τὸν παρεκάλεσε μὲ ἀπλότητα νὰ τοῦ πῆ τὸν ἀγγελικὸ ἀσπασμό, καθὼς συνηθίζεται νὰ λέγεται ἀπὸ ὅλους, δηλαδὴ τό, Θεοτόκε Παρθένε· ἀρχισε τὸ πανάγιο ἐκεῖνο βρέφος νὰ λέγῃ μὲ προθυμία: «Χαῖρε, Κεχαριτωμένη Μαρία, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί». Καὶ ἐδῶ στάθηκε, καὶ δὲν θέλησε μὲ τὰ ὑπόλοιπα λόγια νὰ ἐπαινέσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ πῆ: «Καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου». Ἐπειδὴ ὁμως ἐκεῖνος τὸν παρακαλοῦσε νὰ πῆ καὶ τὸν παρακάτω στίχο καὶ τὰ ὑπόλοιπα, αὐτὸ ἐξαφανίσθηκε, ἀφίνοντας τὸν δούλο του σὲ μεγάλη χαρά. Καὶ μὲ τὸ δικό του παράδειγμα, φανέρωσε σὲ αὐτὸν αὐτὴ τὴν οὐράνια διδασκαλία, δηλαδὴ, τὸ νὰ μὴν ἐπαινῇ ποτὲ κανεὶς τὸν ἑαυτό του

καί τις χάρες πού ἔχει. Λοιπόν, μάθε καί σὺ νὰ ταπεινώνεσαι καί νὰ μὴν ἐπαινήσαι μόνος σου, γνωρίζοντας τὸν ἑαυτό σου καί ὅλα τὰ ἔργα σου, πὼς εἶναι ἓνα τίποτα. «Ἄς σὲ ἐγκωμιάζῃ ὁ γείτονας, καί ὄχι τὸ δικό σου στόμα, ξένος καί ὄχι τὰ δικά σου χεῖλη» (Παροιμ. 27, 2).

Αὐτὸ εἶναι τὸ θεμέλιο ὅλων τῶν ἀρετῶν (74)· ὁ Θεὸς μᾶς δημιούργησε ἀπὸ τὸ μηδὲν καί τώρα πού εἴμαστε ὄντα ἐξ αἰτίας του, θέλει νὰ θεμελιώσῃ ὅλη τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ πάνω σὲ αὐτὴ μας τὴ γνῶσι, ὅτι δηλαδή, ἀπὸ μόνου ἂς εἴμαστε ἓνα μηδὲν καί ὅσο περισσότερο ἐμβαθύνουμε σὲ αὐτὴν, τόσο περισσότερο θὰ μεγαλώσῃ ἡ οἰκοδομὴ· καί ὅσο περισσότερο χῶμα βγάζουμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ βάθος, δηλαδή, ὅσο, περισσότερο γνωρίζουμε τὰ ἐλαττώματα καί τις ἀθλιότητές μας, τόσο καί ὁ θεϊκὸς ἀρχιτέκτονας θὰ βάλῃ πλέον στερεές πέτρες, γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν πνευματικὴ αὐτὴ οἰκοδομὴ. Καί μὴ νομίζῃς, παιδί μου, ὅτι μπορεῖς νὰ ἐμβαθύνῃς κάποτε σὲ αὐτὴ τὴν γνῶσι, ὅσο φτάνει. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο· μάλιστα, κάνε στὸν ἑαυτό σου αὐτὸ τὸν λογαριασμό, ὅτι ἂν καί ἦταν δυνατὸν νὰ παραδοθῇ σὲ κανένα δημιούργημα τέτοιο πρᾶγμα, δὲν θὰ μπορούσε νὰ βρεθῇ ἄλλο πιὸ βαθὺ βάθος νὰ ἐρευνήσῃ, παρὰ ἡ δική σου μηδαμινότητα.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν γνῶσι καλὰ βαλμένη στὴ πρᾶξι, μπορούμε νὰ ἔχουμε κάθε καλό· καί χωρὶς αὐτὴν εἴμαστε σχεδὸν τίποτα, ἀκόμη καί ἂν θέλαμε νὰ κάνουμε τὰ ἔργα ὅλων τῶν ἀγίων καί νὰ εἴμαστε ἀπασχολημένοι πάντα μὲ τὸν Θεό· ὦ μακάρια γνῶσι, πού μᾶς κάνεις εὐτυχισμένους στὴ γῆ καί δοξασμένους στὸν οὐρανό! ὦ φῶς πού βγαίνεις ἀπὸ τὸ σκοτάδι καί κάνεις λαμπρὲς καί καθαρὲς τίς ψυχές! ὦ χαρὰ πού δὲν ἀναγνωρίζεσαι πὼς λάπεις ἀνάμεσα στὶς ἀκαθασίες μας! ὦ μηδὲν, τὸ ὁποῖο σὰν γνωρισθῆς, μᾶς κάνεις κυρίου τοῦ σύμπαντος! Δὲν μπορῶ νὰ χορτάσω ποτέ, μιλώντας σου σχετικὰ μὲ αὐτό, ἀγαπητέ. Ἄν θέλῃς νὰ ἐπαινέσῃς τὸν Θεό, κατηγορήσε τὸν ἑαυτό σου καί νὰ ἐπιθυμῆς νὰ κατηγορησῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ταπεινώσου σὲ ὅλους καί κάτω ἀπὸ ὅλους, ἂν θέλῃς νὰ ὑψώσῃς τὸν Θεό καί τὸν ἑαυτό σου σ' αὐτόν. Ἄν ἐπιθυμῆς νὰ τὸν βρῆς, μὴν ὑψώνεσαι, γιατί αὐτὸς φεύγει· ταπεινώνου καί ταπεινώσου ὅσο μπορεῖς· καί αὐτὸς θὰ ἔλθῃ νὰ σὲ βρῇ καί νὰ σὲ ἀγκαλιάσῃ· καί τόσο θέλει νὰ σὲ δεχθῇ καί ἐνωθῇ σφικτὰ μαζί σου μὲ ἀγάπη, καί τόσο πλέον ἀγαπητά, ὅσο περισσότερο ἐστὶν ταπεινώνεσαι στὰ μάτια του καί ὅσο θέλεις νὰ ταπεινώνεσαι καί ἀπὸ τοὺς ἄλλους καί ὅλοι νὰ σὲ ἀποστρέφονται, σὰν ἓνα πρᾶγμα συγχαμερό.

Λοιπόν, γιὰ τὴν τόση χάρι, πού σοῦ κάνει, ἀδελφέ, ὁ Θεός, ὁ τόσο λυπημένος ἀπὸ τίς ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ σὲ ἐνώσῃ μὲ τὸν ἑαυτό του, κάνε καί σὺ αὐτό, τὸ νὰ νομίζῃς δηλαδή τὸν ἑαυτό σου ἀνάξιο καί χειρότερο ἀπὸ ὅλους καί μὴ παραλείπῃς συνεχῶς, νὰ εὐχαριστῆς καί νὰ εἶσαι χρεώστης ἐκείνων, πού γίνονται ἀφορμὴ νὰ ταπεινώνεσαι· δηλαδή σὲ ἐκείνους πού σὲ περιφρόνησαν ἢ καί σὲ περιφρονοῦν συνέχεια. Καί ἂν ἄθελά σου καί μὲ κακὴ ὄρεξι τῆς καρδιάς σου, ὑποφέρεῖς τίς περιφρονήσεις τους, ὅμως ἀγωνίσου ὅσο μπορεῖς, νὰ μὴ δείχνῃς κανένα ἐξωτερικὸ σημάδι ὅτι σοῦ κακοφαίνονται.

Καί ἂν μὲ ὅλες αὐτὲς τίς σκέψεις καί λογαριασμούς, πού εἶναι πολὺ ἀληθινές, ἢ πανουργία τοῦ διαβόλου καί ἡ ἀγνωσία καί κακὴ κλίσι ἡ δική μας, θὰ μπορούσαν νὰ ἤθελαν ὑπερισχύσει σὲ μᾶς, μὲ τρόπο πού οἱ λογισμοὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης νὰ μὴ λείπουν ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς ἐνοχλοῦν καί νὰ πληγώνουν τὴν καρδιά μας, ἀκόμη καί τότε εἶναι καιρὸς κατάλληλος, τόσο περισσότερο νὰ ταπεινωθῶμε καί νὰ περιφρονοῦμε καί νὰ μισοῦμε τὸν ἑαυτό μας, ὅσο ἀπὸ τὴν δοκιμὴ βλέπομε, πὼς πολεμοῦμε, ναί, καί ἀγωνιζόμαστε μὲ ὅλες μας τίς δυνάμεις, γιὰ νὰ λυτρωθῶμε ἀπὸ αὐτό· δὲν μπορούμε ὅμως νὰ ἐλευθερωθῶμε ἀπὸ τὴν τυραννία του, ἐπειδὴ καί πάσχουμε ἀπὸ τίς ἐνοχλήσεις τῆς ὑπερηφάνειας, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ρίζα καί ἀρχὴ στὴν μάταιη καί καταραμένη ὑπόληψι τοῦ ἑαυτοῦ μας καί ἔτσι θὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ πικρὸ φαρμάκι μέλι, ὑγεία ἀπὸ τίς πληγὲς καί ταπεινώσι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὑπερηφάνεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΔ´

Μερικὲς γνώσεις πού εἶναι χρήσιμες, γιὰ νὰ νικήσουμε τὰ πάθη καί νὰ ἀκοκτῆσουμε νέες ἀρετές.

Ἄν καί σοῦ εἶπα ὡς τώρα πολλὰ, δείχνοντάς σου τὸν τρόπο πού θὰ χρησιμοποιῆς, γιὰ νὰ νικήσῃς τὸν ἑαυτό σου καί νὰ ὀπλισθῆς ἀπὸ τίς ἀρετές, ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦ παραγγείλω ἀκόμη καί μερικὰ ἄλλα.

Καὶ Α΄ σου λέω αὐτό: Ἄν θέλεις, ἀδελφέ, νὰ ἀποκτήσης τὶς ἀρετές, νὰ μὴν ἀκολουθήσης τὴν τάξι πού μεταχειρίζονται κάποιοι καὶ κάνουν πνευματικὲς ἀσκήσεις στὶς ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἑβδομάδας, ἄλλη ἀσκησι γι' ἄλλη ἀρετὴ καὶ ἄλλη γι' ἄλλη, ὄχι ἀλλὰ ἡ τάξι τῆς δικῆς σου ἐξασκήσεως ὡς εἶναι τὸ νὰ κάνης πόλεμο ἀντίθετο σὲ ἐκεῖνα τὰ πάθη, πού πάντα σὲ πειράζουν καὶ σὲ ζημιώσαν καὶ ἀκόμη συνέχεια σὲ ζημιώνουν, νὰ στολίζεσαι ὅμως ἀπὸ τὶς ἀντίθετες ἀρετὲς τῶν παθῶν σου, ὅσο περισσότερο μπορεῖς. Γιατί, ἂν ἀποκτήσης αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, τὶς ἀντίθετες μὲ τὰ πάθη πού σὲ πειράζουν, βέβαια καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετὲς, μὲ εὐκολία καὶ μὲ λίγες πράξεις, θὰ τὶς ἀποκτήσης τὴν κάθε μία στὸν κατάλληλό της καιρὸ καὶ τὴν συνηθισμένη αἰτία τῆς ἐπειδὴ οἱ ἀρετὲς εἶναι πάντα μαζὶ συνδεδεμένες καὶ ὅποιος ἔχει μία ἐντελῶς, ὅλες τὶς ἄλλες τὶς ἔχει πρόχειρες στὴν πόρτα τῆς καρδιᾶς του.

Β΄. Μὴν ἀναβάλλης ποτὲ χρόνο γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, οὔτε ἡμέρες, οὔτε βδομάδες, οὔτε μῆνες, οὔτε χρόνια. Ἀλλὰ σχεδόν, πάντα νὰ ἀγωνίζεσαι, σὰν νὰ γεννήθηκες τότε· καὶ σὰν νέος στρατιώτης, πολέμα συνέχεια καὶ βιάδιζε στὸ ὕψος τῆς τελειότητάς τους καὶ μὴ σταματήσης οὔτε στιγμή. Γιατί, τὸ νὰ σταθῆς στὸ δρόμο τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς τελειότητος, δὲν εἶναι τὸ νὰ πάρῃς ἀναπνοὴ καὶ δύναμι, ἀλλὰ τὸ νὰ στραφῆς πίσω ἢ νὰ ἀδυνατήσης περισσότερο.

Τὸ νὰ σταθῆς, ἐγὼ ἐννοῶ, τὸ νὰ νομίζης ὅτι ἀπόκτησες ἐντελῶς τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ νὰ ψάχνεις λίγο τὶς μικρὲς παραλείψεις, πού ἔχεις ἀκόμη, ἢ καὶ τὶς ἀφορμὲς καὶ τὰ αἷτια, πού σὲ προσκαλοῦν σὲ πράξεις ἄλλης νέας ἀρετῆς. Ὅποτε, ὡς εἶσαι πάντα γνωστικός καὶ θερμὸς καὶ ἐπιδέξιος, γιὰ νὰ μὴ χάσης οὔτε κἀν μία παραμικρὴ ἀφορμὴ καὶ αἰτία ἀρετῆς. Ἀγάπα ὅλες τὶς ἀφορμὲς καὶ αἰτίες, πού σὲ παρακινοῦν στὴν ἀρετὴ καὶ μάλιστα σὲ ἐκεῖνες τὶς αἰτίες, πού περισσότερο εἶναι δύσκολες νὰ νικηθοῦν. Ἐπειδὴ καὶ οἱ πράξεις πού γίνονται γιὰ νὰ νικηθοῦν οἱ δυσκολίες τῶν ἀρετῶν, πιὸ γρήγορα δημιουργοῦν τὶς συνήθειες τῶν ἀρετῶν καὶ μὲ βαθυτέρη ρίζα. Ἐκεῖνες ὅμως τὶς αἰτίες, πού μποροῦν νὰ σὲ παρακινήσουν στὸ πειρασμὸ τῆς σάρκας, ἀπόφευγε μὲ κάθε φιλοπονία καὶ γρήγορα, ὅπως προηγουμένως σου εἶπα.

Γ΄. Νὰ εἶσαι φρόνιμος καὶ διακριτικός στὶς ἐξωτερικὲς ἐκεῖνες ἀρετὲς, πού μποροῦν νὰ προξενήσουν ζημιὰ καὶ ἀσθένεια στὸ σῶμα, ὅπως εἶναι τὸ νὰ τὸ βασανίζης μὲ ὑπερβολικὲς νηστείες, ἀγρυπνίες, μελέτες καὶ ἄλλα παρόμοια· γιατί αὐτὲς, πρέπει νὰ ἀποκτῶνται λίγο λίγο καὶ μὲ τοὺς βαθμούς τους, ὅπως θὰ πῶ πιὸ κάτω. Γιὰ τὶς ἄλλες ἀρετὲς, πού εἶναι ὀλοκληρωτικὰ ἐσωτερικὲς καὶ ψυχικὲς, καθὼς εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷς τὸν Θεό, τὸ νὰ καταφρονῆς τὸν κόσμον, τὸ νὰ ταπεινῶνεσαι στὰ ἴδια τὰ μάτια σου, τὸ νὰ μισεῖς τὰ πάθη καὶ τὴν ἁμαρτία, τὸ νὰ εἶσαι ὑπομονητικός καὶ πρᾶος, τὸ νὰ ἀγαπᾷς ὅλους καὶ ὅποιον σὲ ζημιώνει καὶ ἄλλα παρόμοια, αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, λέω, δὲν σου χρειάζεται γιὰ νὰ τὶς ἀποκτήσης λίγο λίγο, οὔτε νὰ ἀνέβῃς στὴν τελειότητά τους μὲ βαθμούς καὶ σκαλοπάτια, ἀλλὰ βιάσου νὰ κάνεις γι' αὐτὲς κάθε πρᾶξι ὅσο μπορεῖς, τὸ γρηγορότερο.

Δ΄. Ὁλος σου ὁ λογισμὸς, ὅλη ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ καρδιά, ὡς μὴ λογίζεται, οὔτε νὰ ἐπιθυμῆ, οὔτε νὰ θέλῃ ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ νικήσης ἐκεῖνο τὸ πάθος, πού πολεμᾷς καὶ σὲ πολεμεῖ καὶ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀρετὴ, πού εἶναι ἀντίθετη σὲ αὐτό· αὐτὸ ὡς εἶναι γιὰ σένα ὅλος ὁ κόσμος, αὐτὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· αὐτὸ ὡς εἶναι ὅλος σου ὁ θησαυρὸς καὶ αὐτὸ ὡς εἶναι ὅλος σου ὁ σκοπὸς, γιὰ νὰ ἀρέσεις καὶ μὲ αὐτὸ στὸ Θεό· ἂν τρῶς, ἂν νηστεύῃς, ἂν κοπιάζῃς, ἂν ἀναπαύεσαι, ἂν ἀγρυπνᾷς, ἂν κοιμᾷσαι, τὸ ὅποιο γίνεται μέσα στὸ σπίτι σου καὶ ἂν εἶσαι ἔξω, ἂν προσέχῃς στὶς εὐλάβειες καὶ στὰ ἐργόχειρα, ὅλα αὐτὰ ὡς κατευθύνονται καὶ ὡς ἀποβλέπουν στὸ νὰ κυριεύσης καὶ νικήσης ἐκεῖνο τὸ πάθος καὶ νὰ ἀποκτήσης τὴν ἀντίστοιχη ἀρετὴ.

Ε΄. Ὃς εἶσαι ἔχθρος κοινὸς ὅλων τῶν ἐπιγείων ἡδονῶν καὶ ἀπολαύσεων. Γιατί, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ πολεμηθῆς λιγώτερο ἀπὸ τὶς ἄλλες κακίες, οἱ ὅποιες ὅλες ἔχουν γιὰ ρίζα τους τὴν ἡδονή. Ὅταν αὐτὴ κοπῆ μὲ τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ μας, χάνουν ἐκεῖνες τὴν δύναμί τους. Γιατί, ἂν θελήσης ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος νὰ πολεμήσης κάποια κακία, νὰ ποῦμε ἀκριβῶς, κάποια μερικὴ εὐχαρίστησι, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ προσέχῃς σὲ ἄλλες ἐπίγειες ἡδονές, ἂν καὶ ὄχι θανάσιμες, ἀλλὰ συγγνωστὲς καὶ ἐλαφριές, βέβαια, ὁ πόλεμός σου θὰ εἶναι σκληρὸς, αἱματώδης καὶ πολὺ ἀβέβαιος καὶ στὴ συνέχεια καὶ ἡ νίκη σου θὰ εἶναι σπάνια. Γι' αὐτό, νὰ θυμᾷσαι πάντα ἐκεῖνες τὶς θεῖες ἀποφάσεις· «Ὅποιος ἀγαπᾷ τὴ ζωὴ του, θὰ τὴν χάσῃ· αὐτὸς ὅμως πού δὲν λογαριάζει τὴ ζωὴ του, ὅσο ζεῖ αὐτὸς ὁ κόσμος, θὰ τὴν φυλάξῃ γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ» (Ἰωάν. 12,25). «Ἀδελφοί, εἴμαστε ὀφειλέτες, ἀλλὰ ὄχι ὡς πρὸς τὸν σαρκικὸ ἄνθρωπον, πού ἀπαιτεῖ διαγωγή σύμφωνη μὲ τὶς ἐπιθυμίες του. Γιατί ἂν ζῆτε σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, σᾶς περιμένει βέβαιος θάνατος. Ἄν ὅμως νεκρώσετε τὶς φυσικὲς σας ἐπιθυμίες, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Πνεύματος, θὰ ζήσετε» (Ρωμ. 8,12).

ΣΤ'. Καί τελευταία σου παραγγέλλω, ὅτι πολὺ καλὸ καὶ ἴσως ἀναγκαῖο, γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν τὸ νὰ κάνης πρῶτα μία γενικὴ ἐξομολόγησι, μὲ ὅλους ἐκείνους τοὺς ὀφειλόμενους τρόπους πού πρέπει, γιὰ νὰ βεβαιωθῆς περισσότερο ὅτι σὲ σκέπει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σου, ἀπὸ τὸν ὅποιο θὰ προσμένῃς ὅλα τὰ χαρίσματα, ὅλες τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς νίκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΕ'

Οἱ ἀρετὲς πρέπει νὰ ἀποκτῶνται σταδιακά, βαθμηδὸν καὶ πρῶτα πρέπει νὰ ἀπασχολούμαστε μὲ τὴν μία καὶ κατόπιν μὲ τὴν ἄλλη.

Ἄν καὶ ὁ ἀληθινὸς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, πού ἀγαπᾷ νὰ φτάσει στὸ πλήρωμα τῆς τελειότητος, δὲν θὰ θέσῃ ποτὲ στὴν πρόοδό του κάποια χρονικὴ προθεσμία, ὅμως πρέπει νὰ συγκρατῶνται μὲ κάποια διάκρισι οἱ ὑπερβολικὲς ἐκείνες θερμότητες τοῦ πνεύματος, οἱ ὁποῖες ἀνάβουν μάλιστα στὴν ἀρχὴ μὲ μεγάλη ἐπιθυμία, σβύνουν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ μᾶς ἀφήνουν στὰ μισὰ τοῦ δρόμου. Ὅποτε, ὄχι μόνο οἱ ἐξωτερικὲς καὶ σωματικὲς ἀρετὲς πρέπει νὰ ἀποκτῶνται σιγὰ σιγὰ, σὰν μὲ βαθμίδες καὶ σκαλοπάτια, ὅπως εἶπαμε, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ οἱ ἐσωτερικὲς καὶ ψυχικὲς ἀρετὲς, κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο πρέπει νὰ ἀποκτῶνται. Γιατὶ, μὲ τέτοιο τρόπο, τὸ λίγο γρήγορα γίνεται πολὺ καὶ παραμένει. Ὅποτε, γιὰ παράδειγμα, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ἐσωτερικὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, δὲν μπορεῖς ἀμέσως νὰ χαίρεσαι ἢ νὰ ἐπιθυμῆς τὶς βρισιὲς καὶ τὰ ἄλλα ἀντίθετα, πού θὰ σοῦ κάνῃ κάποιος, γιὰτὶ ἡ χαρὰ αὐτῶν καὶ ἡ ἐπιθυμία, εἶναι οἱ ὑψηλότεροι βαθμοὶ τῆς ὑπομονῆς· σ' αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ ἀνεβαίνῃς ἂν ἴσως δὲν περάσῃς πρῶτα ἀπὸ τοὺς χαμηλότερους βαθμοὺς καὶ τὰ σκαλοπάτια αὐτῆς τῆς ἀρετῆς. Τὰ σκαλοπάτια αὐτὰ εἶναι, τὸ νὰ καταφρονῆς ἐσὺ πρῶτος τὸν ἑαυτό σου· τὸ νὰ μὴ συγκατατεθῆς στὸ νὰ ἐκδικηθεῖς· τὸ νὰ μισῆς τὴν ἐκδίκησι καὶ τὰ παρόμοια (βλέπε στὸ ιγ' κεφάλαιο).

Σὲ συμβουλεύω ἀκόμη, νὰ ἐξασκήσαι κυρίως ὄχι σὲ ὅλες τὶς ἀρετὲς, οὔτε σὲ πολλές, ἀλλὰ πρῶτα σὲ μία μόνο καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ στὴν ἄλλη. Γιατὶ ἔτσι φυτεύεται ἡ ἐνάρετη συνήθεια στὴ ψυχὴ πιὸ εὐκόλα καὶ πιὸ σταθερά· διότι καὶ μὲ τὴν ἀδιάκοπη ἐκγύμνασι τῆς μιᾶς ἀρετῆς καὶ ἡ ἐνθύμησί σου τρέχει εὐκολώτερα σ' αὐτὴν καὶ ὁ νοῦς σου λεπτύνεται πάντα περισσότερο, γιὰ νὰ βρισκῆς νέους τρόπους καὶ αἰτίες γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃς· καὶ ἡ θέλησίς σου κλίνει εὐκολώτερα καὶ μὲ μεγαλύτερη διάθεσι σ' αὐτὴν. Αὐτὰ βέβαια, δὲν θὰ ἐπακολουθήσουν, ἂν καταπιασθῆς μὲ πολλές ἀρετὲς.

Ἐξ ἄλλου οἱ πράξεις μιᾶς μόνῃς ἀρετῆς, ὄντας ὅμοιες μεταξύ τους γίνονται μὲ τὴν ἴδια καὶ ὅμοια ἐξάσκησι, λιγότερο κοπιαστικὲς. Γιατὶ ἡ μία καλεῖ καὶ βοηθεῖ τὴν ἄλλη, τὴν παρόμοιά της καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ὁμοιότητος, ἐντυπώνονται σὲ μᾶς ἀκόμη καλύτερα, μὲ τὸ νὰ βρίσκουν τὸν θρόνο τῆς καρδιάς ἤδη ἔτοιμο καὶ διατεθειμένο στὸ νὰ δέχεται ἐκείνες τὶς νέες πράξεις, πού θὰ ξανακάνουμε, καθὼς δέχτηκε ἀπὸ πρὶν καὶ τὶς ἄλλες τὶς ὁμοιᾶς τους.

Αὐτοὶ οἱ λογαριασμοί, πού εἶπαμε, ἔχουν τόση δύναμι καὶ ἀλήθεια, πού γνωρίζουμε βέβαια, πὼς ὅποιος γυμνάζεται καλὰ σὲ μία ἀρετὴ, μαθαίνει μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα καὶ τὸν τρόπο, γιὰ νὰ γυμνάζεται στὴν ἄλλη καὶ ἔτσι μὲ τὴν αὐξήσι τῆς μιᾶς, αὐξάνουν ὅλες μαζὶ, γιὰ τὴν ἀδιαχώριστη ἔνωσι, πού ἔχουν ἀναμεταξύ τους, διότι ὅλες οἱ ἀρετὲς εἶναι ἀκτίνες, πού προέρχονται ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἴδιο θεϊκὸ φῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΣΤ'

Μὲ ποιὰ μέσα ἀποκτοῦνται οἱ ἀρετὲς καὶ πὼς πρέπει νὰ κυβερνούμαστε γιὰ νὰ ἐξασκούμαστε κάποιον καιρὸ σὲ μία μόνο.

Γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, χρειάζεται νὰ ὑπάρχῃ μία ψυχὴ γενναία καὶ μεγάλη καὶ μία θέλησις, ὄχι ἀσθενῆς καὶ ἀπαλή, ἀλλὰ ἀποφαστικὴ καὶ δυνατὴ, μὲ σίγουρη προϋπόθεσι, ὅτι ἔχουμε νὰ περάσουμε μέσα ἀπὸ πολλὰ ἀντίθετα καὶ σκληρὰ καὶ ἀκόμη, πρέπει νὰ ἔχουμε καὶ κλίσι ξεχωριστὴ καὶ ἀγάπη πρὸς αὐτὲς· αὐτὴν τὴν ὁποία μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε, ἂν συλλογιζώμαστε, πόσο οἱ ἀρετὲς αὐτὲς ἀρέσουν

στο Θεό και πόσο είναι ευγενείς και εξαιρετικές από μόνες τους και πόσο μᾶς είναι ωφέλιμες και αναγκαίες. Ἐπειδή, κάθε μας τελειότητα και προκοπή, από αυτές ἔχει και τὴν ἀρχὴ και τὸ τέλος.

Ὅποτε, κάθε πρωί, ἄς παίρνονται δραστικές προθέσεις και ἀποφάσεις ἀπὸ μᾶς, γιὰ νὰ γυμναζώμαστε σὲ ὅσα αἷτια τῆς ἀρετῆς, πιθανῶς, μποροῦν νὰ συμβοῦν ἐκείνη τὴν ἡμέρα· τὸ βράδυ, πρέπει νὰ ἐξετάζουμε, ἂν τὰ χρησιμοποιήσαμε καλὰ· και τὸ ἄλλο πρωί, νὰ ἀνανεώνουμε πάλι τις ἴδιες ἀποφάσεις και ἐπιθυμίες πιὸ ζωντανὰ και μάλιστα, γιὰ νὰ ἀσκούμαστε στὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, πού ἔχουμε τότε στὰ χέρια μας. Παρόμοια και τὰ παραδείγματα τῶν ἀγίων και οἱ προσευχές μας και οἱ μελέτες τῆς ζωῆς και τοῦ Πάθους τοῦ Χριστοῦ, ὅλα αὐτά, πού εἶναι τόσο ἀναγκαῖα σε κάθε πνευματικὴ ἄσκησι τῶν ἀρετῶν, ἄς γίνονται κυρίως γιὰ ἐκείνη τὴν ἀρετὴ, στὴν ὁποία τότε θέλουμε νὰ γυμναστοῦμε· ἀλλὰ και ὅσες ἀφορμές και αἰτίες συναντήσουμε ἐκείνη τὴν ἡμέρα, και ἂν εἶναι διαφορικές μεταξύ τους, ὅμως ὅλες πρέπει νὰ τις μεταχειριζώμαστε, ὅσο τὸ δυνατόν, στὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, πού ἐπιθυμοῦμε (βλέπε στὸ μ' κεφάλαιο).

Κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν πρέπει νὰ φροντίζουμε, στὸ νὰ συνηθίσουμε νὰ κάνουμε τις ἐνάρετες πράξεις, ἐσωτερικές και ἐξωτερικές, και μὲ τόση πολλὴ προθυμία και εὐκολία, μὲ ὅση προθυμία και εὐκολία κάναμε πρὶν και τις ἀντίθετες κακίες τους ἢ καλύτερα, μὲ ὅση εὐκολία γίνονται και οἱ φυσικές ἐπιθυμίες τῆς καρδιάς μας· μὲ ἄλλα λόγια τόση συνήθεια πρέπει νὰ ἀποκτήσουμε στὶς ἀρετές, πού νὰ μᾶς γίνονται σὰν φυσικές. Και ὅσο μεγαλύτερες δυσκολίες συναντᾶμε σ' αὐτές (ὅπως εἶπαμε παραπάνω), τόσο οἱ δυσκολίες αὐτές, γρηγορότερα και βαθύτερα, θὰ βάλουν και θὰ φυτέψουν τὴν καλὴ συνήθεια στὴν ψυχὴ μας.

Τὰ κατάλληλα ρητὰ τῆς θείας Γραφῆς, ὅταν λέγονται ἀπὸ μᾶς, μὲ τὴν φωνὴ ἢ και μὲ τὸν νοῦ, ἔχουν θαυμαστὴ δύναμι, γιὰ νὰ βοηθήσουν στὴν ἐκγύμνασι τῆς ζητούμενης ἀρετῆς· γιατί λέγει ὁ Σολομών· «Τί θὰ τηρήσης, τέκνο; Τὰ λόγια του Θεοῦ» (Παρ. 31,2). Γι' αὐτό, ἄς ἔχουμε πρόχειρα πολλὰ ρητὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ πού ἐξασκούμαστε, τὰ ὁποία ἄς γίνονται πρᾶξι και ἄς λέγονται ὅλη τὴν ἡμέρα και μάλιστα, ὅταν τύχη τὸ ἀντίθετο πάθος τῆς ἀρετῆς ἐκείνης νὰ μᾶς πολεμήσει.

Γιὰ παράδειγμα· ἂν ἀσχολούμαστε μὲ τὴν ἀπόκτησι τῆς ὑπομονῆς, μποροῦμε νὰ ποῦμε τὰ παρακάτω ρητὰ και ἄλλα παρόμοια· «Μακρόθυμος ἀνὴρ, πολὺς ἐν φρονήσει» (Παρ. 14,31). «Ἡ ὑπομονὴ τῶν φτωχῶν δὲν θὰ ἐξαφανισθῆ» (Ψαλμ. 9,19). «Ἀλοίμονο σὲ ὅσους ἔχασαν τὴν ὑπομονή» (Σειρ. 2,15). «Ὁ μακρόθυμος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἰσχυρό. Και ὁποῖος συγκρατεῖ τὴν ὀργή του, ἀνώτερος ἀπὸ ἐκείνον πού κυριεύει μία πόλι» (Παρ. 10,32). «Μὲ τὴν ὑπομονὴ σας θὰ σώσετε τις ψυχές σας» (Λουκ. 21,19). «Μὲ τὴν ὑπομονὴ διανύουμε τὸν ἀγῶνα πού ἔχουμε μπροστὰ μας» (Ἐβρ. 12,1). «Νά, καλοτυχίζουμε ὅσους δείχνουν ὑπομονή» (Ἰάκωβος 5,11). «Μακάριος ὁποῖος δέχεται μὲ ὑπομονὴ τις δοκιμασίες» (Ἰάκ. 1,12). «Ἡ ὑπομονὴ σας πρέπει νὰ κρατήσῃ ὡς τὸ τέλος» (Ἰάκ. 1,4). «Ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ ὑπομονή» (Ἐβρ. 10,36). Ὅμοίως μποροῦμε νὰ ποῦμε και αὐτές τις μικρές προσευχές· «Ὡ Θεέ μου, πότε θὰ ὀπλισθῆ ἡ καρδιά μου μὲ τὸ ὄχημα τῆς ὑπομονῆς;» «Πότε θὰ περάσω κάθε δοκιμασία μὲ ἀναπαυμένη καρδιά, γιὰ νὰ δώσω χαρὰ στὸ Θεό μου;» «Ὡ πολυαγαπητές μου δοκιμασίες, πού μὲ κάνατε ὅμοιο μὲ τὸν Κύριό μου Ἰησοῦ, πού ὑπόφερε γιὰ μένα; Ὡ Ἰησοῦ, μόνη ζωὴ τῆς ψυχῆς μου, ἄραγε θὰ ζήσω ποτὲ ἐγὼ ἀναπαυμένος μέσα στὰ χίλια βάσανα γιὰ τὴ δική σου δόξα;» «Μακάριος ἐγὼ, ἂν και στὸ μέσο της φωτιᾶς τῶν θλίψεων ἀνάψω ἀπὸ ἐπιθυμία, νὰ ὑποφέρω μεγαλύτερα βάσανα!»

Αὐτές τις μικρές προσευχές θὰ χρησιμοποιήσουμε, γιὰ νὰ προκόψουμε στὶς ἀρετές και ἄλλες ἀκόμη κατάλληλες γιὰ κάθε ἀρετὴ, πού γυμναζώμαστε, ὅσες θὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ τὸ πνεῦμα τῆς εὐλάβειας. Οἱ μικρές αὐτές προσευχές ἀποκαλοῦνται ἀκοντιστικές και σαῖτευτικές, γιατί εἶναι σὰν ἀκόντια, δηλαδὴ κοντάρια και βέλη πού κονταρεύουν και σαῖτεύουν στὸν οὐρανὸ και ἔχουν μεγάλη δύναμι γιὰ νὰ μᾶς ξεσηκώσουν στὴν ἀρετὴ και νὰ φθάσουν ὡς τὰ αὐτὰ τοῦ Θεοῦ, ἂν και συνοδεύονται ἀπὸ δυὸ πράγματα, σὰν ἀπὸ δυὸ φτερά· τὸ ἓνα εἶναι, ἡ ἀληθινὴ γνῶσις τῆς χαρᾶς τοῦ Θεοῦ μας, τὴν ὁποία αὐτὸς λαμβάνει γιὰ τὴν ἐκγύμνασι, πού ἐμεῖς κάνουμε στὶς ἀρετές, τὸ ἄλλο εἶναι μία θερμὴ και διάπυρη ἐπιθυμία, νὰ τις ἀποκτήσουμε, γιὰ νὰ ἀρέσουμε στὴν θεία του μεγαλειότητα (75).

Ότι πρέπει να προχωρούμε με φροντίδα και επιμέλεια παντοτινή στην άσκησι τῆς ἀρετῆς.

Ἀνάμεσα σὲ ἐκεῖνα πού εἶναι ἀναγκαῖα καὶ συμβάλλουν στὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα εἶπα μὲ παραπάνω, εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς· δηλαδὴ τὸ νὰ πηγαίνουμε πάντα μπροστά, ἂν θέλουμε νὰ φθάσουμε στὸ σκοπό, πού ἐμεῖς ἐδῶ θέλουμε. Γιατὶ ἀλλιῶς, ἂν μόνο σταματήσουμε, γυρίζουμε πρὸς τὰ πίσω· ὅτι, ὅταν παύσουμε ἀπὸ τὶς ἐνάρετες πράξεις, ἀναγκαστικά συμβαίνει, μέσα ἀπὸ βίαιες κλίσεις τῆς αἰσθητικῆς διαθέσεως καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, πού μᾶς παρακινοῦν ἐξωτερικά, συμβαίνει, λέω, νὰ γεννιοῦνται σὲ μᾶς πολλὰ πάθη ἄτακτα, τὰ ὁποῖα διαφθείρουν τὶς ἀρετὲς ἢ τουλάχιστον τὶς λιγοστεύουν καὶ ἔτσι μᾶς στεροῦν ἀπὸ πολλὰς χάρες, πού μποροῦσαμε προοδεύοντας, νὰ πετύχουμε ἀπὸ τὸν Θεό.

Γι' αὐτὸ ὁ πνευματικὸς δρόμος, εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τὴν πορεία, πού κάνει ὁ ὁδοιπόρος τῆς γῆς. Γιατὶ στὴν μὲν γῆινῃ πορεία, ἂν σταματήσῃ ὁ ὁδοιπόρος, δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν πορεία πού ἔχει διανύσει· στὴν πνευματικὴ ὁμως πορεία, ἂν σταματήσῃ ὁ ὁδοιπόρος τῆς ἀρετῆς, χάνει καὶ ὅσες ἀρετὲς ἀπόκτησε προηγουμένως· καὶ ἀκόμη ἢ μὲν κούρασι τοῦ ὁδοιπόρου αὐξάνει, ὅσο περισσότερο θὰ περπατήσῃ, στὸν πνευματικὸ ὁμως δρόμο, ὅσο περισσότερο περπατεῖ κάποιος μπρός, τόσο ἀποκτᾶ πάντα μεγαλύτερη ἐξουσία καὶ δύναμι.

Γιατὶ μὲ τὴν ἐνάρετη ἄσκησι, τὸ μὲν κατώτερο μέρος, δηλαδὴ τὸ σῶμα, πού μὲ τὸν πολεμὸ του ἔκανε σκληρὸ καὶ κοπιαστικὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀδυνατίζει πάντα περισσότερο, τὸ δὲ ἀνώτερο μέρος, στὸ ὁποῖο μένει ἡ ἀρετὴ, δηλαδὴ ἡ ψυχὴ, στηρίζεται καὶ δυναμώνει πάντα περισσότερο. Ὅποτε, ὅσο προοδεύουμε στὸ καλὸ καὶ στὴν ἀρετὴ, τόσο μικραίνει ἡ δοκιμασία ἐκείνη πού αἰσθανόμαστε στὴν ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς· καὶ ἀκόμη, καὶ κάποια ἀπόκρυφη γλυκύτητα (ἢ ὁποῖα προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό), ἐνώνεται μαζί μας καὶ γίνεται κάθε ὥρα μεγαλύτερη. Καὶ ἔτσι πορευόμενοι πάντα μὲ περισσότερῃ εὐκολία καὶ δύναμι, ἀπὸ ἀρετὴ σὲ ἀρετὴ, φθάνουμε τελευταῖα στὴν κορυφὴ τοῦ ὄρους, ἐκεῖ πού ἡ ψυχὴ γίνεται τέλεια καὶ ἐνεργεῖ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ κάθε καλὸ, ὄχι μὲ ἀηδία, ἀλλὰ μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ καὶ εὐφροσύνη. Γιατὶ ἀφοῦ νίκησε καὶ δάμασε τὰ πάθη καὶ ὑπέταξε ὅλη τὴν κτίσι διὰ μέσου τῆς ὑποταγῆς τοῦ σώματός της, ζῆ εὐτυχισμένη μέσα στὸν Θεό· καὶ ἐκεῖ κοπιάζοντας εὐχάριστα, δέχεται ἀνάπαυσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΗ'

Ἐχοντας ὑποχρέωσι νὰ ἀγωνιζώμαστε πάντα τὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν, δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε ἐκεῖνα, πού μᾶς γίνονται ἀφορμὲς γιὰ νὰ τὰ ἀποκτήσουμε.

Ἐὰν θέλῃς νὰ περπατᾷς πάντα μπροστὰ στὸ δρόμο τῶν ἀρετῶν χωρὶς νὰ σταματήσῃς, πρέπει νὰ προσέχῃς καλά, νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια σου, ἐκεῖνο πού μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ἀρετὴ. Ὅποτε, κακῶς σκέφτονται ἐκεῖνοι πού ἀποφεύγουν, ὅσο μποροῦν τὰ ἀντίθετα ἐκεῖνα, πού μποροῦν νὰ τοὺς βοηθήσουν στὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς· γιὰ παράδειγμα· ἐπιθυμεῖς νὰ ἀποκτήσῃς τὴν συνήθεια τῆς ὑπομονῆς; Δὲν εἶναι καλὸ νὰ ἀποφεύγῃς ἐκεῖνες τὶς ὑποθέσεις καὶ ἐκεῖνες τὶς πράξεις καὶ τοὺς λογισμούς, πού σὲ παρακινοῦν στὴν ἀνυπομονησία· καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ κάποιες πράξεις πού σοῦ εἶναι ἐνοχλητικὲς. Ἀλλὰ συναναστρεφόμενος καὶ συνομιλώντας μὲ ὅποιον καὶ ἂν εἶναι, πού νὰ προκαλῆ ἀηδία καὶ θλίψι, νὰ ἔχῃς πάντα ἐτοιμασμένη καὶ προθυμῇ τὴν θέλησί σου, νὰ ὑποφέρῃς κάθε τί τὸ ἀηδιαστικὸ καὶ ἀνόρεκτο πού μπορεῖ νὰ συμβῆ. Γιατὶ ἂν κάνῃς διαφορετικά, δὲν θὰ συνηθίσῃς ποτὲ στὴν ὑπομονή.

Ἐτσι παρομοίως πρέπει νὰ κάνῃς σὲ ὅποια πράξι σοῦ προξενεῖ ἀηδία ἢ ἀπὸ μόνῃ της ἢ ἐξ αἰτίας ἐκείνου πού σὲ παρακίνησε σ' αὐτὴ ἢ καὶ ἐξ αἰτίας ἐκείνου, πού σὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη, πού σοῦ ἀρέσει περισσότερο· δηλαδὴ, πρέπει νὰ μεταχειρισθῆς καὶ νὰ ἀκολουθήσῃς τὴν πράξι καὶ τὸ ἔργο ἐκεῖνο καὶ πού σὲ συγχύζει καὶ σὲ ἐνοχλεῖ καὶ μποροῦσες νὰ ἀναπαυθῆς, ἂν τὸ ἀφήσῃς. Γιατὶ ἔτσι δὲν μπορεῖς νὰ μάθῃς ποτὲ νὰ ὑποφέρῃς· ἀλλὰ οὔτε μπορεῖ νὰ εἶναι ποτὲ ἀληθινὴ ἀνάπαυσις αὐτὴ πού ζητᾷς, ὅταν δὲν προέρχεται ἀπὸ ψυχὴ καθαρὴ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας καὶ στολισμένη ἀπὸ ἀρετὴ.

Τὸ ἴδιο σοῦ λέω νὰ κάνῃς καὶ γιὰ ἐκείνους τοὺς λογισμούς, πού μερικὲς φορὲς ἐνοχλοῦν καὶ συγχύζουν τὸ νοῦ σου. Αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀποβάλλῃς μόνος σου· ἐπειδὴ, μὲ τὴν δοκιμασία πού σοῦ δίνουν, σὲ

κάνουν συγχρόνως να συνηθίζεις να υπομένεις τα αντίθετα. Και όποιος σου λέγει αντίθετα από αυτά, σε συμβουλεύει να αποφεύγεις καλύτερα την προσωρινή δοκιμασία που αισθάνεσαι, παρά να ακολουθήσεις την αληθινή αρετή, που επιθυμείς.

Είναι βέβαια αληθινό, ότι ο αρχάριος στρατιώτης πρέπει να παλεύει αντίθετα με τις έχθρικές αφορμές που είπαμε, με προσοχή και επίδεξιότητα· και άλλοτε να τις πολεμάει, άλλοτε να τις καταφρονή και να τις αφήνει, ανάλογα με την περισσότερη ή λιγότερη πρόοδο και δύναμη που αποκτά στην αρετή. Αλλά, δεν πρέπει για αυτό να γυρνάει έντελως τους ώμους του και να όπισθοχωρή, σε σημείο που να εγκαταλείπει κάθε αφορμή εναντιότητας που θα του συνέβαινε. Γιατί, αν και κατά το παρελθόν θέλαμε να γλυτώσουμε από τον κίνδυνο του ξεπεσμού μέσα από αυτή τη φυγή, όμως, στο μέλλον θα κινδυνεύσουμε περισσότερο να νικηθούμε από τα χτυπήματα και τις προσβολές της ανυπομονησίας, αφού δεν θα είμαστε από πριν εξοπλισμένοι με την χρήση της αντίθετης αρετής, δηλαδή της υπομονής. Όμως, αυτοί οι συλλογισμοί, δεν έχουν τόπο στα σαρκικά πάθη, όπως είπαμε παραπάνω κατά μέρος για αυτά. Έπειδή τα αίτια αυτών, πάντα και με τελειότητα πρέπει να τα αποφεύγουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΛΘ΄

Πρέπει να αγαπάμε όλες τις αφορμές, που προξενούν την απόκτηση των αρετών και περισσότερο εκείνες που φέρνουν περισσότερες δυσκολίες.

Δεν πρέπει, αγαπητέ, με κανένα τρόπο, να αποφεύγεις εκείνα, που γίνονται αφορμές, για να αποκτήσης τις αρετές. Αλλά αντίθετα, πρέπει να τα δέχεσαι πάντα με χαρά, αμέσως μόλις σου παρουσιασθούν και να θεωρήσεις έντιμα πλέον και αγαπητά εκείνα, που είναι στην αίσθησί σου περισσότερο αηδιαστικά και ανόρεκτα. Και αυτό θα το πετύχης, με την βοήθεια του Θεού, αν τυπώσης καλά στον νου σου τις ακόλουθες σκέψεις.

Πρώτα πρέπει να σκεφθής, ότι οι αφορμές είναι όργανα ανάλογα μάλιστα και αναγκαία, για να αποκτήσης τις αρετές. Οπότε, όταν έσθ ζητάς τις αρετές από τον Θεό, επόμενο είναι να ζητάς ακόμη και τα όργανα και τις αφορμές τους· αλλιώς, ή προσευχή σου είναι μάταιη και μόνο γίνεται για να πειράζεις τον Θεό. Γιατί, ο Θεός δεν συνηθίζει ποτέ να δίνει την αρετή της υπομονής χωρίς τις θλίψεις, οι οποίες είναι οι αφορμές και τα όργανα της υπομονής· ούτε την ταπείνωσι, χωρίς τις περιφρονήσεις και ατιμίες· το ίδιο και όλες τις άλλες αρετές.

Γι' αυτό, πρέπει να μάς είναι τόσο περισσότερο αρεστά και αγαπητά τα όργανα αυτά και οι αφορμές των αρετών, όσο είναι περισσότερο κοπιαστικές. Γιατί οι πράξεις, που κάνουμε σε αυτές τις αφορμές που μάς συμβαίνουν, είναι γενναιότερες και δυνατώτερες και πλέον ευκολώτερα και γρηγορώτερα μάς ανοίγουν τον δρόμο της αρετής. Δεν πρέπει όμως να ασκούμαστε μόνο στις μεγάλες αφορμές και αντιθέσεις που μάς τυχαίνουν, αλλά ακόμη και στις μικρές· για παράδειγμα, δεν πρέπει μόνο να υπομένουμε τα χτυπήματα ή τις βρισιές που μάς τυχαίνουν, αλλά πρέπει να υποένουμε και το βαρύν βλέμμα και σχήμα που θα μάς κάνει κάποιος ή τον ψυχρό λόγο που θα μάς πη (76). Γιατί οι πράξεις που γίνονται στις μικρές αυτές αφορμές, συμβαίνουν συχνότερα και στη συνέχεια μάς κάνουν να συνηθίζουμε να υπομένουμε ευκολώτερα και τις μεγάλες.

Δεύτερον, να σκεφθής, ότι όλα εκείνα που μάς συμβαίνουν, προέρχονται από τον Θεό προς ωφέλειά μας και για να βγάλουμε εμείς καρπό από αυτά. Και αν μερικά από αυτά, καθότι είναι έλλειψεις δικές μας ή άλλων, δεν μπορεί κάποιος να πη ότι προέρχονται από τον Θεό (ό οποίος δεν θέλει την αμαρτία)· όμως, λέγονται πώς είναι του Θεού, μολονότι αυτός παραχώρησε να γίνουν και γιατί μολονότι μπορούσε να τα εμποδίσει, δεν τα εμποδίζει. Ακόμη όλες οι θλίψεις και τα βάσανα, που ως έρχονται ή από έλλειψη δική μας ή από κακία άλλων, λέγονται πώς είναι από τον Θεό και του Θεού· γιατί θέλει να τα παθαίνουμε και να βασανιζώμαστε, για εκείνο το καλό της αρετής, που μπορούμε να κερδίσουμε από αυτά και για άλλες κρίσεις του Θεού, που μάς είναι ακατανόητες βέβαια, όμως δίκαιες και εύλογες, καθώς λέει ο άγιος Αυγουστίνος (βλέπε και στο μά' κεφάλαιο).

Όποτε, ἔμεις βέβαιοι ὄντες ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ ὑποφέρουμε θεληματικὰ κάθε εἶδους ἐνόχλησι, πὺν προέρχεται ἀπὸ ἄλλους ἢ ἀπὸ δικά μας ἄδικα ἔργα, τὸ νὰ λέγουμε (ὅπως πολλοὶ μὲ πρόφασι τῆς ἀνυπομονησίας τους λέγουν), πὺς ὁ Θεὸς δὲν θέλει, μάλιστα συγχαίνεται τὰ κακὰ πὺν γίνονται, δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ σκεπάζουμε τὰ σφάλματά μας μὲ μία μάταιη πρόφασι καὶ νὰ ἀποστρεφώμαστε τὸ σταυρὸ τῶν θλίψεων, τὸν ὁποῖο δὲν μπορούμε νὰ ἀρνηθοῦμε πὺς εἶναι ἀρεστὸς στὸ Θεὸ καὶ πὺς αὐτὸς ὁ ἴδιος προστάζει νὰ τὸν σηκώνουμε· μάλιστα λέω, πὺς ὁ Θεὸς περισσότερο ἀγαπᾷ νὰ ὑποφέρουμε ἔμεις ἐκεῖνες τὶς δοκιμασίες, πὺν προέρχονται ἀπὸ τὴν πονηρία τῶν ἀνθρώπων, καὶ, μάλιστα, ἐκεῖνων, πὺν εἶναι εὐεργετημένοι ἀπὸ ἡμᾶς, παρὰ ἐκεῖνα τὰ βάσανα πὺν προέρχονται ἀπὸ ἄλλα λυπηρὰ γεγονότα. Γιατὶ, φυσικὰ ἢ ὑπερήφανη φύσις μας, περισσότερο καταστέλλεται καὶ ταπεινώνεται ἀπὸ ἐκεῖνα· καὶ ἐπίπλευν ὑποφέροντας αὐτὰ θεληματικὰ, θεραπεύουμε καὶ δοξάζουμε ὑπερβολικὰ τὸν Θεὸ μας, μὲ τὸ νὰ συνεργαζώμαστε μαζί του σὲ ἓνα θαυμάσιο ἔργο, στὸ ὁποῖο πάρα πολὺ λάμπει ἢ ἀνέκφραστη ἀγαθότητα καὶ ἡ παντοδυναμία του. Καὶ αὐτὸ εἶναι, τὸ νὰ βγάζουμε ἀπὸ τὸ θανάσιμο φαρμάκι τῆς ἁμαρτίας, γλυκύτατο καρπὸ καὶ μέλι ἀρετῆς καὶ κάλους.

Γι' αὐτὸ, μόλις δὴ ὁ Θεὸς ὅτι ἔχουμε ἀληθινὰ ζωντανὴ καὶ θερμὴ ἐπιθυμία καὶ ὅτι τὸν παρακαλοῦμε ὅπως πρέπει, γιὰ μία τέτοιου εἶδους ἐνδοξη ἀπόκτησι τοῦ καλοῦ, μᾶς ἐτοιμάζει τὸ ποτήριον τῶν σφοδρότερων καὶ δυνατωτέρων πειρασμῶν καὶ τὶς πλέον σκληρότερες ἀφορμές, γιὰ νὰ τὶς δεχθοῦμε σὲ κατάλληλο καιρὸ. Ὅποτε, ἔμεις γνωρίζοντας τὴν ἀγάπη του πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ δικὸ μας συμφέρον, πρέπει μὲ κλεισμένα μάτια νὰ τὸ δεχώμαστε μὲ χαρὰ καὶ νὰ τὸ πίνουμε ὅλο ἕως στὸ βάθος, πρόθυμα καὶ μὲ ἀσφάλεια· ἐπειδὴ εἶναι ἰατρικὸ, πὺν δόθηκε ἀπὸ χέρι πὺν δὲν μπορεῖ νὰ κἀνη λάθος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ βότανα, τόσο πιὸ ὠφέλιμα στὴν ψυχὴ, ὅσο πικρὰ εἶναι ἀπὸ μόνα τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'

Πὺς μπορούμε σὲ διάφορες ἀφορμές νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν ἀσκησι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς.

Ἐπειδὴ εἶπαμε παραπάνω, ὅτι ἡ ἀσκησις μιᾶς μόνης ἀρετῆς, ἡ ὁποία γίνεται γιὰ λίγο καιρὸ, εἶναι πιὸ καρποφόρα καὶ ὠφέλιμη, παρὰ αὐτὴ πὺν γίνεται μὲ ἐξάσκησι τῶν πολλῶν μαζί ἀρετῶν, καὶ ὅτι σύμφωνα μὲ ἐκεῖνη θὰ κυβερνοῦνται οἱ ἀφορμές, πὺν μᾶς τυχαίνουν, ἂν καὶ εἶναι διαφορετικὲς μεταξύ τους, γι' αὐτὸ, τώρα πρόσεχε νὰ μάθης τὸν τρόπο, πὺν μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ πολὺ εὐκόλα.

Πολλὲς φορὲς συμβαίνει σὲ μία καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα ἢ καὶ ὥρα, νὰ μᾶς ἐλέγξῃ χωρὶς αἰτία κάποιος γιὰ μία μας πρᾶξι, πὺν εἶναι καλὴ, ἢ νὰ μᾶς κἀνη μία χάρι, πὺν ζητήσαμε ἀπὸ κάποιον, ἢ νὰ μᾶς τύχῃ κανένα ἄλλο, πὺν νὰ δίνῃ κακὴ ὑποψία γιὰ μᾶς χωρὶς αἰτία, ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ κανένας πόνος τοῦ σώματός μας· ἢ νὰ μᾶς προστάξῃ ἀνώτερός μας κανένα πρᾶγμα, πὺν δὲν μᾶς ἀρέσει ἢ νὰ μᾶς συμβοῦν ἄλλα σκληρὰ καὶ δυσκολοῦπόφερα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι γεμάτη ἢ ταλαίπωρη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν μεγάλη ποικιλία, λέω, αὐτῶν ἢ ἄλλων παρόμοιων γεγονότων, μπορούμε νὰ προβάλλουμε διάφορες πρᾶξεις ἀρετῆς· ἀλλὰ γιὰ νὰ διαφυλάξουε τὸ κανόνα πὺν ἔχει ὀρισθῆ, πρέπει νὰ γυμνασθοῦμε μὲ πρᾶξεις, οἱ ὁποῖες νὰ εἶναι ὅλες ὁμοειδεῖς καὶ ὁμοιες μὲ τὴν ἀρετὴ, πὺν ἔχουμε τότε στὰ χέρια μας.

Γιὰ παράδειγμα· ἀνίσως στὸ χρόνον πὺν θὰ ἔλθουν οἱ ἀφορμές πὺν εἰπώθηκαν, γυμναζώμαστε στὴν ὑπομονή, θὰ κάνουμε ἐνέργειες, στὸ νὰ ὑποφέρουμε ὅλες αὐτὲς τὶς ἀφορμὲς θεληματικὰ καὶ μὲ ἀγαλλίασι ψυχῆς· ἂν ἡ ἀσκησί μας εἶναι στὴν ταπείνωσι, θὰ κἀνη τὸν ἑαυτὸ μας νὰ γνωρίσῃ, πὺς εἶναι ἄξιος κάθε κακοῦ σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντίθετα πὺν μᾶς ἤρθαν ἂν εἶναι ὁ ἀγῶνας μας στὴν ὑποταγή, θὰ ὑποταχθῆ πρόθυμα στὸ πολὺ πιὸ ἰσχυρὸ χέρι τοῦ Θεοῦ· καὶ γιὰ θεραπείαν δικῆ του (ἐπειδὴ καὶ ἔτσι θέλει), θὰ ὑποταχθοῦμε καὶ στὰ κτίσματα τὰ λογικὰ, καὶ ἀκόμη καὶ στὰ ἄλογα καὶ στὰ ἄψυχα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται σὲ μᾶς αὐτὰ τὰ βάσανα καὶ οἱ θλίψεις.

Ἄν πάλι γυμναζώμαστε στὴν πτωχεία, πρέπει νὰ ὑπομένουμε καὶ νὰ εἶμαστε εὐχαριστημένοι ἀπὸ κάθε παρηγοριά, ἢ μεγάλη ἢ μικρὴ, αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἄν εἶναι ἡ ἀσκησί μας στὴν ἀγάπη, θὰ προβάλλουμε πρᾶξεις ἀγάπης καὶ πρὸς τὸν πλησίον, μιᾶς καὶ αὐτὸς μᾶς ἔγινε ὄργανο τοῦ καλοῦ, πὺν μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε καὶ πρὸς τὸ Θεὸ, ἐφόσον αὐτὸς εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἀγαπητὴ αἰτία, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται ἢ ἐπιτρέπονται αὐτὲς οἱ θλίψεις, γιὰ τὴν δικὴ μας ἐξάσκησι καὶ πνευματικὴ προκοπή. Ἀπὸ

αὐτὰ πού εἶπαμε, γίνεται φανερό, ὅτι καί μέ μία μόνη ἀφορμή τυχόν ἀρρώστειας ἢ ἄλλης θλίψεως, πού μπορεῖ νά μᾶς ἀκολουθῆ γιά πολὺ καιρό, μπορούμε νά κάνουμε πράξεις ἐκείνης τῆς ἀρετῆς, πού τότε ἐξασκοῦμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΑ΄

Ὁ καιρὸς πού πρέπει νά βάλουμε στήν ἐξάσκησι κάθε ἀρετῆς· καί περὶ τῶν σημείων τῆς προκοπῆς μας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ χρονικὸ διάστημα τὸ ὁποῖο πρέπει νά διαθέτουμε γιά τὴν ἐξάσκησι τῆς κάθε ἀρετῆς, αὐτὸ δὲν πρέπει νά τὸ καθορίσουμε ἐμεῖς. Γιατί αὐτὸ πρέπει νά τὸ κανονίζη κανεὶς σύμφωνα μέ τὴν θέσι του, τὴν ἀνάγκη του, τὴν πρόοδο πού κάνει στήν πνευματικὴ ζωὴ καὶ σύμφωνα μέ τὴν διάκρισι ἐκείνου τοῦ Γέροντα ἢ τοῦ Πνευματικοῦ πού μᾶς καθοδηγεῖ σ' αὐτήν. Ἄν ὅμως δεῖξουμε ἐπιμέλεια πραγματικὴ καὶ χρησιμοποιοῦμε τοὺς τρόπους πού εἶπαμε, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μέσα σὲ λίγες ἐβδομάδες σημειώνεται μεγάλη πρόοδος. Σημεῖο ὅτι εἶχαμε κάποια πρόοδο στήν ἀρετῆ, εἶναι ἡ σταθερὴ συνέχισι τῆς ἐξασκήσεως στήν ἀρετῆ. Καὶ αὐτὸ πρέπει νά συμβαίη ἀκόμη καὶ τὸν καιρὸ τῆς σκοτίσεως καὶ στενοχωρίας τῆς ψυχῆς, ἀκόμη καὶ τὸν καιρὸ πού θὰ ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ ἐμᾶς, κατὰ θεία οἰκονομία, οἱ πνευματικὲς χαρὲς καὶ παρηγοριές (77).

Πολὺ καθαρὸ σημεῖο τῆς προόδου μας εἶναι καὶ ὁ πόλεμος πού μᾶς κάνει ἢ σάρκα γιά νά προβάλλουμε τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Γιατί, ὅσο ἀδυνατίζει ὁ σαρκικὸς πόλεμος, πρέπει νά γνωρίζουμε ὅτι προκόψαμε στήν ἀρετῆ.

Ἐτσι ὅταν δὲν αισθανώμαστε πόλεμο ἢ ἀποστασία στὸ αἰσθητικὸ καὶ κατώτερο μέρος, ἢ ὅταν τύχουν ξαφνικὰ τὰ αἴτια καὶ οἱ προσβολές (78), αὐτὸ εἶναι σημεῖο ὅτι πετύχαμε στήν ἀρετῆ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν οἱ πράξεις μας συνοδεύονται μέ μεγαλύτερη προθυμία στήν ἐκτέλεσί τους ἀπὸ πρῶτα καὶ ὑπάρχει καὶ πνευματικὴ χαρὰ, τότε μπορούμε περισσότερο νά ὑπολογίσουμε ὅτι προοδεύσαμε στήν ἀρετῆ.

Ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ ποτὲ δὲν πρέπει νά ἔχουμε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀποκτήσαμε τίς ἀρετὲς ἢ νικήσαμε ἐντελῶς κάποιο πάθος, μολοντί ὕστερα ἀπὸ πολὺ καιρὸ καὶ πολλοὺς πολέμους δὲν αισθανθήκαμε τίς κινήσεις του πλέον, διότι ἐδῶ μπορεῖ νά εἶναι κρυμμένη ἢ πανουργία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ διαβόλου καὶ τῆς φύσεως μας πού μᾶς ἐξαπατᾷ. Ἐτσι, μερικὲς φορὲς αὐτὴ εἶναι κακία, πού ἀπὸ κάποια κρυφὴ ὑπερηφάνεια παρουσιάζεται ὡς ἀρετῆ καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, ἂν σκεφθοῦμε τὴν τελειότητα, στήν ὁποία μᾶς προσκαλεῖ ὁ Θεός, ἀκόμη κι ἂν εἶχαμε προοδεύσει πολὺ στήν ἀρετῆ, πάλι δὲν μπορούμε νά σκεφθοῦμε ὅτι μπήκαμε στήν ἀρχὴ καὶ στὰ πρῶτα τῆς σύνορα (79).

Ἐπειτα μέσα στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς μας βρίσκονται τόσα κρυπτὰ καὶ τόσα λεπτὰ πάθη, πού οὔτε κἂν γνωρίζουμε ὅτι εἶναι πάθη. Πῶς λοιπὸν μπορούμε νά ξεθαρρέψουμε ὅτι καθαρισθήκαμε ἀπὸ τὰ πάθη; Καὶ ἂν ἐκεῖνοι οἱ πολὺ δυνατοὶ καὶ προφητικοὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ, δὲν μπορούσαν νά τὰ γνωρίζουν αὐτὰ, πῶς μπορούμε νά τὰ γνωρίσουμε ἐμεῖς; Γι' αὐτὸ ὅπως ἐκεῖνος παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νά τὸν καθαρῆσιν ἀπὸ αὐτὰ, «Ἀπὸ τὰ κρυφὰ μου πάθη καθάρισέ με» (Ψαλμ. 18,13), ἔτσι καὶ μεῖς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι πάντοτε νά παρακαλοῦμε γιά τὴν κάθαρσι τῶν παρομοίων κρυφῶν παθῶν. Γιατί ἐμεῖς καταλαβαίνουμε μόνο τίς ἐνέργειες καὶ τὰ κλαδιὰ τῶν παθῶν, δὲν μπορούμε ὅμως νά γνωρίσουμε τίς δυνάμεις τους καὶ τίς ρίζες τους, χωρὶς τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γι' αὐτὸ καὶ μόνον ὅταν ἐνεργοῦν, καταλαβαίνουμε ὅτι ἔχουμε πάθη. Ὅταν ὅμως αὐτὰ ἡσυχάζουν (80), νομίζουμε ὅτι φθάσαμε στήν τελειότητα.

Γι' αὐτὸ ἐσὺ ὡς ἀρχάριος στὸν πόλεμο, καὶ σὰν ἕνα βρέφος πού τότε γεννήθηκες γιά νά πολεμᾷς, νά γυμνάζεσαι πάντοτε μέ προθυμία, σὰν νά μὴν εἶχες κάνει ἀκόμη ἀρχὴ στήν ἀρετῆ. Καὶ καλύτερα νά φροντίσης νά προοδεύης στίς ἀρετὲς, παρὰ νά ἐξετάζης καὶ νά ζητᾷς σημεῖα τῆς δικῆς σου πνευματικῆς προόδου.

Γιατί ὁ Κύριός μας, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ μόνος ἐξεταστής τῶν καρδιῶν μας, μερικοὺς φωτίζει νά γνωρίζουν τὴν προδό τους καὶ μερικοὺς δὲν τοὺς φωτίζει, ὅπως γνωρίζει ὅτι ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς γνώσεως μπορεῖ νά ἐπακολουθήσῃ ἡ ταπεινώσις ἢ ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ὡς φιλόστοργος Πατέρας

ἐμποδίζει τὸν κίνδυνο, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τοὺς δίνει ἀφορμὴ γιὰ νὰ αὐξήσουν τὴν ἀρετὴ. Ὅμως κι ἐκεῖνος ποὺ δὲν γνωρίζει τὴν πρόοδό τους ἄς συνεχίσει τὴν ἐξάσκησι τῶν ἀρετῶν του καὶ θὰ τὸ γνωρίζῃ τότε, ὅταν φανῇ ἀρεστὸ στὸν Θεό· καὶ αὐτὸ γιὰ μεγαλύτερο καλὸ δικό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΒ΄

Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμε πολλὰ γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὰ βάσανα ποὺ ὑποφέρουμε μὲ ὑπομονή. Καὶ πῶς πρέπει νὰ κυβερνοῦμε ὅλες μας τὶς ἐπιθυμίες, γιὰ νὰ εἴμαστε ἐνάρητοι.

Ὅταν βρίσκεσαι σὲ κάποια δοκιμασία καὶ τὴν ὑποφέρῃς εὐχάριστα, πρόσεχε καλὰ νὰ μὴ νικηθῇς ποτὲ ἀπὸ τὸν διάβολο ἢ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἐπιθυμίας νὰ ἐλευθερωθῇς ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ πάθῃς δυὸ μεγάλες ζημίες· ἢ μία εἶναι, ὅτι ἂν καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὸ παρὸν δὲν θὰ σοῦ στερήσῃ τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, ὅμως σιγὰ σιγὰ θὰ σὲ φέρῃ στὴν κατάστασι τῆς ἀνυπομονησίας· ἢ ἄλλη εἶναι τὸ ὅτι ἡ ὑπομονὴ σου θὰ γίνῃ ἐλλιπής, ἀφοῦ θὰ χάσῃς τοὺς μισθοὺς καὶ τὶς ἀμοιβὰς τοὺς ὁποίους δίνει ὁ Θεός, μόνον τὸ διάστημα ἐκεῖνο τὸ χρονικὸ, κατὰ τὸ ὅποιο ἐσὺ ὑποφέρεις. Διότι, ἂν δὲν ἐπιθυμοῦσες ἐσὺ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ σὲ ὅλες τὶς δοκιμασίας ἀφιέρωνες τὸν ἑαυτό σου στὴν θεϊκὴ ἀγαθότητα, ἂν καὶ ἡ δοκιμασία ἐκεῖνη ποὺ ὑπέφερες ἔμπρακτα, μπορεῖ νὰ διαρκούσε μία ὥρα ἢ καὶ λιγότερο, παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Θεὸς μποροῦσε νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς μία θεραπεία ποὺ διήρκεσε πολὺ μεγάλο χρονικὸ διάστημα.

Γι' αὐτὸ σὲ ὅλα τὰ πράγματα πρέπει νὰ κρατᾶς τὶς ἐπιθυμίες σου μακριὰ ἀπὸ τὸ δικό σου θέλημα, καὶ νὰ τὶς ἀντικρῴζῃς ἀπλὰ ὅλες καὶ καθαρὰ μὲ μόνον τὸν ἀληθινὸ τους σκοπὸ, ποὺ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ αὐτὲς θὰ εἶναι δίκαιες καὶ ὀρθές, καὶ ἐσὺ σὲ κάθε ἀντίθετο συμβᾶν θὰ εἶσαι ἀναπαυμένος καὶ θὰ μένῃς ἡσυχος. Διότι, ἐπειδὴ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ συμβῇ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ σὺ δὲν θέλεις τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ φθάσῃς στὸ σημεῖο νὰ θέλῃς καὶ νὰ ἔχῃς ὅλη σου τὴν ἐπιθυμία, ὅπου κι ἂν συμβῇ σὲ κάθε καιρὸ.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ λέμε, ὅτι θέλει ὁ Θεός, δὲν ἐννοεῖται γιὰ τὶς ἁμαρτίες τὶς δικές σου ἢ τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν τὶς θέλει, οὔτε σύμφωνα μὲ τὸ προηγούμενόν του θέλημα, οὔτε μὲ τὸ ἐπόμενο, ὅπως θεολογεῖ ὁ θεῖος Δαμασκηνός (81), ἀλλὰ ἐννοεῖται γιὰ κάθε παιδείαν καὶ τιμωρίαν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας ἢ ἀπὸ κάτι ἄλλο. Αὐτὴ ἡ δοκιμασία καὶ ἡ θλίψις, μὲ τὸ νὰ ὀνομάζεται σταυρός, εἶναι τόσο ἀγαπητὴ στὸν Θεό, ὥστε μὲ αὐτὴν εὐεργετεῖ μερικὲς φορὲς καὶ αὐτοὺς τοὺς δικούς του καὶ τοὺς ἀγαπημένους του φίλους. Ἐκπληρώνεται ἀκόμη μὲ αὐτὴ τὸ ἐπόμενόν του θέλημα, τὸ ὅποιο εἶναι πάντοτε δίκαιο καὶ ὠφέλιμο γιὰ μᾶς, κατὰ τὸν ἅγιον Δαμασκηνὸ (βλέπε καὶ στὸ λθ' κεφάλαιον).

Ἐκεῖνο πάλι ποὺ λέω ἐδῶ, νὰ ὑπομένῃς δηλαδὴ κάθε θλίψι καὶ δοκιμασία, ἐννόησέ το γιὰ ἐκεῖνο ποὺ παραμένει σὲ μᾶς καὶ εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεὸ νὰ τὸ ὑποφέρουμε· δηλαδὴ ἀφοῦ πρῶτα χρησιμοποιήσουμε ἐκεῖνα τὰ μέσα ποὺ ἐπιτρέπονται γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ αὐτό, (ὅπως εἶναι ἡ προσευχὴ καὶ τὸ νὰ μὴ δίνουμε ἐμεῖς αἰτία, τὸ νὰ μὴν μποῦμε σὲ πειρασμὸ καὶ ἄλλα παρόμοια)· ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ μέσα πρέπει νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε ὅπως θέλει καὶ ὅπως προστάσσει ὁ Θεός, ποὺ τὰ ὤρισε γιὰ τὴν ὑπηρεσίαν μας· δηλαδὴ, διότι αὐτὸς θέλει ἔτσι νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν δική μας προσπάθειαν καὶ τὸ δικό μας θέλημα, οὔτε ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦμε περισσότερο νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἐνοχλητικὲς καταστάσεις καὶ δοκιμασίες, ἀλλὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ ὑπηρεσίαν καὶ εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΓ΄

Πῶς πρέπει νὰ ἀντιστεκόμαστε στὸν διάβολο, ὅταν προσπαθῇ νὰ μᾶς παραπλανῇ μὲ τὴν ἀδιακρισίαν.

Ὅταν ὁ πονηρὸς διάβολος γνωρίζῃ ὅτι βαδίζουμε σωστὰ στὴν ὁδὸ τῆς ἀρετῆς, μὲ ζωντανὲς ἐπιθυμίες καὶ σωστὰ τοποθετημένους καὶ μὲ τάξι, ἀπὸ τὶς ὁποῖες δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀποσπάσῃ μὲ φανερὰς ἀπάτες, τότε μεταμφιέζεται σὲ ἄγγελον φωτὸς καὶ μὲ φιλικὸς λογισμοὺς καὶ μὲ ρητὰ τῶν θείων Γραφῶν καὶ μὲ παραδείγματα τῶν ἁγίων, μᾶς παρακινεῖ, εὐκαίρως ἀκαίρως, νὰ βαδίσουμε ἀδιακρίτως στὸ ὕψος τῆς

τελειότητα, για να μᾶς κάνη κατόπιν να πέσουμε στὸν γκρεμό. Ἔτσι μᾶς παρακινεῖ να ταλαιπωροῦμε σκληρὰ τὸ σῶμα μας με νηστείες, ἐγκράτειες, μαστιγώσεις, χαμαικοιτίες καὶ ἄλλες παρόμοιες θλίψεις, ἢ γιὰ να ὑπερηφανευθοῦμε νομίζοντας ὅτι κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα ἢ γιὰ να μᾶς συμβῆ κάποια ἀσθένεια καὶ να μὴν μπορούμε να κάνουμε καλὰ ἔργα, ἢ ἀπὸ τὸν κόπο καὶ τὴν ἀσκησι να ἀηδιάσουμε καὶ να συγχαθοῦμε τις πνευματικὲς ἀσκήσεις· καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ, ἀφοῦ κρυώσουμε γιὰ τὸ καλὸ, να πέσουμε με περισσότερη ἐπιθυμία ἀπὸ πρὶν στὶς ἐπίγειες ἡδονὲς καὶ ξεφαντώματα. Κι αὐτὸ συνέβη σὲ πολλούς. Αὐτοὶ ἀκολουθώντας τὴν ὁρμὴ ἑνὸς ἀδιάκριτου ζήλου καὶ περνώντας τὸ μέτρο τῆς ἀρετῆς τους, με πολλούς βασανισμούς, χάθηκαν μέσα στὶς ἐφευρέσεις τους καὶ ἔγιναν παίγνιο τῶν πονηρῶν δαιμόνων. Αὐτὸ ὅμως δὲν θὰ συνέβαινε, ἂν σκεπτόταν καλὰ ἐκεῖνα πού εἶπαμε· καὶ ἂν σκεπτόταν ἀκόμη ὅτι αὐτὲς οἱ βασανιστικὲς πράξεις, ἂν καὶ εἶναι ἄξιες ἐπαίνου καὶ καρποφόρες, ἐν τούτοις χρειάζονται σωματικὴ δύναμι καὶ ἀνάλογη ταπεινώσι τῆς ψυχῆς, παρόμοια δηλαδὴ με τὴν σωματικὴ δύναμι· χρειάζεται ὅμως καὶ παρόμοια κρᾶσι στὴν ποιότητα καὶ στὸν χαρακτήρα τοῦ καθενός.

Ἐκεῖνοι ὅμως πού δὲν μπορούν να ἀγωνίζονται με αὐτὴ τὴ σκληρότητα τῆς ζωῆς παρόμοια με τοὺς Ἁγίους, μπορούν καὶ με ἄλλους τρόπους να μιμηθοῦν τὴ ζωὴ τους· δηλαδὴ, ἔχοντας μεγάλες καὶ ἀποτελεσματικὲς ἐπιθυμίες γιὰ τὴν ἀρετὴ· κάνοντας θερμὲς προσευχές· ποθώντας τὰ πιὸ ἔνδοξα στεφάνια τῶν ἀληθινῶν πολέμων γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό· καταφρονώντας ὅλον τὸν κόσμον, ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν ἑαυτὸ τους· παραδιδόμενοι στὴ σιωπὴ καὶ τὴν μοναξιά· ὄντας ταπεινοὶ καὶ πρᾶοι με ὅλους· ὑποφέροντας τὸ κακὸ καὶ κάνοντας τὸ καλὸ στοὺς ἐχθρούς τους καὶ στοὺς ἀχάριστους· φυλάγοντας τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ κάθε σφάλμα, ἔστω καὶ μικρό· ὅλα αὐτὰ εἶναι περισσότερο εὐάρεστα στὸν Θεό, ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἀσκήσεις καὶ οἱ σκληραγωγίες τοῦ σώματος.

Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ σὲ συμβουλεύω, στὶς παρόμοιες σκληραγωγίες τοῦ σώματος να βαδίζης με διάκρισι, γιὰ να μπορῆς να τις αὐξήσης· ἐπειδὴ με τις ὑπερβολὲς ἀναγκαστικὰ θὰ φθάσης στὸ σημεῖο να τις ἐγκαταλείψης. Σὲ συμβουλεύω ὅμως να μὴν πέσης στὸ ἄλλο σφάλμα καὶ τὴν ὑπερβολὴ μερικῶν, πού θεωροῦνται ὡς πνευματικοὶ ἄνδρες. Αὐτοὶ, κολακευόμενοι καὶ ἀπατόμενοι ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ἀγάπη τοῦ σώματός τους, φροντίζουν πολὺ να διατηροῦν τὴν σωματικὴ τους υγεία, καὶ φαίνονται τόσο ζηλότυποι καὶ ὅτι τὸ ἐπιθυμοῦν αὐτὸ τόσο πολὺ, πού με τὸν παραμικρὸ κόπο καὶ τὴν παραμικρὴ ἐνόχλησι, τρέμουν καὶ φοβοῦνται μὴ τὴν χάσουν. Καὶ γιὰ ἄλλο πρᾶγμα δὲν συζητοῦν με μεγαλύτερη ὄρεξι, οὔτε σκέπτονται κάτι ἄλλο, ὅσο τὴν διακυβέρνησι τῆς ζωῆς τους. Γι' αὐτὸ προσέχουν πάντοτε να ζητοῦν φαγητὰ περισσότερο κατάλληλα στὴν ὄρεξι, παρὰ στὸ στομάχι τους, τὸ ὁποῖο πολλές φορὲς χάνει τὴν δυνάμει του ἀπὸ τὴν μεγάλη καλοπέρασι.

Κι ἂν αὐτοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὸ τὸ κάνουν γιὰ να μπορούν να ὑπηρετοῦν καλύτερα τὸν Θεό, βέβαια, αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ να συμφωνήσουν μεταξύ τους, χωρὶς κανένα κέρδος καὶ μάλιστα με ζημία τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, δυὸ κεφαλιακοὶ καὶ πρῶτοι ἐχθροί, δηλαδὴ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα. Γιατί με τὴν φροντίδα αὐτὴ, ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸ σῶμα ἢ υγεία καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα χάνεται ἢ εὐλάβεια. Γι' αὐτὸ τὸ πιὸ ἀσφαλὲς καὶ ὠφέλιμο εἶναι καὶ γιὰ τὸ σῶμα καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ, να ὑπάρχη κάποιος ἐλεύθερος τρόπος ζωῆς, ὄχι ὅμως χωρὶς τὴν διάκρισι ἐκείνη πού ἀνέφερα προηγουμένως· με τὴν διάκρισι αὐτὴ πρέπει να παρατηροῦνται καὶ οἱ διαφορετικὲς καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ διαφορετικὲς κρᾶσεις τῶν σωματῶν, οἱ ὁποῖες δὲν ὑπόκεινται ὅλες στὸν ἕνα καὶ ἴδιο κανόνα, ὅπως λέγει στὰ Ἀσκητικά του ὁ Μέγας Βασίλειος (82). Προσθέτω καὶ αὐτό, ὅτι ὄχι μόνο γιὰ να ἀποκτήσουμε τις ἐξωτερικὲς ἀρετὲς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἐσωτερικῶν ἀρετῶν, πρέπει να προχωροῦμε με κάποια μετριότητα καὶ βαθμηδόν, λίγο λίγο, ὅπως εἶπα παραπάνω στὸ λδ' κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΔ'

Ἡ ὑπόληψις τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἡ παρακίνησις τοῦ διαβόλου μᾶς κάνουν να κρίνουμε με αὐθάδεια τὸν πλησίον. Πῶς πρέπει να ἀντιστεκόμαστε σὲ αὐτά.

Ἀπὸ τὴν ρίζα τῆς φιλαυτίας, τὴν ὁποία ἔχουμε ἀναφέρει πολλές φορὲς, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν τιμὴ πού ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, προέρχεται μία ἄλλη κακία πού μᾶς προξενεῖ πάρα πολὺ μεγάλη ζημία· αὐτὴ εἶναι ἡ αὐθάδης κρίσις καὶ κατάκρισις πού κάνομε σὲ βάρος τοῦ πλησίον μας. Ἀπὸ τὴν

κατάκρισι αὐτὴ φθάνουμε στὸ σημεῖο νὰ ἐξευτελίζουμε τοὺς ἀδελφούς, νὰ τοὺς καταφρονοῦμε καὶ νὰ τοὺς ταπεινώνουμε. Αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα ὅπως προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, ἀπὸ αὐτὴν θάλπεται καὶ τρέφεται μὲ προθυμία. Γιατὶ αὐτὴ ἢ ὑπερηφάνεια μαζί μὲ τὴν κατάκρισι, αὐξάνεται συνέχεια, ἐπειδὴ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, ἀρέσκεται ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ πλανῶνται συγχρόνως.

Ὅση μεγαλύτερη ὑπόληψι καὶ τιμὴ ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας, τόσο περισσότερο παρακινούμαστε νὰ κατακρίνουμε καὶ νὰ καταφρονοῦμε τοὺς ἄλλους, νομίζοντας ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἀτέλειες καὶ τὰ ἐλαττώματα πού νομίζουμε ὅτι ἔχουν αὐτοί. Καὶ ὁ πανοῦργος διάβολος πού βλέπει μέσα μας μιὰ τόσο κακὴ διάθεσι, παραμένει πάντοτε ἀγρυπνος γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίγη τὰ μάτια καὶ νὰ μᾶς κρατᾶ ξάγρυπνους γιὰ νὰ βλέπουμε καὶ νὰ ἐξετάζουμε καὶ νὰ μεγαλοποιοῦμε τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ οἱ ἀμελεῖς δὲν τὸ πιστεύουν καὶ δὲν γνωρίζουν πόσο φροντίζει καὶ πόσο συνεργεῖ ὁ ἐχθρὸς αὐτὸς νὰ τυπώσῃ στὸ νοῦ μας αὐτὰ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.

Γι' αὐτό, ἐὰν ἀδελφέ μου, ἀγρυπνῆ αὐτὸς γιὰ νὰ σὲ ζημιώσῃ, στάσου καὶ σὺ ἀγρυπνος γιὰ νὰ μὴ πέσης στὶς παγίδες του. Καὶ ἀμέσως μόλις σοῦ παρουσιάσῃ κάποιο ἀσφάλμα τοῦ πλησίον σου, γύρισε πίσω ἀπὸ τὸν λογισμό αὐτόν, διότι ἔχει γραφῆ· «καθένας σας νὰ μὴ σκέπτεσθε τὴν κακία τοῦ πλησίον» (Ζαχ. 8,17). Κι ἂν ἀκόμη αἰσθάνεσαι ὅτι παρακινεῖσαι νὰ τὸν κρίνης, σκέψου ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτὴ δὲν δόθηκε σὲ σένα. Ἀλλὰ κι ἂν σοῦ εἶχε δοθῆ, δὲν θὰ μπορούσες νὰ κρίνης σωστὰ ὄντας ἐσὺ ὁ ἴδιος περικυκλωμένος ἀπὸ χίλιους λογισμοὺς καὶ πάθη καὶ πολὺ εὐκόλος νὰ ἔχῃς κακὴ ἰδέα γιὰ τοὺς ἄλλους, χωρὶς δίκαιη αἰτία.

Τὸ δραστικώτερο φάρμακο τῆς κακίας αὐτῆς εἶναι τὸ νὰ ἀσχολῆσαι πάντοτε νὰ ἐρευνᾷς μὲ τὸν λογισμό σου τὰ δικά σου πάθη καὶ τὶς δικές σου κακίες, τὰ ὁποῖα εἶναι τόσο πολλὰ καὶ τόσο ἀπόκρυφα, πού μόνον γιὰ νὰ τὰ γνωρίσῃς καὶ νὰ τὰ θεραπεύσῃς, δὲν θὰ σοῦ φθάσουν ὅλες οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς σου, καὶ ὄχι νὰ σοῦ περισσέψῃ καιρὸς γιὰ νὰ ἐξετάζῃς τὶς πράξεις τῶν ἄλλων. Ἐὰν ἔτσι ἐρευνᾷς καὶ κρίνης μόνον τὰ δικά σου πάθη, θὰ καθαρίσῃς τοὺς ἐσωτερικοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νοῦ σου ἀπὸ ἐκεῖνους τοὺς κακοὺς χυμοὺς καὶ τὰ μεγάλα δοκάρια πού βρίσκονται μέσα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρακινεῖσαι νὰ βλέπῃς τὰ μικρὰ ξυλαράκια, πού ἔχουν οἱ ἄλλοι στὰ μάτια τους, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος: «Γιατὶ βλέπεις τὸ σκουπιδάκι στὸ μάτι τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ δὲν καταλαβαίνεις τὸ δοκάρδι πού βρίσκεται στὸ δικό σου τὸ μάτι;» (Ματθ. 7,3).

Γνώριζε, ὅτι ὅπως ἐξετάζεις μὲ κακὴ διάθεσι κάποιο πάθος τοῦ ἀδελφοῦ σου, κάποια ρίζα τοῦ ἴδιου πάθους βρίσκεται καὶ μέσα στὴν καρδιά σου, πού σύμφωνα μὲ τὴν διάθεσι καὶ τὸ πάθος πού ἔχει, ἔτσι μὲ ἐμπάθεια κρίνει καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὅπως ἔχει γραφῆ· «ὁ κακὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ ἀπόθεμα τῆς καρδιάς του βγάζει πονηρὰ πράγματα» Ματθ. 12,35). Γιατὶ καὶ μὲ ἄλλον τρόπο, ἕνας καθαρὸς καὶ ἀπαθὴς ὀφθαλμὸς, μὲ ἀπάθεια βλέπει τὰ πράγματα καὶ ὄχι μὲ πονηριά· «Καθαρὸς εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς ὅταν δὲν βλέπῃ πονηρὰ» (Ἀββ. 1,13). Ἐτσι ὅταν σοῦ ἔλθῃ κάποιος λογισμὸς γιὰ νὰ κρίνης ἄλλους γιὰ κάποιο ἐλάττωμα, ἀγανάκτησε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου ὡς φταίχτη καὶ ἐργάτου τοῦ ἴδιου σφάλματος, καὶ πὲς στὴν καρδιά σου· «πῶς ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος βρισκόμενος στὸ ἴδιο σφάλμα θὰ σηκώσω κεφάλι γιὰ νὰ ἰδῶ καὶ νὰ κρίνω τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων;». Καὶ ἔτσι τὰ ὄπλα πού θὰ μεταχειρισθῇς γιὰ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, μεταχειρίσου τα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου, γιὰ νὰ θεραπεύσῃς τὶς πληγές σου.

Κι ἂν ἀκόμη τὸ σφάλμα κάποιου ἀδελφοῦ μπορεῖ νὰ εἶναι δημόσιο καὶ φανερό, ἐσὺ αἰτιολόγησέ το μὲ ἀγάπη καὶ φιλαδελφία καὶ πὲς ὅτι στὸν ἀδελφὸ ἐκεῖνον μὲ τὸ νὰ βρίσκωνται ἄλλες ἀρετὲς κρυμμένες, γιὰ νὰ φυλαχθοῦν αὐτές, ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ πέσῃ στὸ σφάλμα αὐτὸ ἢ ἂν ἔχῃ μικρὸ χρονικὸ διάστημα τὸ ἐλάττωμα ἐκεῖνο, γιὰ νὰ παραμένῃ πιὸ ταπεινὸς στὰ μάτια τὰ δικά του· καὶ ἀκόμη μὲ τὴν καταφρόνησι τῶν ἄλλων νὰ κἀνῃ κάποιον καρπὸ ταπεινώσεως καὶ νὰ εὐαρεστήσῃ τὸν Θεὸ περισσότερο, καὶ ἔτσι τὸ κέρδος του θὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν ζημία του. Ἄν πάλι ἢ ἁμαρτία κάποιου εἶναι ὄχι μόνον φανερὴ, ἀλλὰ καὶ μεγάλη καὶ προέρχεται ἀπὸ καρδιά ἰσχυρογνώμονος, μὴ τὸν κατακρίνης· ἀλλὰ τρέξε μὲ τὸν λογισμό σου στὶς φοβερὲς κρίσεις τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ δῆς ἐκεῖ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους πού ἐνῶ προηγουμένως ἦσαν στὴν παρανομία σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ, νὰ ἔχουν φθάσει σὲ μεγάλα μέτρα ἀγιότητος μὲ τὴν μετάνοια· καὶ ἄλλους πάλι ἐνῶ προηγουμένως ἦσαν στὸν ὑψηλότερο βαθμὸ τῆς τελειότητος, νὰ ἔχουν πέσει σὲ ἀθλιώτατο γκρεμὸ.

Γι' αὐτό, νὰ στέκεσαι πάντοτε μὲ φόβο καὶ τρόμο, περισσότερο γιὰ τὸν ἑαυτό σου, παρὰ γιὰ κανένα ἄλλον. Καὶ ἂς εἶσαι βέβαιος ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ καλὰ λόγια πού θὰ πῆς γιὰ τὸν πλησίον καὶ ἢ χαρὰ πού θὰ δοκιμάσῃς γι' αὐτόν, εἶναι καρπὸς καὶ ἀποτέλεσμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἀντίθετα κάθε

καταφρόνησις καὶ αὐθάδης κρίσις καὶ καταλαλιά τοῦ πλησίον, προέρχεται ἀπὸ τὴν κακία μας καὶ ἀπὸ διαβολικὴ παρακίνησις.

Ἐτσι ἂν κάποιος ἐλάττωμα τοῦ ἀδελφοῦ σου σὲ σκανδαλίση, μὴν ἀναπαυθῆς ποτέ, οὔτε νὰ δώσης ὕπνο στοὺς ὀφθαλμούς σου, μέχρις ὅτου τὸ διώξης ἀπὸ τὴν καρδιά σου μὲ ὅλη σου τὴν δύναμι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΕ΄

Ἡ προσευχή

Ἄν καὶ ἡ ἀπιστία πρὸς τὸν ἑαυτό μας καὶ ἡ ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἡ ἐξάσκησις, εἶναι τόσο ἀπαραίτητα στὸν πόλεμο αὐτόν, ὅπως ἀποδείχθηκε μέχρις ἐδῶ, περισσότερο ἀναγκαῖα καὶ ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ εἶναι ἡ προσευχή (πὺ εἶπαμε ὅτι εἶναι τὸ τέταρτο ὄπλο στὸ πρῶτο κεφάλαιο)· μὲ αὐτὴν μποροῦμε νὰ λάβουμε ἀπὸ τὸν Κύριό μας, ὄχι μόνον ἐκεῖνα πὺ εἶπαμε, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλο καλό. Γιατί ἡ προσευχή εἶναι μέσον καὶ ὄργανο γιὰ νὰ λάβουμε ὅλες ἐκεῖνες τίς χάρες πὺ μᾶς πλημυρίζουν προερχόμενες ἀπὸ ἐκείνη τὴν πηγή τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· μὲ τὴν προσευχή θὰ βάλῃς τὸ μαχαίρι στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ πολεμᾷ καὶ νὰ νικᾷ γιὰ σένα. Καὶ γιὰ νὰ μεταχειρισθῆς καλὰ τὴν προσευχή αὐτή, πρέπει νὰ τὴν κάνῃς παντοτεινὴ καὶ νὰ γίνῃ συνήθεια, καὶ νὰ κοπιᾷς γιὰ νὰ ἔχῃς τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα.

α΄) Νὰ ἔχῃς πάντοτε μία ζωντανὴ ἐπιθυμία νὰ ὑπηρετῆς τὸν Θεὸ σὲ κάθε περίπτωσι, μὲ ἐκείνον τὸν τρόπο, πὺ εἶναι ἀρεστός στὸν Θεό. Καὶ γιὰ νὰ ἀνάψῃ μέσα σου ἡ ἐπιθυμία αὐτή, σκέψου καλά, ὅτι ὁ Θεός, ἐξ αἰτίας τῶν ὑπερθουμασίων ἐξοχότητων, ἀγαθότητος, λέγω, μεγαλωσύνης, σοφίας, ὠραιότητος, καὶ ἄλλων ἀμέτρητων τελειότητων, εἶναι ὑπεράξιος νὰ ὑπηρετῆται καὶ νὰ τιμᾶται ὅτι αὐτὸς γιὰ νὰ σὲ ὑπηρετήσῃ, βασανίσθηκε καὶ κοπίασε τριάντα τρία χρόνια, θεράπευσε καὶ χάρισε ὑγεία στίς βρωμερές σου πληγές, πὺ ἦταν δηλητηριασμένες μὲ τὴν κακία τῆς ἀμαρτίας· ὄχι μὲ κρασί καὶ λάδι καὶ ἔμπλαστρα· ἀλλὰ μὲ τὸ πολύτιμο Αἷμα του, πὺ ἔτρεξε ἀπὸ τίς πανάγιες φλέβες του καὶ ἀπὸ τίς καθαρῶτατες σάρκες, πὺ καταξεδίωσαν ἀπὸ τίς μαστιγώσεις, τὰ ἀγκάθια καὶ τὰ καρφιά. Καὶ ἀκόμη, σκέψου πόσο μᾶς συμφέρει αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία. Διότι γινόμεστε κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀνώτεροι ἀπὸ τὸν διάβολο καὶ υἱοὶ τοῦ ἰδιοῦ τοῦ Θεοῦ.

β΄) Νὰ ἔχῃς μία ζωντανὴ καὶ θερμὴ πίστι ὅτι ὁ Θεός θὰ σοῦ δώσῃ ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴν ὑπηρεσία του καὶ γιὰ δικὴ σου ὠφέλεια. Αὐτὴ ἡ ἀγία πίστις καὶ ἐλπίδα εἶναι τὸ σκεῦος, τὸ ὁποῖο ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ γεμίζει ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῶν χαρίτων του. Καὶ ὅσο αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερο καὶ ἔχει μεγαλύτερη χωρητικότητα, τόσο πλουσιώτερα ἡ προσευχή θὰ μεταστραφῇ στὸ στήθος μας. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ἀναλλοίωτος καὶ παντοδύναμος Θεός νὰ σταματήσῃ ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς κάνῃ μετόχους τῶν χαρίτων του, τὴ στιγμὴ πὺ ὁ ἴδιος μᾶς πρόσταξε νὰ τοὺς τίς ζητοῦμε; καὶ ὑποσχέθηκε νὰ μᾶς δώσῃ τὸ πνεῦμα του, ἂν τοῦ τὸ ζητήσουμε μὲ πίστι καὶ ὑπομονή; Διότι εἶπε· «Πόσο περισσότερο ὁ ἐπουράνιος πατέρας θὰ δώσῃ Πνεῦμα Ἅγιο σὲ ἐκείνους πὺ τὸ ζητᾶνε;» Λουκ. 11,13). Καὶ πάλι· «Ὅλα ὅσα θὰ ζητήσετε στὴν προσευχή μὲ πίστι, θὰ τὰ λάβετε» (Ματθ. 21,22).

γ΄) Πρέπει νὰ πλησιάσῃς στὴν προσευχή μὲ σταθερὴ ἀπόφασιν νὰ ἐπιθυμῆς μόνον τὸ θεῖο του θέλημα καὶ ὄχι τὸ δικό σου, τόσο στὸ νὰ ζητᾷς ὅσο καὶ στὸ νὰ λαμβάνῃς ἐκεῖνο πὺ ζητᾷς· δηλαδή, νὰ προσεύχεσαι γιὰ τὸ θέλει ὁ Θεός· καὶ νὰ ἐπιθυμῆς νὰ σὲ ἐπακούσῃ, διότι καὶ ἐκεῖνος ἔτσι θέλει. Καὶ μὲ συντομία ἡ ἀπόφασίς σου νὰ εἶναι νὰ ἐνώνῃς τὴν θέλησί σου μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι νὰ θέλῃς ὁ Θεός νὰ ὑποχωρήσῃ στὴν δικὴ σου τὴν θέλησιν.

Καὶ αὐτὸ γιατί; Ὦντας ἡ θέλησί σου μολυσμένη ἀπὸ τὴν φιλαυτία, πολλὰ φορὲς σφάλλει καὶ δὲν ξέρει τί ζητάει. Ἐνῶ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐνωμένη πάντοτε μὲ ἀνέκφραστη ἀγαθότητα καὶ δὲν μπορεῖ ποτέ νὰ σφάλλῃ. Ὅποτε αὐτὴ εἶναι κανόνας καὶ βασιλίσσα ὅλων τῶν ἄλλων θελήσεων καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθοῦν ὅλες οἱ ἄλλες θελήσεις τῶν λογικῶν κτισμάτων καὶ νὰ ὑπακούουν σ' αὐτήν.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ζητᾷς πάντοτε ἐκεῖνα πὺ ἀρέσουν στὸν Θεό. Ἄν ὅμως καὶ ἔχῃς καὶ κάποια ἀμφιβολία γιὰ κάποιον πρᾶγμα ἀπὸ αὐτὰ ὅτι δὲν ἀρέσει στὸν Θεό, θὰ τὸ ζητήσῃς μὲ τὴν ἀπόφασιν ὅτι, τὸ θέλεις, ἂν

θέλη ο Θεός να τὸ ἔχῃς. Καὶ ἐκεῖνα πού γνωρίζεις ὅτι σίγουρα εἶναι ἀρεστὰ στὸν Θεὸ (ὅπως εἶναι οἱ ἀρετές) θὰ τὰ ζητήσης περισσότερο, γιὰ νὰ ὑπηρετήσης καὶ νὰ εὐχαριστήσης μόνο αὐτὸν καὶ γιὰ κανένα ἄλλο σκοπὸ καὶ στόχο, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτὸς εἶναι πνευματικός.

δ') Πρέπει νὰ πηγαίνῃς στὴν προσευχὴ στολισμένος μὲ ἀνάλογα ἔργα γιὰ τὰ ζητήματά σου· καὶ μετὰ τὴν προσευχὴ νὰ κοπιᾷζῃς περισσότερο γιὰ νὰ γίνῃς δεκτικὸς τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀρετῆς πού ζητᾷς ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ διαφορετικὰ τὸ νὰ ζητᾷ κάποιος μία ἀρετὴ ἀπὸ τὸν Θεό, ἔπειτα νὰ μὴ χρησιμοποιεῖ τρόπους καὶ ἔργα γιὰ νὰ γίνῃ δεκτικὸς τῆς χάριτος τῆς ἀρετῆς πού ζητᾷ ἀπὸ τὸν Θεό (διότι ἡ ἐξάσκησις τῆς προσευχῆς πρέπει νὰ συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα νὰ νικᾷμε τὸν ἑαυτὸ μας, ὥστε νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται τὸ ἓνα ἀκολουθώντας τὸ ἄλλο), ἀλλὰ νὰ δείχνῃ ἀδιαφορία, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἐκπειράζει τὸν Θεὸ καὶ ὅτι δὲν τὸν παρακαλεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος εἶπε· «Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη (83)», δηλαδὴ «Ἡ παράκλησις τοῦ δικαίου ἔχει μεγάλη δύναμις καὶ ἀποτελεσματικότητα» (Ἰάκ. 5,14).

ε') Στὴν προσευχὴ σου πρέπει νὰ διατηρῆς ἐκεῖνα τὰ τέσσερα πράγματα πού εἶπε ὁ Μέγας Βασίλειος: πρῶτον, νὰ δοξολογῆς τὸν Θεό· δεύτερον νὰ τὸν εὐχαριστῆς γιὰ τὶς εὐεργεσίες πού σοῦ ἔκανε· τρίτον, νὰ ἐξομολογήσαι σ' αὐτὸν ὅτι εἶσαι ἀμαρτωλὸς καὶ παραβάτης τῶν ἐντολῶν του· καὶ τέταρτον, νὰ ζητᾷς ἐκεῖνο πού εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴ σωτηρία σου.

Παραδείγματος χάριν, μπορεῖς νὰ προσευχηθῆς μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο: «Κύριε καὶ Θεέ μου, σὲ ὑμνῶ καὶ σὲ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φυσικὴ σου δόξα καὶ τὴν ἀπειρὴ μεγαλειότητα, καὶ σὲ εὐχαριστῶ διότι μὲ δημιούργησες μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἀγαθότητός σου καὶ μὲ λύτρωσες τόσες πολλὰς φορές, πού κι ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲ γνωρίζω καὶ μὲ λευθέρωσες ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν μου· ναί, τὸ ὁμολογῶ ὅτι ἐγὼ πάντοτε ἤμουν παραβάτης τῶν ἀγίων σου ἐντολῶν καὶ ἀχάριστος ἀπέναντι ὅλων τῶν εὐεργεσιῶν πού μοῦ ἔκανες. Ἀλλὰ ἐσὺ Θεέ μου, μὴ προσβάλλεσαι ἀπὸ τὴν ἀχαριστία μου, ἀλλὰ βοήθησέ με καὶ τώρα καὶ μὴ μου ἀρνηθῆς αὐτὸ πού σοῦ ζητῶ γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μου». Καὶ ἂν ἐξασκεῖσαι σὲ κάποια ἀρετὴ, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ζήτησε καὶ αὐτὴν ἀπὸ τὸν Θεό· καὶ ἂν κάποιος σὲ στενοχωρῆ γιὰ κάτι, μὴ ξεχάσης νὰ εὐχαριστήσης τὸν Θεὸ γι' αὐτὸ τὸ ἀντίθετο πού σοῦ ἔδωσε. Γιατὶ καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὴ εὐεργεσία.

στ') Γιὰ νὰ λάβῃ ἡ προσευχὴ τὴν δύναμίν της καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ Θεὸς τὶς ἐπιθυμίες μας, τόσο λόγῳ τῆς φυσικῆς του ἀγαθότητος καὶ εὐσπλαγχνίας, ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀξιομισθίες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ του καὶ λόγῳ τῆς ὑποσχέσεώς του νὰ μᾶς εἰσακούῃ, θὰ τελειώσῃ τὴν προσευχὴ σου μὲ ἓνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ παρακάτω λόγια: Χάρισέ μου Θεέ μου αὐτὴ τὴ χάρι, λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς σου εὐσπλαγχνίας. Ἄς ἔχουν παρησία ἐνώπιόν σου οἱ ἀξιομισθίες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους τοῦ ἀγαπητοῦ σου Υἱοῦ, γιὰ νὰ πετύχω αὐτὴ τὴν χάρι πού σοῦ ζητῶ· Οὐμήσου, Κύριε, πῶς ὑποσχέθηκες σὲ μᾶς ὅτι θὰ μᾶς εἰσακούῃς, λέγοντας· «Ἐνῶ ἀκόμη θὰ μιλάς, θὰ σοῦ πῶ· νά, εἶμαι μπροστὰ σας» (Ἠσ. 58,9). Καὶ ἄλλες φορές πάλι θὰ ζητήσης χάρες λόγῳ τῆς παρησίας Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἄλλων Ἀγίων πού ἔχουν μεγάλη δύναμις κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ τιμοῦνται πολὺ ἀπὸ αὐτόν, διότι στὴ ζωὴ αὐτὴ τίμησαν πολὺ τὴν θεϊκὴ του Μεγαλειότητα.

ζ') Πρέπει νὰ προσεύχεσαι πάντοτε καὶ μὲ ὑπομονή. Γιατὶ ἡ ταπεινὴ ὑπομονὴ νικᾷ τὸν ἀνίκητο Θεὸ καὶ ἐλκύει τὸ ἔλεός του. Καὶ ἂν ἡ συχνὴ καὶ ἀνυποχώρητη ὑπομονὴ τῆς χήρας τοῦ εὐαγγελίου, ἔκανε τὸν κριτὴ νὰ ὑποχωρήσῃ στὰ ζητήματά της, καὶ μάλιστα κριτὴ πού ἦταν ὅλο ἀδικία καὶ πονηρία, σύμφωνα μὲ τὴν εὐαγγελικὴ διήγησι, τὴν ὁποία εἶπε ὁ Κύριος ἐπίτηδες, γιὰ νὰ μὴν ὑποχωροῦμε, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένουμε στὴν προσευχὴ· «τοὺς ἔλεγε καὶ παραβολὴ γιὰ νὰ προσεύχωνται συνέχεια καὶ νὰ μὴν ἀποκάμουν» (Λουκ. 18,1)· ἂν λέγω ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας ὑποχώρησε στὰ ζητήματα τῆς χήρας, πῶς δὲν θὰ ὑποκύψῃ τὶς παρακλήσεις μας ὁ Θεός, πού εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἀγαθῶν; Ἔτσι, ἂν κάποτε κατὰ τὴν προσευχὴ σου, ἀργήσῃ νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ ὁ Θεός, καὶ μάλιστα ἂν σοῦ δείξῃ σημάδια ὅτι δὲν σὲ εἰσακούει, ἐσὺ νὰ συνεχίσῃς νὰ προσεύχεσαι πάλι, ἔχοντας σταθερὴ καὶ ζωντανὴ τὴν ἐλπίδα τῆς βοήθειάς του. Ἐπειδὴ στὸν Θεὸ δὲν λείπουν ποτέ, μᾶλλον ὑπάρχουν μὲ περίσσεια σὲ ὑπερβολικὸ βαθμὸ, ὅλα ἐκεῖνα πού τὸν ἀναγκάζουν νὰ εὐεργετῇ τοὺς ἄλλους.

Γι' αὐτὸ, ἐὰν ἡ ἄλλειψις καὶ ἡ αἰτία δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου, νὰ εἶσαι βέβαιος καὶ σίγουρος ὅτι θὰ λάβῃς ἐκεῖνο πού θὰ ζητήσης· ἐὰν ὅμως καὶ δὲν τὸ λάβῃς, διότι δὲν σοῦ συμφέρει, νὰ γνωρίζῃς ὅτι καὶ τότε πάλι ἔλαβες, ἴσως καὶ περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο πού ζητούσες καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν ἀποτυχία αὐτὴ, θὰ ἔχῃς μεγαλύτερη ὠφέλεια. Καὶ ὅσο περισσότερο δὲν εἰσακούεσαι, τόσο περισσότερο νὰ ταπεινώνεσαι μπροστὰ

στά μάτια του Θεού· και αναλογιζόμενος την άναξιότητά σου και στηριζόμενος πάντοτε πάνω στην εύσπλαγχνία του Θεού, να αυξάνης πάντοτε τὸ θάρρος σου και τὴν ἐλπίδα σου σ' αὐτόν. Ἡ ἐλπίδα αὐτὴ τόσο περισσότερο πολεμεῖται ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ὅσο περισσότερο θὰ εἶναι ἀρεστὴ στὸν Κύριο.

Πάνω ἀπὸ ὅλα νὰ εὐχαριστῆς πάντοτε τὸν Θεό, ὁμολογώντας και ἀναγνωρίζοντας τον ὡς ἀγαθό, σοφὸ και ἀγαπητὸ εὐεργέτη σου, τόσο ὅταν δὲν λαμβάνης μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πὸν ζητᾶς, ὅσο και ὅταν σοῦ δίνεται ὅλο ἐκεῖνο πὸν ζητήσεις (84), παραμένοντας σὲ κάθε σου αἴτημα σταθερὸς και χαρούμενος κάτω ἀπὸ τὴν ταπεινὴ ὑποταγὴ τῆς θείας του πρόνοιας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΜΣΤ'

Τί εἶναι ἡ νοερὴ προσευχὴ και πῶς πρέπει νὰ γίνεται.

Ἡ νοερὴ και καρδιακὴ προσευχὴ, σύμφωνα μὲ τοὺς Ἁγίους Πατέρες τοὺς καλουμένους Νηπτικούς, εἶναι ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ στὴν καρδιά του κυρίως, και χωρὶς νὰ ὀμιλῇ μὲ τὸ στόμα, μὲ μόνο τὸν ἐνδιάθετο λόγο, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖται μέσα στὴν καρδιά, νὰ λέγη αὐτὴ τὴ σύντομη και μονολόγιστη προσευχὴ· δηλαδὴ τὸ «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με», κρατώντας λίγο και τὴν ἀναπνοή (85). Καταχρηστικὰ ὅμως και εὐρύτερα νοερὴ προσευχὴ λέγεται και κάθε ἄλλη δέησις πὸν δὲν θὰ γίνῃ μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ μὲ τὸν ἐνδιάθετο λόγο τῆς καρδιάς πὸν ἀναφέρθηκε.

Ἄν, λοιπόν, ἀδελφέ, ἀγαπᾶς νὰ εἰσακουσθῆς πιὸ εὐκόλα ἀπὸ τὸν Θεὸ και νὰ λάβῃς ἐκεῖνο πὸν τοῦ ζητᾶς, ἀγωνίζου ὅσο μπορεῖς σ' αὐτὴ τὴ νοερὴ προσευχὴ, παρακαλώντας τὸν Θεὸ μὲ ὅλο σου τὸν νοῦ και τὴν καρδιά για νὰ σὲ ἐλεῆσῃ και νὰ σοῦ δώσῃ ἐκεῖνα πὸν εἶναι ἀπαραίτητα και σὲ συμφέρουν για τὴ σωτηρία σου. Διότι, ὅσο περισσότερο κόπο ἔχει αὐτὴ ἡ νοερὴ προσευχὴ, ἀπὸ ἐκεῖνη πὸν λέγεται μὲ τὸ στόμα προφορικὰ, τόσο περισσότερο τὴν ἀκούει ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἀκούει καλύτερα τὴν νοερὴ βοή τῆς καρδιάς, παρὰ τὶς δυνατὲς φωνῆς τοῦ στόματος. Γι' αὐτὸ και ἔλεγε στὸν Μωυσῆ πὸν μόνο νοερὰ και μὲ τὴν καρδιά τὸν παρακαλοῦσε για τοὺς Ἰουδαίους: «Γιατὶ φωνάζεις δυνατὰ πρὸς ἐμένα;» (Ἐξὸδ. 14,15).

Γνώριζε ἀκόμη ὅτι, ἐπειδὴ και τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, εἶναι καθολικὸ Ὄνομα και περιέχει ὅλες τὶς χάρες (86), πὸν ζητᾶμε και ἐμεῖς ἀπὸ τὸν Θεό, και ὁ Θεὸς μᾶς τὶς δίνει, γι' αὐτὸ για κάθε ὑπόθεσι και χάρι πὸν ζητᾶς ἀπὸ τὸν Θεό, μπορεῖς νὰ χρησιμοποῖς τὴν προσηγορευμένη σύντομη αὐτὴν προσευχὴ, τὸ «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με». Γιατὶ και ὁ νοῦς συμμαζεύεται μὲ αὐτὴν πιὸ εὐκόλα, ἐνῶ στὶς ἄλλες προσευχῆς, στὶς ἐκτενέστερες και πολλές, ὁ νοῦς διασκορπίζεται. Ἐὰν ὅμως και ἐπιθυμῆς, κατὰ τὶς διάφορες ὑποθέσεις και χάριτες πὸν ζητᾶς, νὰ προσεύχεσαι, ἐδῶ σοῦ παραθέτω μερικὲς προσευχῆς, για νὰ τὶς ἔχῃς ὡς παράδειγμα. Για παράδειγμα, ὅταν ζητᾶς κάποια ἀρετὴ και χάρι, μπορεῖς νὰ πῆς μὲ τὴν καρδιά σου τὰ ἑξῆς:

«Κύριε, ὁ Θεὸς μου, δός μου αὐτὴ τὴ χάρι και ἀρετὴ για δόξα και τιμὴ δική σου»· ἢ ἔτσι: «Κυρίε μου, ἐγὼ πιστεύω ὅτι σοῦ ἀρέσει και εἶναι δόξα δική σου τὸ νὰ ζητήσω ἐγὼ και νὰ λάβω αὐτὴ τὴν χάρι· ἐκπλήρωσέ μου λοιπόν αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά σου». Ὅταν ἔμπρακτα πολεμῆσαι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, θὰ προσευχηθῆς ἔτσι: «Τρέξε γρήγορα, Θεέ μου, νὰ μὲ βοηθήσῃς, για νὰ μὴ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· ἢ Θεέ μου, καταφυγὴ μου, δύναμις τῆς ψυχῆς μου, βοήθησέ με γρήγορα, για νὰ μὴν πέσω». Ὅταν ἀκολουθῆ ἡ μάχη, ἀκολούθησε και ἐσὺ αὐτόν τὸν τρόπο τῆς προσευχῆς, ἀντιστεκόμενος γενναῖα σ' ἐκεῖνο πὸν σὲ πολεμεῖ. Ἐπειτα, ἀφοῦ τελειώσῃ ἡ σκληρότητα τῆς μάχης, στρέψου πρὸς τὸν Θεό, παρουσίασε μπροστά του τὸν ἐχθρὸ πὸν σὲ πολέμησε και τὴν ἀδυναμία σου νὰ τοῦ ἀνισταθῆς λέγοντας: «Νά, Κύριε, τὸ δημιούργημα τῶν χειρῶν τῆς ἀγαθότητός σου, τὸ ἐξαγορασμένο μὲ τὸ Αἷμα σου. Νά ὁ ἐχθρὸς σου πὸν ζητᾶ νὰ τὸ ἐξαφανίσῃ και νὰ τὸ καταφάγῃ· σὲ σένα προστρέχω· σὲ σένα μόνον ἐλπίζω πὸν εἶσαι ἀγαθὸς και παντοδύναμος· και κύταξε τὴν ἀδυναμία μου και τὴν ταχύτητα (ἂν δὲν μὲ βοηθήσῃς ἐσὺ) νὰ ὑποταχθῶ ἐκούσια· βοήθησέ με λοιπόν, ἐσὺ πὸν εἶσαι ἡ ἐλπίδα και ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς μου».

Σοῦ ὑπενθυμίζω και τὸ ἑξῆς: Ὅταν κουρασθῆς νὰ προσεύχεσαι νοερὰ και μὲ τὴν καρδιά, μπορεῖς νὰ λὲς και μὲ τὸ στόμα και προφορικὰ τόσο τὴν εὐχὴ «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με», ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες, ὅσο και τὶς ἄλλες προσευχῆς πὸν θὰ θελήσῃς. Φρόντιζε ὅμως και νὰ συμμαζεύῃς τὸν

νοῦ σου τότε γιὰ νὰ προσέχης στὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

Μερικοὶ μάλιστα λέγουν ὅτι νοερὰ προσευχή λέγεται ἀκόμη καὶ τὸ ἐξῆς· ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀφοῦ συμμαζέψῃ ὅλες τὶς νοερὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του μέσα στὴν καρδιά, χωρὶς νὰ πῆ κανένα λόγο οὔτε προφορικό, οὔτε ἐνδιάθετο, μὲ μόνο τὸ νοῦ του σκέπτεται καὶ ἀμετάβατα ἀναλογίζεται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παρῶν ἐνώπιόν του· καὶ ὅτι αὐτὸς στέκεται μπροστά του πότε μὲ φόβο καὶ δέος σὰν ἕνας κατάδικος· πότε μὲ ζωντανὴ πίστι γιὰ νὰ λάβῃ τὴν βοήθειά του· καὶ πότε μὲ ἀγάπη καὶ χαρὰ γιὰ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ παντοτεινά. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγε ὁ Δαβίδ· «Ἐβλεπα πάντοτε τὸν Κύριό μου ἐνώπιόν μου» (Ψαλμ. 15,8). Μπορεῖ ἡ προσευχή αὐτὴ νὰ γίνῃ καὶ μόνο μὲ ἕνα ἀμετάβατο βλέμμα τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεό, πενθικό καὶ παρακαλεστικό, τὸ ὁποῖο βλέμμα εἶναι σὰν μία σιωπηλὴ ὑπενθύμησι ἐκείνης τῆς χάριτος, ποῦ τοῦ εἶχαμε ζητήσῃ προηγουμένως μὲ τὸν λόγο καὶ μὲ τὴν καρδιακὴ προσευχή. Γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἡ προσευχή αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ εὐκόλα σὲ κάθε τόπο καὶ γιὰ κάθε ἀφορμὴ καὶ περίστασι, κράτησέ την στὰ χέρια σου σὰν ἕνα ὄπλο δυνατὸ καὶ εὐκολομεταχειρίστο, καὶ θὰ ὠφεληθῆς καὶ θὰ βοηθηθῆς πολὺ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ'

Ἡ προσευχή ποῦ γίνεται διὰ μέσου μελέτης καὶ θεωρίας.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ διάνοια μὲ τὴν ὁποία ὁ νοῦς θεωρητικὰ μεταβαίνει ἀπὸ ἕνα νόημα σὲ ἄλλο καὶ κάνει τοὺς συλλογισμοὺς του ὀνομάζεται λόγος διανοητικός, γι' αὐτὸ καὶ ἡ θεωρία καὶ μελέτη ὅταν γίνεται μὲ τὸν παρόμοιο διανοητικὸ λόγον στὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ νοήματα, ἀπὸ τοὺς πατέρες θεωρεῖται ὡς προσευχή (87), καὶ ὅταν στὸ τέλος τῆς παρόμοιας μελέτης ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μᾶς δώσῃ κάποια χάρι καὶ ἀρετὴ ποῦ ἐπιθυμοῦμε, μὲ τὴν δύναμι τῶν νοημάτων ἐκείνων ποῦ μελετήσαμε. Γιατὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἡ μεταβατικὴ ἐκείνη κίνησις τοῦ νοῦ καὶ θεωρία καὶ μάλιστα αὐτὴ ποῦ γίνεται μὲ κάποια κατάνυξι καὶ μὲ τὰ θεοφιλεῖ πάθη τῆς καρδιάς, εἶναι νοητὴ φωνὴ καὶ προσευχή, τὴν ὁποία ὁ Κύριος ποῦ εἶναι ὁ πρῶτος Νοῦς καὶ ποιητὴς τῶν νόων. Γι' αὐτὸ καὶ σύ, θέλοντας νὰ προσευχηθῆς γιὰ κάποιο διάστημα χρονικὸ, γιὰ παράδειγμα γιὰ μισὴ ὥρα ἢ γιὰ μία ἢ καὶ περισσότερη ὥρα, μπορεῖς νὰ προσθέσῃς στὴν προσευχή σου καὶ μιὰ μελέτη πνευματικὴ, ὅπως ἡ ζωὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀναφέροντας καὶ καταθέτοντας πάντοτε τὶς πράξεις του στὴν ἀρετὴ ἐκείνη ποῦ ἐσὺ ζητεῖς καὶ ἐπιθυμεῖς· ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ἂν ἐπιθυμῆς καὶ θέλῃς νὰ λάβῃς τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, θὰ μελετήσῃς κάπως τὸ Μυστήριον τῆς Μαστιγώσεως καὶ τοῦ δαρμοῦ τοῦ Κυρίου μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο:

Α') Ὅτι μετὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Πιλάτου στάθηκε ὁ Ἰησοῦς στὸν καθωρισμένον τόπον κατασυρμένος ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες τῆς ἀδικίας μὲ κραυγὰς καὶ ἐμπαιγμοὺς γιὰ νὰ τὸν μαστιγώσουν.

Β') Ὅτι παρέμεινε γυμνωμένος ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἦσαν πολὺ λυσσασμένοι καὶ ἔμειναν οἱ καθαρῶτατες αὐτὲς Σάρκες ὀλόγυμνες καὶ ἀσκέπαστες.

Γ') Ὅτι τὰ χέρια του ποῦ δὲν ἔφταιξαν ποτέ, σφίχθηκαν μὲ σκληρὸ σχοινὶ καὶ παρέμειναν δεμένα στὸ στῦλο.

Δ') Ὅτι τὸ σῶμα του παρέμεινε καταπληγμένον καὶ καταξέσχισμένον ἀπὸ τὶς μαστιγώσεις καὶ τοὺς δαρμούς, καὶ ἔτσι σὰν ποτάμι ἔτρεξε κατὰ γῆς τὸ θεῖκό του Αἷμα.

Ε') Ὅτι οἱ δαρμοί, προστιθέμενοι ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ στὸν ἴδιον τόπον, τὸν καταξέσχισαν καὶ ἔτσι χειροτέρεψαν καὶ ἐρεθίσθηκαν περισσότερο οἱ πληγές του, ποῦ προηγουμένως ὑπῆρχαν στὰ Ἄχραντα Μέλη του (88).

Αὐτὲς οἱ μελέτες ἢ καὶ ἄλλες παρόμοιες κατὰ πρότον θὰ κάνουν τὶς ἐσωτερικὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς σου νὰ αἰσθάνωνται ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ζωντανὰ τὶς πικρότατες ἀνησυχίες καὶ τὰ σκληρὰ βάσανα ποῦ ὑπέφερε ὁ Ἀγαπητὸς σου Κύριος σὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἁγιωτάτου Σώματός του, καὶ σὲ ὅλα μαζί καὶ στὴ συνέχεια, θὰ σοῦ δώσουν τὴν διάθεσι νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ὑπομονή. Μετὰ ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὰς πληγὰς τοῦ Σώματος, πέρασε στὴν ἁγιωτάτη Ψυχὴ του καὶ σκέψου, ὅσο μπορεῖς καὶ ὅσο μπορεῖ νὰ χωρέσῃ ὁ νοῦς σου,

τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν πραότητα μὲ τὶς ὁποῖες ὑπέφερε τόσες θλίψεις, χωρὶς νὰ χορτάσῃ ποτὲ τὴν δίψα ποὺ εἶχε γιὰ νὰ ὑποφέρῃ περισσότερο καὶ μεγαλύτερα βάσανα γιὰ τὴν δόξα τοῦ Πατρὸς του καὶ γιὰ τὴν δική σου εὐεργεσία.

Κατόπιν σκέψου ὅτι ὁ ἴδιος ὑποφέρει ἀπὸ μίᾶ ζωντανὴ ἐπιθυμία στὸ νὰ θέλῃς καὶ σὺ νὰ ὑποφέρῃς τὴν δοκιμασία ποὺ ἔχεις· καὶ ὅτι παρακαλεῖ τὸν Πατέρα του, γιὰ νὰ δώσῃ καὶ σὲ σένα τὴν χάρι, γιὰ νὰ σηκώσῃς μὲ ὑπομονὴ τὸν σταυρὸ καὶ τὴν θλίψι ποὺ βασανίζει ἐσένα καὶ κάθε ἄλλον ἄνθρωπο. Ἔτσι γι' αὐτὲς τὶς μελέτες καὶ τὶς θεωρίες, θέλησε καὶ σὺ νὰ ὑποφέρῃς μὲ μίᾶ καρδιὰ ὑπομονετικὴ τὸ κάθε τί. Καὶ κατόπιν, στρέφοντας τὸ νοῦ σου στὸν οὐράνιο Πατέρα, εὐχαρίστησέ τον ποὺ μόνον γιὰ τὴν δική σου ἀγάπη ἔστειλε στὸν κόσμον τὸν Μονογενῆ του Υἱό, νὰ ὑποφέρῃ τόσα σκληρὰ βάσανα καὶ παρακαλεῖ συνέχεια γιὰ σένα· ἔπειτα ζήτησέ του τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς μὲ τὴν δύναμι τῶν ἔργων καὶ παρακλήσεων τοῦ Υἱοῦ του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ'

Ἄλλος τρόπος προσευχῆς διὰ μέσου μελέτης

Μπορεῖς ἀκόμη νὰ προσευχηθῆς καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ νὰ μελετήσῃς πάνω στὰ ἴδια τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ λάβῃς τὸ αἴτημά σου. Γιὰ παράδειγμα· ἀφοῦ μὲ προσοχὴ συλλογισθῆς τὰ πάθη τοῦ Κυρίου μας καὶ μὲ τὸν λογισμό σου δῆς τὴν προθυμία τῆς καρδιᾶς του μὲ τὴν ὁποία τὰ ὑπέφερε, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων καὶ τὴν ὑπομονὴ του, θὰ περάσῃς σὲ ἄλλους δυὸ στοχασμούς: Ὁ ἓνας εἶναι τῆς ἀξιομισθίας του, δηλαδὴ τῶν ἀμέτρητων μισθῶν ποὺ ὁ Ἰησοῦς ἔγινε αἴτιος τόσο στὸν ἑαυτό του, ὡς ἄνθρωπος, ὅσο καὶ σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, γι' αὐτὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ὑπομονὴ του. Καὶ ὁ ἄλλος εἶναι τῆς χαρᾶς καὶ τῆς δόξας τοῦ Πατρὸς του, τὴν ὁποία ἔλαβε γιὰ τὴν τέλεια ὑποταγὴ τοῦ Υἱοῦ του ποὺ ὑπέφερε τὰ πάθη αὐτά.

Αὐτὰ τὰ δυὸ παρουσιάζοντάς τα στὴν Θεία του Μεγαλειότητα θὰ ζητήσῃς ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως αὐτῶν τὴν χάρι ἢ καὶ τὴν ἀρετὴ ποὺ ἐπιθυμεῖς. Καὶ αὐτὸ μπορεῖς νὰ τὸ κάμνῃς ὄχι μόνο σε κάθε εἶδος τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἄλλη μερικὴ πράξι, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, ποὺ ἔκανε αὐτὸς σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ'

Τρόπος προσευχῆς διὰ μέσου τῆς Θεοτόκου Μαρίας

Ἔχεις καὶ ἄλλον τρόπο, ἀγαπητέ, νὰ μελετᾷς καὶ νὰ προσεύχεσαι διὰ μέσου τῆς Ἁγίας Θεοτόκου, στρέφοντας τὸ νοῦ σου α') στὸν οὐράνιο Πατέρα, β') στὸν Γλυκύτατο Ἰησοῦ, γ') καὶ τελευταῖο, σ' αὐτὴν τὴν ἐνδοξότατη Μητέρα του.

Στρέφοντας τὸ νοῦ σου στὸν Θεό, σκέψου· α') τὴν μεγάλη χαρὰ ποὺ ἀπὸ αἰῶνες νωρίτερα εἶχε ὁ Θεὸς σκεπτόμενος τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου· τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς πράξεις της, ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε στὸν κόσμον, μέχρι τότε ποὺ ἀναπαύθηκε.

Τὸ α' μελέτησέ το μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο: Ὑψωσε τὸν λογισμό σου πάνω ἀπὸ κάθε καιρὸ καὶ χρόνον καὶ κτίσμα νοητὸ καὶ αἰσθητὸ. Καὶ εἰσερχόμενος, γιὰ νὰ μιλήσω ἔτσι, στὴν ἴδια τὴν αἰωνιότητα καὶ στὸ νοῦ τοῦ Θεοῦ, σκέψου τὶς τρυφὲς καὶ τὶς ἀνέκφραστες ἀγαλλιᾶσεις ποὺ δεχόταν ὁ Θεὸς διὰ μέσου τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας (89). Βρίσκοντας τὸν Θεὸ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς τρυφὲς, ζήτησέ του νὰ σοῦ δώσῃ, ἐξαιτίας τῶν ἀφράστων αὐτῶν ἀγαλλιᾶσεων, χάρι καὶ δύναμι, γιὰ νὰ μπορῆς νὰ καταβάλλῃς καὶ νὰ νικήσῃς τοὺς ἐχθροὺς σου· καὶ μάλιστα ἐκεῖνον, ποὺ τότε σὲ πολεμεῖ κατόπιν ἀναλογιζόμενος τὶς τόσες πολλὲς καὶ ἐξαιρετικὲς πράξεις καὶ ἀρετὲς αὐτῆς τῆς Θεοτόκου, καὶ παρουσιάζοντάς τις ἄλλοτε ὅλες μαζί καὶ ἄλλοτε μίᾳ ἀπὸ αὐτὲς στὸν Θεό, γιὰ τὴν δύναμι ἐκεῖνων, ζήτησε ἀπὸ τὴν ἀπειρὴ ἀγαθότητά του ὅλο ἐκεῖνο ποὺ

χρειάζεσαι και ἐπιθυμῆς.

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, στρέφοντας ἐκ δευτέρου τὸν νοῦ σου στὸν Κύριό μας, τὸν Υἱό της, ἐνθύμησέ του τὴν Παναγία κοιλιὰ πὺ τὸν βάσταξε γιὰ ἐννέα μῆνες· τὴν εὐλάβεια μὲ τὴν ὁποία τὸν προσκύνησε ὅταν γεννήθηκε καὶ τὸν γνώρισε ὡς ἀληθινὸ Θεὸ καὶ τέλειο ἄνθρωπο, Υἱὸ καὶ ποιητὴ της· τοὺς φιλόστοργους ὀφθαλμούς της, πὺ τὸν εἶδαν τόσο φτωχό· τίς ἀγκάλες πὺ τὸν δέχθηκαν, τὸ γάλα πὺ θήλασε, τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα πὺ ὑπέφερε γι' αὐτὸν στὴ ζωὴ του καὶ στὸν θάνατό του· καὶ σοῦ ὑπόσχομαι ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ θὰ προκαλέσης εὐχάριστη διάθεσι στὸ θεῖο της τέκνο γιὰ νὰ σοῦ ὑπακούσῃ.

Στὸ τέλος στρέψε τὸ νοῦ σου καὶ σ' αὐτὴν τὴν Παναγία Θεοτόκο καὶ θύμησέ της ὅτι στάθηκε ἡ ἐκλεκτὴ ἀπὸ τὴν αἰδίο πρόνοια καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὡς Μητέρα τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ὡς δική μας Μητέρα καὶ συνήγορος καὶ ὅτι μετὰ ἀπὸ τὸν Υἱό της δὲν ἔχουε ἀσφαλέστερο καὶ δυνατώτερο καταφύγιο νὰ προσφύγουμε, παρὰ σὲ αὐτὴν· ὑπενθύμισέ της ὅτι ὅλοι ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπως δὲν ὀνομάζουμε κυρίως πατέρα πάνω στὴ γῆ, ὅπως μᾶς παρήγγειλε ὁ Υἱὸς της ἐπειδὴ κυρίως μόνον ἓνα Πατέρα ἔχουμε, αὐτὸν πὺ βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς: «Καὶ πατέρα σας μὴν ὀνομάσετε κανένα πάνω στὴ γῆ, γιατί ἓνας εἶναι ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος» (Ματθ. 23,9) - μὲ τὸν ἴδιο τρόπο οὔτε ἄλλη μητέρα ὀνομάζουμε πάνω στὴ γῆ, ἐπειδὴ κυρίως αὐτὴν μόνον ἔχουμε Μητέρα στοὺς οὐρανοὺς καὶ ὅλοι μας καυχόμαστε νὰ ὀνομαζώμαστε τέκνα της. Γι' αὐτὸ καὶ προσβλέπουε πρὸς αὐτὴν γιὰ νὰ μᾶς ἐλεήσει ὀλοκληρωτικά, ὅπως ἀποβλέπει χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ καὶ στὴν μητέρα του τὸ νήπιο πὺ ἔχει ἀπογαλακτισθῆ, ὅπως ἔχει γραφεῖ: «Υψῶσα τὴν ψυχὴ μου σὰν τὸ θηλασμένο βρέφος κοντὰ στὴν μητέρα του» (Ψαλμ. 130,3).

Ἀκόμη ὑπενθύμισέ της τίς ἀλήθειες πὺ γράφουν γι' αὐτὴν τὰ βιβλία, ὅτι ὅλοι οἱ πιστοὶ πιστεύουν στὰ τόσο ὑψηλὰ καὶ τόσο θαυμαστὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα καὶ χαρίσματα πὺ προξένησε σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἐπειδὴ αὐτὴ μόνον ὄντας ἀνάμεσα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὸν μὲν Θεὸ ἔκανε υἱὸ ἀνθρώπου, τοὺς δὲ ἀνθρώπους υἱοὺς Θεοῦ. Ὅτι χωρὶς τὴν μεσιτεία της δὲν μπορεῖ κανένας νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεό, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε ἄγγελος, διότι αὐτὴ μόνον βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν κτιστὴ κι οὐράνια κτίσι· ὅτι αὐτὴ μόνον εἶναι Θεὸς ἄμεσος μετὰ τὸν Θεό, καὶ ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὰ Μητέρα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι αὐτὴ εἶναι ὄχι μόνον ὁ θησαυροφύλακας ὅλου τοῦ πλοῦτου τῆς Θεότητος, ἀλλὰ καὶ ὁ διαμοιραστὴς σὲ ὅλους, Ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὅλων τῶν ὑπερφυσικῶν ἐλλάμψεων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων πὺ δίνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν κτίσι. Καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένας πὺ νὰ τὴν ἐπεκαλέσθη μὲ πίστι καὶ νὰ μὴν τὸν ἄκουσε μὲ εὐσπλαγχνία. Τέλος πάντων, παρουσιάσέ της τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη τοῦ Μονογενῆ της Υἱοῦ πὺ ὑπέφερε γιὰ τὴ σωτηρία μας, καὶ παρακάλεσέ τὴν νὰ ζητήσῃ χάρι γιὰ σένα ἀπὸ αὐτὸν, ὥστε καὶ γιὰ σένα τὰ πάθη αὐτὰ νὰ προξενήσουν τὸ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖο τὰ ὑπέφερε ὁ Υἱὸς της· καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ δικὴ σου σωτηρία· καὶ αὐτὸ ὄχι γιὰ ἄλλο, παρὰ γιὰ δικὴ του δόξα καὶ εὐαρέστησι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν΄

Μερικὲς σκέψεις γιὰ νὰ προστρέχουμε στὴν Θεοτόκο μὲ πίστι καὶ θάρρος

Θέλοντας νὰ προστρέξῃς στὴν Θεοτόκο μὲ πίστι καὶ θάρρος γιὰ κάθε σου ἀνάγκη, μπορεῖς νὰ τὸ πετύχῃς ὅταν σκεφθῆς: Ἄ) Ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ δοχεῖα (ὅπως τὸ γνωρίζεις ἀπὸ τὴν πείρα σου) στὰ ὁποῖα ἔχει τοποθετηθῆ μὸσχος ἢ ἄλλο παρόμοιο ἄρωμα πολὺτιμο, μολονότι δὲν ὑπάρχει μέσα τους τὸ ἄρωμα, τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ διατηροῦν τὴν εὐωδία τοῦ ἀρώματος ἐκεῖνου. Καὶ ὅσο περισσότερο χρονικὸ διάστημα παρέμεινε τὸ ἄρωμα μέσα στὸ δοχεῖο, τόσο περισσότερο τὰ δοχεῖα ἐκεῖνα διατηροῦν τὴν εὐωδία· καὶ μάλιστα τόσο περισσότερο εὐωδιάζουν ἐκεῖνα, ὅσο περισσότερο παραμείνει τὸ ἄρωμα μέσα, μολονότι ἐκεῖνος ὁ μὸσχος ἢ τὸ παρόμοιο ἄρωμα εἶναι μιᾶς περιοριστικῆς καὶ περιορισμένης δυνάμεως. Παρόμοια νὰ σκεφθῆς ὅτι καὶ ἓνας πὺ στέκεται κοντὰ σὲ μία μεγάλη πυρκαϊά, διατηρεῖ τὴν θερμότητα γιὰ πολὺ καιρὸ καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσί του ἀπὸ τὴν φωτιά. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ, ἄραγε ἀπὸ ποῖα ἄρρητη εὐωδία φιλανθρωπίας, ἀπὸ ποῖα φλόγα ἀγάπης καὶ ἀπὸ ποιοὺς λογισμοὺς ἐλέους καὶ εὐσπλαγχνίας μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι εἶναι γεμάτα τὰ σπλάγχνα τῆς Θεοτόκου, πὺ γιὰ ἐννέα μῆνες κράτησε στὰ σπλάγχνα της τὸ Χριστό, τὸ ἀκένωτο μύρο, πὺ κρατεῖ πάντοτε στὸ στήθος της καὶ στὴν

ἀγάπη της, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πὺν εἶναι ἡ ἴδια ἡ αὐτοαγάπη καὶ τὸ ἴδιο αὐτοέλεος καὶ αὐτοευσπλαγχνία καὶ ὄχι περιορισμένης δυνάμεως καὶ μικρῆς διάρκειας, ἀλλὰ ἀτέλειωτης καὶ ἀπεριόριστης;

Ἔτσι ὅπως ὅποιος ἀγγίζει στὰ δοχεῖα πὺν ἔχουν τὸ μύρο, δέχεται τὴν εὐωδία πάνω του, καὶ ὅποιος πλησιάζει σὲ μία μεγάλη πυρκαϊά, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ δεχθῆ ἀπὸ τὴν θερμότητά της, ἔτσι καὶ πολὺ περισσότερο κάθε φτωχὸς πὺν ἔχει ἀνάγκη καὶ πλησιάζει μὲ ταπείνωσι καὶ πίστι στὸ οὐράνιο μύρο, στὴν φωτιὰ τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐλέους καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας, πὺν πάντοτε εὐωδιάζει καὶ πάντοτε ἀνάβει στὸ στήθος τῆς Παρθένου, ὅπωςδῆποτε θὰ δεχθῆ βοήθειες, εὐεργεσίες καὶ χάριτες, τόσο περισσότερες, ὅσο περισσότερο συχνὰ καὶ μὲ μεγαλύτερη πίστι καὶ θάρρος πλησιάση.

Β') Ὅτι κανένα κτίσμα δὲν ἀγάπησε τόσο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, οὔτε συμμορφώθηκε τόσο μὲ τὸ θέλημά Του, ὅσο ἡ Παναγία του Μητέρα, ἀφενὸς μὲν διότι τὸν γέννησε μόνη χωρὶς ἄνδρα, ἀφετέρου διότι γέννησε μόνο αὐτὸν καὶ κανένα ἄλλον, καὶ ἔτσι δὲν μοιράσθηκε καθόλου μὲ ἄλλον ἢ ἀγάπη της. Ἄν λοιπὸν αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγαπητὸς Υἱὸς τῆς Παρθένου, ἔδωσε ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ ὅλο του τὸν ἑαυτὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἔδωσε τὴν μητέρα του ὡς μητέρα μας καὶ συνήγορο γιὰ νὰ μᾶς βοηθᾷ, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἀποτελεῖ μέσον τῆς σωτηρίας μας, πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μπορέση κάποτε αὐτὴ ἢ ἀγαπημένη του μητέρα καὶ δική μας συνήγορος νὰ γίνῃ ἀποστάτης τῆς θελήσεως τοῦ τόσο ἀγαπημένου της Υἱοῦ καὶ νὰ μὴ μᾶς βοηθήση;

Γι' αὐτὸ ἀγαπητέ, πρόστρεχε, πρόστρεχε μὲ θάρρος γιὰ κάθε σου ἀνάγκη στὴν Παναγία Θεοτόκο. Γιατὶ ἐκείνη ἡ ἐπιστοσύνη καὶ τὸ θάρρος πὺν δείχνεις σ' αὐτὴν, εἶναι πλούσια καὶ μακαρία καὶ ἀσφαλὲς καταφύγιο καὶ πάντοτε δίνει στὴν καρδιά σου χάριτες καὶ ἐλεημοσύνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ'

Πῶς πρέπει νὰ μελετᾷ κανεὶς καὶ νὰ προσεύχεται διὰ μέσου τῶν Ἀγγέλων καὶ ὄλων τῶν Ἁγίων.

Δυὸ τρόπους μπορεῖς νὰ μεταχειρισθῆς γιὰ νὰ δεχθῆς τὴν βοήθεια καὶ προστασία τῶν ἐπουρανίων ἁγίων. Ὁ ἓνας εἶναι νὰ στραφῆς πρὸς τὸν Οὐράνιο Πατέρα καὶ νὰ τοῦ δείξης τὴν ἀγάπη μὲ τὴν ὁποία ἀγαπᾶται καὶ τοὺς αἰῶνες μὲ τοὺς ὁποίους ὑμνεῖται ἀπὸ ὄλους τοὺς ἁγίους τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἁγῶνες καὶ τὰ βάσανα πὺν ὑπέφεραν αὐτοὶ οἱ ἅγιοι ἀνω στὴ γῆ γιὰ τὴν δόξα του· καὶ ἔτσι μὲ τὴν δύναμι αὐτῶν τῶν πραγμάτων νὰ ζητήσης ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά του ἐκεῖνο πὺν χρειάζεσαι. Ὁ ἄλλος εἶναι νὰ προστρέξῃς σ' αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πνεύματα τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Ἁγίων, διότι ἐκεῖνα ἐπιθυμοῦν ὄχι μόνο τὴν ἐπίγεια σωτηρία μας καὶ τελειότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξα μας στοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ ζητήσης νὰ σὲ βοηθήσουν ἐναντίον ὄλων τῶν κακιῶν τῶν ἐχθρῶν σου καὶ νὰ σὲ προστατέψουν ἀκόμη κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου σου. Σκέψου καμμία φορὰ καὶ τὶς πολλὰ καὶ ἐξαιρετικὰς χάριτες πὺν δέχθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι τοῦ οὐρανοῦ, διεγείροντας καὶ ἀνάβοντας μέσα σου μία δυνατὴ χαρὰ καὶ ἀγάπη γι' αὐτούς, γιατί εἶναι πλουτισμένοι μὲ τόσα ὑπερφυσικὰ χαρίσματα τὰ ὁποῖα νὰ τὰ ὑπολογίζῃς σὰν νὰ εἶναι δικά σου. Μάλιστα, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ χαίρεσαι περισσότερο γιατί τὰ ἔχουν αὐτοὶ καὶ ὄχι ἐσύ, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πὺν εἶναι αἰνετὸς καὶ εὐλογημένος. Καὶ γιὰ νὰ κάνῃς αὐτὴ τὴν ἄσκησι μὲ εὐκολία καὶ τάξι, διαίρεσε τὰ τάγματα τῶν Ἁγίων τῆς ἡμέρας μὲ τὴν ἐξῆς τάξι: Τὴν Δευτέρα νὰ παρακαλῆς τὰ ἑννέα Τάγματα τῶν Ἀγγέλων· τὴν Τρίτη τὸν Τίμιον Πρόδρομο· τὴν Τετάρτη τοὺς Πατριάρχας καὶ Προφήτας· τὴν Πέμπτη τοὺς Ἀποστόλους· τὴν Παρασκευὴ τοὺς μάρτυρες· τὸ Σάββατο τοὺς Ἱεράρχες μὲ τοὺς ἄλλους Ἁγίους· τὴν Κυριακὴ τὶς Παρθένας μὲ τὶς ἄλλες Ἁγίες.

Ἀλλὰ καθημερινὰ μὴ σταματήσης νὰ προστρέχῃς στὴν Θεοτόκο, τὴν Βασίλισσα ὄλων τῶν Ἁγίων, στὸν Ἄγγελο τὸν φύλακά σου, στὸν Ἀρχάγγελο Μιχαὴλ καὶ σὲ ὄλους τοὺς Ἁγίους τοὺς συνηγόρους καὶ βοηθοὺς σου. Νὰ παρακαλῆς καθημερινὰ τὴν Ἀειπάρθενο Μαρία, τὸν Υἱὸ της, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό καὶ τὸν οὐράνιο Πατέρα του, γιὰ νὰ σὲ ἀξιώσουν τῆς χάριτος αὐτῆς· δηλαδὴ γιὰ νὰ σοῦ δώσουν γιὰ κύριο καὶ καθολικό σου συνήγορο καὶ ὑπερασπιστὴ τὸν δίκαιο Ἰωσήφ τὸν μνήστορα. Καὶ κατόπιν πρόστρεχε σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Ἰωσήφ μὲ δεήσεις καὶ θάρρος γιὰ νὰ σὲ δεχθῆ στὴν προστασία του. Διότι ἀναριθμητὰς ἦταν οἱ εὐεργεσίες πὺν δέχθηκαν ἀπὸ αὐτὸν ἐκεῖνοι πὺν τὸν εἶχαν σὲ εὐλάβεια καὶ πρόστρεξαν σ' αὐτόν, ὄχι μόνον ὅταν εἶχαν πνευματικὰς ἀνάγκες, ἀλλὰ καὶ ὑλικὰς, καὶ ἰδιαίτερα νὰ τοὺς καθοδηγῇ πῶς πρέπει

να προσεύχωνται και να μελετούν σωστά. Γιατί αν τους άλλους Άγιους τους αγαπά ο Θεός επειδή τον τίμησαν και υποτάγησαν σ' αυτόν, πόσο περισσότερο πρέπει να πιστεύουμε ότι αγαπά τον ταπεινότατο αυτόν και Άγιο; και πόσο ισχύουν οι παρακλήσεις του ενώπιον του Θεού, αφού είχε τόση τιμή από τον ίδιο τον Θεό, όταν σωματικά ήταν στη γη, που θέλησε να υποτάσσεται σ' αυτόν και να τον υπακούει ως Πατέρα του, όπως αναφέρει το ιερό Ευαγγέλιο (Λουκ. 2,51), και να τον υπηρετη σε ό,τι ήταν ανάγκη, όπως καθαρά αποδεικνύει στα Ασκητικά του ο Μέγας Βασίλειος (90);

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ΄

Ἡ μελέτη τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου προξενεῖ διάφορες διαθέσεις και θεοφιλή πάθη στην καρδιά μας.

Ἐκεῖνα που εἶπα προηγουμένως για τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, εἶναι για να να προσευχώμαστε και να τὰ μελετοῦμε και για να ζητήσουμε κατόπιν ἐκείνη τὴν χάρι που θέλουμε.

Τώρα ἐδῶ προσθέτω πῶς μπορούμε ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτῶν τῶν ἰδίων παθῶν να προξενήσουμε στὴν καρδιά μας διάφορες διαθέσεις και ἅγια πάθη. Θέλοντας λοιπὸν να μελετήσης τὴ σταύρωσι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μπορείς να σκεφθῆς τὰ νοήματα που ἀκολουθοῦν:

Α΄) Ὅτι τὴν ὥρα που βρισκόταν ὁ Κύριός μας πάνω στὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ, με μανία τὸν ξεγύμνωσε ἐκεῖνος ὁ λυσσασμένος λαὸς και κατάσχισε τὶς σάρκες του, που προηγουμένως ἦταν κολλημένες στὰ ροῦχα του ἀπὸ τοὺς δαρμούς.

Β΄) Ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸν σταυρὸ ἀφαίρεσαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴ του τὸ ἀκάνθινο στεφάνι, τὸ ὁποῖο, μετὰ τὴν σταύρωσι τοποθετώντας το πάνω του, ἐγινε αἰτία νέων πληγῶν.

Γ΄) Ὅτι με τὰ κτυπήματα τῶν σφυριῶν και τῶν καρφιῶν προσηλώθηκε πολὺ σκληρὰ πάνω στὸ γυμνὸ και κατάξηρο ξύλο τοῦ σταυροῦ.

Δ΄) Ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἔφθαναν τὰ θεῖα του μέλη για να τὸν σταυρώσουν, τὰ ἀπλωσαν με τόση βία ἐκεῖνοι οἱ αἰμοβόροι στρατιῶτες, ὥστε βγήκαν ἀπὸ τὴν θέσι τοὺς ὅλα τὰ κόκκαλα, και μπορούσαν ἕνα ἕνα να μετρηθοῦν, ὡπως ἀναφέρει και ὁ ψαλμῶδς ἐκεῖνο τὸ χωρίο: «Ἀπαρίθμησαν ὅλα τὰ ὀστά μου» (Ψαλμ. 21,18).

Ε΄) Ὅτι τὴν ὥρα που τὸν κρεμοῦσαν στὸ ξερὸ ξύλο, ἐπειδὴ δὲν μπορούσε να στηριχθῆ ἀπὸ πουθενὰ ἀλλοῦ παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ καρφιά, ἀναγκαστικὰ με τὸ βάρος τοῦ σώματος ἀνοίγαν περισσότερο οἱ πανάγιες πληγές και ἀπὸ αὐτὸ αἰσθανόταν ὁ γλυκύτατος Ἰησοῦς μας πόνους δριμύτατους στὴν καρδιά του.

Ἔτσι ἀπὸ αὐτὲς ἢ ἀπὸ ἄλλες παρόμοιες μελέτες, ἀν θέλης, μορῆς να προξενήσης στὸν ἑαυτό σου διάθεσι και πάθος ἀγάπης για τὸν Θεὸ σου, φρόντισε, τότε, ἀπὸ τὴν γνῶσι τῶν παρόμοιων παθῶν να περάσης στὴν μεγαλύτερη γνῶσι τῆς ἀπειρης ἀγαθότητος τοῦ Κυρίου σου και τῆς ἀγάπης του πρὸς ἐσένα· και ὅταν αὐξηθῆ αὐτὴ ἢ γνῶσις μέσα σου, θὰ αὐξηθῆ και ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριό σου.

Για να δεχθῆς λοιπὸν στὴν καρδιά σου πόνο, λύπη και συντριβή, διότι με τὶς ἁμαρτίες σου λύπησες τόσες φορὲς τὸν Θεὸ σου και με τόση μεγάλη ἀχαριστία, σκέψου αὐτὴν τὴν ἀπειρη ἀγαθότητα και ἀγάπη που σου ἔδειξε ὁ Κύριος τῶν πάντων, ὁ ὁποῖος ἔπαθε και υπέφερε τόσο πολὺ για τὶς παρανομίες σου.

Για να παρακινηθῆς στὴν ἐλπίδα, σκέψου ὅτι ἕνας Κύριος μέγας και ὑψηλὸς ἔφθασε στὸ σημεῖο να ταλαιπωρηθῆ τόσο πολὺ, για να ἐξαλείψῃ τὴν ἁμαρτία σου, για να σε ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ δαίμονα και ἀπὸ τὰ μερικὰ σου σφάλματα και για να ἐξιλεώσῃ τὸν αἰώνιο Πατέρα σου και για να σοῦ δώσῃ θάρρος ὥστε σε κάθε σου ἀνάγκη σ' αὐτὸν να προστρέχῃς.

Για να παρακινηθῆς στὴ χαρά, ἀπὸ τὰ βάσανά του πέρασε στὰ ἀποτελέσματα τῶν βασάνων του. Με ἄλλα λόγια σκέψου ὅτι με ἐκεῖνα τὰ βάσανα καθαρίζει τὶς ἁμαρτίες ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐξευμενίζει τὴν ὀργὴ τοῦ

Πατέρα του. Συγχύζει τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους. Θανατώνει τὸν θάνατο. Μὲ τις ψυχές τῶν ἁγίων ἀναπληρώνει τὸν τόπο τῶν ἐκπεσόντων Ἀγγέλων καὶ προξενεῖ χαρὰ στὸν Ἄναρχο Πατέρα του καὶ στὸ Ὁμοούσιο Πνεῦμα του, κερδίζοντας τὴν Παρθένο Μαρία καὶ ὅλη τὴν θριαμβεύουσα Ἐκκλησία στοὺς οὐρανούς καὶ τὴν στρατευόμενη Ἐκκλησία στὴ γῆ.

Γιὰ νὰ μισήσης τὶς ἁμαρτίες σου, νὰ χρησιμοποίησης ὅλους τοὺς λογισμούς πού θὰ μελετήσης γιὰ τὸ σκοπὸ μόνον αὐτό· δηλαδή, σκέψου ὅτι ὁ Κύριός μας δὲν ἔπαθε γιὰ ἄλλο σκοπὸ, παρὰ μόνον γιὰ νὰ σὲ κάνει νὰ μισήσης τὶς ἁμαρτίες καὶ τὶς κακές σου ἐπιθυμίες· καὶ μάλιστα τὴν ἐπιθυμία ἐκείνη πού σὲ κυριεύει περισσότερο καὶ εἶναι ἀντίθετη στὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ νὰ ἔλθης σὲ ἐκπληξι καὶ θαυμασμό, σκέψου ποιὸ πρᾶγμα μπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτό, δηλαδή νὰ βλέπης τὸν Ποιητὴ τοῦ παντός, πού χορηγεῖ τὴν ζωὴ σὲ ὅλα, νὰ καταδικάζεται σὲ θάνατο ἀπὸ τὰ κτίσματά του· νὰ βλέπης καταπατημένη καὶ ξευτελισμένη τὴν ὑπέρτατη μεγαλειότητα· καταδικασμένη τὴν δικαιοσύνη· φτυμένη τὴν ὠραιότητα· νὰ μισῆται ἢ ἀγάπη τοῦ Οὐράνιου Πατέρα· νὰ βλέπης ἐκεῖνο τὸ ἄκτιστο καὶ ἀπρόσιτο φῶς, νὰ κατακτήσῃ στὴν ἐξουσία τοῦ σκότους· ἢ αὐτοδόξα καὶ εὐδαιμονία νὰ θεωρῆται ἀτιμία καὶ καταφρόνησις τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ νὰ φθάσῃ στὴν μεγαλύτερη ταλαιπωρία.

Γιὰ νὰ λυπᾶσαι μαζί μὲ τὸν λυπημένο Κύριό σου, ἀφήνοντας τὰ ἐξωτερικά του βάσανα, σκέψου ἄλλα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα πού τὸν βασάνιζαν ἐσωτερικῶς. Γιατί, ἂν λυπᾶσαι γιὰ τὰ ἐξωτερικά, πολὺ περισσότερο, θὰ εἶναι θαῦμα βέβαια, πῶς δὲν σχίζεται ἡ καρδιά σου ἀπὸ τὴν λύπη γιὰ τὰ ἐσωτερικά του πάθη! Δηλαδή, ὅταν σκεφθῆς ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ, βλέποντας καθαρὰ τὸν Θεὸ πάνω στὴ γῆ μὲ ἐκείνη τὴν λεγόμενη μακάρια ὄρασι, ὅπως τώρα βλέπει στὸν οὐρανὸ (91), καὶ τότε τὸν γνώριζε ὡς ἀξιώτατο καὶ ἀνώτερο κάθε τιμῆς καὶ ὑπηρεσίας, γι' αὐτὸ καὶ ἐπιθυμοῦσε ὅλα τὰ κτίσματα μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις νὰ τοῦ ἀποδίδουν τὴν τιμὴ αὐτή. Ἔτσι βλέποντας τὸν Θεὸ ἀντίθετα τώρα νὰ ἔχη προσβληθῆ τόσο ἄσχημα καὶ νὰ εἶναι βρισμένος ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα σφάλματα καὶ τὶς βδελυρὲς παρανομίες τοῦ κόσμου, ἀμέσως πληγωνόταν ἀπὸ ἀναρίθμητους πόνους καὶ βάσανα· αὐτὰ τὰ βάσανα τόσο περισσότερο τὸν βασάνιζαν, ὅσο μεγαλύτερη ἦταν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐπιθυμία του γιὰ νὰ τιμᾶται καὶ νὰ υπηρετῆται ἀπὸ ὅλους ἢ τόσο ὕψιστη μεγαλειότητα. Καὶ λοιπόν, ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ἔτσι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ πόσο σκληρὴ καὶ πόσο βαρεῖα ἦταν γι' αὐτὸ αὐτὴ ἢ ἐσωτερικὴ λύπη τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ.

Μαζί μὲ αὐτὰ σκέψου ὅτι ἀγαπώντας ὁ Κύριος ὑπερβολικὰ ὅλα του τὰ κτίσματα, ἀναλογικὰ μὲ τὴν ἀγάπη του αὐτὴν, λυπήθηκε ὑπερβολικὰ γιὰ ὅλες τὶς ἁμαρτίες τους, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐπρόκειτο νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ αὐτόν. Διότι γιὰ κάθε τους θανάσιμο ἁμάρτημα πού ἔκαναν καὶ πρόκειται νὰ κάνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι γεννήθηκαν καὶ ὅσοι πρόκειται νὰ γεννηθοῦν, καὶ νὰ τὸ πῶ πιὸ ἀπλά, ὅσες φορὲς πρόκειται κάποιος νὰ ἁμαρτάνῃ, τόσες φορὲς καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὸν Κύριο, μὲ τὸν ὁποῖο μποροῦσε νὰ εἶναι ἐνωμένος μὲ τὴν ἀγάπη. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τόσο σκληρότερος στάθηκε γιὰ τὸν Ἰησοῦ, ἀπὸ τὸν χωρισμὸ τῶν σωματικῶν μελῶν, ὅταν χωρισθοῦν καὶ βγοῦν ἀπὸ τὸν φυσικὸ τους τόπο, ὅσο ἡ ψυχὴ, ὄντας πνεῦμα καθαρὸ, εἶναι εὐγενέστερη καὶ τελειότερη ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ στὴ συνέχεια εἶναι πιὸ χωρητικὴ τοῦ πόνου. Ἀνάμεσα στὰ πάθη αὐτὰ τοῦ Κυρίου πού δοκίμασε γιὰ τὰ κτίσματα, αὐστηρότερο εἶναι ἐκεῖνο πού δοκίμασε γιὰ ὅλες τὶς ἁμαρτίες τῶν κολασμένων, πού, μὴ μπορώντας νὰ ἐνωθοῦν μαζί του, πρόκειται νὰ ὑποφέρουν ἀνεκδιήγητα αἰώνια βάσανα.

Ἄν ἡ ψυχὴ σου, ἀδελφέ, δὲν πόνεσε ἀπὸ τὰ λεχθέντα βάσανα τοῦ ἀγαπητοῦ της Ἰησοῦ, ἂς προχωρήσῃ λίγο περισσότερο μὲ τὸν λογισμό της καὶ θὰ βρῆ σ' αὐτόν περισσότερα βάσανα καὶ πολὺ πιὸ βαρεῖα γιὰ νὰ τὸν συμπονέσῃ. Διότι ὁ Κύριος βασανίσθηκε καὶ μὲ τοὺς ἀμέτρητους πόνους του ξεχρέωσε ὄχι μόνον τὶς ἁμαρτίες πού ἔχουν γίνει, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνες πού θὰ γίνουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους (92)· καὶ ἐκεῖνες βέβαια τὶς συγχώρεσε, τὶς ἄλλες ὅμως μᾶς ἔδωσε τὴν δύναμι νὰ τὶς ἀποφεύγουμε.

Δὲν θὰ λείψουν καὶ ἄλλες σκέψεις γιὰ νὰ συμπονέσῃς τὸν Ἐσταυρωμένο. Γιατί ὁ Κύριος πάνω στὸ σταυρὸ ἐνίωσε ὅλα τὰ εἶδη τῶν πόνων, χωρὶς καμία ἐξαίρεσι, πού μποροῦσε νὰ περάσῃ κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Ἔτσι οἱ ὕβρεις, οἱ πειρασμοί, οἱ συκοφαντίες, οἱ σκληραγωγίες καὶ κάθε στενοχώρια καὶ δοκιμασία ὅλων τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου, βασάνισαν τὴν ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ πολὺ πιὸ δυνατὰ, ἀπὸ ὅσο βασανίσθηκαν ἐκεῖνοι πού τὰ ἔπαθαν. Γιατί ὅλες τὶς θλίψεις μεγάλες καὶ μικρές, τόσο τῆς ψυχῆς ὅσο καὶ τοῦ σώματος, πού δοκίμασαν οἱ ἄνθρωποι σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς ζωῆς τους, μέχρι

τόν πιό μικρό κεφαλόπονο καί μέχρι τό κέντημα τῆς βελόνας, τὰ δοκίμασε ὅλα μέχρι τό τέλος, καί γιά τήν ἄπειρη ἀγάπη του θέλησε νά συμπονέση καί νά χαράξη στήν καρδιά του ὁ σπλαγχνικώτατος Κύριός μας, διότι ἦταν νέος Ἀδάμ καί Πατέρας πνευματικός ὄλων τῶν ἀνθρώπων.

Δέν εἶναι δυνατὸν ὅμως νά διηγηθῆ κανεὶς πόσο τὸν ἔθλιψαν οἱ πόνοι τῆς Παναγίας Του Μητέρας, ἐπειδὴ καί αὐτὴ μὲ κάθε τρόπο καί γιά ὅλα τὰ αἷτια πού βασάνισαν τὸν Υἱό της, συμπόνεσε καί συνέπαθε μαζί σὲ πάρα πολὺ μεγάλο βαθμό. Ἔτσι αὐτοὶ οἱ πόνοι τῆς Παναγίας Του Μητέρας ἀνανέωσαν στὸ εὐλογημένο της Τέκνο τὶς ἐσωτερικὲς του πληγὲς καί ἡ γλυκυτάτη του καρδιά ἔμεινε σὰν νά εἶχε πληγωθῆ ἀπὸ ἀμέτρητα πυρακτωμένα βέλη· ἡ καρδιά του αὐτὴ, γιά τὰ τόσα βάσανα πού εἶπα καί γιά ἄλλα σχεδὸν ἀμέτρητα καί ἄγνωστα σὲ μᾶς, μπορούσε νά πῆ κανεὶς εὐκόλα, ὅτι ἦταν ἕνας ἄδης ἀγαπητικὸς ἐκουσίων βασάνων, ὅπως λέγεται ὅτι συνήθιζε νά ὀνομάζῃ μία εὐλαβὴς ψυχὴ μὲ ἀγία ἀπλότητα τὸν Ἐσταυρωμένο.

Τέλος πάντων, ἂν ἀγαπητέ, σκεφθῆς καλὰ τὴν αἰτία ὄλων τῶν βασάνων πού ἀναφέρθηκαν, πού ὑπέφερε ὁ Λυτρωτὴς μας καί Κύριος, δὲν θὰ ἔβρισκες ἄλλη ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. «Αὐτὸς φορτώθηκε τὶς θλίψεις μας καί ὑπέφερε τοὺς πόνους τοὺς δικούς μας» (Ἠσ. 53,5). Ἔτσι βγαίνει καθαρὰ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ νά συμπάσχῃ καί σὺ πραγματικὰ μὲ τὸν Ἐσταυρωμένο σου Θεὸ καί νά ἀνταποδώσῃς τὶς εὐεργεσίες πού αὐτὸς σοῦ ζητάει καί ἐσὺ εἶσαι ὑποχρεωμένος νά τὸ κάνῃς χωρὶς καμμία πρόφασιν καί δικαιολογία, εἶναι τὸ νά πονᾷς πράγματι γιά τὴν ἀγάπη του, τὸ ὅτι τὸν λύπησες, τὸ νά μισῆς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν ἁμαρτία καί νά πολεμᾷς γενναῖα ἐναντίον ὄλων τῶν ἐχθρῶν καί ἐναντίον ὄλων σου τῶν κακῶν κλίσεων καί θελημάτων, γιά νά βγάλῃς ἀπὸ πάνω σου, μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, τὸν παλιὸ ἄνθρωπο μαζί μὲ τὶς πράξεις του καί νά ντυθῆς τὸν νέο, στολίζοντας τὴν ψυχὴ σου μὲ τὶς εὐαγγελικὲς ἀρετές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ

Οἱ ὠφέλειες πού μπορούμε νά δεχθοῦμε ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ Ἐσταυρωμένου καί ἡ μίμησις τῶν ἀρετῶν του.

Κοντὰ στίς ἄλλες ὠφέλειες πού μπορεῖς νά δεχθῆς ἀπὸ τὴν ἀγία μελέτη αὐτῆ τοῦ Ἐσταυρωμένου εἶναι: Α') Τὸ νά λυπᾶσαι καί νά πονᾷς ὄχι μόνο γιά τὶς περασμένες σου ἁμαρτίες, ἀλλὰ καί γιά τὰ πάθη πού ζοῦν ἀκόμη μέσα σου, τὰ ὅποια ἔβαλαν τὸν Κύριό σου στὸ σταυρό. Β') Τὸ νά τοῦ ζητήσῃς συγχώρεσιν γιά τὰ πταίσματά σου καί χάρι νά μισήσῃς τέλεια τὸν ἑαυτό σου· γιά νά μὴ τὸν λύπησῃς πλέον. Μάλιστα γιά ἀνταμοιβὴ τῶν τόσων παθημάτων του νά τὸν ἀγαπᾷς καί νά τὸν ὑπηρετῆς στὸ ἐξῆς τέλεια, πράγμα τὸ ὅποιο δὲν μπορεῖ νά γίνῃ χωρὶς αὐτὸ τὸ ἅγιο μῖσος τῶν ἁμαρτιῶν σου. Γ') Νά διώχνῃς ἀπὸ μέσα σου κάθε κακὴ κλίσι, ὅσο μικρὴ κι ἂν εἶναι. Δ') Νά ἀγωνίζεσαι μὲ ὅλη σου τὴν δύναμιν νά μιμῆσαι τὶς ἀρετὲς τοῦ λυτρωτῆ σου, πού ἔπαθε ὄχι μόνο γιά νά μᾶς σώσῃ πληρώνοντας γιά τὶς ἁμαρτίες μας, ἀλλὰ καί γιά νά μᾶς δώσῃ παράδειγμα γιά νά ἀκολουθήσουμε στὰ ἅγια ἴχνη του: «Ὁ Χριστὸς ἔπαθε γιά χάρι μας, ἀφήνοντάς σας ὑπόδειγμα γιά νά βαδίσετε στ' ἀχνάρια του» (Α' Πέτρου 2,21).

Κι ἐδῶ σοῦ δείχνω ἕναν τρόπο μελέτης, τὸν ὁποῖον θὰ μεταχειρισθῆς γιά νά μιμῆσαι τὶς ἀρετὲς τοῦ Κυρίου καί νά τὶς διακηρύττῃς, ὅπως ἀναφέρεται: «Νὰ διακηρύξετε τὰ μεγαλεῖα ἐκείνου πού σᾶς ὠδήγησε ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ θαυμαστό του φῶς» (Α' Πέτρου 2,9).

Λοιπὸν, γιά νά ἀποκτήσῃς τὴν ἀρετὴ τῆς ἀμνησικακίας καί νά μὴν ἔχῃς μῖσος πρὸς τοὺς ἐχθρούς σου καί μνησικακία, ἀλλὰ νά τοὺς ἀγαπᾷς, νά τοὺς συγχωρῆς καί ὀλόψυχα νά παρακαλᾷς γι' αὐτοὺς τὸν Θεὸ γιά νά τοὺς συγχωρήσῃ κι ἐκεῖνος, κι ἂν ἀκόμη σὲ ἔβρισαν, κι ἂν σὲ ζημίωσαν, καί ἂν κινδύνεψε ἡ ζωὴ σου μέχρι θανάτου, κοίταξε τότε μία φορὰ τὸν Κύριό σου καρφωμένο πάνω στὸ σταυρὸ καί γεμάτον ἀπὸ αἷματα. Πρόσεξέ τον πῶς μὲ τὸ ἀκάνθινο στεφάνιν στήν κεφαλὴ, μὲ πρόσωπο ταπεινωμένο καί φτυμμένο καί μὲ ξηραμένα χεῖλη, φωνάζει καί παρακαλεῖ τὸν Πατέρα του, γιά νά συγχωρήσῃ τοὺς σταυρωτὲς του: «Πάτερ, ἄφες» (Λουκ. 23,34)· μολοντί μπορούσε νά νά διατάξῃ τὴν γῆ καί νά τοὺς καταπιῇ αὐτοστιγμῆ! καί λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ νά σκεφθῆς τὸ ἐξῆς: Ἄν ἐκεῖνος ὁ Παντοδύναμος Δεσπότης συγχώρεσε τὴν ἁμαρτία τῶν τόσο θανατηφόρων ἐχθρῶν του, ποιὸ σπουδαῖο πράγμα εἶναι, ἂν ἐσὺ ὁ τιποτένιος, ἂν ἐσὺ ὁ βρωμερὸς καί τὸ τιποτένιο σκουληκι τῆς γῆς, μιμηθῆς ἐκεῖνον καί συγχωρήσῃς τοὺς ἐχθρούς σου ἀπὸ τὴν καρδιά σου!

Για να αποκτήσης την αρετή της υπακοής στους πνευματικούς σου πατέρες και για να έξης ταπεινώσει στην καρδιά σου, σκέψου αυτόν τον προαιώνιο και όμοούσιο Λόγο του Πατρός, που με μόνο το νεύμα του έκτισε τὰ πάντα, πώς έγινε τόσο υπήκοος στο πατρικό θέλημα και τόσο ταπεινώθηκε, ώστε καταδέχθηκε θάνατο, και μάλιστα θάνατο σταυρικό, όπως είπε ο Παῦλος: «Ταπεινώθηκε θεληματικά υπακούοντας μέχρι θανάτου, και μάλιστα θανάτου σταυρικού» (Φιλιπ. 2,8). Με την λέξι του σταυρού δείχνει τον πιο άτιμο και τον πιο κατάδικο και τον πιο καταραμένο θάνατο, που δέχθηκε ο Κύριος. «Όποιος κρεμιάται είναι καταραμένος από τον Θεό» (Δευτερ. 21,23). Θάνατος τον οποίο δεν δέχθηκε ποτέ άνθρωπος στην ιστορία του κόσμου. Και εν συντομία, πρόσεξε τις ατιμίες που υπέστη στα έξης περιστατικά: Προδίνεται από ένα μαθητή του· άλλος τον αρνείται· οι υπόλοιποι μαθητές και απόστολοι φεύγουν και τον εγκαταλείπουν μόνο του! Αυτά έγιναν για τον Κύριό μας αίτια πάρα πολύ μεγάλης ατιμίας. Διότι όλος ο κόσμος μιλούσε έναντίον του, ότι δηλαδή ήταν άνθρωπος τόσο κακού χαρακτήρα, ώστε και αυτός ο ίδιος ο μαθητής του τον μίσησε για τις κακίες του και τον πρόδωσε· και ο άλλος τον απαρνήθηκε ως απατεώνα και ψεύτη. Και κατόπιν όλοι οι υπόλοιποι μαθητές, επειδή δεν τον αγαπούσαν με αληθινή αγάπη, αλλά υποκριτικά, ύστερα τον μίσησαν και τον εγκατέλειψαν και έφυγαν. Στέκεται μπροστά σε πολλά και διάφορα κριτήρια του Άννα, του Καϊάφα, του Πιλάτου και του Ηρώδη! Ο αρχιληστής Βαρραβᾶς θεωρείται καλλίτερος από τον Ίησού και προτιμάται από τον λαό! και όλα αυτά αποτελούν πάρα πολύ μεγάλη ατιμία! Περιπαίζεται από τον Ηρώδη, αφού τον έντυσε λαμπρό φόρεμα και αποστέλλεται συνοδευόμενος από τὰ βασιλικά του στρατεύματα! Περιπαίζεται από τον Πιλάτο με τὸ ντύσιμο της πορφύρας, με τὸ ακάνθινο στεφάνι και με τὸ καλάμι στο δεξιὸ χέρι και προσκυνείται δηθεν ως βασιλιάς ψεύτικος! Φτύνεται! Σκεπάζεται τὸ πρόσωπό του και έτσι χαστουκίζεται και δέχεται χτυπήματα! Κάθε ένας βλέπει όλα αυτά πόσο ατιμωτικά είναι. Σηκώνει μόνος του τὸ σταυρό του στους ώμους του (93) και τρέχει δια μέσου τῆς Ἱερουσαλήμ στον τόπο τοῦ Κρανίου! Ξεγυμνώνεται και σταυρώνεται ως ληστής με τὸς ληστές, ὄχι χωρίς καρφιά (94), ἀλλὰ με καρφιά, για να νομίζουν εκείνοι που θὰ τον βλέπουν ότι ήταν ένας κακοποιός άνθρωπος και αποστάτης και στασιαστής! Χλευάζεται πάνω στο σταυρό, ὄντας από μία τόσο πολυάνθρωπη πόλι, που μπορούσε τότε ἡ Ἱερουσαλήμ να ἔχη πάνω από δυὸ ἑκατομμύρια ἄνθρώπους! Μπροστά σ' αὐτοὺς θεατρίσθηκε μάλιστα και διαπομπεύθηκε με τὸν τρίγωνο τίτλο (95) που ήταν ἐπάνω στο σταυρό, και ἀντὶ να ποτισθῆ με νερό στην δίψα του, ποτίσθηκε χολή και ξύδι. Δεν τέλειωσαν μέχρις ἐδῶ οἱ ατιμώσεις του. Και μετὰ τὸν θάνατό του δέχεται λόγχη στην πλευρά, κηρύττεται πλάνος, και ὁ Τάφος του σφραγίζεται δηθεν για να μὴν κλαπῆ! Θὰ μπορούσε βέβαια να μείνη και ἄταφος από ἐκείνους τὸς ἄσπλαχνους, ἂν ὁ εὐλογημένος ἐκεῖνος Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαῖος δὲν τὸν συμπονοῦσε και δὲν τολμοῦσε να τὸν ζητήση για να τὸν ἐνταφιάση.

Ἄς ντραπῆς, λοιπόν, τώρα, ἄς ντραπῆς και σὺ ἀδελφέ και να μὴν ὑπερηφανεύεσαι πλέον, ἀλλὰ γενικὰ να μὴν ἀφήνης οὔτε ψιλὸς λογισμὸς ὑπερηφανείας να μπαῖνη στην ψυχὴ σου, σκεπτόμενος τὴν τὴν τὴν μεγάλη ταπεινώσει τοῦ Θεοῦ σου.

Τέλος πάντων για να αποκτήσης τὴν αρετὴ τῆς ὑπομονῆς και να μιμηθῆς τὸν Χριστό σου σκέψου:

Α') Ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἔχοντας ὅλη τῆς τὴν προσοχὴ στον Θεὸ Λόγο αισθανόταν ἐκπληξι ὅταν ἔβλεπε ἐκείνη τὴν ἀκατανόητη και ἄπειρη μεγαλειότητα, μπροστά στην ὁποία ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου εἶναι σὰν ἕνα μηδέν, να ὑποφέρη πάνω στη γῆ τόσες ατιμίες για τὸν ἄνθρωπο (και αὐτὴ μένει ἀκίνητη στην δόξα τῆς), ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν δέχθηκε κάτι ἄλλο, παρὰ ἀπιστίες και ὕβρεις. Γιατὶ ὅσες ατιμίες και ὕβρεις προξένησε ὁ ἄνθρωπος στην ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, τίς ἔκανε σὲ αὐτὸν τὸν Θεὸ Λόγο, με τὸν ὁποῖον ἦταν ἐνωμένη κατὰ τὴν ὑπόστασι.

Β') Σκέψου ὅτι ὁ Θεὸς και Πατὴρ θέλησε και παρεκίνησε τὴν ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τοῦ Υἱοῦ του, να ὑποφέρη για μᾶς τὰ παρόμοια πάθη· δηλαδή ραπίσματα, βλασφημίες, μαστιγώσεις, ἀγκάθια και στο τέλος τὸν σταυρικό θάνατο, φανερώνοντας σ' αὐτὴν, ὅτι τοῦ ἀρέσει να τὴν βλέπη γεμάτη ἀπὸ κάθε εἶδους ὄνειδισμούς και θλίψεις.

Γ') Σκέψου βλέποντας με τὸν φωτεινότατο νοῦ τῆς, πόσο πολὺ ἀρεστό εἶναι αὐτὸ στον Θεὸ και ἀγαπώντας με ἀπόλυτη ἀγάπη τὴν θεϊκὴ του μεγαλειότητα, μόλις δέχθηκε τὴν πρόσκλησι να πάθη για τὴν δικὴ μας τὴν ἀγάπη και για τὸ δικὸ μας παράδειγμα, δέχθηκε με χαρὰ και θέλησε πρόθυμα να ὑπακούση στο ἅγιο θέλημά του· και ποιὸς μπορεῖ να περάση με τὸν λογισμό του μέσα σ' ἐκείνες τίς βαθύτατες ἐπιθυμίες που εἶχε γι' αὐτὸ ἐκείνη ἡ ψυχὴ, ἡ πιο ἀγαθὴ και πιο καθαρὴ ἀπὸ ὅλες (96)! Αὐτὴ βρισκόταν ἐκεῖ σὰν να εἶναι

μέσα σὲ ἓναν λαβύρινθο ἀπὸ βάσανα, ζητώντας πάντοτε καὶ δὲν εὑρίσκει (ὅπως ἤθελε) νέους τρόπους καὶ νέους ὁδοὺς παθημάτων. Καὶ γι' αὐτὸ ἔδωσε ἐλεύθερα ὅλο της τὸν ἑαυτὸ καὶ τὶς ἀθωότατες σάρκες στὴν σφαγὴ καὶ τὸν κατασπαραγμὸ τῶν παρανόμων ἀνθρώπων καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἄδη, γιὰ νὰ κάνουν ἐκεῖνο ποὺ θέλουν.

Δ') Ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ κοίταξε τὸν Ἰησοῦ σου, ποὺ μὲ ἡμερα καὶ σπλαγχνικὰ μάτια στρέφεται πρὸς ἐσένα καὶ λέγει «Νά, παιδί μου, ποὺ γιὰ νὰ μὴ θελήσης νὰ ἀντισταθῆς λίγο στὰ πάθη σου, ποὺ μὲ ἔκαναν νὰ καταστήσω οἱ ἄτακτες ἐπιθυμίες σου, δὲς πόσο ὑποφέρω καὶ μὲ πόση χαρὰ γιὰ τὴν ἀγάπη σου, γιὰ νὰ σοῦ δώσω παράδειγμα ἀληθινῆς ὑπομονῆς! Σὲ παρακαλῶ, λοιπόν, παιδί μου γιὰ ὅλους μου τοὺς πόνους καὶ οὗθεληματικὰ νὰ σηκώσης αὐτὸν τὸν σταυρὸ καὶ κάθε ἄλλος ποὺ θέλω, ἀφήνοντας τὸν ἑαυτὸ σου στὰ χέρια ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων ποὺ σὲ καταδιώκουν, στοὺς ὁποίους ἐγὼ θὰ ἀνταποδώσω **σύμφωνα μὲ τὴν τιμὴ σου καὶ κατὰ τοῦ σώματός σου**. Ὡ καὶ νὰ γινώριζες πόσο θὰ χαιρόμουν μὲ αὐτό! καὶ αὐτὸ μπορεῖς νὰ τὸ δῆς στὶς πληγές αὐτὲς τὶς ὁποῖες δέχθηκα μὲ ὑπερβολικὴ χαρὰ, σὰν πολῦτιμα καὶ ἀγαπητὰ πράγματα γιὰ νὰ στολίσω μὲ πολῦτιμες ἀρετὲς τὴν φτωχὴ σου **ψυχὴ, ποὺ εἶναι ἀγαπημένη ἀπὸ ἐμένα, περισσότερο ἀπὸ ὅλο ἐκεῖνο, ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ ἐννοήσης!** καὶ ἂν ἐγὼ κατάντησα γιὰ σένα σὲ τόσα πάθη, γιὰτὶ καὶ σύ, ἀγαπητὴ μου νύφη, νὰ μὴ θέλης νὰ πάθης κάτι, γιὰ νὰ θεραπεύσης τὴν καρδιά μου καὶ νὰ γλυκάνης τὶς πληγές ποὺ μοῦ προξένησε ἡ ἀνυπομονησία σου, ποὺ ἔδωσε μεγαλύτερη πίκρα ἀπὸ τὶς δικές μου πληγές;».

Ε') Σκέψου καλὰ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μιλάει μαζί σου μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ θὰ ἰδῆς ὅτι εἶναι Αὐτὸς ὁ Βασιλιάς τῆς Δόξης, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος! Σκέψου καὶ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων καὶ τῶν ὕβρεων ποὺ δὲν ἄξιζε νὰ γίνουν ἀκόμη καὶ στὸν χειρότερο ληστὴ τοῦ κόσμου! Δὲς τὸν Κύριό σου νὰ στέκεται ἀνάμεσα σὲ τόσα βάσανα, ὄχι μόνο ἀκίνητος καὶ μὲ θαυμάσια ὑπομονή, ἀλλὰ καὶ νὰ χαιρέται σὰν νὰ ἦταν στοὺς γάμους του! καὶ ὅπως μὲ λίγο νερὸ ἀνάβει περισσότερο ἢ φωτιὰ, ἔτσι μὲ τὴν αὐξησι τῶν βασάνων, ποὺ ἦταν μικρὰ μπροστὰ στὴν τόσο πλοῦσια ἀγάπη του, περισσεύει ὅλο καὶ περισσότερο ἢ χαρὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ὑποφέρῃ μεγαλύτερα!

ΣΤ') Σκέψου κατόπιν ὅλο ἐκεῖνο τὸ αἶτιο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔπαθε αὐτὰ ὁ σπλαγχνικώτατος Κύριος, (ὄχι χωρὶς τὴν θέλησί του, ἀλλὰ θεληματικὰ καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη του πρὸς ἐσένα) ἦταν γιὰ νὰ γυμνάζεσαι καὶ σύ, μιμούμενος ἐκεῖνον, στὴν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς, γιὰ νὰ περνᾷς πρὸς ἐκεῖνο ποὺ αὐτὸς θέλει ἀπὸ σένα καὶ στὴ χαρὰ ποὺ θὰ σοῦ δώσῃ, ἂν ἀγωνίζεσαι στὴν ἀρετὴ αὐτὴ, γιὰ νὰ σηκώσης ὄχι μόνο μὲ ὑπομονή, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰ καὶ μὲ θερμότατη ἀγάπη τὸ σταυρὸ σου καὶ κάθε ἄλλη θλίψη, γιὰ νὰ μιμηθῆς καλύτερα τὸν Θεὸ σου, γιὰ νὰ τὸν ἀναπαύσης περισσότερο. Ἔτσι βάζοντας μπροστὰ στὰ μάτια σου τοὺς ὄνειδισμούς καὶ τὶς πικρίες ποὺ γεύθηκε γιὰ σένα ὁ Κύριός σου καὶ τὴν καρτερία καὶ τὴν ὑπομονή του, πρέπει νὰ αἰσθανθῆς αἰσχύνῃ καὶ ντροπῇ γιὰτὶ ὅλοι σου οἱ πόνοι καὶ οἱ θλίψεις καὶ καταφρονήσεις καὶ ὅλη σου ἡ ὑπομονή, μὲ σύγκρισι ἐκείνων, δὲν εἶναι ἀληθινὴ ὑπομονή, ἀλλὰ μία σκιά ὑπομονῆς· καὶ νὰ φοβηθῆς καὶ νὰ τρομάξης ποὺ ἀκόμη ὑπάρχει μέσα στὴν καρδιά σου ἓνας μικρὸς λογισμὸς νὰ μὴ θέλης νὰ ὑποφέρῃς γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Κυρίου σου.

Αὐτὸς ὁ σταυρωμένος Κύριος, εἶναι, παιδί μου, τὸ βιβλίό ποὺ σοῦ δίνω νὰ μελετᾷς συνέχεια, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μπορεῖς νὰ μάθῃς τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα κάθε ἀρετῆς. Γιὰτὶ αὐτὸς μὲ τὸ νὰ εἶναι βίβλος ζωῆς, ὄχι μόνο διδάσκει τὸν νοῦ μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ζωντανό του παράδειγμα ζεσταίνει τὴν θέλησι. Απὸ βιβλία εἶναι γεμάτος ὁλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα, δὲν μποροῦν ὅλα μαζί τὰ βιβλία τόσο τέλεια νὰ σοῦ διδάξουν τὸν τρόπο γιὰ νὰ μπορέσης νὰ ἀποκτήσης ὅλες τὶς ἀρετές, ὅπως σὲ διδάσκει ὁ Ἰησοῦς.

Σ' αὐτὸν τὸν σταυρωμένο σὲ συμβουλεύω, παιδί μου, νὰ προστρέχῃς καὶ νὰ τὸν καταφιλής μὲ δάκρυα καὶ νὰ τὸν ἀγκαλιάζῃς μὲ θερμὴ κάθε φορὰ ποὺ θὰ σὲ δαγκάσουν τὰ νοητὰ φίδια τῶν δαιμονικῶν καὶ τῶν ἀνθρώπινων πειρασμῶν, καὶ σίγουρα θὰ γιατρευθῆς ἀπὸ τὶς πληγές σου, ὅπως κάποτε καὶ οἱ Ἑβραῖοι γιατρεύονταν ἀπὸ τὰ δαγκώματα τῶν ἀληθινῶν φιδιῶν, ὅταν ἔβλεπαν πάνω στὸ ξύλο νὰ εἶναι κρεμασμένο τὸ χάλκινο φίδι, ποὺ προτύπωνε τὸν Κύριό μας, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος: «Καὶ ὅπως ὁ Μωυσῆς ὕψωσε στὴν ἔρημο τὸ χάλκινο φίδι, ἔτσι πρέπει νὰ ὑψωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε καθένας ποὺ πιστεύει σ' αὐτὸν νὰ μὴ χάνεται, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴ αἰώνια» (Ἰω. 3,14).

Γινώριζε καὶ αὐτό, παιδί μου, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ ξοδεύουν πολλές ὥρες κλαίοντας κάθε πάθος τοῦ Κυρίου μας καὶ ἀναλογίζονται τὴν ὑπομονή του καὶ κατόπιν στὶς δυστυχίες καὶ ἀσθένειες καὶ δοκιμασίες καὶ ἀτιμίες

καὶ ὕβρεις πού τοὺς συμβαίνουν φαίνονται ἀνυπόμονοι, αὐτοὶ μοιάζουν μὲ τοὺς δειλοὺς στρατιῶτες τοῦ κόσμου, πού πρὶν ἀπὸ τὴν μάχη κάτω ἀπὸ τὰ ἀντίσκηνα ὑπόσχονται μεγάλα πράγματα καὶ πολεμοῦν καὶ νικοῦν μόνοι τους· ὅταν ὅμως φανοῦν οἱ ἐχθροί, ἐγκαταλείπουν τὰ ὅπλα καὶ τρέπονται σὲ φυγή. Ποιὸ πρᾶγμα μπορεῖ νὰ εἶναι πιὸ ἀνόητο καὶ χωρὶς φρόνησι καὶ πιὸ καταγέλαστο, ἀπὸ τὸ νὰ ἀναλογίζεται κανεὶς τὶς ἀρετὲς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὶς ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὶς θαυμάζει καὶ κατόπιν νὰ τὶς λησμονῇ ἐντελῶς ἢ νὰ μὴ τὶς τιμᾷ, ὅταν ἔλθῃ καιρὸς νὰ τὶς ἐξασκήσῃ;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Τὸ πανάγιο μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας

Μέχρις ἐδῶ σοῦ πρόσφερα, ὅπως εἶδες, ἀναγνώστη μου, τέσσερα ὅπλα, πού σοῦ εἶναι ἀπαραίτητα στὸν πόλεμο αὐτόν, γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ νικήσῃς τοὺς ἐχθροὺς σου· δηλαδή, τὸ νὰ μὴν ἔχῃς θάρρος στὸν ἑαυτὸ σου, τὸ νὰ ἐλπίζῃς στὸν Θεό, τὸ νὰ ἀγωνίζεσαι πάντοτε καὶ τὸ νὰ προσεύχεσαι. Τώρα σοῦ δείχνω ἄλλο ἓνα. Αὐτὸ εἶναι τὸ πανάγιο μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Διότι ὅπως τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἔτσι εἶναι καὶ ὄπλο ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. Τὰ τέσσερα ὅπλα πού εἶπαμε, παίρνουν τὴν δύναμι ἀπὸ τὶς ἀξιομισθίαι καὶ τὴν χάρι πού μᾶς ἀξίωσε τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὄπλο εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιον Αἷμα καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ Σῶμα μὲ τὴν ψυχὴ καὶ μὲ τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Μὲ ἐκεῖνα γίνεται ἡ μάχη κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ τὴν δύναμι τοῦ Χριστοῦ. Μὲ αὐτὸ τὸ ὄπλο ὅμως πολεμοῦμε ἐκείνους μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς πολεμεῖ μαζὶ μὲ ἐμᾶς. Διότι ὅποιος τρώγει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ πίνει τὸ Αἷμα του, μένει μὲ τὸ Χριστὸ καὶ ὁ Χριστὸς μὲ αὐτόν «Ὅποιος τρώει τὴ σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, μένει σ' ἐμένα κι ἐγὼ σ' αὐτόν» (Ἰω. 6,56).

Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς ἂν νικήσουμε τὸν ἐχθρό, τὸν νικοῦμε μὲ τὴν δύναμι τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ὅπως ἀναφέρεται στὴν Ἀποκάλυψι: «Νίκησαν μὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἀρνίου» (12,11).

Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ μυστήριον πού εἶναι τὸ πιὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ τὸ ὄπλο, μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς πού βρίσκεται μέσα στὸ μυστήριον αὐτό, μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆναι (νὰ βάνεται εἰς πρᾶξιν) μὲ δυὸ τρόπους, δηλαδή νὰ τὸ δέχεται κανεὶς μυστηριακά, δηλαδή μὲ εὐλάβεια, πολὺ συχνὰ καὶ ὅσες φορές μπορέσῃ, (ἂν βέβαια δὲν ἔχῃ κάποιο ἐμπόδιο ἀπὸ τὸν Πνευματικὸ) μὲ τὴν ἀπαραίτητη προετοιμασίαν, δηλαδή, συντριβή, ἐξομολόγησι, ἱκανοποίησι καὶ τὴν νηστεία πού εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν δύναμί του· καὶ πρέπει κανεὶς νὰ τὸ λαμβάνῃ πνευματικὰ καὶ νοερὰ κάθε ὥρα καὶ κάθε στιγμή, γι' αὐτὸ καὶ σὺ μὴ σταματήσῃς νὰ τὸ λαμβάνῃς μὲ τὸν δεύτερον τρόπο πολλές φορές, καὶ ὅταν μπορῆς, σύμφωνα μὲ τὸν πρῶτον τρόπο πού ἀκολουθεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Πῶς πρέπει κανεὶς νὰ δέχεται τὸ πανάγιο Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δηλαδή πῶς πρέπει νὰ δέχεται μυστηριακὰ τὸν Χριστό.

Σὲ διάφορες περιπτώσεις μποροῦμε νὰ πλησιάζουμε σὲ αὐτὸ τὸ θειότατον μυστήριον, τὸ ὁποῖον γιὰ νὰ τὸ πετύχουμε πρέπει νὰ κάνουμε διάφορα πράγματα τὰ ὁποῖα εἶναι διαιρεμένα σὲ τρεῖς περιόδους: Πρὶν ἀπὸ τὴν Μετάληψιν, τὸν καιρὸ τῆς Μεταλήψεως καὶ μετὰ τὴν Μετάληψιν. Πρὶν ἀπὸ τὴν Μετάληψιν πρέπει νὰ καθαρισθοῦμε μὲ τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως ἀπὸ τὸν μολυσμὸ τόσο τῆς θανάσιμης ὅσο καὶ τῆς μὴ θανάσιμης ἁμαρτίας πού κάναμε καὶ νὰ φυλάξουμε τὸν Κανόνα πού θὰ μᾶς δώσῃ ὁ Πνευματικὸς. Καὶ μὲ τὴν διάθεσι ὅλης μας τῆς καρδιάς νὰ δοθῶμε ὁλοκληρωτικὰ μὲ ὅλη μας τὴν ψυχὴ, μὲ ὅλη μας τὴν ἰσχύ καὶ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις μας στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ σὲ ὅ,τι τοῦ ἀρέσει. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος σὲ αὐτὸ τὸ μυστήριον μᾶς δίνει τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα του μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν Θεότητα καὶ μὲ τὶς

ἀξιομισθίες του. Καί σκεπτόμενοι ὅτι τὸ δῶρο μας, συγκρίνοντάς το μὲ τὸ δικό του, εἶναι λίγο καὶ σχεδὸν μηδαμινό, πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ ἔχουμε τόσο μεγάλο δῶρο, ὅσο ποτὲ δὲν τοῦ πρόσφεραν ὅλα τὰ κτίσματα, ἀνθρώπινα καὶ οὐράνια, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὸ δώσουμε στὴν θεία του Μεγαλειότητα.

Γι' αὐτό, λοιπόν, ὅταν θέλῃς νὰ δεχθῆς τὸ Μυστήριο αὐτό, γιὰ νὰ καταστραφοῦν καὶ οἱ δικοὶ του καὶ οἱ δικοὶ σου ἐχθροί, προτοῦ νὰ μεταλάβῃς, ἄρχισε ἀπὸ τὸ ἐσπέρας ἢ καὶ νωρίτερα νὰ σκέπτεσαι πόσο ἐπιθυμεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ τοῦ δώσῃς ἐσὺ τόπο στὴν καρδιά σου μὲ τὸ Μυστήριο αὐτό, γιὰ νὰ ἐνωθῇ μαζί σου καὶ νὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ νικήσῃς κάθε σου πάθος.

Αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Κυρίου εἶναι τόσο μεγάλη καὶ ἀμέτρητη ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν καταλάβῃ μέχρι τὸ ὕψος τῆς κτιστὸς νοῦς. Ἐσὺ, ὅμως, γιὰ νὰ μπορέσῃς κάπως νὰ τὴν χωρέσῃς στὸ νοῦ σου, πρέπει νὰ βάλῃς καλὰ στὸ νοῦ σου δυὸ πράγματα: Τὸ ἓνα εἶναι ἡ ἀνέκφραστη ἐπιθυμία ποὺ ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ βρῖσκεται μέσα μας. Διότι αὐτὴ τὴν ἔνωσι μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὀνομάζει τρυφή καὶ εὐχαρίστησι δική του: «Ἡ εὐχαρίστησί μου εἶναι μὲ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Τὸ ἄλλο εἶναι νὰ σκεφθῆς καλὰ ὅτι ὁ Θεὸς μισεῖ πολὺ τὴν ἁμαρτία, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι αἰτία στὸ νὰ ἐνώνεται ὁ Θεὸς μαζί μας, πράγμα ποὺ τόσο πολὺ ἐπιθυμεῖ, καὶ εἶναι ἀντίθετη στὶς θεϊκὲς του τελειότητες. Διότι ὁ Θεὸς ὄντας ἐκ φύσεως ἀπόλυτο ἀγαθό, καθαρὸ φῶς καὶ ἄπειρη ὠραιότητα, δὲν μπορεῖ παρὰ ἐκ φύσεως νὰ μισῇ καὶ νὰ συχαίνεται ἀμέτρητες φορὲς τὴν ἁμαρτία, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπόλυτο κακό, σκοτάδι, ἔλλειψι καὶ ἀνυπόφορη ἀσχήμια στὶς ψυχές μας. Καὶ αὐτὸ τὸ μῖσος τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς ἁμαρτίας εἶναι τόσο δυνατὸ καὶ τόσο πολὺ, ὥστε γιὰ τὴν καταστροφή τῆς δόθηκε διαταγὴ καὶ ἔγιναν ὅλα τὰ ἔργα τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης καὶ μάλιστα ἐκεῖνα τοῦ Παναγίου Πάθους τοῦ Υἱοῦ του. Γι' αὐτὸ καὶ λέγουν μερικοὶ θεολόγοι καὶ διδάσκαλοι, ὅτι γιὰ νὰ ἐξαλείψῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ ἐμᾶς κάθε πταῖσμα καὶ τὸ πιὸ μικρὸ ἀκόμη, ἂν ἦταν ἀνάγκη καὶ ἔπρεπε, ἦταν ἔτοιμος νὰ παραδοθῇ καὶ σὲ χιλιάδες πάλι θανάτους.

Ἀπὸ τίς μελέτες λοιπόν αὐτὲς καὶ τίς σκέψεις, ἂν καὶ σὲ πολὺ μικρὸ βαθμὸ, καταλαβαίνοντας τὸ μέγεθος τῆς ἐπιθυμίας ποὺ ἔχει ὁ Θεὸς νὰ εἰσέλθῃ στὴν καρδιά σου, γιὰ νὰ νικήσῃ ἐντελῶς τοὺς ἐχθροὺς τοὺς δικούς Του καὶ τοὺς δικούς σου, θὰ ἀνάψῃς μέσα σου μία ζωντανὴ ἐπιθυμία νὰ τὸν δεχθῆς, γιὰ νὰ φέρῃ μέσα σου τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Καὶ ἔτσι, ἀφοῦ γεμίσης ἀπὸ ἀνδρεία καὶ παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἔλθῃ νὰ κατοικήσῃ μέσα σου ὁ ἐπουράνιος σου ἀρχιστράτηγος Ἰησοῦς, κάλεσε δυνατὰ πολλὰς φορὲς σὲ πόλεμο τὸ πάθος ἐκεῖνο ποὺ θέλεις νὰ νικήσῃς καὶ **κατάβαλέ το μὲ διπλὲς καὶ τριπλὲς ἐπιθυμίες καὶ ὀρέξεις**, μισώντας το καὶ προβάλλοντας πράξεις ἀρετῆς ἀντίθετες πρὸς τὸ πάθος ἐκεῖνο. Ἔτσι θὰ κάνῃς τὸ ἐσπέρας.

Τὸ πρωὶ πάλι, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν Θεία Κοινωνία, ρίξε νοερὰ ἓνα σύντομο βλέμμα μέσα σου στὰ σφάλματα ποὺ ἔκανες ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ μετέλαβες μέχρι τότε, ὅσα ἔκανες μὲ τόση ἀφοβία σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε Θεὸς νὰ σὲ βλέπῃ καὶ νὰ σὲ κρίνῃ, οὔτε νὰ ὑπέφερε γιὰ σένα τόσα πάθη ἐπάνω στὸ σταυρό. Γιατί καὶ σὺ προτίμησες τίς σιχαμερὲς καὶ τιποτένιες σου ἐπιθυμίες καὶ ὄχι τὸ θέλημα καὶ τὴν τιμὴ τοῦ Θεοῦ. Καὶ σκεπτόμενος ἔτσι μὲ πολλὴ ντροπὴ καὶ μὲ ἅγιο φόβο, θὰ ντραπῆς γιὰ τὴν ἀχαριστία καὶ γιὰ τὴν ἀναξιότητά σου. Ἀλλὰ ὅμως καὶ πάλι σκεπτόμενος μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ἡ ἀμέτρητη ἄβυσσος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ σου προσκαλεῖ στὰ Μυστήριά του τὴν ἄβυσσο τῆς ἀχαριστίας σου καὶ τῆς μικρῆς σου πίστεως, πλησίασε σὲ αὐτὸν μὲ θάρρος, καὶ χάρισέ του τόπο εὐρύχωρο στὴν καρδιά σου, γιὰ νὰ γίνῃ σὲ αὐτὴν ὀλόκληρος Δεσπότης καὶ Κυρίαρχος. Πῶς καὶ μὲ ποῖο τρόπο; Ὅταν διώξῃς ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά σου κάθε διάθεσι καὶ ἀγάπη τῶν κτισμάτων, κλείνοντάς τὴν γιὰ νὰ μὴν εἰσέλθῃ κάποιος ἄλλος, παρὰ ὁ Θεὸς σου.

Καὶ ἀφοῦ μεταλάβῃς μπερὲς μέσα ἀμέσως στὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδιάς σου, προσκυνώντας πρῶτα τὸν Κύριο μὲ κάθε ταπείνωσι καὶ εὐλάβεια καὶ μίλησέ του νοερὰ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν: «Ἐσὺ βλέπεις, τὸ μόνο μου ἀγαθό, πόσο εὐκολὰ ἐγὼ σὲ βλέπω καὶ πόση δύναμι ἔχει ἐναντίον μου τὸ πάθος αὐτὸ ποὺ μὲ πολεμεῖ καὶ μόνος μου δὲν ἔχω τὴν δύναμι νὰ ἐλευθερωθῶ. Γι' αὐτὸ δικός σου κυρίως εἶναι ὁ πόλεμος αὐτὸς καὶ ἀπὸ σένα μόνο ἐλπίζω τὴν νίκη, μολονότι εἶναι ἀνάγκη νὰ πολεμῶ κι ἐγώ».

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ στρέφοντας τὸ νοῦ σου στὸν ἐπουράνιο Πατέρα, πρόσφερε του ὡς εὐχαριστία καὶ γιὰ τὴν νίκη τοῦ ἑαυτοῦ σου τὸν εὐλογημένο του Υἱό, ποὺ αὐτὸς σοῦ ἔδωσε στὰ Μυστήρια καὶ ποὺ κρατᾶς πλέον μέσα στὴν καρδιά σου. Καὶ πολεμώντας γενναῖα κατὰ τοῦ πάθους ἐκεῖνου ποὺ σὲ πολεμεῖ, περιμένε μὲ πίστι τὴν νίκη ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ δὲν ὑπάρχει περίπτωση νὰ σοῦ στερήσῃ τὴν νίκη, ἂν ἔκανες ἐσὺ ὅ,τι

μπορούσες, κι αν ακόμη αργήση ο Θεός να σου την δώσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Πώς πρέπει να ετοιμαζώμαστε για την κοινωνία, για να παρακινήθουμε στην αγάπη του Θεού.

Για να παρακινήθης με το έπουράνιο αυτό μυστήριο στην αγάπη προς τον Θεό, θα σκεφθής με το λογισμό σου την αγάπη που έχει προς έσένα ο Θεός, σκεπτόμενος από το προηγούμενο βράδυ ότι εκείνος ο Μεγάλος και Παντοκράτορας Θεός δεν αρκέσθηκε μόνο στο ότι σε έπλασε κατ' εικόνα και καθ' όμοίωσι και ότι έστειλε στη γή τον Μονογενή του Υίο να περπατήσει τριάντα τρία χρόνια, για να σε ζητήσει και για να υποφέρει σκληρότατα πάθη και τον βασανιστικό θάνατο του σταυρού, για να σε εξαγοράση από τα χέρια του διαβόλου, αλλά ακόμη θέλησε να σου τον αφήση για την ανάγκη και για την τροφή σου σε αυτό το θειότατο Μυστήριο. Σκέψου καλά, παιδί μου, τα ακατανόητα μεγαλεία αυτής της αγάπης, που την κάνουν σε όλα της τα μέρη πάρα πολύ τέλεια και υπέροχη.

Α΄) Διότι αν σκεφθούμε ότι ο Θεός μας αγάπησε αιώνια και άναρχα, και όσο είναι αυτός αιώνιος κατά την Θεότητά του, άλλο τόσο αιώνια είναι και η αγάπη του, με την οποία προ πάντων των αιώνων αποφάσισε να μας δώσει τον Υίο του με αυτόν τον θαυμάσιο τρόπο! Γι' αυτό, ευφραινόμενος έσωτερικά, μπορείς να πής τα έξής με πνευματική χαρά: Λοιπόν σε εκείνη την άβυσσο της αιωνιότητας ήταν η μικρότητά μου, τόσο ψηφισμένη (ύπολογισμένη) και αγαπημένη από τον απόλυτο Θεό, σε τέτοιο τρόπο που αυτός σκεπτόταν για μένα και επιθυμούσε με θέληση της ανεκδιήγητης αγάπης του να μου δώσει για βρώσι τον Μονογενή του Υίο;

Β΄) Όλες οι άλλες αγάπες του κόσμου, όσο μεγάλες κι αν είναι, έχουν κάποιο μέτρο και όριο και δεν μπορούν να επεκταθούν περισσότερο. Αλλά μόνον αυτή η αγάπη του Θεού προς εμάς είναι χωρίς μέτρο. Και γι' αυτό θέλοντας ο Θεός να θεραπευθῆ έντελώς, έδωσε τον Υίο του, ίσο στην μεγαλειότητα και άπειρία με τον έαυτό του και μιās και της ίδιας ουσίας και φύσεως. Γι' αυτό λοιπόν τόση μεγάλη είναι η αγάπη του, όσο είναι και το χάρισμα, και αντίστροφα τόσο είναι το χάρισμα, όση είναι και η αγάπη. Και το ένα και το άλλο είναι τόσο μεγάλα, ώστε μεγαλύτερο μέγεθος δεν μπορεί να φαντασθῆ κανένας κτιστός νοῦς.

Γ΄) Ο Θεός δεν παρακινήθηκε από καμμιά ανάγκη να μας αγαπήση, αλλά από μόνη την φυσική του αγαθότητα και από την τόσο μεγάλη του αγάπη προς εμάς, που δεν μπορούμε να την καταλάβουμε.

Δ΄) Οὔτε κανένα έργο ή κάποια καλή πράξι δική μας μπόρεσε να προηγηθῆ, για να δείξη εκείνος ο άπειρος Θεός μία τέτοια υπερβολή αγάπης με την ταλαιπωρία μας. Αλλά έξ αιτίας της ελευθερίας του μόνο, δόθηκε ολοκληρωτικά σε μας τα κτίσματά του, που είμαστε έντελώς άνάξιοι.

Ε΄) Αν σκεφθής καλά την καθαρότητα της αγάπης αυτής, θα δῆς ότι δεν είναι σαν τις αγάπες του κόσμου, άναμειγμένη με κάποιο κέρδος προσωπικό. Διότι ο Θεός δεν έχει ανάγκη από τα αγαθά μας. Έπειδή αυτός και μόνος του και χωρίς εμάς είναι πάρα πολύ ευτυχισμένος, μακάριος και πάρα πολύ ένδοξος. Έτσι, χρησιμοποίησε την ανέκφραστη αγαθότητα και αγάπη του προς εμάς, όχι για δική του ωφέλεια, αλλά για δική μας!

Αὐτὰ συλλογιζόμενος καλά θα πής στον έαυτό σου: «Πώς γίνεται αυτό; Ένας Θεός Ύψιστος να βάλῃ την καρδιά του σε ένα κτίσμα τόσο χαμηλό; Τί θέλεις, Βασιλιά της δόξης; Τί περιμένεις από έμένα, που δεν είναι τίποτε άλλο, παρὰ λίγη σκόνη και κονιορτός; Βλέπω, καλά, Θεέ μου, στο φῶς της αγάπης σου, που είναι σαν φωτιά, ότι έχεις μόνο ένα σκοπό, που πλέον καθαρά μου δείχνει την αγάπη σου προς έμένα που είναι χωρίς δόλο. Έπειδή δεν μου δίνεσαι για άλλο σκοπό προς βρώσι και πόσι, παρὰ μόνο για να με μεταβάλλῃς όλόκληρο στον έαυτό σου, όχι διότι έχεις ανάγκη από έμένα, αλλά ζώντας έσύ σε μένα και έγώ σε σένα, θα μπορέσω να γίνω δια μέσου της αγαπητικής ένωσης όπως έσύ ο ίδιος και από την ένωση της δικής μου επίγειας καρδιάς και της δικῆς σου της έπουράνιας να γίνῃ μέσα μου μία μόνη νοερή και θεϊκή καρδιά».

Από τέτοιους λογισμούς, λοιπόν, ἐσὺ πρέπει νὰ γεμίσης ἀπὸ ἐκπληξι καὶ χαρὰ, βλέποντας τὸν ἑαυτὸ σου νὰ ἔχη τιμηθῆ τόσο πολὺ καὶ νὰ εἶναι ἀγαπημένος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γνωρίζοντας ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν παντοδύναμη ἀγάπη του δὲν ζητεῖ ἄλλο, οὔτε θέλει κάτι ἄλλο ἀπὸ ἐσένα, παρὰ νὰ τραβήξῃ ὅλη σου τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ σὲ ξεχωρίσῃ ὡς πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ κατοπιν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σου, διότι εἶσαι κτίσμα· γιὰ νὰ προσφέρῃς ὅλο σου τὸν ἑαυτὸ στὸν Θεὸ ὡς ὀλοκαύτωμα καὶ γιὰ νὰ παρακινή ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα ἢ μόνη του ἀγάπη καὶ θεϊκὴ του ἀρέσκεια τὸν νοῦ σου, τὴν θέλησί σου καὶ τὴν μνήμη σου καὶ νὰ κυβερνᾷ ὅλες σου τίς αἰσθήσεις. Καὶ βλέποντας μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι δὲν μπορεῖ ἄλλο πρῶγμα νὰ προξενήσῃ σὲ σένα τὰ παρόμοια θεϊκὰ ἀποτελέσματα, ὅπως τὸ πανάγιο Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἀνοιξε τὴν καρδιά σου πρὸς αὐτὸ μὲ τίς ἀκόλουθες ἐρωτικὲς καὶ ἀγαπητικὲς ἐμπνεύσεις καὶ πές: «Ὡ ὑπερουράνια βρῶσις, πότε θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἐκείνη ποῦ ἐγὼ θὰ θυσιασθῶ ὀλόκληρος γιὰ σένα ὄχι μὲ ἄλλη φωτιά, ἀλλὰ μὲ ἐκείνη τῆς ἀγάπης σου; Πότε θὰ ζήσω μόνον ἀπὸ ἐσένα καὶ γιὰ σένα καὶ μόνον γιὰ σένα; Ὡ, πότε, ἡ ζωὴ μου; Ζωὴ ὠραία, ζωὴ εὐχάριστη καὶ αἰώνια, μάννα οὐράνιο, πότε ἐγὼ νὰ ἀηδιάσω ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐπίγεια βρῶσι καὶ νὰ ἐπιθυμήσω μόνον ἐσένα, νὰ τραφῶ μόνον ἀπὸ ἐσένα; Πότε θὰ γίνῃ αὐτό, ὦ δική μου Γλυκύτητα; Πότε μόνον μου ἀγαθό; Ὡ Κύριέ μου, ἐρασιμώτατε, καὶ παντοδύναμε ἐλευθέρωσε αὐτὴ τὴν ἄθλια καρδιά μου ἀπὸ κάθε προσκόλημα καὶ ἀπὸ κάθε ἐγκληματικὸ πάθος. Στόλισέ την μὲ τίς ἅγιες ἀρετὲς σου καὶ μὲ ἐκείνον τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο μπορῶ νὰ κάνω τὸ κάθε τί γιὰ νὰ σοῦ ἀρέσω. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ ἔλθω γιὰ νὰ σοῦ ἀνοίξω τὴν καρδιά μου. Θέλω νὰ σὲ παρακαλέσω καὶ θέλω νὰ σὲ εὐχαριστήσω, νὰ εἰσέλθῃς σὲ αὐτήν, μέσα στὴν ὁποία, ἐσὺ Κύριε, χωρὶς ἀντίστασι θὰ φέρῃς ἐκεῖνα τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἐπιθυμοῦμε νὰ ἐνεργήσῃς».

Σὲ αὐτὲς τίς ἀγαπητικὲς διαθέσεις μπορεῖς νὰ γυμνάζεσαι ἀπὸ τὸ ἐσπέρας καὶ τὸ πρωὶ γιὰ τὴν ἐτοιμασία τῆς ἱεραῆς Μεταλήψεως. Ἐπειτα, ὅταν πλησιάσῃ ὁ καιρὸς, σκέψου ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔχεις γιὰ νὰ ζήσης, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἔχει μεγαλειότητα ποῦ δὲν μποροῦμε νὰ τὴν καταλάβουμε, μπροστὰ στὴν ὁποία τρέμουν οἱ οὐρανοὶ καὶ ὅλες οἱ ἐξουσίες! Ὅτι εἶναι ὁ Ἅγιος τῶν Ἁγίων, ὁ πιὸ καθαρὸς καθρέπτης! Ἡ καθαρότητα ποῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῆ, ἀναλογικὰ μὲ τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει κανένα κτίσμα καθαρό! Ὅτι εἶναι Ἐκεῖνος ποῦ σὰν σκουληκι τῆς γῆς καὶ σὰν τρυγιά (κατακάθι ἀπὸ σταφύλι), θέλησε γιὰ τὴν ἀγάπη τὴν δική σου νὰ καταφρονηθῆ, νὰ ἐμπαιχθῆ, νὰ σταυρωθῆ ἀπὸ τὴν κακία καὶ τὴν παρανομία τοῦ κόσμου!

Ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς ἐκεῖνος στὰ χέρια τοῦ Ὁποίου βρίσκεται ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ὅτι ἐσὺ ποῦ πρόκειται νὰ τὸν μεταλάβῃς εἶσαι ἀντίθετα ἓνα μὴδὲν καὶ ἐξ αἰτίας τῆς κακίας σου ἕγινες χειρότερος καὶ ἀπὸ τὸ μὴδὲν καὶ ἀπὸ κάθε τιποτένιο καὶ ἀκάθαρτο κτίσμα, ἄξιος μόνον νὰ καταντροπιάζεσαι καὶ νὰ ἐμπαιζέσαι ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς δαίμονες! καὶ ὅτι ἐσὺ ἀντὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσης γιὰ τίς τόσες ἀναρίθμητες εὐεργεσίες του, καταφρόνησες μὲ τίς φαντασίες καὶ τίς ὀρέξεις σου ἓνα τόσο ὕψιστο καὶ ἀθάνατο Κύριο καὶ καταφρόνησες τὸ πολύτιμο Αἷμα του! Ὅμως ἐκεῖνος πάρ' ὅλα αὐτὰ, ἐξ αἰτίας τῆς παντοτινῆς του ἀγάπης καὶ τῆς ἀμετάβλητης ἀγαθότητάς του σὲ προσκαλεῖ στὸ θεϊκὸ του Τραπέζι. Καὶ μερικὲς φορὲς σὲ βιάζει νὰ πᾶς, ἀπειλώντας σε μὲ θάνατο λέγοντάς σου: «Ἄν δὲν φάτε τὴν σὰρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πιεῖτε τὸ Αἷμα του, δὲν ἔχετε μέσα σας ζωὴ» (Ἰω. 6,53). Καὶ οὔτε σοῦ κλείνει τὴν πόρτα τῆς εὐσπλαγχνίας του, οὔτε σοῦ γυρίζει τίς θεϊκὲς του πλάτες, ἂν καὶ σὺ ἀπὸ τὴν φύσι σου εἶσαι γεμάτος ἀπὸ τὴν λέπρα τῆς ἁμαρτίας, χωλός, ὕδρωπικός, τυφλός, δαιμονισμένος καὶ ὑποδουλωμένος στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας!

Αὐτὸ μόνον ζητεῖ ἀπὸ ἐσένα: α') νὰ πονέσῃ ἡ καρδιά σου γιὰ τὴν λύπη ποῦ τοῦ προξένησες, β') νὰ μισήσης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν ἁμαρτία, μικρὴ καὶ μεγάλη, γ') νὰ προσφέρῃς ὅλο σου τὸν ἑαυτὸ σὲ αὐτὸν καὶ νὰ δοθῇς μὲ διάθεσι καὶ καρδιακὴ ἀγάπη πάντοτε καὶ γιὰ κάθε πρῶγμα στὸ θέλημά του καὶ στὴν ὑποταγή του, δ') νὰ ἐλπίζῃς καὶ νὰ ἔχῃς σταθερὴ πίστι ὅτι αὐτὸς θὰ σὲ συγχωρέσῃ, θὰ σὲ καθαρῶσῃ καὶ θὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ ὅλους σου τοὺς ἐχθρούς.

Καὶ ἀφοῦ στερεωθῇς ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀνέκφραστη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θὰ πλησιάσῃς στὴν Ἁγία Κοινωνία μὲ ἓναν ἅγιο φόβο καὶ ἓνα φόβο ποῦ προκαλεῖ ἀγάπη λέγοντας: «Εγὼ, Κύριέ μου, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ ὑποδεχθῶ, διότι τόσες καὶ τόσες φορὲς σὲ λύπησα καὶ ἀκόμη δὲν ἔκλαψα ὅπως ἔπρεπε ποῦ σὲ λύπησα. Ἐγὼ, Κύριέ μου, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ ὑποδεχθῶ, διότι ἀκόμη δὲν παραδόθηκα εἰλικρινὰ στὴν ἀγάπη σου, στὴν θέλησί σου, στὴν ὑποταγή σου. Ὡ Θεέ μου, Παντοδύναμε καὶ ἀπείρως ἀγαθέ, ἐσὺ μόνος μὲ τὴν δύναμι τῆς ἀγαθότητός σου ἀξίωσέ με νὰ σὲ ὑποδεχθῶ μὲ αὐτὴν τὴν πίστι».

Και αφού μεταλάβης, κλείσου αμέσως στὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδιάς σου καὶ λησμονώντας κάθε κτιστὸ πρᾶγμα, μίλησε μὲ τὸν Θεὸ σου μὲ αὐτὸν ἢ μὲ παρόμοιο τρόπο: «Ὡ Ὑψιστε Βασιλιὰ τοῦ οὐρανοῦ, τί σὲ ἔφερε στὴν καρδιά μου, σὲ μένα πού εἶμαι ἄθλιος, φτωχός, τυφλὸς καὶ γυμνός;». Καὶ αὐτὸς θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ: «Ἡ ἀγάπη». Καὶ σὺ πάλι πές: «Ὡ ἀγάπη ἄκτιστη! Ὡ ἀγάπη γλυκειά! Τί θέλεις ἐσὺ ἀπὸ ἐμένα;». Καὶ αὐτὸς θὰ σοῦ πῇ ὅτι δὲν θέλει τίποτε δὲν θέλω τίποτε ἄλλο παρὰ ἀγάπη λέγοντας: «Δὲν θέλω νὰ ἀνάψῃ ἄλλη φωτιὰ στὸ θυσιαστήριον τῆς καρδιάς σου καὶ σὲ ὅλα τὰ ἔργα σου, παρὰ μόνον ἢ φωτιὰ τῆς ἀγάπης μου, γιὰ νὰ κατακάψῃ κάθε ἄλλη ἀγάπη καὶ κάθε προσωπικὸ σου θέλημα καὶ νὰ μοῦ τὸ παραδώσῃ ὡς ὁσμὴ εὐωδίας. Αὐτὸ ζήτησα καὶ ζητῶ πάντοτε ἀπὸ σένα. Διότι ἐπιθυμῶ νὰ εἶναι ὅλος δικός σου καὶ σὺ ὅλος δικός μου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν θὰ γίνῃ ποτέ, ἂν δὲν ὑποτάξῃς τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ μένεις προσκολλημένος στὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου, στὴν δική σου τὴν γνώμη καὶ σὲ κάθε ἐπιθυμία σου καὶ τιμὴ τοῦ κόσμου (φιλοτιμία). Σοῦ ζητῶ τὸ μῖσος τοῦ ἑαυτοῦ σου γιὰ νὰ σοῦ παραδώσω τὴν ἀγάπη μου. Ζητῶ τὴν καρδιά σου γιὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν δική μου, πού γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ μοῦ ἀνοίχθηκε μὲ τὴν λόγχη πάνω στὸ σταυρό. Καὶ ζητῶ ὁλόκληρον ἐσένα γιὰ νὰ εἶμαι ὁλόκληρος δικός σου. Ἐσὺ βλέπεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀσύγκριτης τιμῆς, καὶ ὁμως γίνομαι τόσο, ὅσο ἀξίζεις ἐσὺ. Ἀγόρασέ με λοιπόν, ὦ ψυχὴ μου ἀγαπημένη, μὲ τὸ νὰ δοθῆς σὲ μένα. Ἐγὼ θέλω, πολὺ ἀγαπητὸ μου παιδί, νὰ μὴν θέλῃς τίποτε, νὰ μὴν ἀκοῦς τίποτε, νὰ μὴν βλέπῃς τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα καὶ τὸ θέλημά μου, γιὰ νὰ θέλω κι ἐγὼ κάθε πρᾶγμα γιὰ σένα, νὰ σκέπτομαι γιὰ σένα, νὰ σοῦ ὑπακούω, καὶ νὰ βλέπω σὲ σένα, ὥστε τὸ δικό σου μηδὲν ἀφοῦ περιέλθει στὴν ἄβυσσο τῆς ἀπειρίας μου νὰ μεταβάλλεται σ' ἐκείνην, κι ἔτσι θὰ εἶσαι σὲ μένα γεμάτος ἀπὸ περιεχόμενο (δὲν θὰ αἰσθάνεσαι κενός) πάρα πολὺ εὐτυχισμένος καὶ μακάριος, καὶ ἐγὼ ἀπὸ σένα πολὺ ἱκανοποιημένος καὶ εὐχαριστημένος».

Φρόντισε νὰ αὐξήσῃς καὶ νὰ περισσέψῃ στὴν ψυχὴ σου καθημερινὰ ἢ πίστις σὲ αὐτὸ τὸ Πανάγιο Μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας καὶ μὴ σταματήσῃς ποτὲ νὰ θαυμάζῃς αὐτὸ τὸ τόσο ἀκατάληπτο Μυστήριον καὶ νὰ χαίρεσαι σκεπτόμενος πῶς φαίνεται ὁ Θεὸς κάτω ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, γιὰ νὰ σὲ κἀνῃ ἀγιώτερο, ἀξιώτερο καὶ εὐτυχέστερο. Διότι μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι πού δὲν βλέπουν, ἀλλὰ πιστεύουν, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου: «Μακάριοι ἐκεῖνοι πού δὲν εἶδαν καὶ πίστεψαν» (Ἰω. 20,29). Μὴν ἐπιθυμῆς νὰ σοῦ ἐμφανίζεταί ὁ Θεὸς στὴ ζωὴ αὐτὴ κάτω ἀπὸ ἄλλου εἶδους ἐμφανίσεις, παρὰ αὐτῆς τῶν Μυστηρίων. Προσπάθησε νὰ θερμάνῃς τὴν θέλησί σου στὸ Μυστήριον αὐτὸ καὶ καθημερινὰ νὰ εἶσαι περισσότερο πρόθυμος στὸ νὰ ἐκτελῆς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλα τὰ πράγματα. Καὶ πάντοτε, ὅταν προσφέρῃς μὲ τὸ Μυστήριον αὐτὸ στὸν Θεό, δηλαδή ὅταν μεταλαμβάνῃς, πρέπει νὰ εἶσαι διατεθειμένος καὶ προετοιμασμένος νὰ πάθῃς γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ ὅλα τὰ βάσανα καὶ ὅλες τὶς θλίψεις καὶ τὶς περιφρονήσεις πού θὰ σοῦ τύχουν καὶ κάθε σωματικὴ ἀσθένεια (97).

Τελευταία θὰ προσφέρῃς στὸν οὐράνιον Πατέρα τὸν Υἱὸ του, πρῶτα γιὰ εὐχαριστήσῃ του καὶ κατόπιν γιὰ τὶς ἀνάγκες σου, γιὰ ὅλη τὴν ἀγία Ἐκκλησία, γιὰ ὅλους τοὺς συγγενεῖς σου, γιὰ ὅλους ἐκείνους στοὺς ὁποίους εἶσαι χρεώστης καὶ γιὰ τὶς ψυχὰς ἐκείνων πού ἔχουν ἀναπαυθῆ ἐν πίστει. Καὶ αὐτὴ τὴν προσφορὰ θὰ τὴν κἀνῃς εἰς ἀνάμνησι καὶ ἔνωσι ἐκείνης τῆς ἴδιας προσφορᾶς, μὲ τὴν ὁποία ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρόσφερε τὸν ἑαυτό του, δηλαδή, ὅταν αὐτὸς ὅλος γεμάτος ἀπὸ αἷματα καὶ κρεμασμένος πάνω στὸ σταυρό, προσφέρθηκε στὸν Πατέρα. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μπορεῖς νὰ τοῦ προσφέρῃς ὅλες τὶς θυσίες, δηλαδή, ἱερουργίες καὶ προσευχές, ὅσες γίνονται τὴν ἡμέρα ἐκείνη στὴν ἀγία Ἐκκλησία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Ἡ Πνευματικὴ καὶ νοερὰ Κοινωνία, δηλαδή, πῶς κοινωνεῖται νοερὰ καὶ πνευματικὰ ὁ Χριστός.

Ἄν καὶ μυστηριακὰ δὲν μπορούμε νὰ δεχθοῦμε τὸν Κύριό μας περισσότερο ἀπὸ μία φορὰ τὴν ἡμέρα, ὁμως πνευματικὰ καὶ νοερὰ μπορούμε νὰ τὸν δεχώμαστε κάθε ὥρα καὶ κάθε στιγμή διὰ μέσου τῆς ἐργασίας ὄλων τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐντολῶν καὶ ἰδιαίτερος μὲ τὴν θεία προσευχὴ καὶ μάλιστα τὴν νοερὰ (99).

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος βρῖσκεται κρυμμένος μέσα στὶς ἀγίες του ἐντολές, καὶ ὁποῖος κάνει μία ἀρετὴ ἢ ἐντολή, δέχεται ἀμέσως μέσα στὴν ψυχὴ του καὶ τὸν Κύριον πού εἶναι κρυμμένος μέσα σ' αὐτές, ὁ ὁποῖος ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ κατοικήσῃ μαζί μὲ τὸν Πατέρα του μέσα σ' ἐκεῖνον πού θὰ φυλάξῃ τὶς ἐντολές του λέγοντας: «Ἐὰν κάποιος μὲ ἀγαπᾷ θὰ τηρήσῃ καὶ τὸν λόγο μου, καὶ ὁ Πατέρας μου θὰ τὸν ἀγαπήσῃ καὶ

θα ἔλθουμε πρὸς αὐτὸν καὶ θα κατοικήσουμε σὲ αὐτόν» (Ιω. 14,23)(100).

Ἡ κοινωνία αὐτὴ καὶ ἡ ἔνωση δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρεθῆ ἀπὸ κανένα κτίσμα παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία μας ἢ ἀπὸ κάποιο ἄλλο σφάλμα μας. Καὶ μερικές φορές αὐτὴ ἡ Κοινωνία εἶναι τόσο καρποφόρα καὶ τόσο εὐάρεστη στὸν Θεό, ὅσο ἴσως δὲν εἶναι πολλές ἄλλες μυστηριώδεις κοινωνίες ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἐκείνων πού τις δέχονται. Λοιπὸν, ὅσες φορές ἔχεις τὴν διάθεσι καὶ ἐτοιμασθῆς γιὰ μία παρόμοια κοινωνία, θὰ βρῆς πρόθυμο καὶ ἔτοιμο τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, μόνος του νὰ σὲ τρέφῃ πνευματικὰ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια.

Γιὰ νὰ ἐτοιμασθῆς λοιπὸν γιὰ τὴν νοερὴ αὐτὴ κοινωνία, κάνε ὡς ἑξῆς: Στρέψε τὸ νοῦ σου στὸν Θεὸ καὶ βλέποντας μὲ ἓνα σύντομο βλέμμα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τις ἀμαρτίες σου καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν Θεό, λυπήσου γιὰ τὴν βλάβη πού τοῦ προξένησες καὶ μὲ κάθε ταπείνωσι καὶ πίστι παρακάλεσε τὸν νὰ καταδεχθῆ νὰ ἔλθῃ στὴν ταπεινὴ σου ψυχὴ μὲ νέα χάρι γιὰ νὰ τὴν ἰατρεύσῃ καὶ νὰ τὴν δυναμώσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἦ ὅταν πρόκειται νὰ ἀσκηθῆς καὶ νὰ σκληραγωγηθῆς ἐναντίον κάποιας ἐπιθυμίας σου ἢ γιὰ νὰ κάνῃς κάποια νέα πρᾶξι ἀρετῆς ἢ γιὰ νὰ φυλάξῃς κάποια ἐντολή, κάνε ὅλο αὐτὸ μὲ σκοπὸ νὰ ἐτοιμάσῃς τὴν καρδιά σου γιὰ τὸν Θεὸ πού πάντα σοῦ τὴν ζητεῖ. Καὶ κατόπιν στρέφοντας τὴν προσοχή σου σ' Αὐτόν, φώναξέ τον μὲ ἐπιθυμία μεγάλη νὰ ἔλθῃ μὲ τὴν χάρι του νὰ σὲ ἰατρεύσῃ καὶ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, γιὰ νὰ ἔχῃ αὐτὸς μόνος τὴν καρδιά σου στὴν ἐξουσία του.

Ἦ καὶ θυμούμενος τις προσευχὲς τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων, πού προαναφέρθηκαν, πὲς μὲ καρδιά πού εἶναι ἀναμμένη: «Πότε, Κύριέ μου, νὰ σὲ δεχθῶ ἄλλη μία φορά; Πότε; Πότε; κ.λπ.». Καὶ ἂν θελήσῃς νὰ κοινωνήσῃς πνευματικὰ μὲ ἀκόμη καλύτερο τρόπο, διεύθυνε καὶ βάλε ἀπὸ τὸ προηγούμενο βράδυ ὅλες τις σκληραγωγίες καὶ τις πράξεις τῶν ἀρετῶν καὶ κάθε καλὸ ἔργο πού σκέπτεσαι νὰ κάνῃς στὸ σκοπὸ αὐτὸ, δηλαδὴ στὸ νὰ δεχθῆς πνευματικὰ τὸν Κύριό σου. Καὶ τὸ πρῶτὸ καθὼς θὰ ξημερώνῃ, σκέψου, τί καλό! Τί εὐτυχία! Τί μακαριότητα ὑπάρχει στὴν ψυχὴ ἐκείνη πού ἐπάξια μεταλαμβάνει μυστηριακὰ τὸ πανάγιο Μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας! Διότι μὲ αὐτὸ ἀποκτοῦνται πάλι οἱ ἀρετὲς πού ἔχουν χαθεῖ, καὶ πάλι ἡ ψυχὴ ἐπιστρέφει στὴν προηγούμενη ὠραιότητά της καὶ γίνεται μέτοχος αὐτῆ τῶν μισθῶν τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (*κοινωνοῦνται εἰς αὐτὴν οἱ καρποὶ καὶ οἱ μισθοὶ τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ*). Καὶ ἀπὸ τὴν μυστηριώδη κοινωνία πέρασε στὴν μυστικὴ κοινωνία καὶ σκεπτόμενος ὅτι νοερὰ τὰ ἴδια ἀγαθὰ ἀπολαμβάνεις μὲ τὴν μυστηριακὴ κοινωνία, φρόντισε νὰ ἀνάψῃς τὴν καρδιά σου μιὰ μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὸν δεχθῆς νοερὰ καὶ πνευματικὰ καὶ ἀφοῦ χορτάσῃς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία αὐτὴ γύρισε πρὸς τὸν Κύριό σου καὶ πὲς: «Ἐπειδὴ, Κύριέ μου, δὲν μπορῶ μυστηριωδῶς νὰ σὲ δεχθῶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ, κάνε ἐσύ, πού εἶσαι ἡ ἀγαθότητα καὶ ἡ ἄκτιστη δύναμις, νὰ σὲ δεχθῶ ἐπάξια τώρα πνευματικὰ καὶ κάθε ὥρα καὶ κάθε ἡμέρα δίνοντάς μου νέα δύναμι καὶ χάρι ἐναντίον ὄλων μου τῶν ἐχθρῶν, καὶ μάλιστα ἐναντίον ἐκείνου τοῦ πάθους τοῦ ἐχθροῦ στὸ ὁποῖο ἐναντιώνομαι καὶ κάνω πόλεμο μὲ τὴν βοήθειά σου (101).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἡ ἀπόδοσις χαρίτων καὶ εὐχαριστίας

Ἐπειδὴ ὅλο τὸ καλὸ πού κάνουμε προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γίνεται γιὰ τὸν Θεό, γι' αὐτὸ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε γιὰ κάθε καλὴ μας ἄσκησι, γιὰ κάθε νίκη καὶ γιὰ ὅλες τις εὐεργεσίες πού δεχθήκαμε ἀπὸ τὸ σπλαχνικὸ του χέρι, τόσο τις φανερὲς ὅσο καὶ τις κρυπτές, τόσο τις κοινές, ὅσο καὶ τις ἰδιαίτερες, ὅπως ἀναφέρεται: «Νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸ γιὰ τὸ κάθε τί, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὅπως ἀποκαλύφθηκε σὲ μᾶς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Θεσ. 5,18). Ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὸν Ἱερὸ Χρυσόστομο «ἡ καλύτερη φύλαξι τῆς εὐεργεσίας εἶναι ἡ μνήμη τῆς εὐεργεσίας καὶ ἡ παντοτινὴ εὐχαριστία» (102).

Καὶ γιὰ νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ μὲ τὸν τρόπο πού πρέπει, πρέπει νὰ σκεφθοῦμε τὸ σκοπὸ ἀπὸ τὸν ὁποῖο κινεῖται ὁ Θεὸς γιὰ νὰ μᾶς μεταδώσῃ τις εὐεργεσίες του.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σὲ κάθε εὐεργεσία κατὰ πρῶτο καὶ κύριον σκοπὸ ἐννοεῖ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑποταγὴν στὸ

θέλημά του, για τὸν λόγο αὐτὸν ἐσὺ σκέψου ὅτι: Α΄) Ἡ μεγαλύτερη εὐχαριστία πού μπορεῖς νὰ κάνης στὸν Θεὸ γιὰ ὅλες τὶς εὐεργεσίες πού σοῦ ἔκανε, εἶναι τὸ νὰ φυλάττης τὶς ἐντολές του, τὸ νὰ τὸν τιμᾷς, καὶ νὰ εἶσαι ἔτοιμος νὰ ἀκολουθήσῃς τὸ θέλημά του, ὅπως ἔχει γραφῆ: «Τί ζητεῖ ἀπὸ σένα ὁ Κύριος; Παρὰ νὰ ἀκολουθήσῃς πρόθυμα Κύριο τὸν Θεὸ σου» (Μιχ. 6,8).

Β΄) Βλέποντας ὅτι δὲν ἔχεις κάτι ἀντάξιο γιὰ κάποια εὐεργεσία, διότι δὲν ἔκανες τίποτε ἄλλο παρὰ ἁμαρτίες καὶ ἀχαριστίες, μὲ πολὺ βαθεῖα ταπεινῶσι πρὸς τὸν Θεό: «Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ αὐτό, Κύριέ μου, νὰ καταδέχεσαι νὰ προσφέρῃς σὲ μένα τὸ νεκρὸ καὶ βρωμερὸ σκυλι τόσες εὐεργεσίες; Ἄς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομά σου στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων».

Γ΄) Σκεπτόμενος ὅτι αὐτὸς μὲ τὶς εὐεργεσίες πού σοῦ κάνει, ζητᾷ ἀπὸ ἐσένα νὰ τὸν ἀγαπᾷς καὶ νὰ τὸν ὑπηρετῇς, ἀναψε ἀπὸ τὴν ἀγάπη ἑνὸς τόσο ἀξιαγάπητου Κυρίου καὶ ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ ἐπιθυμία στοῦ νὰ ὑπηρετῇς, ὅπως θέλει αὐτός. Ὅμως γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ κάνης μία ὀλοκληρωτικὴ προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

Ἡ νοητὴ προσφορὰ, δηλαδὴ πῶς πρέπει κανεὶς νὰ προσφέρῃ νοερὰ τὸν ἑαυτό του καὶ κάθε του ἔργο στὸν Θεό.

Γιὰ νὰ εἶναι ἡ προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου τέλεια καὶ ἀξιαγάπητη στὸν Θεό, ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές, χρειάζεται δυὸ πράγματα: τὸ ἓνα εἶναι νὰ ἐνώσης τὴν δική σου προσφορὰ μὲ τὶς προσφορὲς πού ἔκανε ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα του. Τὸ ἄλλο εἶναι νὰ εἶναι ἡ θέλησίς σου καὶ ἡ καρδιά σου ξεκολλημένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη κάθε κτιστοῦ πράγματος. Γιὰ τὸ ἓνα γινώριζε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ζώντας στὴν κοιλάδα αὐτῆ τοῦ κλαυθμῶνος, ὄχι μόνο τὸν ἑαυτό του καὶ τὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ μᾶς μαζὶ μὲ τὰ ἔργα μας πρόσφερε στὸν οὐράνιο Πατέρα του ὥστε οἱ δικές μας προσφορὲς, γιὰ νὰ εἶναι θεάρεστες, πρέπει νὰ γίνωνται μὲ τὴν ἔνωσι καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν προσφορῶν τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ τὸ δεύτερο σκέψου καλὰ προτοῦ νὰ κάνης τὴν προσφορὰ, ἂν ἡ θέλησίς σου ἔχη κάποιο ἐμπόδιο (προσκόλημμα). Διότι ἂν ἔχῃς κάτι παρόμοιο, πρέπει ἐσὺ νὰ ξεκολλήσῃς ἀπὸ κάθε ἀγάπη, ὅσο μπορεῖς, καὶ νὰ προστρέξῃς στὸν Θεό, γιὰ νὰ σὲ ξεκολλήσῃ αὐτὸς ἐντελῶς μὲ τὸ δεξί του τὸ χέρι καὶ ἔτσι νὰ μπορέσῃς νὰ προσφέρῃς τὸν ἑαυτό σου στὴν θεία μεγαλειότητα λυμένο καὶ ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε πρᾶγμα. Καὶ πρόσεχε καλὰ στοῦ σημείου αὐτό. Γιατί ἂν προσφέρῃς τὸν ἑαυτό σου στοῦ Θεοῦ τὸν καιρὸ πού εἶσαι προσκολλημένος στὰ κτίσματα, δὲν τοῦ προσφέρεις τὸν ἑαυτό σου ἀλλὰ τὰ κτίσματα, διότι καὶ σὺ τότε δὲν ἀνήκεις στὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ στὰ κτίσματα, στὰ ὅποια εἶναι προσκολλημένη ἡ θέλησίς σου, πρᾶγμα πού δὲν εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεό, καὶ εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ ἤθελες νὰ τὸν κοροϊδέψῃς. Διότι ὅπως δὲν ἦταν δεκτὲς ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὅσες θυσίεις εἶχαν κάποιο ψεγάδι - γι' αὐτὸ καὶ πρόσταζε ὁ Θεὸς νὰ μὴν τοῦ προσφέρονται ὅσα ζῶα ἦσαν τυφλά ἢ εἶχαν κάποιο παραμικρὸ ψεγάδι: «Ὅλα ὅσα ἔχουν ψεγάδι δὲν θὰ τὰ προσφέρετε στὸν Κύριο, διότι δὲν θὰ τὰ δεχθῆ» (Λευιτ. 22,20) - μὲ τὸν ἴδιο τρόπο δὲν εἶναι δεκτὴ καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅταν ἔχη κάποιο παρόμοιο ψεγάδι καὶ προσκόλημμα (103)· ἐπειδὴ αὐτὰ πού προσφέρονται στὸν Θεό, πρέπει νὰ εἶναι ἄξια τοῦ Θεοῦ σύμφωνα μὲ τὸν Σειράχ πού λέγει: «Στὸν Κύριο νὰ προσφέρῃς ἀντάξιες προσφορὲς» (Σειρ. 14,11).

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο συμβαίνει οἱ τόσες προσφορὲς πού κάνουμε στὸν Θεό, ὄχι μόνο παραμένουν κενές καὶ ἄδικες καὶ χωρὶς κανένα καρπὸ, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὲς πέφτουμε σὲ διάφορα ἐλαττώματα καὶ ἁμαρτίες. Μποροῦμε, ναι νὰ προσφέρουμε τὸν ἑαυτό μας στὸν Θεό, μολονότι εἴμαστε προσκολλημένοι στὰ κτίσματα, ἀλλὰ μὲ σκοπὸ νὰ μᾶς λύσῃ ἡ ἀγαθότητά του ἀπὸ τὰ δεσμὰ ἐκεῖνα πού εἴμαστε προσκολλημένοι, καὶ ἔτσι κατόπιν, νὰ μποροῦμε νὰ δοθοῦμε ὀλοκληρωτικὰ στὴν θεία του Μεγαλειότητα καὶ στὴν ὑπηρεσία του. Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάνουμε πολλές φορές καὶ μὲ μεγάλη διάθεσι καὶ ἀγάπη τῆς καρδιάς μας.

Ἄς εἶναι λοιπόν, ἀδελφέ, ἡ προσφορὰ σου πρὸς τὸν Θεὸ χωρὶς ἐξάρτησι ἀπὸ κάπου, χωρὶς κανένα δικό σου θέλημα καὶ χωρὶς νὰ προσέχῃς οὔτε στὰ ἐπίγεια οὔτε στὰ οὐράνια ἀγαθὰ, ἀλλὰ μόνο στοῦ θέλημα καὶ στὴν

πρόνοια του Θεού, στον οποίο οφείλεις να υποτάσσεσαι ολόκληρος και να θυσιάζεσαι ως θυσία παντοτινή. Και λησμονώντας κάθε κτιστό πράγμα να του λέγης: «Νά, Κύριέ μου και Πλάστη μου, προσφέρω όλο και κάθε θέλημα δικό μου στο χέρι του θελήματός σου και στην αιώνια πρόνοιά σου. Κάνε λοιπόν σε μένα εκείνο που νομίζεις και σου άρρέσει στη ζωή μου, στον θάνατό μου και μετά τον θάνατό μου και σε όλη μου την διαμονή και αιωνιότητα».

Αν κάνης την προσφορά σου καθαρά με τον τρόπο αυτόν (όπως θα γνωρίσης όταν σου συμβούν διάφορες αντίξοότητες σε αυτό), από επίγειος θα γίνης έμπορος του ευαγγελίου και πάρα πολύ ευτυχημένος. Γιατί έσύ θα είσαι του Θεού και ο Θεός θα είναι δικός σου. Γιατί και αυτός είναι πάντοτε φίλος εκείνων των ανθρώπων που σηκώνουν τον έαυτό τους από τα κτίσματα (γήινα) και δίνονται ολοκληρωτικά και θυσιάζονται στην θεία του Μεγαλειότητα.

Τώρα λοιπόν, έσύ παιδί μου, βλέπης εδώ ένα τρόπο πάρα πολύ δυνατό, με τον οποίο μπορείς να νικήσης όλους σου τους έχθρους. Διότι αν σε ένωση ή προσφορά που λέχθηκε έτσι με τον Θεό, έσύ γίνεσαι όλος του Θεού και ο Θεός γίνεται όλος δικός σου. Έτσι, ποιός έχθρός και ποια δύναμις θα μπορέση ποτέ να σε βλάβη;

Όταν πάλι θέλης να του προσφέρης κανένα σου έργο, όπως νηστεία, προσευχή, κάθε πράξι ύπομονης και άλλα έργα καλά, σκέψου, όπως είπαμε προηγουμένως, την προσφορά που έκανε ο Χριστός προς τον Πατέρα του των νηστειών του, των προσευχών του και των άλλων του έργων και έτσι με το θάρρος της δυνάμεως αυτών πρόσφερε του και τα δικά σου. Αν πάλι θέλης να κάνης στον Ουράνιο Πατέρα προσφορά των έργων του Χριστού για τα χρέη σου, θα την κάνης με τον έξης τρόπο: Ρίξε ένα γενικό βλέμμα σε όλες σου τις άμαρτίες, και μερικές φορές σε κάθε μία σου άμαρτία και βλέποντας καθαρά ότι δεν μπορείς μόνος σου να εξιλεώσης την όργη του Θεού για τις τόσες σου άμαρτίες, ούτε να θεραπεύσης την θεϊκή του δικαιοσύνη, αναγκαστικά θα προστρέξης στη ζωή και το πάθος του Υιού του, σκεπτόμενος κάποιο έργο του (104), η όταν νήστευε ή προσευχόταν ή βασιανίζόταν ή έχυνε το αίμα του. Εκεί θα δής ότι για να καταπραύνη τον Πατέρα για το χρέος των άμαρτιών σου, του πρόσφερε εκείνα τα έργα, εκείνα τα πάθη, εκείνο το αίμα, σαν να του έλεγε:

«Νά Πάτερ αιώνιε, που σύμφωνα με το θέλημά Σου αναπαύω την δικαιοσύνη σου πλούσια για τις άμαρτίες και για τα χρέη του δούλου σου αυτού: ως ευχαριστηθή λοιπόν ή θεία σου Μεγαλειότητα, ως τον συγχωρέσης και ως τον δεχθής στον αριθμό των εκλεκτών σου». Τότε λοιπόν και συ πρόσφερε στον ίδιο Πατέρα αυτήν την ίδια την προσφορά και αυτές τις ίδιες τις δεήσεις για τον έαυτό σου, προσκαλώντας τον να σε ελευθερώση από κάθε χρέος δια μέσου της δυνάμεως εκείνων. Και αυτό θα ξεκινήσης να το κάνης όχι μόνον περνώντας από το ένα μυστήριο στο άλλο μυστήριο της ζωής και του πάθους του, αλλά και από μία πράξι σε κάποια άλλη πράξι του κάθε του μυστηρίου. Και όχι μόνο για τον έαυτό σου, αλλά και για άλλους ακόμη μπορείς να μεταχειρισθής αυτόν τον τρόπο της προσευχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

Η αισθητή εϋλάβεια και ή ψυχρότητα και ξηρασία της εϋλάβειας αυτής

Η αισθητική εϋλάβεια, δηλαδή το να αισθάνεσαι έσωτερικά τον έαυτό σου, αδελφέ, ότι είναι πρόθυμος στα θεία, ότι έχει αγάπη, ότι έχει κατάνυξι και εϋλάβεια, αυτό προέρχεται άλλοτε από την φύσι (105) και άλλοτε από τον διάβολο (106) και άλλοτε από την χάρι. Από τους καρπούς της μπορείς να καταλάβης από που προέρχεται. Γιατί αν δεν ακολουθήση ή βελτίωσι της ζωής σου, μπορείς να υποψιάζεσαι μήπως προέρχεται από τον διάβολο ή από την φύσι και τόσο περισσότερο, όσο ή εϋλάβεια αυτή ακολουθείται από όρεξι, γλυκύτητα και εξάρτησι (προσκόλλημα) και από κάποια φαντασία (ιδέα) για τον έαυτό σου. Όταν λοιπόν αντιληφθής πως αισθάνεται ο νοϋς σου κάποια γλυκύτητα από πνευματικές γεύσεις, μη κάθου να σκέπτεσαι από ποιο μέρος σου έρχονται, ούτε να στηρίζεσαι σ' αυτές, ούτε ν' αφήνης τον νοϋ σου να βγαίνει από την ταπεινή γνώσι του έαυτού σου, αλλά με περισσότερη φροντίδα και με περισσότερο μίσος του έαυτού σου φρόντισε να κρατᾶς ελεύθερη την καρδιά σου από κάθε προσκόλλησι και από πνευματική ακόμη. Και να επιθυμής μόνο τον Θεό και ό,τι του άρρέσει.

Παρόμοια και ή ψυχρότητα και ή ξηρασία της εὐλάβειας προέρχεται ἀπὸ τις τρεῖς αἰτίες πού εἶπαμε προηγουμένως: Ἀπὸ τὸν διάβολο, γιὰ νὰ ἐμποδίξῃ τὸν νοῦ και νὰ τὸν κατευθύνῃ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἔργα σὲ ἔργα ματαιότητος και ἡδονῆς τοῦ κόσμου. Ἀπὸ ἐμᾶς, ἀπὸ τις ἐπιθυμίες μας και τις ἐξαρθήσεις πού ἔχουμε ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα και ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία μας, και ἀπὸ τὴν χάρι γιὰ τὰ ἐξῆς αἰτία: δηλαδή ἢ γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ αὐτὴ νὰ μάθουμε νὰ εἴμαστε πιὸ ἐπιμελεῖς και νὰ ἐγκαταλείψουμε κάθε προσκόλλημα και ἀσχολία πού δὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ, οὔτε τελειώνει στὸν Θεὸ ἢ γιὰ νὰ γνωρίσουμε στὴν πράξι ὅτι κάθε μας καλὸ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν μόνον ἢ γιὰ νὰ τιμῶμεν στὸ ἐξῆς περισσότερο τὰ χαρίσματά του και νὰ εἴμαστε περισσότερο ταπεινοὶ και νὰ προσέχουμε νὰ τὰ φυλάττουμε, ἢ γιὰ νὰ ἐνωνώμαστε ἀκόμη πιὸ δυνατὰ μὲ τὴν θεϊκὴ του μεγαλειότητα μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀπάρνησι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀκόμη και σὲ αὐτὲς τις πνευματικὲς τρυφές, ὥστε νὰ μὴ χωρίσουμε στὰ δυὸ τὴν καρδιά μας ἔχοντας τὴν προσκολλημένη σὲ αὐτὲς, διότι τὴν θέλει ὁ Θεὸς ὅλη δική του ἢ και διότι και ὁ ἴδιος χαίρεται νὰ μᾶς βλέπῃ νὰ πολεμοῦμε μὲ ὅλες μας τις δυνάμεις χρησιμοποιώντας και αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν χάρι του.

Λοιπὸν, ἂν καταλάβῃς ὅτι εἶσαι ψυχρὸς και ξηρὸς και δὲν ἔχεις τὴν εὐλάβεια και τὴν ἀγάπη και τὴν κατάνυξι πού πρέπει στὰ θεῖα, ἐξέτασε τὸν ἑαυτὸ σου και δὲς γιὰ ποιὸ σου ἐλάττωμα σου ἀφαιρέθηκε ἢ παρόμοια εὐλάβεια, και πολέμησε ἐναντίον ἐκείνου ὄχι γιὰ νὰ δεχθῆς πάλι τὴν αἰσθησι τῆς χάριτος, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου ἐκεῖνο πού δὲν ἀρέσει στὸν Θεό. Ἄν ὅμως δὲν βρῆς τὴν αἰτία και τὸ ἐλάττωμα, ἢ αἰσθητὴ σου εὐλάβεια, ἂς εἶναι ἢ ἀληθινὴ εὐλάβεια, δηλαδή ἢ πρόθυμη ὑποταγὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ φρόντισε νὰ μὴν ἐγκαταλείψῃς γιὰ κανένα λόγο τὰ πνευματικὰ σου γυμνάσματα, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀκολουθῆς μὲ ὅλη σου τὴν δύναμι, κι ἂν σου φαίνονται χωρὶς καρπὸ και χωρὶς ὄφελος πίνοντας μὲ τὴν θέλησί σου τὸ ποτήριο τῆς πικρίας, τὸ ὁποῖο σου δίνει μὲ τὴν ψυχρότητα τῆς εὐλάβειας και τὴν στέρησι τῆς πνευματικῆς γλυκύτητας τὸ ἀγαπητὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Και μὴ θέλῃς νὰ ἀκολουθῆς τὸν Ἰησοῦ μόνον ὅταν πηγαίνῃ στὸ ὄρος τὸ Θαβώριο, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀκολουθῆς και ὅταν πηγαίνῃ στὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ. Δηλαδή μὴ θέλῃς μόνο νὰ αἰσθάνεσαι μέσα σου τὸ θεϊκὸ φῶς και τις πνευματικὲς χαρὲς και γλυκύτητες, ἀλλὰ νὰ θέλῃς και τοὺς σκοτισμοὺς και τις λῦπες και τις στενοχώριες και τὰ πικρὰ φάρμακα πού γεύεται ἢ ψυχὴ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, ἐσωτερικοὺς και ἐξωτερικοὺς. Και ἂν καμμιά φορὰ ἢ παρόμοια ψυχρότητα και ξηρασία συνοδεύεται ἀπὸ τόσες πολλές σκοτώσεις τοῦ νοῦ, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃς οὔτε τί νὰ κάνῃς, οὔτε πού νὰ ρίξῃς τὸ βλέμμα σου (107)· παρ' ὅλα αὐτὰ μὴ φοβηθῆς, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃς σταθερὸς στὸν σταυρὸ, μακρὰ ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἡδονή, τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ σου προσφέρῃ ὁ κόσμος ἢ τὰ κτίσματα. Νὰ κρύβῃς ἀκόμη και τὸ πάθος σου αὐτὸ ἀπὸ κάθε πρόσωπο και φανέρωσε τὸ μόνο στὸν πνευματικὸ σου πατέρα: ἀλλὰ και σ' αὐτὸν νὰ τὸ φανερώσῃς ὄχι γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὴν δοκιμασία, ἀλλὰ γιὰ νὰ σου ἐρμηνεύσῃ τὸν τρόπο γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ τὴν ὑποφέρῃς ὅπως ἀρέσει στὸν Θεό (108).

Ἀκόμη τις προσευχές, τις θεῖες μεταλήψεις και τὰ ἄλλα σου γυμνάσματα και τοὺς ἀγῶνες νὰ μὴν τὰ μεταχειρίζεσαι γιὰ τις θεϊκὲς γλυκύτητες και γιὰ νὰ κατεβαίνῃς ἀπὸ τὸ σταυρὸ και γιὰ τὴν ἐκκοπή τοῦ θελήματός σου: ἀλλὰ γιὰ νὰ παίρῃς δύναμι και νὰ μπορῆς νὰ ἀνυψῶνῃς τὸ σταυρὸ γιὰ μεγαλύτερη δόξα τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὄντας εὐχαριστημένος σὲ ὅ,τι θέλει αὐτός. Και ὅταν καμμιά φορὰ ἀπὸ τὴν σύγχυσι τοῦ νοῦ σου δὲν μπορῆς νὰ προσεύχεσαι και νὰ μελετᾷς ὅπως συνηθίζεις, μελέτα μὲ τὸν καλύτερο τρόπο πού μπορεῖς, και ἐκεῖνο πού δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάνῃς μὲ τὸ νοῦ, προσπάθησε νὰ τὸ κάνῃς μὲ τὴν θέλησί σου και μὲ τὰ λόγια, μιλώντας μὲ τὸν ἑαυτὸ σου και μὲ τὸν Θεό, και θὰ ἰδῆς θαυμάσια ἀποτελέσματα και θὰ πάρῃ ἢ καρδιά σου κουράγιο και δύναμι.

Λοιπὸν στὸν καιρὸ τοῦ σκοτασμοῦ τοῦ νοῦ σου μπορεῖς νὰ λές: «Ψυχὴ μου, γιὰτί λυπᾶσαι και μὲ ἀναστατώνεις; Ἐλπισε στὸν Θεό: πάλι θὰ ὑμνήσω τὸν Σωτῆρα τῆς υπάρξεώς μου και Θεό μου» (Ψαλμ. 42,6). Και πάλι: «Γιὰτί Κύριε στέκεσαι ἀπὸ μακρὰ; Ἀπουσιάζεις στοὺς δύσκολους καιροὺς και στίς θλίψεις;» (Ψαλμ. 9,2). «Μὴ μὲ ἐγκαταλίπῃς ὁ Κύριος και ὁ Θεός μου, μὴν ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ ἐμένα» (Ψαλμ. 37,22). Και θυμούμενος τὴν ἱερὴ διδασκαλία πού ἐνέπνευσε ὁ Θεὸς τῶν θλίψεων στὴ Σάρρα, τὴν ἀγαπημένη γυναῖκα τοῦ Τωβίτ, νὰ τὴν μεταχειρισθῆς και σὺ και νὰ λές μὲ δυνατὴ φωνή: **«Αὐτὸ θὰ συμβῆ σὲ ὅποιον σὲ λατρεύει: ἢ ζωὴ αὐτὴ, ἂν εἶναι γιὰ δοκιμασία, θὰ στεφανωθῇ αὐτός πού ὑπομένει: ἐὰν βρίσκεται σὲ θλίψι, θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν θλίψι. Κι ἂν πρόκειται νὰ καταστραφῇ (ἐν διαφθορᾷ ἔσται), δὲν μπορεῖ αὐτὸ νὰ γίνῃ χωρὶς τὸ ἐλέος σου, διότι δὲν χαίρεσαι γιὰ τὴν καταστροφή μας, διότι μετὰ τὴν θαλασσοταραχὴ προκαλεῖς γαλήνη, και μετὰ ἀπὸ τοὺς θρήνους και τοὺς κλαυθμοὺς, σκορπίζεις τὴν χαρὰ. Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἂς εἶναι τὸ ὄνομά σου εὐλογημένο στοὺς αἰῶνες τῶν**

αίωνων» (Τωβίτ).

Ακόμη να θυμηθής το Χριστό που όταν βρισκόταν στον κήπο και στο σταυρό για μεγαλύτερη δοκιμασία, κατά το αισθητό μέρος ήταν εγκαταλειμμένος από τον Ουράνιο Πατέρα του. Έτσι και σύ με την ενθύμησι αυτή υποφέροντας το σταυρό, θα πής με όλη σου την καρδιά: «Κύριε, ἄς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ δικό σου» (Ματθ. 26,39). Καὶ ἐνεργώντας ἔτσι ἡ ὑπομονή σου καὶ ἡ προσευχή σου θὰ ἀνυψώσουν τις φλόγες τῆς θυσίας τῆς καρδιάς σου καὶ θὰ φθάσουν μέχρι τὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ παραμείνῃς πραγματικὰ εὐλαβής, διότι ἡ ἀληθινὴ εὐλάβεια εἶναι μία ζωντανὴ προθυμία τῆς θελήσεως καὶ μία σταθερὴ ἀγάπη νὰ ἀκολουθῇ κανεὶς τὸ Χριστὸ μετὰ τὸ σταυρὸ στους ὤμους σὲ κάθε δρόμο που ὁ ἴδιος μᾶς προσκαλεῖ πρὸς τὸν ἑαυτό του, καὶ τὸ νὰ θέλουμε τὸν Θεὸ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, δηλαδή, γιατί ἔτσι θέλει ὁ Θεός. Γι' αὐτὸ ἂν ἤθελαν οἱ ἄνθρωποι νὰ μετροῦν τὴν προκοπή τους ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ αὐτὴν εὐλάβεια καὶ ὄχι ἀπὸ αὐτὴν που φαίνεται μετὰ τις αἰσθήσεις, δηλαδή ἀπὸ τὸ νὰ αἰσθάνωνται μόνο στὴν καρδιά τους τὴν πνευματικὴ γλυκύτητα τῆς χάριτος, δὲν θὰ ἔπεφταν στὴν πλάνη οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους οὔτε ἀπὸ τὸν διάβολο οὔτε θὰ θλίβονταν χωρὶς ὠφέλεια. Μάλιστα θὰ εὐχαριστοῦσαν τὸν Θεὸ γιὰ ἕνα τέτοιο καλὸ που τοὺς κάνει καὶ θὰ πρόσεχαν στὸ ἕξις νὰ ἐργάζονται μετὰ μεγαλύτερο ζῆλο στὴν θεϊκὴ μεγαλειότητα που κυβερνᾷ τὸ σύμπαν καὶ ἐπιτρέπει τὰ παρόμοια πολλές φορές, γιὰ δική του δόξα καὶ δική μας ὠφέλεια.

Γι' αὐτὸ πλανῶνται μερικοὶ που μετὰ φόβο καὶ φρόνησι ἀποφεύγουν βέβαια τις ἀφορμὲς τῶν ἁμαρτιῶν, ὅταν ὅμως ἐνοχλοῦνται πότε ἀπὸ φρικτοὺς καὶ ἄσχημους λογισμοὺς, πότε πάλι ἀπὸ ὄνειρα φοβερὰ καὶ αἰσχροῦ, συγχύζονται καὶ δειλιάζουν καὶ νομίζουν ὅτι εγκαταλείφθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔτσι ἀπομακρύνθηκαν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ ἔτσι μένουν πολὺ μαραμμένοι καὶ σχεδὸν κοντεύουν νὰ ἀπελπισθοῦν, καὶ εγκαταλείποντας κάθε καλὴ ἀσκήσι τῶν ἀρετῶν ἐπιστρέφουν στὴν Αἴγυπτο τῶν παθῶν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται καλὰ τὴν χάρι που τοὺς κάνει ὁ Θεός, ἀφήνοντάς τους νὰ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὰ πνεύματα αὐτὰ τοῦ πειρασμοῦ, γιὰ νὰ καταλάβουν τὴν ταπεινώσι τους καὶ νὰ τὸν πλησιάσουν ὡς ἀσθενεῖς καὶ ὡς ἄνθρωποι που ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια. Γι' αὐτὸ ἀχάριστα παραπονοῦνται γιὰ ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ ἔπρεπε νὰ εὐχαριστοῦν τὴν ἀμέτρητὴ ἀγαθότητά Του.

Ὅταν λοιπὸν συμβαίνουν παρόμοια, ἐσὺ ἐκεῖνο που ἔχεις νὰ κάνῃς εἶναι τὸ ἕξις: νὰ σκεφθῇς καλὰ καὶ νὰ συλλογισθῇς τὴν διεστραμμένη σου κλίσι, τὴν ὁποία ὁ Θεὸς θέλει νὰ γνωρίσῃς ποιὰ εἶναι γιὰ τὸ δικό σου καλό: νὰ γνωρίσῃς ὅτι εἶσαι ἕτοιμος νὰ πέφτῃς σὲ ὅποιοδήποτε μεγάλο κακὸ καὶ ὅτι χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θὰ εἶχες πάθει τὴν μεγαλύτερη καταστροφὴ. Ἐπειτα νὰ ἐλπίσῃς καὶ νὰ εἶσαι σίγουρος ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἕτοιμος νὰ σὲ βοηθήσῃ, ἐπειδὴ σὲ κάνει νὰ βλέπῃς τὸν κίνδυνο καὶ θέλει νὰ σὲ ἐλκύσῃ πιὸ κοντὰ του παρακινώντας σε νὰ προσεύχεσαι καὶ νὰ τρέχῃς κοντὰ του. Καὶ γι' αὐτὸ τοῦ ὀφείλεις νὰ τοῦ ἀποδίδῃς ταπεινὲς εὐχαριστίες. Καὶ ἄς εἶσαι σίγουρος ὅτι οἱ παρόμοιοι πειρασμοὶ ἢ βλάβασφομοὶ εἶναι ἢ πονηροὶ ἢ αἰσχροὶ λογισμοὶ που σὲ πειράζουν, καλύτερα ἐκδιώκονται μετὰ μία καρτερία ὑπομονετικὴ καὶ μετὰ μία ἐπιδέξια ἀποστροφὴ καὶ τέλεια καταφρόνησι, καὶ ὄχι μετὰ μία ἀντίστασι ἐπιδέξια καὶ μετὰ ἀντιρρητικὸ πόλεμο. Καὶ πρόσεξε τὴν πρώτη ὑποσημείωσι τοῦ ἰγ' κεφαλαίου τοῦ Α' μέρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η

Ἡ ἐξέτασις τῆς συνειδήσεως

Γιὰ τὴν ἐξέτασι τῆς συνειδήσεως σκέψου τρία πράγματα: τὰ σφάλματα τῆς κάθε μέρας, τὴν αἰτία τῶν σφαλμάτων αὐτῶν καὶ τὴν στενοκαρδιά καὶ προθυμία που ἔχεις νὰ τὰ πολεμήσῃς καὶ νὰ ἀποκτήσῃς τις ἀντίθετες τους ἀρετές. Γιὰ τὰ σφάλματα κάνε ἐκεῖνο που σοῦ εἶπα στὸ κοτ' κεφάλαιο (τί πρέπει νὰ κάνουμε ὅταν πληγωθοῦμε κ.λπ). Γιὰ τὴν αἰτία αὐτῶν ἀνάγκασε τὸν ἑαυτό σου νὰ τὴν πολεμήσῃς, νὰ τὴν κατατροπώσῃς καὶ νὰ τὴν ρίξῃς στὴ γῆ. Γιὰ τὴν προθυμία που χρειάζεται νὰ κάνῃς αὐτὸ καὶ νὰ ἀποκτήσῃς τις ἀρετές, δυνάμωσε τὴν θέλησί σου μετὰ τὴν ἀπιστία τοῦ ἑαυτοῦ σου, δηλαδή μετὰ τὸ νὰ μὴν ἔχῃς καθόλου θάρρος στὸν ἑαυτό σου, μετὰ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος στὸν Θεό, μετὰ τὴν προσευχὴ καὶ μετὰ τὸ μῖσος τῶν πράξεων τῆς κακίας καὶ μετὰ τὴν ἐπιθυμία τῶν πράξεων τῆς ἀντίστοιχης ἀρετῆς.

Φρόντισε, ἀδελφέ, πάντοτε σὲ κάθε σου λογισμό, λόγο καὶ ἔργο νὰ ἔχῃς συνειδήσι ἀκατάγνωστη, δηλαδή νὰ μὴ σὲ κατηγορῇ καὶ νὰ μὴ σὲ τύπτῃ ἢ συνειδησίς σου γιὰ κάποιον πράγμα. Διότι ὅποιος ἐξετάζει σὸ

βάθος τὴν ὀρθὴ καὶ ἀγία συνείδησι, δὲν μπορεῖ νὰ σφάλῃ ποτέ, ἢ ἂν σφάλῃ, νὰ μὴν διορθωθῇ. Διότι ἡ συνείδησις εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος ποὺ ἔδωσε ὁ Θεὸς στὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγῇ πάντοτε σὰν λυχνάρι σὲ ὅλα τὰ καλά. Ὅπως εἶπε καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος: «Νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν συνείδησί σου ὡς λυχνάρι γιὰ τὶς πράξεις σου». Καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπε ὅτι «οἱ ἐντολὲς τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ εἶναι γραμμένες μέσα στὶς καρδιὰς» (Ρωμ. 2,15).

Ἀπέναντι τεσσάρων πραγμάτων εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ διατηρῆς τὴν συνείδησί σου ἀκατηγόρητη: ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ σου, πρὸς τὸν πλησίον σου καὶ πρὸς ἄλλα πράγματα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Θεὸ πρέπει νὰ ἐξετάζῃς τὴν συνείδησί σου ἂν φύλαξες ὅλα ἐκεῖνα ποὺ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ διαφυλάττῃς ἀπέναντί του. Δηλαδή ἂν διαφυλάττῃς ὅλες του τὶς ἐντολὲς καὶ τὶς πιὸ ἀσήμεντες (109) καὶ ἂν τὸν ἀγάπησες καὶ τὸν ὑπηρετήσῃς μὲ ὅλη σου τὴν ψυχὴ καὶ εἶσαι ἔτοιμος νὰ πεθάνῃς γι' αὐτόν, ὅπως εἶσαι ὑποχρεωμένος. Καὶ ἂν δὲν τὰ διαφυλάξῃς, φρόντισε στὸ ἐξῆς νὰ τὰ διαφυλάξῃς.

Ὡς πρὸς τὸν ἑαυτό σου θὰ διαφυλάξῃς ἀκατηγόρητη τὴν συνείδησί σου, ἂν δὲν ἀδιαφορῆς, ἀλλὰ κάνῃς ὅλο ἐκεῖνο τὸ χρέος ποὺ πρέπει καὶ εἶσαι ὑποχρεωμένος καὶ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν δύναμί σου, τόσο πρὸς τὸν Θεὸ, ὅσο καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ἂν δὲν πέφτῃς σὲ ὑπερβολὲς καὶ ἐλλείψεις, καταστρέφοντας παράκαιρα τὴν υγεία σου καὶ τὴν ζωὴ σου καὶ τὶς σωματικὲς σου δυνάμεις μὲ ὑπερβολικὴ καὶ ἀκανόνιστη ἀσκήσι καὶ δὲν ἀποδίδῃς στὸ σῶμα τὸ δίκαιο μέτρο, φροντίζοντας γιὰ τὴν σύστασι καὶ συντήρησί του. Γιατί καὶ αὐτὸ εἶναι ἀντίθετο στὴ συνείδησι καὶ στὸν ὀρθὸ λόγο.

Ἀπέναντι τοῦ πλησίον θὰ φυλάξῃς καθαρὴ τὴν συνείδησί σου, ἂν δὲν κάνῃς κάτι ποὺ εἶναι ἀντίθετο στὴν ἀγάπη ποὺ χρωστᾷς ἀπέναντί του, ἀποδίνοντας στοὺς μεγαλυτέρους σου καὶ ὁμοίους σου καὶ κατώτερους σου ἐκεῖνο ποὺ πρέπει στὸν καθένα, σύμφωνα μὲ τὸν βαθμὸ καὶ τὸ ἐπάγγελμα καὶ προσέχοντας νὰ μὴ τοὺς σκανδαλίζῃς εἴτε μὲ λόγο, εἴτε μὲ ἔργο, εἴτε μὲ σχῆμα καὶ μὲ νεῦμα, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Αὐτὸ προσέξτε, νὰ μὴ βάζετε πρόσκομμα ἢ ἐμπόδιο στὸν ἀδελφόν» (Ρωμ. 14,13) καὶ τὸ τοῦ Σολομώντος: «Νὰ σκέφτεσαι σωστὰ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων» (Παρ. 3,4).

Ἀλλὰ κι ἂν σοῦ τύχουν μερικὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐπιτρέπονται καὶ βρίσκονται στὴν δική σου τὴν κρίσι, γι' αὐτὰ τὰ πράγματα λέγω, ἂν πληροφοροῦνται ἡ συνείδησίς σου ὅτι τάχα εἶσαι δυνατὸς καὶ μπορεῖς νὰ τὰ φυλάξῃς ἢ ὄχι, σκανδαλίζεται ὁμως ἡ συνείδησις τοῦ ἀδελφοῦ σου ποὺ εἶναι ἀδύνατος, εἶσαι ὑποχρεωμένος καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴ δώσης ἀφορμὴ σκανδάλου, ἀλλὰ νὰ ἀναπαύσῃς τὴν συνείδησι ἐκεῖνου: «Μὴν τρώτε τὸ εἰδωλόθυτο (λέγει ὁ Παῦλος) γιὰ ἐκεῖνον ποὺ σᾶς εἰδοποίησε καὶ γιὰ τὴν συνείδησι...». Συνείδησι ὁμως λέγω ὄχι τὴν δική του, ἀλλὰ τὴν συνείδησι τοῦ ἄλλου: «Γιατί νὰ ρυθμίζεται ἡ ἐλευθερία μου ἀπὸ ἄλλη συνείδησι;» (Α΄ Κορ. 10,28). Σὲ ὅσα ὁμως πράγματα εἶναι ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ σκανδαλίζεται ἡ συνείδησις τοῦ ἄλλου, τότε πρέπει ἐσὺ νὰ καταφρονῆς τὴν συνείδησι ἐκεῖνου καὶ νὰ μὴν παραβαίνῃς τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει ὁ Μέγας Βασιλεῖος.

Ἀπέναντι τῶν ἄλλων πραγμάτων θὰ ἔχῃς τὴν συνείδησί σου ἀκατηγόρητη, ἂν ἔχῃς δίκαιο μέτρο καὶ δὲν χρησιμοποιοῦς ὑπερβολὲς καὶ ἐλλείψεις, τόσο στὰ φαγητὰ καὶ ποτὰ, ὅσο καὶ στὰ ἐνδύματα καὶ χρήματα καὶ στὴν περιουσία. Διότι πρᾶγμα παρὰ συνείδησι ὑπολογίζεται ὄχι μόνον τὸ νὰ καταφρονῇ κανεὶς καὶ νὰ ἀφήνῃ νὰ καταστρέφονται τὰ εὐτελῆ φαγητὰ καὶ ἐνδύματα ἢ τὰ χρήματα καὶ τὰ περιουσιακὰ του στοιχεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὶς σωματικὲς του ἀνάγκες, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλῃ καὶ νὰ ζητᾷ τρυφηλὰ φαγητὰ, μαλακὰ φορέματα καὶ χρήματα καὶ περιουσιακὰ στοιχεῖα ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησί του.

Καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε γενικά, κάθε πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθὴ λογικὴ, λέγεται παρὰ συνείδησι. Γι' αὐτὸ καὶ σὺ ἀδελφέ, γιὰ κάθε τί ποὺ πρόκειται νὰ κάνῃς μικρὸ ἢ μεγάλο, πρῶτα νὰ συμβουλευεσαι τὴν συνείδησί σου καὶ νὰ τὴν ἐξετάζῃς ὄχι ὁμως μὲ ἀμέλεια καὶ ἐπιφανειακά, ἀλλὰ στὸ βάθος καὶ μὲ πολλὴ φροντίδα καὶ ἀκριβεία. Διότι ὅπως τὰ πηγάδια, ὅσο σκάβονται καὶ ἐξαντλοῦνται, τόσο καλύτερο καὶ γλυκύτερο νερὸ βγάζουν, ἔτσι καὶ ἡ συνείδησις, ὅσο περισσότερο ἐξετάζεται καὶ ξεσκεπάζεται ἀπὸ τὰ πάθη μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι σκεπασμένη, τόσο καλύτερα μᾶς διδάσκει τί πρέπει νὰ κάνουμε.

Ἐπειδὴ ὁμως ὑπάρχουν καὶ διάφορες συνειδήσεις, ὄχι δηλαδή μόνον καλὲς καὶ καθαρές, ἀλλὰ καὶ κεκατηριασμένες, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, δηλαδή πονηρὲς καὶ ἀναίσθητες καὶ μολυσμένες ἀπὸ τὰ πάθη,

και στη συνέχεια, εξ αιτίας της αναισθησίας ή του μολυσμού τους, ή και διότι δεν εξετάζονται με πολλή φροντίδα, δεν διδάσκουν πάντοτε σωστά και καλά, για τον λόγο αυτό σωστό είναι να μην εμπιστεύεσαι πάντοτε μόνο στη συνείδησί σου, αλλά όσα αυτή σου συμβουλεύει να τα συγκρίνης, αν είναι σύμφωνα με εκείνα που διδάσκει η Αγία Γραφή ή και να τα φανερώνης στους Πνευματικούς, αν είναι σωστά, για να μην πλανηθής.

Πρόσθεσα το «ή διότι δεν εξετάζονται οι συνειδήσεις με τόση επιμέλεια», διότι η συνείδησις του ανθρώπου όσο κι αν είναι έμπαθής και πονηρή και αναισθητη, όταν όμως εξετάζεται με ακρίβεια και επιμέλεια, δέ σταματάει πάντοτε να ελέγχει και να τύπτει και να κατηγορή τον άνθρωπο, ότι άμαρτάνει και ότι πρόκειται να κολασθῆ δια τις άμαρτίες του, αν δεν μετανοήση. Γιατί αυτή βάλθηκε μέσα μας από τον Θεό ως αντίδικος, σύμφωνα με το ευαγγελικό που λέγει: «Να συμβιβασθῆς γρήγορα με τον αντίδικό σου» (Ματθ. 5,25): και άψευδέστατος μάρτυρας, σύμφωνα με τό· «Σε αυτό συμφωνεί και η συνείδησί τους» (Ρωμ. 2,15): και συγχρόνως είναι κριτής άπαραλόγιστος και πάρα πολύ δίκαιος και πολύ αυστηρός και λόγος όρθός: γι' αυτό και δεν μπορεί να σιωπήση. Αλλά ο άνθρωπος όταν κυριευθῆ από τα πάθη και θέλη να κάμνη τις επιθυμίες του χωρίς κανένα χαλινόρι, όπως παρακούει και παραβαίνει το νόμο του Θεού, έτσι παρακούει και παραβαίνει και τους ελέγχους της άγιας συνειδήσεως. Και για να μην ελέγχεται πλέον από αυτήν σαν κάποιος άλλος Ηρώδης κόβει την κεφαλή του Ιωάννου, δηλαδή δεν ύπολογίζει την συνείδησί του και παίρνει την απόφασι να κολασθῆ. Γι' αυτό και ο Σολομώντας γνωρίζοντας αυτό δεν είπε ότι η συνείδησις όταν εξετάζεται καλά δεν ελέγχει τον άμαρτωλό, αλλά όταν ο άμαρτωλός φθάση στο άποκορύφωμα των κακών, καταφρονεί: «Όταν ο άσεβῆς φθάση στο άποκορύφωμα των κακών, τότε καταφρονεί» (Παρ. 18,3).

Ακόμη σε συμβουλεύω και ένα άλλο πράγμα που αξίζει να το πληροφορηθῆς: Δηλαδή ποτέ να μην εμπιστεύεσαι στη συνείδησί σου, αν αυτή καμιά φορά δεν σε κατηγορή για κάποια ύπόθεσί σου, διότι λέγεται συνείδησι για εκείνα μόνο που ξέρουμε και όχι για εκείνα που δε γνωρίζουμε. Έπειδή σύμφωνα με τον Προφήτη Ίερεμία «ή καρδιά είναι πιό βαθειά από όλα τα πράγματα» (17,9), και μέσα σε αυτήν βρίσκονται κρυμμένα πολλά λεπτά πάθη, τα όποια καθόλου δεν τα γνωρίζει εκείνος που τα έχει, και από τα όποια παρακαλεί ο Δαβίδ να καθαρισθῆ λέγοντας «καθάρισέ με από τα κρυφά πάθη» (Ψαλμ. 18,13), γι' αυτό και συ να πιστεύης ότι η καρδιά σου δεν είναι ποτέ καθαρή από τα κρυπτά και λεπτά πάθη, τα όποια είναι γνωστά μόνο στο Θεό που εξετάζει μόνος τις καρδιές, όπως λέγει ο Σολομώντας: «Εσὺ έντελῶς μόνος γνωρίζεις την καρδιά όλων των ανθρώπων» (Γ' Βασ. 8,39). Και να έχης ως σίγουρο εκείνο που λέγει ο Ιωάννης ότι, δηλαδή, ο Θεός είναι μεγαλύτερος από την συνείδησι της καρδιάς μας: «Ο Θεός είναι ανώτερος από την συνείδησί μας και τα γνωρίζει όλα» (Α' Ιω. 3,20).

Γι' αυτό και ο απόστολος Παῦλος γνωρίζοντας αυτό έλεγε, ότι δε γνωρίζει να τον ελέγχει για κανένα πράγμα ή συνείδησί του, αλλά πάλι εξ αιτίας αυτού δεν νομίζει ότι είναι δίκαιος ένώπιον του Θεού: «Δεν με κατηγορεί για τίποτε ή συνείδησί μου, αλλά αυτό δεν με άποδεικνύει ότι πραγματικά είμαι άθῶος» (Α' Κορ. 4,4).

Και όσα καλά έργα και όσες νίκες έχεις κατορθώσει, ως τις θεωρῆς ύποπτες. Αυτά σε συμβουλεύω να μη τα σκέπτεσαι πολύ με τη συνείδησί σου, διότι ύπάρχει κάποιος κίνδυνος κρυφῆς κενοδοξίας και ύπερηφανείας. Έτσι αφήνοντας πίσω όλα αυτά και ρίχνοντάς τα στην εύσπλαχνία του Θεού, όποια και αν είναι, όδήγησε το λογισμό σου μπροστά στο δρόμο που σου άπομένει για την ήμέρα εκείνη.

Μετά από αυτά, όταν τελειώση ή μέρα εκείνη, εξέτασε τον έαυτό σου, αν χρησιμοποίησες καλά όσα σου έτυχαν. Και για όσα έσφαλές, να μετανοήσης και να ζητήσης από τον Θεό να σε συγχωρέση και στο έξῆς προσπάθησε να διορθωθῆς. Κατόπιν εύχαρίστησε τον για τις χάρες και τις εύεργεσίες που σου χάρισε την ήμέρα εκείνη. Αναγνώρισε τον ως Ποιητή κάθε αγαθού, και περισσότερο εύχαρίστησε τον διότι σε γλύτωσε από τόσους έχθρους φανερούς και μάλιστα από αυτούς που δεν φανερώνονται. Διότι σου έδωσε καλούς λογισμούς και άφορμές για την άρετή και για κάθε άλλη εύεργεσία που δε γνωρίζεις εσύ.

Πῶς πρέπει νὰ προετοιμαζώμαστε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ποὺ μᾶς πολεμοῦν κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου.

Ὅλη μας ἡ ζωὴ εἶναι ἓνας παντοτινὸς πόλεμος πάνω στὴ γῆ καὶ πρέπει νὰ πολεμοῦμε πάντοτε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ὅπως εἶπαμε στὸ 1^ο κεφάλαιο τοῦ α' μέρους. Ὅμως ἡ κύρια κι ἡ πιὸ σπουδαία ἡμέρα τοῦ πολέμου εἶναι κατὰ τὴν τελευταία ὥρα τοῦ θανάτου. Διότι ὅποιος πέση κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη δὲν μπορεῖ πλέον νὰ σηκωθῆ. Καὶ γι' αὐτὸ μὴ θαυμάσης. Γιατί ἂν ὁ ἐχθρὸς τόλμησε νὰ πάη στὸν ἀναμάρτητο Κύριό μας στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἴσως γιὰ νὰ βρῆ καὶ σὲ αὐτὸν κάποιο σφάλμα, ὅπως τὸ εἶπε μόνος ὁ Κύριος, «ἔρχεται ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου, ἂν καὶ δὲν ἔχει πάνω μου καμμία ἐξουσία» (Ἰω. 14,30), πολὺ περισσότερο τολμᾷ νὰ ἔρχεται στὸ τέλος τῆς ζωῆς μας ἐναντίον μας ποὺ εἴμαστε ἀμαρτωλοὶ (110).

Γι' αὐτὸ ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ κάνης γιὰ νὰ βρεθῆς τότε καλὰ ἐτοιμασμένος, εἶναι τὸ νὰ πολεμῆς μὲ ἀνδρεία αὐτὸ τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς ποὺ σοῦ δόθηκε: γιατί ἐκεῖνος ποὺ πολεμεῖ καλὰ στὴ ζωὴ αὐτὴ μὲ τὴν καλὴ συνήθεια ποὺ ἔχει ἀποκτήσει, εὐκόλα κερδίζει τὴν νίκη κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Ἀκόμη νὰ σκέπτεσαι πολλὰ φορὲς τὸν θάνατο μὲ προσοχή. Γιατί ὅταν ἔλθῃ θὰ φοβηθῆς λιγότερο καὶ ὁ νοῦς σου θὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ πρόθυμος γιὰ τὸν πόλεμο. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου ἀποφεύγουν τὸ λογισμό αὐτὸ καὶ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου, γιὰ νὰ μὴ κόψουν τὴν ὄρεξι καὶ τὴν ἐπιθυμία ποὺ ἔχουν στὰ γήινα πράγματα, στὰ ὁποῖα εἶναι προσκολλημένοι καὶ λυποῦνται ἂν σκεφθοῦν ὅτι θὰ τὰ ἐγκαταλείψουν. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν λιγοστεύει ἡ ἄτακτη κλίσι ποὺ ἔχουν στὰ πράγματα, ἀλλὰ ἀποκτάει περισσότερη δύναμι. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν πρόκειται νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὰ τόσο ἀγαπητὰ τους πράγματα, αἰσθάνονται μεγάλη καὶ ἀνεκδιήγητη λύπη καὶ δοκιμάζουν ἓνα μεγάλο πόνο.

Λοιπὸν γιὰ νὰ κάνης ἐσὺ καλύτερα αὐτὴν τὴν ἀπαραίτητη προετοιμασία, πρέπει μὲ τὸ λογισμό σου νὰ βρεθῆς μόνος σου μερικὲς φορὲς, χωρὶς καμμία βοήθεια, ἐκτεθειμένος μέσα στὶς στενοχώριες τοῦ θανάτου καὶ νὰ σκεφθῆς ἐκεῖνα ποὺ μποροῦν νὰ σὲ πολεμήσουν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο. Ἐδῶ θὰ σοῦ μιλήσω γιὰ τὴν θεραπεία αὐτῶν, γιὰ νὰ μπορέσης νὰ ἀντιμετωπίσης καλύτερα ἐκείνην τὴν τελευταία στενοχώρια. Γιατί τὸ κτύπημα ἐκεῖνο κι ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ποὺ πρόκειται νὰ γίνῃ μία φορὰ, ὅποιος πρόκειται νὰ τὸν κάνῃ, πρέπει νὰ τὸν γνωρίζει καλὰ, γιὰ νὰ μὴ σφάλῃ κατὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, διότι μετὰ δὲν ὑπάρχει τόπος γιὰ διόρθωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ποιὲς εἶναι οἱ τέσσερες προσβολὲς ποὺ μᾶς φέρνουν οἱ ἐχθροὶ μας κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Καὶ πρῶτα ἡ προσβολὴ τῆς πίστεως καὶ ἡ θεραπεία της.

Τέσσερις εἶναι οἱ κυριώτερες προσβολὲς καὶ πιὸ ἐπικίνδυνες μὲ τις ὁποῖες συνηθίζουν νὰ μᾶς πολεμοῦν οἱ ἐχθροὶ μας δαίμονες κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Ὁ πόλεμος ποὺ μᾶς κάνουν ἐναντίον τῆς πίστεως, ἡ ἀπόγνωσις, ἡ κενοδοξία καὶ τὰ διάφορα φαντάσματα καὶ οἱ μεταμορφώσεις τῶν δαιμόνων σὲ Ἀγγέλους φωτός.

Ὅσο γιὰ τὴν πρώτη προσβολὴ σοῦ λέγω ὅτι ἂν ἀρχίσῃ ὁ ἐχθρὸς νὰ σὲ πολεμᾷ μὲ τὰ ψεύτικα ἐπιχειρήματά του βάζοντας στὸ νοῦ λογισμοὺς ἀπιστίας, φύγε ἀμέσως ἀπὸ τὸ νοῦ σου στὴ θέλησί σου λέγοντας: «Πήγαινε πίσω μου Σατανᾶ, πατέρα τοῦ ψεύδους, διότι ἐγὼ δὲν θέλω καθόλου νὰ σὲ ἀκούσω, διότι μοῦ εἶναι ἀρκετὸ νὰ πιστεύω ἐκεῖνο ποὺ πιστεύει ἡ ἀγία μου ἐκκλησία».

Καὶ μὴν ἀφήσης καθόλου τόπο στὴν καρδιά σου στοὺς λογισμοὺς τῆς ἀπιστίας, ὅπως ἀναφέρεται: «Ἐὰν Πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος, δηλαδὴ τοῦ ἐχθροῦ, σοῦ ἐπιτεθῆ, μὴν μετακινηθῆς ἀπὸ τὴν θέσι σου» (Ἐκκλ. 10,4). Αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς νὰ τοὺς θεωρῆς ὡς κινήσεις τοῦ διαβόλου ποὺ προσπαθεῖ τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ σὲ σκανδαλίση. Κι ἂν δὲν μπορῆς νὰ στηρίξεις τὸ νοῦ σου, στάσου μὲ ἀνδρεία καὶ μένε σταθερὸς μὲ τὴν θέλησί σου γιὰ νὰ μὴν πέσης σὲ κανένα λογισμό ἢ καὶ σὲ κανένα ρητὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ ὁποῖο θὰ σοῦ προσφέρῃ ὁ ἐχθρὸς. Γιατί, ὅσα ρητὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς κι ἂν σοῦ θυμίση τὴν ὥρα ἐκείνη, εἶναι ἀκρωτηριασμένα (ἐλλιπῆ), προσφέρονται μὲ κακὸ σκοπὸ, ἄσχημα ἐξηγημένα κι ἂν ἀκόμη φαίνωνται καθαρὰ, καλὰ καὶ φανερά.

Κι ἂν ὁ πονηρὸς ὄφεις σὲ ρωτήσῃ καὶ σοῦ πῆ μὲ τὸν λογισμό τί πιστεύει ἡ ἐκκλησία, καταφρόνησέ τον ἐντελῶς καὶ μὴν τοῦ ἀποκριθῆς. Ἀλλὰ βλέποντας τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πονηριά του καὶ ὅτι προσπαθεῖ νὰ σὲ πιάσῃ μὲ τὰ λόγια, πιστεύε χωρίς καμμία ἀμφιβολία μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά. Σὲ περίπτωσι πάλι πού εἶσαι δυνατὸς στὴν πίστι καὶ ἔχεις δυνατὸ λογισμό καὶ θέλεις νὰ κάνῃς τὸν ἐχθρὸ νὰ καταντροπιασθῇ, ἀπάντησέ του ὅτι ἡ ἀγία μου ἐκκλησία πιστεύει στὴν ἀλήθεια. Κι ἂν σοῦ πῆ ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, νὰ τοῦ ἀπαντήσῃς: ἐκεῖνο πού πιστεύει αὐτὴ. Πάνω ἀπὸ ὅλα κράτα τὴν καρδιά σου πάντοτε σταθερὴ καὶ προσεκτικὴ καὶ στραμμένη πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένο λέγοντας: «Θεέ μου, Ποιητά μου καὶ Λυτρωτά μου, βοήθησέ με γρήγορα καὶ μὴν παραχωρήσῃς νὰ πέσω ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῆς ἀγίας σου πίστεως. Ἀλλὰ εὐδόκησε, ὅπως μὲ τὴν χάρι σου γεννήθηκα στὴν ἀλήθεια αὐτῇ, ἔτσι νὰ τελειώσω καὶ τὴν θνητὴ μου ζωὴ σ' αὐτὴν πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματός σου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Ἡ προσβολὴ τῆς ἀπογνώσεως καὶ ἡ ἰατρεία τῆς.

Ἡ δευτέρη προσβολὴ μὲ τὴν ὁποία ὁ πονηρὸς προσπαθεῖ ἐντελῶς νὰ μᾶς καταβάλλῃ, εἶναι ὁ φόβος πού μᾶς προξενεῖ μὲ τὴν ἐνθύμησι τῶν ἁμαρτιῶν μας, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ γκρεμισθοῦμε στὸν βυθὸ τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἀπελπισίας.

Ἐσὺ λοιπόν, ἀδελφέ μου, καὶ στὸν κίνδυνο αὐτόν, κράτησε τὸν ἑαυτό σου σταθερὸ σ' αὐτόν τὸν βέβαιον κανόνα, δηλαδὴ ὅτι ἡ ἐνθύμησις τῶν ἁμαρτιῶν μας τότε εἶναι ἀπὸ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποσκοπεῖ στὴ σωτηρία μας, ὅταν σὲ ταπεινῶνῃ καὶ σὲ κάνῃ νὰ αἰσθάνεσαι πόνο στὴν καρδιά καὶ λύπη, διότι λύπησες τὸν Θεό, καὶ ὅταν σὲ κάνῃ νὰ ἔχῃς ἐλπίδα καὶ θάρρος στὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως ἡ ἐνθύμησις αὐτὴ σὲ ἐνοχλῇ καὶ σὲ ὀδηγῇ σὲ ἀπιστία καὶ μικροψυχία καὶ σὲ κάμνῃ νὰ σκέπτεσαι ὅτι εἶσαι κολασμένος καὶ ὅτι γιὰ σένα δὲν ὑπάρχει πλέον καιρὸς σωτηρίας, γνώριζε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολο. Γι' αὐτὸ ταπεινώσου καὶ ἔλπιζε περισσότερο στὸν Θεό. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν θὰ νικήσῃς τὸν ἐχθρὸ μὲ τὰ ὅπλα του καὶ θὰ δοξάσῃς τὸν Θεό.

Ναί, πρέπει ἀδελφέ, νὰ λυπᾶσαι κάθε φορὰ πού θυμᾶσαι τὶς ἁμαρτίες σου καὶ νὰ πονᾶς πού ἔχασες τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅμως νὰ ἔχῃς θάρρος στὸ πάθος του καὶ νὰ ζητᾶς συγχώρεσι. Ἀκόμη ἂν σοῦ φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς σοῦ λέγει ὅτι δὲν εἶσαι ἀπὸ τὰ πρόβατά του, ἐσὺ μὲ κανένα τρόπο δὲν πρέπει νὰ χάσῃς τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος πού ἔχεις σ' αὐτόν, ἀλλὰ ταπεινὰ νὰ τοῦ λέγῃς: «Ναί, ἔχεις δίκαιο, Θεέ μου, νὰ μὲ ἀποδοκιμάσῃς γιὰ τὶς ἁμαρτίες μου. Ἀλλὰ ἐγὼ ἔχω μεγαλύτερο θάρρος στὴν εὐσπλαγχνία σου ὅτι θὰ μὲ συγχωρέσῃς. Γι' αὐτὸ καὶ ζητῶ ἀπὸ σένα τὴν σωτηρία αὐτοῦ τοῦ ταλαιπώρου πλάσματός σου, τὸ ὁποῖο καταδικάσθηκε βέβαια ἀπὸ τὴν κακία του, ἀλλὰ λυτρώθηκε μὲ τὴν τιμὴ τοῦ ἀγίου αἵματός σου. Θέλω, λυτρωτά μου, νὰ σωθῶ, γιὰ δόξα δική σου μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀμέτρητης εὐσπλαγχνίας σου. Γι' αὐτὸ καὶ ἀφήνομαι ὅλος στὰ χέρια σου καὶ ἄς γίνῃ σ' ἐμένα ὅ,τι σοῦ εἶναι ἀρεστό. Διότι ἐσὺ εἶσαι ὁ μόνος μου Κύριος. Κι ἂν ἀκόμη μὲ θανατώσῃς, ἐγὼ στηρίζω σὲ σένα τὶς ζωντανές μου ἐλπίδες».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Ἡ προσβολὴ τῆς κενοδοξίας καὶ ἡ ἰατρεία τῆς

Ἡ τρίτη προσβολὴ εἶναι τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἐκτίμησεως μὲ τὴν ὁποία ἔχεις ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό σου καὶ στὰ ἔργα σου γιὰ νὰ σωθῆς. Γι' αὐτὸ πάντοτε καὶ ἰδιαίτερα ἐκεῖνη τὴν τελευταία ὥρα τοῦ θανάτου μὴν ἀφήσῃς τὸν νοῦ σου νὰ σκεφθῇ οὔτε τὴν παραμικρὴ ἐκτίμησι τοῦ ἑαυτοῦ σου, οὔτε τῶν ἔργων σου, κι ἂν ἀκόμη κατώρθωσες ὅλες τὶς ἀρετὲς τῶν ἀγίων. Ἀλλὰ ἡ ἐκτίμησί σου ἄς εἶναι στὸν Θεὸ ἐλπίζοντας καθαρὰ στὴν εὐσπλαγχνία του καὶ στὰ ἔργα τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ πάθους του γιὰ νὰ σωθῆς. Πάντοτε μπροστὰ στὰ μάτια σου νὰ ξευτελίζῃς τὸν ἑαυτό σου, μέχρι τὴν τελευταία σου ἀναπνοή. Κι ἂν τύχῃ νὰ σκεφθῆς κάποιον καλὸ σου ἔργο, ἀναγνώριζε μόνον τὸν Θεό, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι πού τὸ ἔκανε καὶ ὄχι ἐσύ, καὶ ὅτι προήλθε ἀπὸ ἐκεῖνον μόνον.

Νὰ προστρέχης, νάϊ, στήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά νὰ μὴν περιμένῃς νὰ τὴν λάβῃς τάχα ἐπειδὴ τὸ ἀξίζεις καὶ γιὰ τοὺς πολλοὺς σου καὶ μεγάλους ἀγῶνες ποὺ ἔκανες καὶ νίκησες. Στάσου πάντοτε σὲ ἕναν ἅγιο φόβο, ὁμολογώντας εὐλικρινὰ ὅτι ὅλες σου οἱ προβλέψεις καὶ οἱ προμήθειες καὶ ὅλοι οἱ κόποι καὶ οἱ ἀγῶνες σου θὰ ἦταν μάταιοι, ἂν δὲν βοηθοῦσε καὶ ἂν δὲν τοὺς ἔπαιρνε ὁ Θεὸς κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τῶν πτερυγῶν του· νὰ ἔχῃς ὅλη σου τὴν ἐλπίδα μόνο στήν ὑπεράσπισί του.

Ἄν ἀκολουθῆς αὐτὲς τὶς παραγγελίες, δὲν θὰ μπορέσουν οἱ ἐχθροὶ νὰ φανοῦν ἀνώτεροι ἀπὸ σένα κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Ἀλλά θὰ σοῦ ἀνοιχθῇ ὁ δρόμος γιὰ νὰ περάσῃς μὲ χαρὰ ἀπὸ τὴν γῆ καὶ τὴν ἐξορία αὐτὴ στήν ἐπουράνια Ἱερουσαλήμ, στήν γλυκεῖα πατρίδα. Βλέπε καὶ τὸ λβ' κεφάλαιο τοῦ α' μέρους, ὅπου θὰ βρῆς ἐκτενέστερα τὴν ἰατρεία τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ὑπερηφανείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Ἡ προσβολὴ τῶν φαντασιῶν καὶ ἡ ἰατρεία τῆς

Ἄν ὁ πονηρὸς καὶ πείσμων ἐχθρὸς μας, ποὺ δὲν κουράζεται ποτὲ νὰ μᾶς πειράζῃ, ἤθελε κάποτε νὰ σὲ πολεμήσῃ καὶ ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μὲ κάποιες ψεύτικες ἐμφανίσεις καὶ μὲ μεταμορφώσεις σὲ Ἄγγελο φωτός, ἐσὺ νὰ παραμένῃς σταθερὸς στήν γνῶσι τῆς ταπεινότητος καὶ τῆς μηδαμινότητος τοῦ ἑαυτοῦ σου. Καὶ νὰ πῆς μὲ σταθερὴ καρδιά καὶ τόλμη: «Νὰ μεταστραφῆς ἄθλιε στὸ δικό σου τὸ σκοτάδι, διότι ἐγὼ δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ ὄραματα, οὔτε ἀπὸ τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Ἰησοῦ μου καὶ ἀπὸ τὶς δεήσεις καὶ ἰκεσίες τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων». Ἀλλά καὶ ἂν μὲ πολλὰ σημάδια καταλάβῃς ὅτι τὰ ὄραματα αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ καὶ προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό, παρ' ὅλα αὐτὰ ἐσὺ νὰ ἀποστρέφῃς πάντοτε καὶ νὰ τὰ διώχῃς ὅσο μπορεῖς μακριὰ σου. Καὶ νὰ μὴ φοβηθῆς μήπως δὲν ἀρέσῃ στὸν Θεὸ ἡ ἀποστροφή αὐτὴ ποὺ κάνεις, σκεπτόμενος τὴν ἀναξιότητά σου. Γιατὶ ἂν τὰ ὄραματα αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, αὐτὸς γνωρίζει καλὰ νὰ σοῦ τὰ ξεκαθαρίσῃ καὶ δὲν θὰ τοῦ κακοφανῇ ἂν δὲν τὰ δέχῃσαι. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ δίνει τὴν χάρι στοὺς ταπεινοὺς, δὲν τὴν ἀφαιρεῖ ἀπὸ αὐτοὺς πάλι γιὰ πράξεις ποὺ κάνουν οἱ ἴδιοι ἐξ αἰτίας τῆς ταπεινώσεως.

Αὐτὰ εἶναι τὰ πιὸ συνηθισμένα ὄπλα ποὺ συνηθίζει ὁ ἐχθρὸς νὰ χρησιμοποιῇ ἐναντίον μας ἐκείνην τὴν τελευταία ὥρα τοῦ θανάτου. Ἀλλά καὶ τὸν καθένα τὸν πολεμεῖ σύμφωνα μὲ τὶς προσωπικὲς του κλίσεις καὶ τὰ πάθη ποὺ ἔχει, στὰ ὁποῖα γνωρίζει ὅτι συχνότερα ὑποκύπτει. Γι' αὐτό, ἀγαπητοί, προτοῦ νὰ πλησιάσῃ ἡ φοβερὴ ἐκείνη ὥρα τοῦ μεγάλου πολέμου, πρέπει νὰ ὀπλισθοῦμε ἐναντίον τῶν πλέον δυνατῶν παθῶν ποὺ μᾶς κυριεύουν περισσότερο καὶ νὰ πολεμοῦμε μὲ ἀνδρεία, γιὰ νὰ διευκολύνουμε τότε τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὴν νίκη, ποὺ μᾶς παίρνει κάθε ἄλλον καιρὸ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Ἡ πνευματικὴ εἰρήνη τῆς καρδιάς

Ἡ καρδιά σου, ἀγαπητέ, κτίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ μόνο γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτόν, δηλαδὴ γιὰ νὰ ἀγαπᾶται καὶ νὰ κατοικῆται ἀπὸ αὐτόν. Γι' αὐτό καθημερινὰ σοῦ φωνάζει νὰ τοῦ τὴν δώσῃς: «Υἱέ, δός μου τὴν καρδιά σου» (Παρ. 23,26). Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Θεὸς εἶναι ἡ εἰρήνη ποὺ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ κάθε νοῦ, πρέπει ἡ καρδιά ποὺ πρόκειται νὰ τὸν δεχθῇ, νὰ εἶναι εἰρηνικὴ καὶ ἀτάραχη, ὅπως εἶπε ὁ Δαβίδ: «Ἐγενήθη ὁ τόπος σου ἐν εἰρήνῃ» (Ψαλμ. 75,2). Γι' αὐτό πρέπει πρῶτα ἀπὸ ὅλα νὰ στερεώσῃς τὴν καρδιά σου σὲ μία εἰρηνικὴ κατάστασι, ὥστε ὅλες σου οἱ ἐξωτερικὲς σου ἀρετὲς νὰ γεννιῶνται ἀπὸ τὴν εἰρήνην αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐσωτερικὲς ἀρετὲς, ὅπως εἶπε ἐκεῖνος ὁ μέγας ἡσυχαστὴς Ἀρσένιος: «Φρόντισε ὥστε ὅλη σου ἡ ἐσωτερικὴ ἐργασία νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ νικήσῃς τὰ ἐξωτερικὰ πάθη». Διότι κι ἂν οἱ σωματικὲς σκληραγωγίαι καὶ ὅλες οἱ ἀσκήσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἀσκεῖται τὸ σῶμα εἶναι ἄξιες ἐπαίνου, ὅταν εἶναι μὲ διάκρισι καὶ μέτροιες, ὅπως ἀρμόζει στὸ πρόσωπο ποὺ τὶς κάνει, ὁμοῦς ἐσὺ ποτὲ δὲν θὰ ἀποκτήσῃς καμία ἀληθινὴ ἀρετὴ μόνο διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν ποὺ ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, παρὰ ματαιότητα καὶ κενοδοξία, ἂν καὶ οἱ ἀσκήσεις αὐτὲς δὲν παίρνουν δύναμι καὶ ζωὴ καὶ δὲν κυβερνοῦνται ἀπὸ τὶς

έσωτερικές και ψυχικές αρετές.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνας πόλεμος καὶ πειρασμὸς συνεχῆς, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Ἰώβ: «Δὲν εἶναι ἓνα πειρατήριον ἢ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ;» (7,1). Λοιπὸν ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου αὐτοῦ ἐσὺ πρέπει πάντοτε νὰ εἶσαι ἄγρυπνος καὶ νὰ προσέχῃς πολὺ καὶ νὰ παρατηρῆς τὴν καρδιά σου νὰ εἶναι πάντοτε εἰρηνικὴ καὶ ἀναπαυμένη. Καὶ ὅταν σηκώνεται ὁποιοδήποτε κύμα ταραχῆς στὴν ψυχὴ σου, νὰ παραμένῃς πρόθυμος γιὰ νὰ ἡσυχάζῃς καὶ νὰ εἰρηνεύῃς ἀμέσως τὴν καρδιά σου μὴ ἀφήνοντάς την νὰ ἀλλάξῃ πορεία καὶ νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὴν ταραχὴ ἐκείνη. Γιατὶ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅμοια μὲ τὸ βαρίδι τοῦ ὥρολογιοῦ καὶ μὲ τὸ τιμόνι τοῦ καραβιοῦ. Καὶ ὅπως ὅταν κάποιον βαρίδι τοῦ ὥρολογιοῦ ξεκρεμασθῇ ἀπὸ τὴν θέσι του ἀμέσως κινοῦνται καὶ ὅλοι οἱ τροχοί, καὶ ὅταν τὸ τιμόνι δὲν πάρῃ καλὴ στροφή, τότε ὅλο τὸ καράβι φεύγει ἀπὸ τὴν κανονικὴ του πορεία, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν καρδιά: ὅταν μία φορὰ ταραχθῇ, ἀμέσως συγκινοῦνται ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ὄργανα τοῦ σώματος καὶ ὁ ἴδιος ὁ νοῦς βγαίνει ἀπὸ τὴ σωστὴ του κίνησι καὶ τὸν ὀρθὸ λόγο του. Γι' αὐτὸ πρέπει πάντοτε νὰ εἰρηνεύῃς τὴν καρδιά σου, κάθε φορὰ πού τύχει κάποια ἐνόχλησι καὶ σύγχυσι ἐσωτερικὴ, εἴτε τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, εἴτε σὲ κάθε ἄλλον καιρό.

Καὶ νὰ γνωρίζῃς τὸ ἐξῆς: τότε ξέρεις νὰ προσεύχεσαι καλά, ὅταν γνωρίζῃς νὰ ἐργάζεσαι καλά καὶ νὰ παραμένῃς εἰρηνικός, διότι καὶ ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει νὰ προσευχώμαστε εἰρηνικά, χωρὶς ὀργὴ καὶ διαλογισμούς (Α΄ Τιμ. 2,8). Ἐτσι σκέψου ὅτι κάθε ἐργασία σου πρέπει νὰ γίνεται μὲ εἰρήνη, γλυκύτητα καὶ χωρὶς βία. Μὲ συντομία, ὅλη γενικὰ ἢ ἀσκήσις τῆς ζωῆς σου πρέπει νὰ γίνεται γιὰ νὰ ἔχῃς εἰρήνη στὴν καρδιά σου καὶ νὰ μὴ συγχίζεται καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὴν εἰρήνη αὐτὴ νὰ ἐκτελῆς ὅλα σου τὰ ἔργα μὲ εἰρήνη καὶ πραότητα, ὅπως ἔχει γραφῆ: «Τέκνο μου μὲ πραότητα νὰ ἐκτελῆς τὰ ἔργα σου» (Σειρ. 3,17), γιὰ νὰ ἀξιωθῆς τοῦ μακαρισμοῦ τῶν πράων πού λέγει: «Μακάριοι ὅσοι φέρονται μὲ πραότητα στοὺς ἄλλους, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας» (Ματθ. 5,5).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄

Ἡ φροντίδα πού πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ ψυχὴ γιὰ νὰ εἰρηνεύῃ

Λοιπὸν, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο νὰ ἔχῃς τὴν εἰρήνη αὐτὴν καὶ συστολή, ἀδελφέ, στίς πέντε αἰσθήσεις σου: δηλαδὴ στὸ νὰ μὴν βλέπῃς, ἢ νὰ κινήῃς τὰ χέρια σου ἢ νὰ ὀμιλῆς ἢ νὰ βαδίζῃς ταραγμένα, ἀλλὰ εἰρηνικά καὶ μὲ καλὰς κινήσεις. Γιατὶ ὅταν συνηθίσης νὰ διατηρῆς τὴν εἰρήνη αὐτὴ στίς ἐξωτερικὰς σου κινήσεις, εὐκολα καὶ χωρὶς κόπο θὰ κατορθώσης νὰ εἰρηνεύῃς ἐσωτερικὰ, ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες ὁ ἐσωτερικός ἀνθρώπος μετασχηματίζεται μὲ τὸν ἐξωτερικό. Συνήθιζε νὰ ἀγαπᾷς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ εἶσαι εἰρηνικός μὲ ὅλους, ὅπως παραγγέλλει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐσᾶς νὰ ζητεῖς εἰρηνικά μὲ ὅλους» (Ρωμ. 12,18). Πρόσεχε τὴν συνείδησί σου νὰ μὴ σὲ κατηγορῇ γιὰ κανένα πράγμα, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἀναπαυμένη μὲ τὸν Θεό, μὲ τὸν ἑαυτό σου, μὲ τὸν πλησίον καὶ μὲ τὰ ἔξω πράγματα, ὅπως εἶπαμε στὸ ἡ΄ κεφάλαιο τοῦ μέρους αὐτοῦ. Καὶ μάλιστα νὰ μὴν σὲ κατηγορῇ ὅτι παρέλειψες κάποια ἐντολή τοῦ Θεοῦ, γιατί ἡ διατήρησις τῆς καθαρῆς συνειδήσεως γεννᾷ τὴν εἰρήνη τῆς καρδιάς: «Ἐχουν πολλὴ εἰρήνη ὅσοι ἀγαποῦν τὸ νόμον σου καὶ δὲ συναντοῦν ἐμπόδιο μπροστὰ τους» (Ψαλμ. 118,164). Συνήθιζε νὰ ὑποφέρῃς τίς ὑβρεὶς χωρὶς ταραχὴ. Εἶναι, ναί, ἀλήθεια ὅτι θὰ ὑποφέρῃς πολὺ μέχρι νὰ ἀποκτήσης τὴν εἰρήνη αὐτὴ, διότι εἶσαι ἀγύμναστος. Ἀλλὰ ἀφοῦ τὴν ἀποκτήσης ἡ ψυχὴ σου θὰ βρῖσκη πολὺ παρηγοριὰ σὲ κάθε ἀντίθετη κατάστασι πού θὰ συναντᾷ. Καὶ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα θὰ μάθῃς καλύτερα τὴν ἀσκήσι αὐτὴ γιὰ νὰ εἰρηνεύῃς πνευματικά.

Ὅταν πάλι δῆς τὸν ἑαυτό σου καμμιὰ φορὰ νὰ εἶναι στενοχωρημένος καὶ λυπημένος καὶ νὰ ἐνοχλῆται τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ νὰ ἔχῃ εἰρήνη μέσα του, τρέξε ἀμέσως στὴν προσευχὴ καὶ νὰ ἐπιμένῃς σ' αὐτὴν, μιμούμενος τὸν Κύριό μας πού προσευχήθηκε στὸν Κῆπο τρεῖς φορές, γιὰ νὰ σοῦ δώσῃ παράδειγμα ὥστε σὲ κάθε σου θλίψι νὰ ἔχῃς ὡς καταφύγιον τὴν προσευχὴν, καὶ ὅσο λυπημένος καὶ ὀλιγόψυχος κι ἂν εἶσαι, δὲν πρέπει νὰ τὴν ἐγκαταλείπῃς, ἕως ὅτου βρῆς τὴν θέλησί σου σύμφωνη μὲ τὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ, καὶ στὴ συνέχεια νὰ τὴν βρῆς εὐλαβὴ καὶ εἰρηνικὴ καὶ συγχρόνως μὲ πολὺ θάρρος καὶ τόλμη, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ δεχθῇ καὶ νὰ ἐναγκαλισθῇ ἐκεῖνο πού προηγουμένως φοβόταν καὶ τὸ ἀπέφευγε. Διότι καὶ ὁ Κύριος ἐνῶ πρῶτα φοβόταν τὸ πάθος, μετὰ τὴν προσευχὴ ὁμως δέχθηκε θάρρος καὶ εἶπε: «Σηκωθῆτε, ἀς

ἀναχωρήσουμε: νά, πλησίασε ἐκεῖνος πού θά με παραδώσῃ» (Ματθ. 26,46).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ΄

Αὐτή ἡ εἰρηνική κατοικία οἰκοδομῆται σιγά σιγά

Φρόντισε, ὅπως λέχθηκε, νά μὴ συγχυσθῇ ποτὲ ἡ καρδιά σου, οὔτε νά ἀναμιχθῇ σὲ κάποια ὑπόθεσι πού τὴν ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ νά ἀγωνίζεσαι πάντοτε καὶ νά τὴν κρατᾶς εἰρηνική καὶ ἀναπαυμένη. Καὶ ὁ Θεὸς πού σὲ βλέπει νά ἐνεργῆς ἔτσι καὶ νά ἀγωνίζεσαι, θά οἰκοδομήσῃ με τὴν χάρι του στὴν ψυχὴ σου μία πόλι εἰρήνης. Καὶ ἡ καρδιά σου θά εἶναι ἕνας οἶκος τρυφῆς (χαρᾶς), ὅπως, κατὰ κάποιον τρόπο, ἐννοεῖται ἐκεῖνο τὸ ψαλμικό: «Ἱερουσαλὴμ πού οἰκοδομεῖσαι ὡς πόλις» (Ψαλμ. 121,2). Αὐτὸ μόνο θέλει ἀπὸ σένα ὁ Θεός· κάθε φορὰ πού θά τύχῃ νά ταραχθῆς, ἀμέσως νά ἀλλάξῃς καὶ νά προσπαθήσῃς νά ἡσυχάζῃς καὶ νά εἰρηνεύῃς σὲ ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμούς. Καὶ ὅπως δὲν οἰκοδομεῖται μία πόλις σὲ μία ἡμέρα, ἔτσι νά σκεφθῆς καὶ σύ, ὅτι, δηλαδή, σὲ μιά μέρα δὲν μπορεῖς νά ἀποκτήσῃς αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη. Γιατὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ νά οἰκοδομήσῃς γιὰ τὸν Θεὸ τῆς εἰρήνης ἕναν οἶκο καὶ ἕνα σκῆνωμα στὸν ὕψιστο καὶ νά γίνῃς ναὸς του. Καὶ νά γνωρίζῃς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού θά οἰκοδομήσῃ τὸν οἶκον αὐτόν. Διότι ὁ κόπος σου διαφορετικὰ θά ἦταν μάταιος, ὅπως λέγει καὶ τὸ γραφικό: «ἐὰν ὁ Κύριος δὲν οἰκοδομήσῃ τὸν οἶκο, ἄδικα κοπίασαν ἐκεῖνοι πού οἰκοδομοῦν» (Ψαλμ. 126,1). Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ νά γνωρίζῃς ὅτι τὸ βασικὸ θεμέλιο αὐτῆς τῆς καρδιακῆς εἰρήνης εἶναι ἡ ταπείνωσις (111) καὶ τὸ νά ἀποφεύγῃς, ὅσο μπορεῖς, τὶς ταραχὲς καὶ τὰ σκάνδαλα. Γιατὶ καὶ στὴ Γραφὴ βλέπουμε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλησε νά τοῦ κτίσῃ ναὸ καὶ κατοικία ὁ Δαβὶδ, πού εἶχε πολέμους καὶ ταραχὲς σχεδὸν σὲ ὅλη τὴν διάρκειά τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ ὁ υἱὸς του ὁ Σολομώντας, διότι, σύμφωνα με τὸ ὄνομά του, παρέμενε εἰρηνικὸς βασιλεὺς καὶ με κανένα δὲν ἔκανε πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ΄

Ἡ ψυχὴ πρέπει νά ἀποφεύγῃ κάθε τιμὴ καὶ νά ἀγαπᾶ τὴν ταπείνωσι καὶ τὴν πτωχεῖα τοῦ Πνεύματος, με τὴν ὁποία ἀποκτᾶται ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς

Λοιπόν, ἀδελφέ, ἂν ἀγαπᾶς τὴν εἰρήνη τῆς καρδιάς, ἀγωνίζου νά εἰσέλθῃς σ' αὐτὴν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ταπεινώσεως (γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη εἴσοδος σ' αὐτὴν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ταπείνωσι). Γιὰ νά ἀποκτήσῃς ὅμως τὴν ταπείνωσι, πρέπει νά ἀγωνισθῆς καὶ νά κοπιάσῃς (καὶ ἰδιαίτερος στὴν ἀρχὴ) στὸ νά ἀγκαλιάσῃς ὅλες τὶς θλίψεις καὶ ἐναντιότητες ὡς ἀγαπητές σου ἀδελφές, στὸ νά ἀποφεύγῃς κάθε δόξα καὶ τιμὴ, ἐπιθυμώντας νά καταφρονῆσαι ἀπὸ τὸν καθένα καὶ νά μὴν ὑπάρχῃ κανένας πού νά σὲ ὑπερασπίζεται καὶ νά σὲ παρηγορῇ, παρὰ μόνον ὁ Θεὸς σου. Βεβαίωσε καὶ στήριξε τὸ λογισμὸ αὐτὸ στὴν καρδιά σου, ὅτι δηλαδή μόνον ὁ Θεὸς σου εἶναι τὸ καλὸ σου, τὸ μόνο σου καταφύγιο, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα εἶναι γιὰ σένα τέτοια ἀγκάθια, τὰ ὁποῖα, ἂν τὰ βάλῃς στὴν καρδιά σου, θά σὲ ζημιώσουν με τὸν θάνατο. Ἄν σὲ ντροπιᾶσῃ κάποιος, δὲν πρέπει νά λυπηθῆς, ἀλλὰ νά ὑποφέρῃς με χαρὰ τὴν ντροπὴ, ὄντας βέβαιος ὅτι τότε ὁ Θεὸς εἶναι μαζί σου. Καὶ μὴ ζητᾶς ἄλλη τιμὴ, οὔτε τίποτε ἄλλο νά γυρεύῃς, παρὰ νά ὑποφέρῃς γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ ἐκεῖνο πού προξενεῖ μεγαλύτερη δόξα.

Ἀγωνίζου νά χαίρεσαι ὅταν κάποιος σὲ βροῖσῃ ἢ σὲ ἐλέγξῃ ἢ σὲ καταφρονῆσῃ, διότι κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν σκόνι καὶ τὴν ἀτιμία βρίσκεται κρυμμένος μέγας θησαυρὸς. Καὶ ἂν τὸν δεχθῆς με τὴν θέλησί σου, γρήγορα θά γίνῃς πλούσιος, χωρὶς νά τὸ γνωρίζῃ οὔτε ἐκεῖνος πού σοῦ προξενεῖ αὐτὸ τὸ χάρισμα, δηλαδή ἐκεῖνος πού σὲ ἀτιμάζει. Μὴ ζητήσῃς ποτὲ νά σὲ ἀγαπᾶ κάποιος στὴ ζωὴ αὐτῆ, οὔτε νά σὲ τιμᾶ, γιὰ νά μπορέσῃς νά ἀφήνεσαι νά ὑποφέρῃς μαζί με τὸν Ἐσταυρωμένο Χριστὸ καὶ κανένα νά μὴ σὲ ἐμποδίσῃ ἀπὸ αὐτό. Νά φυλάγεσαι ἀπὸ τὸν ἴδιο σου τὸν ἑαυτό, σὰν ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο ἐχθρὸ πού ἔχεις. Μὴν ἀκολουθῆς τὴν θέλησί σου, οὔτε τὸν νοῦ σου, οὔτε τὴν γνώμη σου, ἂν θέλῃς νά μὴ χαθῆς. Γι' αὐτὸ πάντοτε νά κρατᾶς τὰ ὄπλα, γιὰ νά φυλάγεσαι ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου. Καὶ ὅταν ἡ θέλησί σου θέλῃ νά κλίνη σὲ κάποιο πρᾶγμα, ἔστω καὶ ἅγιο, ἀπόμονωσέ τὴν πρῶτα καὶ ἀπογύμνωσέ τὴν καὶ τοποθέτησέ τὴν μόνη τῆς μπροστὰ στὸν Θεὸ σου, παρακαλώντας νά γίνῃ τὸ δικό του θέλημα καὶ ὄχι τὸ δικό σου. Καὶ αὐτὸ με

ἐγκάρδιες ἐπιθυμίες, χωρίς καμμία ἀνάμιξι φιλαυτίας, γνωρίζοντας ὅτι δὲν ἔχεις τίποτε πού νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, οὔτε μπορεῖς νὰ κάνης τίποτε.

Νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς πού φέρνουν μαζί τους μορφή ἀγιότητος καὶ ζήλου πού δὲν ἔχει διάκρισι, γιὰ τὸν ὁποῖο λέγει σχετικὰ ὁ Θεός: «Νὰ προσέχετε ἀπὸ τοὺς ψευδοπροφήτες πού ἔρχονται πρὸς ἐσᾶς μὲ ἐνδυμασία προβάτου, ἐνῶ ἀπὸ μέσα εἶναι λύκοι ἀρπακτικοί. Ἀπὸ τοὺς καρπούς τους θὰ τοὺς ἀναγνωρίσετε» (Ματθ. 7,15). Καὶ οἱ καρποὶ τους εἶναι ἢ ὅποια ἀνησυχία καὶ ἐνόχλησι πού ἀφήνουν στὴν ψυχή. Γιατί ὅλα αὐτὰ σὲ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ταπείνωσι καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴ ἡσυχία, μὲ ὅποιο χρῶμα καὶ σχῆμα κι ἂν εἶναι. Αὐτὰ εἶναι οἱ ψευδοπροφήτες, οἱ ὁποῖοι ὄντας ντυμένοι μὲ σχῆμα προβάτου, δηλαδή μὲ τὴν ὑπόκρισι τοῦ ζήλου, χωρίς διάκρισι, γιὰ νὰ ὠφελήσουν τὸν πλησίον, εἶναι πρᾶγματι λύκοι ἀρπακτικοί, πού ἀρπάζουν τὴν ταπείνωσί σου καὶ ἐκείνην τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχία, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητα σὲ ὅποιον θέλει νὰ ἔχη σίγουρη πρόοδο πνευματικὴ. Καὶ ὅσο ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἔχει ἐξωτερικὰ περισσότερη ἐπιφάνεια καὶ χρῶμα ἀγιότητος, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ τὸ ἐξετάζης, καὶ αὐτό, ὅπως λέχθηκε, πρέπει νὰ γίνεται, μὲ πολλὴ ἡρεμία καὶ ἐσωτερικὴ ἡσυχία. Ἄν ὅμως καμμία φορὰ κάτι σοῦ λείψῃ ἀπὸ αὐτά, μὴ συγχυσθῆς, ἀλλὰ ταπεινώσου μπροστὰ στὸν Θεό σου καὶ γνώρισε τὴν ἀδυναμία σου καὶ στὸ ἐξῆς νὰ γνωρίζῃς καλά, γιατί μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτρέπη ὁ Θεός ἴσως γιὰ νὰ ταπεινώσῃ κάποια σου ὑπερηφάνεια, πού βρίσκεται κρυμμένη μέσα σου καὶ δὲν τὸ γνωρίζεις.

Ἄν πάλι αἰσθανθῆς καμμιὰ φορὰ νὰ κεντᾶται ἡ ψυχή σου ἀπὸ κάποιο δυνατὸ καὶ φαρμακερὸ ἀγκάθι, δηλαδή ἀπὸ κάποιο πάθος καὶ λογισμό, μὴν ταραχθῆς γι' αὐτό, ἀλλὰ δεῖξε μεγαλύτερη προσοχή, γιὰ νὰ μὴν περάσῃ στὰ σπλάγχνα σου. *Γύρισε πίσω τὴν καρδιά σου καὶ μὲ εὐχαρίστησι βάλε τὴν θέλησί σου μέσα στὸν τόπο τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυχίας, φυλάττοντας καθαρὴ τὴν ψυχή σου ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο θὰ βρίσκῃς πάντοτε στὰ σπλάγχνα σου καὶ στὴν καρδιά σου γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης σου, ὄντας βέβαιος ὅτι τὸ κάθε τί συμβαίνει γιὰ νὰ σὲ δοκιμάσῃ, γιὰ νὰ μπορῆς νὰ καταλάβῃς τὸ συμφέρον σου καὶ γιὰ νὰ εἶσαι ἄξιος τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης, πού σοῦ εἶναι ἐτοιμασμένος ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄

Ἡ ψυχή πρέπει νὰ διατηρῆται σὲ νοερὴ μοναξιά καὶ ἡσυχία, γιὰ νὰ φέρῃ ὁ Θεὸς τὴν δική του εἰρήνην μέσα της

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τῶν θεῶν καὶ Κύριος τῶν κυρίων ἔκανε τὴν ψυχή σου γιὰ κατοικία καὶ δικό του ναό, πρέπει νὰ τὴν τιμᾶς τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μὴν τὴν ἀφήσῃς νὰ ταπεινωθῇ καὶ νὰ κλίνη σὲ ἄλλο πρᾶγμα· οἱ ἐπιθυμίες σου καὶ οἱ ἐλπίδες σου ἄς εἶναι πάντοτε στὸν ἐρχομὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἂν δὲν βρῇ τὴν ψυχή μόνη της, δὲν θὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ. Αὐτὸς τὴν θέλει χωρίς λογισμοὺς, ὅσο μπορεῖ: μόνην ἐντελῶς ἀπὸ ἐπιθυμίες καὶ πολὺ περισσότερο **μόνη της ἀπὸ τὴν θέλησί της**. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει ἐσὺ μόνος σου καὶ χωρίς διάκρισι νὰ σκληραγωγῆσαι, οὔτε νὰ ψάχνῃς ἀφορμὲς γὰ νὰ πάσχῃς γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μὲ μόνη τὴν γνώμη τῆς δικῆς σου θελήσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν συμβουλή τοῦ Πνευματικοῦ σου πατρὸς πού σὲ κυβερνᾷ ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Θεοῦ, ὥστε διὰ μέσου αὐτοῦ ὁ Θεὸς διατάσῃ καὶ ἐνεργῇ στὴ θέλησί σου ἐκεῖνο πού αὐτὸς θέλει. Μὴν κάνῃς ποτὲ ἐκεῖνο πού θέλεις. Ἀλλὰ ἄς κάνῃ ὁ Θεὸς ἐκεῖνο πού θέλει σὲ σένα. Ἡ θέλησίς σου ἄς εἶναι πάντοτε ἐλεύθερη ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, δηλαδή, ἐσὺ νὰ μὴν θέλῃς ποτὲ κανένα πρᾶγμα, καὶ ὅταν θελήσῃς τίποτε, ἄς εἶναι τέτοιου εἶδους, ὥστε κι ἂν δὲν γίνῃ ἐκεῖνο πού θέλεις, ιδιαίτερα τὸ ἀντίθετο, νὰ μὴ λυπᾶσαι, ἀλλὰ ἄς μένῃ τὸ πνεῦμα σου τόσο ἡσυχό, σὰν νὰ μὴν θέλησῃς τίποτε.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία τῆς καρδιάς καὶ μοναξιά, τὸ νὰ μὴ δεσμεύεται δηλαδή μὲ τὸν νοῦ ἢ μὲ τὴν θέλησί της σὲ κανένα πρᾶγμα. Λοιπὸν ἂν δώσῃς στὸν Θεό τὴν ψυχή σου τόσο λυμένη, ἐλεύθερη καὶ μοναχῇ, θὰ ἰδῆς θαύματα πού αὐτὸς θὰ ἐνεργῆσῃ σ' αὐτὴν, ἐξαιρετικὰ ὅμως καὶ ιδιαίτερα τὴν θεϊκὴ εἰρήνην, πού εἶναι τὸ δῶρο ἐκεῖνο, πού μπορεῖ νὰ γίνῃ αἰτία νὰ χωρέσῃ ὅλα τὰ ἄλλα του χαρίσματα, ὅπως εἶπε ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος (112): Ὁ θαυμαστὴ μοναξιά καὶ ἀπόκρυφο ταμεῖο τοῦ Ὑψίστου! Μέσα στὸ ὁποῖο μόνον αὐτὸς θέλει νὰ ἀκούγεται καὶ ὄχι ἄλλου καὶ ἐκεῖ νὰ ὀμιλῇ στὴν καρδιά τῆς ψυχῆς σου. Ὁ ἐρημιὰ καὶ ἡσυχία πού ἔγινε παράδεισος! Ἐπειδὴ μόνον σ' αὐτὴν δίνει ἄδεια ὁ Θεὸς νὰ τὸν βλέπουν

ἢ νὰ τοῦ ὁμιλοῦν. «Παρελθὼν ὄψομαι τί τὸ ὄραμα τὸ μέγα τοῦτο», ἔλεγε ὁ Μωυσῆς, ὅταν βρισκόταν στὴν αἰσθητὴ καὶ νοητὴ ἔρημο τοῦ Σινᾶ (Ἐξοδ. 3,3). Ἀλλὰ ἐὰν καὶ σὺ θέλῃς νὰ φθάσῃς σ' αὐτό, μπερὶ στὴν γῆ αὐτὴ ἀνυπόδητος, γιατί εἶναι ἁγία. Απογύμνωσε πρῶτα τὰ πόδια σου, δηλαδὴ τὶς διαθέσεις τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἄς μείνουν γυμνές καὶ ἐλεύθερες ἀπὸ κάθε γῆινο πρᾶγμα. Μὴ βαστάσῃς, οὔτε σακκούλι, οὔτε ράβδο σ' αὐτὴ τὴν ὁδὸ, ὅπως παρήγγειλε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς του (Λουκ. 10,4), διότι ἐσὺ δὲν πρέπει νὰ θέλῃς κανένα πρᾶγμα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, σὰν αὐτὰ ποὺ ζητοῦν οἱ ἄλλοι. Οὔτε νὰ ἀσπασθῇς κανένα πρόσωπο στὴν ὁδὸ αὐτὴ, ὅπως παρήγγειλε ὁ Ἐλισσαῖος στοῦ παιδάριό του (Βασιλ. 4,29) καὶ ἔλεγε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς του (Λουκ. 10,4), ἔχοντας ὅλο σου τὸν λογισμό καὶ τὴν διάθεσι καὶ τὴν ἀγάπη μόνο στὸν Θεὸ καὶ ὄχι στὰ κτίσματα: «ἄφησε τοὺς νεκροὺς νὰ θάψουν τοὺς δικούς τους νεκρούς» (Ματθ. 8,22). Ἐσὺ προχώρα μόνος σου στὴν χώρα τῶν ζωντανῶν, καὶ ἄς μὴν ἔχη μερίδιο ὁ θάνατος μὲ σένα (μέρος μετὰ σοῦ ὁ θάνατος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

Ἡ φρόνησις ποὺ πρέπει νὰ ἔχουμε στὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, γιὰ νὰ μὴ μᾶς προκαλέσῃ ἐνόχλησι στὴν εἰρήνη αὐτῆ.

Ὁ Κύριος μᾶς εἶπε στοῦ Εὐαγγέλιου ὅτι ἦλθε νὰ βάλῃ τὴν φωτιὰ τῆς ἀγάπης του στὴ γῆ, δηλαδὴ στὴν καρδιά καὶ μᾶς ἔδειξε πόσο θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνάβῃ αὐτὴ: «Ἦλθα νὰ βάλω φωτιὰ πάνω στὴ γῆ, καὶ δὲ θέλω τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ εἶναι ἀναμμένη αὐτὴ» (Λουκ. 12,29). Ἔτσι (ὄθεν) ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ὄριο, ὅπως δὲν ἔχει ὄριο καὶ μέτρο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ποὺ ἀγαπᾶται, ἡ ἀγάπη ὅμως πρὸς τὸν πλησίον πρέπει νὰ ἔχη. Γιατὶ ἂν δὲν τὴν χρησιμοποιήσῃς μὲ τὸ μέτρο ποὺ πρέπει, μπορεῖ νὰ σὲ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, νὰ σοῦ προξενήσῃ μεγάλη ζημία καὶ νὰ καταστρέψῃς τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ κερδίσῃς ἄλλους. Ναί, νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου, ἀλλὰ μέχρι τὸ σημεῖο ποὺ δὲν θὰ ζημιώσῃς τὴν ψυχὴ σου. Εἶσαι ὑποχρεωμένος βέβαια νὰ τοῦ δίνῃς τὸ καλὸ παράδειγμα, δὲν πρέπει ὅμως ποτὲ νὰ κάμνῃς κάθε πρᾶγμα μόνον γι' αὐτό. Διότι μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, δὲν θὰ ἔκαμνες τίποτε ἄλλο, παρὰ θὰ προξενούσες ζημία στὸν ἑαυτό σου. Νὰ κάνῃς ὅλα τὰ πρᾶγματα σωστά καὶ ἅγια, χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃς πουθενὰ ἄλλοῦ, παρὰ μόνο στοῦ νὰ ἀρέσῃς στὸν Θεό.

Ταπεινώσου σὲ ὅλα σου τὰ ἔργα, καὶ θὰ καταλάβῃς πόσο λίγο μπορεῖς μὲ αὐτὰ νὰ ὠφελήσῃς τοὺς ἄλλους. Σκέψου ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχῃς τόση πολλὴ θερμότητα καὶ ζῆλο τῆς ψυχῆς σου, σὲ σημεῖο ποὺ γι' αὐτὸ νὰ χάνῃς τὴν ἡσυχία καὶ τὴν εἰρήνη τῆς καρδιάς (113): νὰ διψᾶς πολὺ καὶ νὰ ἐπιθυμῇς δυνατὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι τὴν ἀλήθεια, ὅπως τὴν καταλαβαίνει καὶ τὴν ἐννοεῖς ἐσὺ, καὶ νὰ μεθύσουν ἀπὸ τὸ κρασί ἐκεῖνο ποὺ ὑπόσχεται καὶ χαρίζει στὸν καθένα ὁ Θεὸς χωρὶς πληρωμῆ: «Καὶ θὰ ἀγοράσετε χωρὶς χρήματα κρασί καὶ λίπος» (Ἠσ. 55,1). Αὐτὴν τὴν δίψα γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ πλησίον πρέπει νὰ τὴν ἔχῃς πάντοτε. Ἀλλὰ πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχεις πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἀδιάκριτο ζῆλο σου. Ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ φυτέψῃ τὴν ἀγάπη αὐτὴν στὴ νοητὴ μοναξιά τῆς ψυχῆς σου, καὶ ὅταν θέλῃ, νὰ συγκεντρώσῃ τὸν καρπὸ. Ἐσὺ ἀπὸ μόνος σου μὴν σπειρῇς τίποτε, ἀλλὰ πρόσφερε στὸν Θεὸ τὴν γῆ τῆς ψυχῆς σου ἀγνή καὶ καθαρὴ ἀπὸ κάθε πρᾶγμα, καὶ αὐτὸς τότε, ὅπως θέλει, θὰ σπειρῇ μέσα της τὸν σπόρο, καὶ ἔτσι θὰ καρποφορήσῃ.

Νὰ θυμᾶσαι πάντοτε ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τὴν ψυχὴ σου αὐτὴν μόνη καὶ ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε δεσμό, γιὰ νὰ τὴν ἐνώσῃ μὲ τὸν ἑαυτό του. Μόνον ἄφησέ τον νὰ σὲ ἐκλέξῃ καὶ μὴ τὸν ἐμποδίσῃς μὲ τὸ ἐλεύθερο αὐτεξούσιο ποὺ ἔχεις. Νὰ κάθεσαι χωρὶς νὰ ἔχῃς κανένα λογισμό γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ πρέπει νὰ ἀρέσῃς τὸν Θεό, ἀναμένοντας νὰ σὲ καλέσουν γιὰ νὰ ἐργάζεσαι. Γιατὶ ὁ οἰκοδεσπότης ἤδη βγήκε ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ ψάχνει νὰ βρῇ ἐργάτες γιὰ τὸ ἀμπέλι του, σύμφωνα μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου. Διῶξε μακριὰ σου κάθε φροντίδα καὶ λογισμό, ἀπογυμνώσου ἀπὸ κάθε μέριμνα τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἀπὸ κάθε ἀγάπη γιὰ τὰ πρόσκαιρα πρᾶγματα, γιὰ νὰ σὲ ντύσῃ ὁ Θεὸς μόνος του καὶ νὰ σοῦ χαρίσῃ ἐκεῖνο ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ φαντασθῇς. Λησμόνησε ὅσο μπορεῖς ἐντελῶς τὸν ἑαυτό σου καὶ ἄς ζῇ στὴν ψυχὴ σου μόνον ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἀκόμη μὲ κάθε φροντίδα πρέπει νὰ καταπραύνης τὸν ζῆλο καὶ τὴν θέρμη ποὺ ἔχεις γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ σὲ φυλάῃ ὁ Θεὸς μὲ κάθε εἰρήνη καὶ γαλήνη. (Στοχάσου) Φρόντισε νὰ μὴ στερηθῇ ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ τὸ

δικό της κεφάλαιο (πού είναι ή ειρήνη της καρδιάς), για να το βάλω χωρίς διάκρισι στη θέσι τῶν ἄλλων. Διότι μόνη πανήγυρις κατά την ὁποία πρέπει να ἔμπορεύεσαι για να γίνης πλούσιος, είναι ή ὑποταγή της ψυχῆς σου στὸν Θεό, ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε πρᾶγμα. Πλὴν ὅμως καὶ αὐτὸ να τὸ κάνης χωρίς να τὸ ἀποδίδης στὸν ἑαυτὸ σου ἢ να ἔχης τὴν ἐντύπωσι ὅτι κάνεις κάποιο πρᾶγμα, γιατί ὁ Θεὸς τὰ κάνει ὅλα καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου δὲν θέλει τίποτε, παρὰ να ταπεινώνεσαι μπροστά του καὶ να τοῦ προσφέρης ἐλεύθερη ἐντελῶς ἀπὸ τὰ ἐπίγεια τὴν ψυχὴ σου, ἐπιθυμώντας μέσα σου να γίνεται σὲ ὅλα στὴν τελειότητα καὶ για ὅλα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄

Ἡ ψυχὴ ἀφοῦ ἀπογυμνωθῆ ἀπὸ τὴν θέλησί της, πρέπει να στέκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ

Ἐλπίζοντας, ἀδελφέ, στὸν ἴδιο τὸν Θεό, πού σε προσκαλεῖ λέγοντας: «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Ματθ. 11,29), δηλαδὴ ἔλατε ὅλοι ἐσεῖς πού εἴσθε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι κι ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω, σ' αὐτὸ τὸ κάλεσμα λέγω τοῦ Θεοῦ πρέπει να ἀκολουθῆς προσμένοντας τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ρῖξε τὸν ἑαυτὸ σου ἀποφασιστικὰ μὲ κλεισμένα μάτια στὸ πέλαγος τῆς θείας προνοίας καὶ τῆς αἰώνιας εὐδοκίας, σὲ τρόπο πού να φέρεσαι σὰν ἄψυχο ἀντικείμενο μόνον ἀπὸ τὰ δυνατώτατα κύματα τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, χωρίς να προβάλης κάποια ἀντίστασι σ' αὐτὰ μὲ τὴν δική σου θέλησι, για να μεταφερθῆς στὸ λιμάνι τῆς τελειότητος καὶ σωτηρίας σου. Κάνοντάς το λοιπὸν αὐτὸ πολλές φορές τὴν ἡμέρα, ἀγωνίσου καὶ φρόντισε μὲ ὅση ἀσφάλεια μπορεῖς, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, να πλησιάσης μὲ ὅλες σου τίς ψυχικὲς δυνάμεις, στίς πράξεις ἐκεῖνες πού σε παρακινοῦν να ἀγαπήσης τὸν Θεό, καὶ αὐτὲς εἶναι ή προσευχὴ καὶ ή παντοτινὴ μνήμη τοῦ γλυκυτάτου ὀνόματός του, τὰ δάκρυα πού προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ή θερμὴ εὐλάβεια καὶ χαρὰ πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἄλλα πνευματικὰ ἔργα. Καὶ αὐτὲς οἱ πράξεις ἅς γίνωνται πάντοτε χωρίς τὴν βία καὶ τὴν καταπίεσι τῆς καρδιάς σου, για να μὴ σε ἀδυνατίσουν μέσῳ τῶν ἀδιάκριτων καὶ ἐνοχλητικῶν γυμνασμάτων καὶ ἴσως σε σκληρύνουν καὶ σε κάνουν ἄτομο πού δὲν μπορεῖ να δεχθῆ καὶ να χωρέση κάτι πνευματικὸ μέσα του. Γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δέξου καὶ τὴν συμβουλή τῶν ἐμπειρῶν καὶ προπάθησε να συνηθίσης πάντοτε να βρίσκεσαι μὲ ἐπιθυμία στὴν μνήμη τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος, καὶ στὴν θεωρία τῶν συνεχῶν καὶ ἀξιαγάπητων ἐνεργειῶν του. Καὶ να δέχεσαι μὲ ταπεινώσι τίς σταγόνες καὶ γλυκύτητες πού θὰ κατεβοῦν στὴν ψυχὴ σου ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστη ἀγαθότητά του. Ὅλα αὐτά, καὶ ἰδιαίτερος τὰ δάκρυα (114), μὴν τὰ ψάχνης ἐσὺ μὲ τὴν βία, ἀλλὰ παραμένε ἡσυχος στὴν ἐσωτερικὴ σου μοναξιά, παρακαλώντας γι' αὐτὰ καὶ προσμένοντας να γίνη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος σοῦ τὰ δώση, τότε θὰ εἶναι γλυκὰ καὶ καρποφόρα χωρίς δικό σου κόπο. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ τὰ δεχθῆς μὲ κάθε εὐχαρίστησι. Καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα μὲ κάθε ταπεινώσι. Τὸ δὲ κλειδί μὲ τὸ ὁποῖο ἀνοίγονται τὰ ἀπόκρυφα ταμεία τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς γνώσεως καὶ τῆς θείας ἀγάπης, εἶναι τὸ να γνωρίζης να ἀπαρνηῆσαι τὸν ἑαυτὸ σου σὲ κάθε καιρὸ καὶ σὲ κάθε περίπτωσι. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο κλειδί κλείνει καὶ ή θύρα τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς ψυχρότητος πού εἶχαμε μέχρι τότε.

Ὅσο μπορεῖς, να ἀγαπᾶς να στέκεσαι μαζί μὲ τὴν Θεοτόκο στὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄκουγε ἐκεῖνο πού θὰ σοῦ λέγει ὁ Θεός. Πρόσεχε, οἱ ἐχθροὶ σου (ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶσαι ἐσὺ ὁ ἴδιος) να μὴ σοῦ ἐμποδίσουν αὐτὴν τὴν ἀγία σιωπή. Καὶ ὅταν ἐσὺ ζητᾶς μὲ τὸ νοῦ σου να βρῆς τὸν Θεὸ γιὰ ν' ἀναπαυθῆς σ' αὐτόν, μὴ ζητᾶς τόπους καὶ σύνορα μὲ τὴν ἀδύνατη καὶ στενὴ φαντασία σου (115). Γιατί αὐτὸς εἶναι ἀσύγκριτα ἄπειρος καὶ βρίσκεται παντοῦ σὲ ὅλα, μᾶλλον ὅλα τὰ πρᾶγματα βρίσκονται σ' αὐτόν. Ἐσὺ θὰ τὸν βρῆς μέσα στὴν ψυχὴ σου (116) κάθε φορὰ πού πρᾶγματι θὰ τὸν ἀναζητήσης, δηλαδὴ για να βρῆς μόνον αὐτόν καὶ ὄχι τὸν ἑαυτὸ σου. Διότι ή χαρὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι να βρίσκεται μὲ μᾶς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅπως προεἶπαμε, για να μᾶς κάνη ἀντάξιους τοῦ ἑαυτοῦ του, χωρίς να ἔχη ἀπὸ ἐμᾶς κάποια ἀνάγκη.

Ὅταν διαβάξης ή μελετᾶς τίς Ἅγιες Γραφές, μὴν τὸ κάνης αὐτὸ μόνο για να τίς ξεφυλλίζης, ἀλλὰ στὰ λόγια ἐκεῖνα πού θὰ βρῆς κατάνυξι ή ἀγάπη θεϊκὴ ή πνευματικὴ χαρὰ, ἐκεῖ να σταματήσης καὶ να ἀπολαύσης τὸν Θεὸ μὲ κάθε τρόπο πού αὐτὸς θέλει να ἐπικοινωνήση μαζί σου. Καὶ ἂν ἐγκαταλείψης να μελετήσης ἐκεῖνο πού εἶχες προγραμματίσει, μὴν ἀνησυχῆσης γι' αὐτό, διότι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος ὅλων αὐτῶν τῶν ἀσκήσεων εἶναι να ἀπολαύσης τὸν Θεό. Μὲ γνώμη ὅμως να μὴν ἐπιλέξης ὡς κύριο σκοπὸ σου

αυτήν τὴν παρόμοια ἀπόλαυσι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καλύτερα, γὰρ νὰ ἀγαπήσης τὸ ἅγιο θέλημά του, ἐπιθυμώντας νὰ μιμηθῆς τὰ ἔργα του σὲ ὅ,τι μπορεῖς. Ἔτσι, ὅταν βρῆς ἐσὺ τὸν σκοπὸ, δὲν πρέπει νὰ φροντίζης πλέον γιὰ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα ὑποδεικνύονται, ὄχι γιὰ ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποκτηθῆ αὐτὸς ὁ σκοπός. Παρόμοια καὶ ὅταν μελετᾷς κάποιον ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ ἢ κάποιον ἀπὸ τὰ ἔργα του, σὲ ἐκεῖνο πού κατανύγεσαι περισσότερο, σὲ ἐκεῖνο νὰ σταματήσης, καὶ νὰ μελετήσης τὸν περισσότερο καιρὸ. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπὶ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυχίας, ἀδελφέ, εἶναι τὸ νὰ φροντίζης καὶ νὰ ἀναγκάζης τὸν λογισμό σου ὅτι πρέπει νὰ διαβάσης κάθε μέρα τόσα καθίσματα τοῦ Ψαλτηρίου, τόσα κεφάλαια ἀναγνώσεως ἀπὸ τὰ ἱερά Εὐαγγέλια ἢ τὶς Ἐπιστολές, καὶ νὰ ταράσσεσαι ἂν δὲν τὰ περάσης μόνο, χωρὶς νὰ φροντίζης νὰ κατανυχθῆ ἡ καρδιά σου ἀπὸ αὐτὰ πού διαβάζεις ἢ νὰ λάβῃ ὁ νοῦς σου κάποιον πνευματικὸ νόημα (117), πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ ἀναζητᾷς τὸν Θεὸ φεύγοντας ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ θέλῃς νὰ ὑπηρετήσης τὸν Θεό, χωρὶς νὰ κάνῃς τὸ θέλημά του.

Ἄν πράγματι ἐπιθυμῆς στὴ ζωὴ αὐτὴ νὰ ζήσης ἐνάρετα καὶ νὰ φθάσης στὸ τέλος πού ἐπιθυμεῖς, μὴν ἔχῃς ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ βρῆς τὸν Θεό· καὶ ὅπου θέλει αὐτός, ἐκεῖ ἄς φανερωθῆ. Καὶ τότε ἐγκατάλειψε τὸ κάθε πράγμα καὶ μὴ προχωρᾷς μπροστὰ πλέον, **ὅπου ἐσὺ δὲν ἔχεις θέλημα**· ἀλλὰ λησμόνησε κάθε ἄλλο καὶ νὰ ἀναπαύεσαι μόνο στὸν Θεό σου· καὶ πάλι ὅταν θέλῃ ἡ μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ νὰ κρυφθῆ καὶ νὰ μὴ σοῦ φανερωθῆ πλέον μὲ τὸν τρόπο ἐκεῖνον, τότε μπορεῖς πάλι νὰ ἐπιστρέψῃς καὶ νὰ τὸν γυρεύῃς ἀκολουθώντας τὰ γυμνάσματά σου καὶ πάλι μὲ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ τὴν ἴδια ἐπιθυμία, δηλαδὴ διὰ μέσου αὐτῶν νὰ βρῆς αὐτὸν πού ἀγαπᾷς καὶ βρίσκοντάς τον, νὰ κάνῃς αὐτὰ πού εἶπαμε, ἐγκαταλείποντας κάθε πράγμα καὶ ἀναπαυόμενος μόνο στὸν Θεό, γνωρίζοντας καλὰ ὅτι τότε ἐκπληρώνεται ἡ ἐπιθυμία του. Καὶ νὰ γνωρίζῃς καλὰ καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι δηλαδὴ πολλὰ πνευματικὰ πρόσωπα δὲν ἔχουν καρπὸ πνευματικὸ καὶ ἡσυχία, διότι ἀυξάνουν τόσο πολὺ τὶς πνευματικὲς τους ἀσκήσεις καὶ νομίζουν ὅτι δὲν κάνουν τίποτε, ἂν δὲν τὰ τελειώσουν ὅλα, τοποθετώντας σ' αὐτὸ τὴν τελειότητα καὶ γινόμενοι ἰδιόρρυθμοι καὶ ἀκολουθοῦν ἔτσι τὴν θέλησί τους: βασανίζονται οἱ ταλαίπωροι καὶ πολὺ κοπιάζουν, ποτὲ ὅμως δὲν φθάνουν στὴν ἀληθινὴ ἀνάπαυσι καὶ ἐσωτερικὴ ἡσυχία, στὴν ὁποῖα ἀληθινὰ βρίσκεται καὶ ἀναπαύεται ὁ Θεός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄

Δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ζητᾷ τροφές οὔτε κάτι πού προξενεῖ ὄρεξι, ἀλλὰ μόνον τὸν Θεὸ

Νὰ διαλέγῃς πάντοτε τὰ βάσανα καὶ τὶς θλίψεις καὶ νὰ ἀγαπᾷς νὰ ἔχῃς χαρὰ μερικῶν φιλιῶν καὶ ὑπερασπίσεων πού δὲ σοῦ προξενοῦν καμμία ὠφέλεια στὴν ψυχὴ καὶ νὰ χαίρεσαι νὰ εἶσαι ὑπὸ τὴν ἐξουσία ἄλλων καὶ νὰ ἐξαρτᾷσαι ἀπὸ τὴν θέλησι ἄλλων. Τὸ κάθε τί πρέπει νὰ σοῦ γίνεται αἰτία καὶ λόγος νὰ πορεύεσαι πρὸς τὸν Θεὸ καὶ κανένα πράγμα νὰ μὴν σὲ ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὸν δρόμο αὐτόν. Αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ χαρὰ σου, δηλαδὴ τὸ κάθε πράγμα γιὰ σένα νὰ ἀποτελῆ πικρία καὶ μόνο ὁ Θεὸς νὰ εἶναι ἡ ἀνάπαυσίς σου. Ὅλα σου τὰ βάσανα νὰ τὰ ἀναφέρῃς στὸν Θεό. Ἀγάπα τον καὶ πρόσφερε τοῦ ὅλη σου τὴν καρδιά χωρὶς κανένα φόβο καὶ αὐτὸς θὰ βρῇ τρόπο νὰ σοῦ διαλύσῃ ὅλες τὶς ἀμφιβολίες καὶ νὰ σὲ ἀνορθώσῃ καὶ ἂν ἀκόμη ἔπεσες. Τελιώνοντας σοῦ λέγω ἐν συντομίᾳ: Ἄν ἐσὺ ἀγαπᾷς τὸν Θεό, θὰ λάβῃς κάθε μισθό. Πρόσφερε τὸν ἑαυτό σου σ' αὐτὸν τὸν Θεὸ ὡς θυσία μὲ εἰρήνη καὶ μὲ ἡρεμία πνευματικὴ. Γιὰ νὰ συνεχίσης ὅμως καλύτερα τὴν πορεία καὶ νὰ παραμείνῃς χωρὶς κούρασι καὶ ταραχὴ, πρέπει σὲ κάθε σου βῆμα νὰ παραχωρῇς τὴν θέλησί σου στὴν θέλησι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅσο περισσότερο τὴν ὑποτάσσεις, τόσο περισσότερο θὰ λάβῃς. Ἡ θέλησίς σου πρέπει νὰ εἶναι διατεθειμένη μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ θέλῃς κάθε τί πού θὰ τὸ θέλῃ καὶ ὁ Θεὸς καὶ νὰ μὴ θέλῃς τίποτε, ἂν δὲν τὸ θέλῃ ὁ Θεός. Πάντοτε καὶ σὲ κάθε σου ὑπόθεσι νὰ ἀνανεώνῃς τὴν πρόθεσι καὶ ἀπόφασί τῆς ψυχῆς σου, τὸ νὰ εἶσαι δηλαδὴ ἀρεστὸς στὸν Θεό. Πρόσεξε νὰ μὴν ἀποφασίσῃς ποτὲ γιὰ κανένα σου πράγμα πού πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ ἔξω ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὥρα στὴν ὁποῖα βρίσκεσαι, διότι δὲ γνωρίζεις τί θὰ προκύψῃ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα» (Παρ. 27,1), ἀλλὰ νὰ κρατᾷς ἐλεύθερο τὸν ἑαυτό σου. Δὲν ἐμποδίζεται ὅμως κανένας γι' αὐτὸ νὰ προσέχη μὲ φρόνιμη ἐπιμέλεια σ' ἐκεῖνο πού τοῦ χρειάζεται, σύμφωνα μὲ τὴν θέσι καὶ τὸ ἐπάγγελμά του. Διότι αὐτὴ ἡ προσοχὴ καὶ φροντίδα εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἐμποδίζει τὴν εἰρήνη, οὔτε τὴν ἀληθινὴ Πνευματικὴ πρόοδο. Σὲ ὅλες σου τὶς ὑποθέσεις νὰ ἀποφασίσῃς νὰ κάνῃς ἐκεῖνο πού μπορεῖς καὶ ἐκεῖνο πού πρέπει καὶ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ κάνῃς, καὶ μὴν ἐνδιαφέρεσαι καὶ ἀσχολῆσαι σὲ ὅ,τι συμβαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ἐκεῖνο πού μπορεῖς νὰ κάνῃς πάντοτε, εἶναι τὸ νὰ προσφέρῃς τὴν θέλησί σου στὸν Θεὸ καὶ νὰ μὴν ἐπιθυμῆς περισσότερα, ἔχοντας πάντοτε τὴν ἐλευθερία αὐτὴ καὶ ὄντας ξεκομμένος ἀπὸ ὅλα

τὰ μέρη (τὸ ὁποῖο μπορεῖς νὰ ἔχῃς σὲ κάθε καιρὸ καὶ σὲ κάθε τόπο), θὰ χαίρεσαι τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχία. Στὴν εἰρήνην αὐτὴ τοῦ Πνεύματος συνίσταται τὸ μεγάλο ἐκεῖνο καλὸ πού ἐσὺ ἀκοῦς ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές, καὶ ἡ ὁποία ἐλευθερία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ παραμονὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου στὸν ἑαυτό του, χωρὶς νὰ ἐξαπλώνῃ ἢ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ψάχνῃ κάποιο πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ὡστε ὅλο ἐκεῖνο τὸ διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖο ἐσὺ θὰ παραμένῃς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐλεύθερος, θὰ ἀπολαμβάνῃς συγχρόνως καὶ ἐκείνην τὴν θεϊκὴ καὶ ἀνεκδιήγητη χαρὰ, πού εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι μέσα μας, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος· «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι μέσα σας» (Λουκ. 17,21).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄

Ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῇ καὶ ὅταν ἀκόμη αἰσθάνεται μέσα του κάποια ἀντίστασι γιὰ τὴν εἰρήνην πού προαναφέραμε

Νὰ γνωρίζῃς ὅτι πολλές φορὲς θὰ αἰσθανθῇς τὸν ἑαυτό σου νὰ ἐνοχλῆται καὶ νὰ λείπη ἀπὸ μέσα του αὐτὴ ἡ ἀγία εἰρήνη καὶ γλυκεῖα μοναξιά καὶ ἀγαπητὴ ἐλευθερία, καὶ μερικὲς φορὲς μπορεῖ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὶς κινήσεις τῆς καρδιᾶς σου μία σκόνη, πού θὰ σὲ ἐνοχλήσῃ στὴν πορεία πού πρόκειται νὰ ἐκτελέσῃς. Καὶ αὐτὸ σοῦ τὸ παραχωρεῖ ὁ Θεὸς γιὰ μεγαλύτερο καλὸ σου. Θυμήσου ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ πόλεμος ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ ἅγιοι ἔλαβαν τὰ στεφάνια τῶν μεγάλων μισθῶν. Σὲ ὅλα ἐκεῖνα πού σὲ συγχίζουσιν πρέπει νὰ πῆς: «Κύριέ μου, βλέπῃς ἐδῶ τὸν δούλο σου, ἃς γίνῃ σὲ μένα τὸ θέλημά σου. Γνωρίζω καὶ τὸ ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων σου παραμένει πάντοτε σταθερὴ καὶ οἱ ὑποσχέσεις σου εἶναι ἀψευδεῖς καὶ σ' αὐτὲς ἐλπίζω. Ἐγὼ παραμένω μόνον γιὰ σένα». Εὐτυχισμένη, βέβαια, εἶναι ἡ ψυχὴ ἐκείνη πού προσφέρεται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στὸν Κύριό της, κάθε φορὰ πού ἐνοχληθῇ ἢ συγχισθῇ. Καὶ ἂν παραμείνῃ ὁ πόλεμος αὐτὸς καὶ δὲν μπορέσῃς ἔτσι γρήγορα, ὅπως θέλεις νὰ ἐνώσῃς τὸ θέλημά σου μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μὴν δειλιάσῃς γι' αὐτὸ οὔτε νὰ λυπηθῇς. Ἀλλὰ συνέχισε νὰ προσφέρῃς τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ προσκυνᾷς καὶ θὰ νικήσῃς. Ρίξε μία ματιὰ καὶ στὸν κήπο πού ἦταν ὁ Χριστὸς σου καὶ πού τὸν ἀποστρεφόταν ἡ ἀνθρωπότητα λέγοντας: «Πατέρα, ἂν εἶναι δυνατό, ἃς παρέλθῃ τὸ ποτήριον αὐτὸ ἀπὸ ἐμένα». Ἀλλὰ ἀμέσως διέταξε νὰ βάλῃ τὴν ψυχὴ του σὲ μοναξιά καὶ μὲ ἓνα θέλημα ἀπλό καὶ ἐλεύθερο ἔλεγε μὲ πολὺ βαθεῖα ταπεινώσι: «ἀλλὰ ὄχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως Ἐσὺ» (Ματθ. 26,39).

Ὅταν βρίσκεσαι σὲ κάποια δυσκολία, μὴν ὑποχωρήσῃς καθόλου, ἂν δὲν ὑψώσῃς πρῶτα τὰ μάτια σου στὸ Χριστό, πάνω στὸ σταυρό, καὶ θὰ δῆς τυπωμένο ἐκεῖ μὲ μεγάλα γράμματα ὅτι κι ἐσὺ πρόκειται νὰ ὀδηγηθῇς στὴν θλίψι ἐκείνη καὶ τὸν τύπο αὐτὸν ἀντέγραψέ τον μὲ τὰ ἔργα στὸν ἑαυτό σου, καὶ ὅταν καμμιά φορὰ ἐνοχληθῇς ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ σου, μὴν δειλιάσῃς, οὔτε νὰ χωρισθῇς ἀπὸ τὸ σταυρό, ἀλλὰ τρέξε σὲ προσευχὴ καὶ δεῖξε ὑπομονὴ στὴν ταπεινώσι, μέχρις ὅτου νικήσῃς τὴν θέλησί σου καὶ θελήσῃς νὰ γίνῃ σὲ σένα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἀναχωρήσῃς ἀπὸ τὴν προσευχὴ, συγκεντρώνοντας μόνον τὸν καρπὸν αὐτόν, νὰ σταθῇς χαρούμενος. Ἀλλὰ ἂν δὲν ἔφθασε σ' αὐτὸ ἡ ψυχὴ σου, ἀκόμη παραμένει νηστική καὶ χωρὶς τὴν τροφὴ της. Ἀγωνίζου ὥστε νὰ μὴν κατοικήσῃ στὴν ψυχὴ σου κανένα ἄλλο πρᾶγμα, οὔτε γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα, παρὰ μόνον ὁ Θεός. Μὴν λυπᾶσαι καὶ μὴν πικραίνεσαι γιὰ κανένα πρᾶγμα, οὔτε νὰ παρατηρῇς τὶς πονηριὲς καὶ τὰ κακὰ παραδείγματα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἃς εἶσαι σὰν ἓνα μικρὸ παιδί, πού δὲν ὑποφέρει ἀπὸ καμμιά ἀπὸ τὶς πικρίες αὐτὲς, ἀλλὰ τὰ ξεπερνᾷ ὅλα χωρὶς καμμιά βλάβη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄

Ποιά εἶναι ἡ ἐπιμέλεια τὴν ὁποία ἔχει ὁ διάβολος γιὰ νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν εἰρήνην αὐτὴ τῆς ψυχῆς μας. Ἐμεῖς πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὶς πανουργίες καὶ τὶς ἀπάτες του

Συνηθίζει ὁ ἐχθρὸς μας διάβολος νὰ χαίρεται σὲ κάθε μας σύγχισι καὶ ταραχὴ τῆς καρδιᾶς μας, ὅπως χαίρεται ὁ λύκος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνα καὶ τῆς ἀνεμοταραχῆς. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ καταρροφᾷ τὶς ψυχὰς μας καὶ νὰ τὶς κἀνῃ, ὅσο μπορεῖ, νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὴν ταπεινώσι καὶ τὴν ἀπλότητα· ἀκόμη νὰ ἀποδίδουμε στὸν ἑαυτό μας καὶ στὴν φροντίδα μας κάποια ὑπόληψι καὶ νὰ μὴν

βλέπουμε τὸ ἔργο τῆς θείας καὶ λεγομένης προκαταρκτικῆς θείας χάριτος, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πῆ τὸν Κύριο, Ἰησοῦ, παρὰ μόνον ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α΄ Κορ. 12,3). Καὶ ἂν μπορούμε νὰ ἀντισταθοῦμε στὴν χάρι αὐτὴ μὲ τὴν ἐλεύθερη θέλησί μας, δὲν μπορούμε ὅμως πάλι νὰ τὴν δεχθοῦμε χωρὶς αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν χάρι, σὲ τρόπο ὥστε, ἂν κάποιος δὲν τὴν δεχθῆ, αἴτιος εἶναι ὁ ἴδιος· ἂν ὅμως κατορθώσῃ καὶ τὴν δεχθῆ, τότε δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ κανένα ἔργο χωρὶς τὴν χάρι αὐτὴ **ποὺ δίνεται ἀρχικὰ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους**. Προσπαθεῖ λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς νὰ μᾶς κάνῃ νὰ κρίνουμε καὶ νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι δείχνει μεγαλύτερη ἐπιμέλεια ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ δείχνει καλύτερη διάθεσι γὰ νὰ δέχεται τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ· καὶ κατόπιν προσπαθεῖ ὁ ἐχθρὸς νὰ κάνῃ ὁ ἄνθρωπος τὰ καλὰ ἔργα μὲ ὑπερηφάνεια, χωρὶς νὰ σκεφθῆ τὴν ἀδυναμία του, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν δέχεται τὸν λογισμὸ νὰ καταφρονῆ τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ σὺ ἂν δὲν δείχνῃς μεγάλη προσοχὴ καὶ δὲν ἀλλάξῃς γρήγορα, ὥστε νὰ ντραπῆς καὶ νὰ ταπεινωθῆς καὶ νὰ καταφρονῆς τὸν ἑαυτὸ σου, ὅπως εἶπαμε, θὰ σὲ κάνῃ νὰ πέσῃς σὲ ὑπερηφάνεια σὰν τὸν Φαρισαῖο ποὺ λέγει τὸ Εὐαγγέλιο, ὁ ὁποῖος ἐκαυχάτο γιὰ τὰ καλὰ του ἔργα καὶ ἔκρινε τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἄλλων.

Κι ἂν ὁ ἐχθρὸς μία φορὰ σὲ κυριεύσῃ μὲ τὴν θέλησί σου, σίγουρα κατόπιν θὰ σὲ κυριεύσῃ πολλές φορές, καὶ θὰ σὲ γκρεμίσῃ σὲ κάθε εἶδους κακία. Καὶ ἔτσι θὰ πάθῃς μεγάλη ζημία καὶ θὰ κινδυνεύσῃς πολὺ. Γι' αὐτὸ καὶ μᾶς παρηγγεῖλε καὶ ὁ Κύριος νὰ ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ προσευχώμαστε: «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν» (Ματθ. 26,41).

Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητο νὰ προσέχῃς, ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερο, μὲ κάθε λεπτομέρεια γιὰ νὰ μὴ σὲ κάνῃ ὁ ἐχθρὸς καὶ χάσῃς ἕναν τόσο μεγάλο θησαυρὸ, ὅπως εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς. Γιατὶ μὲ κάθε του δύναμι προσπαθεῖ νὰ διώξῃ ἀπὸ μέσα σου αὐτὴ τὴν ἀνάπαυσι καὶ τὴν εἰρήνη τῆς ψυχῆς καὶ νὰ κάνῃ τὴν ψυχὴ νὰ ζῆ μὲ ἀνησυχία καὶ σύγχυσι, πρᾶγμα στὸ ὁποῖο, γνωρίζει αὐτὸς ὅτι βρίσκεται ὅλη τῆς ἡ ζημία καὶ ἡ καταστροφή. Διότι ὅταν μία ψυχὴ εἶναι εἰρηνικὴ τὸ κάθε τῆς πρᾶγμα τὸ κάνει μὲ εὐκολία, κάμνει καὶ πολλὰ ἔργα καὶ καλὰ ὅλα, ὑπομένει μὲ τὴν θέλησί της καὶ εὐκολὰ ἀνθίσταται σὲ ὅ,τι τῆς συμβῆ. Ἀντίθετα, ἂν εἶναι συγχισμένη καὶ ἀνήσυχη, κάνει λίγα ἔργα καὶ αὐτὰ ἀτελῆ σε μεγάλο βαθμὸ, κουράζεται εὐκολὰ καὶ τελικὰ ζῆ ἕνα μαρτύριο χωρὶς ὄφελος. Γι' αὐτὸ ἐσύ, ἂν θέλῃς νὰ νικήσῃς καὶ νὰ μὴ χαλάσῃ ὁ ἐχθρὸς τὸ ἐμπόρεμά σου, πρέπει νὰ προσέχῃς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, νὰ μὴν ἐπιτρέψῃς νὰ ταραχθῆ ἡ ψυχὴ σου καὶ νὰ μὴν δεχθῆς νὰ παραμείνῃ συγχισμένη οὔτε μία στιγμὴ. Καὶ γιὰ νὰ γνωρίζῃς νὰ φυλάγεσαι καλύτερα ἀπὸ τίς πανουργίες καὶ τίς ἀπάτες στὸ συμβᾶν αὐτὸ, κράτησε ὡς βέβαιον κανόνα τὸ ἐξῆς· ὅτι κάθε λογισμὸς ποὺ σὲ χωρίζει καὶ σὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ γενικὰ ἀπὸ ὅλη τὴν ἐλπίδα σου στὸν Θεό, εἶναι ἕνας φοβερὸς ἄγγελος τοῦ ἄδη, καὶ σὰν τέτοιον πρέπει νὰ τὸν ἀπομακρύνῃς καὶ μὴν τὸν δέχεσαι οὔτε νὰ τὸν ἀκοῦς. Γιατὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ ἐνώνῃ σὲ κάθε περίπτωσι τίς ψυχὲς πάντοτε καὶ μὲ κάθε ἀφορμὴ μὲ τὸν Θεό, ζεσταίνοντας καὶ δυναμώντάς τις στὴν γλυκειὰ του ἀγάπη καὶ βάζοντας μέσα τους νέα πεποιθήσι καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό· ἐνῶ τὸ ἔργο τοῦ διαβόλου εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο.

Ἐπειδὴ αὐτὸς χρησιμοποιεῖ ὅλα τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους ποὺ μπορεῖ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτόν, δηλαδή, βάζει στὴν καρδιὰ φόβο παραπάνω ἀπὸ τὸν κανονικὸ, αὐξάνει τὴν συνηθισμένη ἀδυναμία τῆς ψυχῆς, δὲν ἀφήνει νὰ διατεθῆ οὔτε νὰ γλυκαθῆ ἡ ψυχὴ ὅπως πρέπει, οὔτε στὴν ἐξομολόγησι, οὔτε στὴν θεία μετάληψι, οὔτε στὴν προσευχὴ, ἀλλὰ τὴν κάνει νὰ μεταχειρίζεται ὅλα αὐτὰ χωρὶς θάρρος, χωρὶς ἀγάπη, ἀλλὰ μὲ φόβο καὶ σύγχυσι. Τὴν ἔλειψι τῆς αἰσθητικῆς εὐλάβειας καὶ τὴν στέρησι τῆς ἐσωτερικῆς γλυκύτητος, ποὺ συμβαίνει πολλές φορές στὴν προσευχὴ καὶ στὰ ἄλλα γυμνάσματα, κάνει τὴν ψυχὴ νὰ τὰ δέχεται μὲ μία ἀνυπόμονη λύπη, δίνοντάς της νὰ ἐννοῆ ὅτι αὐτὸ γίνεται ἀπὸ τὸν Θεό, ὄχι γιὰ νὰ τὴν δοκιμάσῃ, ἀλλὰ ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ὅλα τῆς τὰ ἔργα εἶναι χαμένα καὶ εἶναι καλύτερα νὰ ἐγκαταλείψῃ τίς πνευματικὲς τῆς ἀσκήσεις. Καὶ στὸ τέλος τὴν κάνει νὰ ἔλθῃ σὲ τόση μεγάλη σύγχυσι καὶ ἀπελπισία, ὥστε νὰ νομίζῃ πῶς ὅ,τι κι ἂν κάνῃ, εἶναι ἐντελῶς ἀνώφελο γενικὰ καὶ χωρὶς καρπὸ. Ἔτσι αὐξάνει μέσα τῆς ὁ φόβος καὶ ἡ λύπη, καὶ νομίζει ὅτι ὁ Θεὸς τὴν ἐγκατέλειψε. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Διότι ἂν δοκιμάζῃ ἡ ψυχὴ ξηρασία καὶ ἔλλειψι τῆς πνευματικῆς γλυκύτητος, μπορεῖ ὅμως πάντοτε νὰ κάμνῃ ἀναρίθμητα καλὰ ἔργα, ἀκολουθώντας μόνον τὴν ἀπλὴ πίστι καὶ ἔχοντας ὑπομονὴ καὶ καρτερία στὸ νὰ κάνῃ τὸ καλὸ, ὅπως μπορεῖ. Ἔτσι καὶ γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς καὶ σὺ καλύτερα αὐτὸ καὶ γιὰ νὰ μὴ σου γίνῃ αἰτία βλάβης τὸ καλὸ ἐκεῖνο καὶ ἡ ὠφέλεια ποὺ πρόκειται νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς μὲ τὴν στέρησι τῆς παρόμοιας εὐλαβείας καὶ γλυκύτητος, θὰ τοποθετήσω στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο τὰ καλὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ταπεινὴ ὑπομονὴ (καρτερία), ποὺ θὰ δείξῃ κανεὶς κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς ξηρασίας τῆς εὐλαβείας, γιὰ νὰ τὰ μάθῃς καὶ σὺ καὶ γιὰ νὰ μὴ χάσῃς τὴν εἰρήνην γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἂν σοῦ συμβῆ νὰ

βρεθῆς σὲ μία παρόμοια ξηρασία νοῶς καὶ λύπη τῆς καρδιάς, τόσο γιὰ τὴν στέρησι τῆς εὐλάβειας καὶ τῆς πνευματικῆς γλυκύτητας ποὺ εἶχες, ὅσο καὶ γιὰ τὴν πικρία ποὺ γεύεσαι ἀπὸ κάθε ἐσωτερικὸ πειρασμὸ καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄

Ἡ ψυχὴ δὲν πρέπει νὰ συγχίζεται γιὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς

Ἄν καὶ εἶπαμε προηγουμένως, στὸ ζ΄ κεφάλαιο, γιὰ τὴν πικρότητα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ξηρασία τῆς εὐλάβειας, ἀλλὰ καὶ τώρα θὰ ποῦμε ὅσα παραλείψαμε ἐκεῖ, δηλαδὴ ὅτι εἶναι πολλὰ τὰ καλὰ ποὺ προξενεῖ στὴν ψυχὴ ἡ πικρότητα καὶ αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ξηρασία, δηλαδὴ ἡ στέρησις τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ γλυκύτητος, ἂν τὰ δεχθοῦμε μὲ ταπείνωσι καὶ ὑπομονή, πράγματα ποὺ ἂν τὰ καταλάβαινε ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς ἀμφιβολία δὲν θὰ τὸν ἐνοχλοῦσε αὐτὸ τόσο πολὺ καὶ δὲν θὰ λυπόταν τόσο ὅταν τοῦ συνέβαιναν γιὰτὶ θὰ δεχόταν τὴν πικρότητα καὶ τὴν στέρησι αὐτὴ, ὄχι ὡς σημεῖο μίσους ποὺ τοῦ δείχνει ὁ Θεός, ἀλλὰ ὡς σημεῖο μεγάλης καὶ ἐξαιρετικῆς ἀγάπης, καὶ θὰ τὴν δεχόταν ὡς ἐξαιρετὴ χάρι ποὺ τοῦ κάνει ὁ Θεός. Διότι οἱ παρόμοιες καταστάσεις δὲ συμβαίνουν σὲ ὅλους, παρὰ σὲ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ δοθοῦν ὀλοκληρωτικὰ στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μποροῦν νὰ τοὺς ζημιώσουν. Καὶ γενικὰ δὲ συμβαίνουν στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστροφῆς τους, ἀλλὰ ἀφοῦ ὑπηρετήσουν τὸν Θεὸ γιὰ κάποιον χρονικὸ διάστημα καὶ ἀφοῦ καθαρίσουν μέτρια τὴν καρδιά τους μὲ τὴν ἱερὴ προσευχὴ καὶ κατάνυξι καὶ αἰσθανθοῦν ἐν μέρει στὴν καρδιά τους κάποια γλυκύτητα πνευματικὴ, θέρμη καὶ χαρὰ, καὶ ἀποφασίσουν νὰ ἀφιερωθοῦν ὀλοκληρωτικὰ στὸν Θεὸ καὶ νὰ τὸν ὑπηρετήσουν μὲ περισσότερη τελειότητα καὶ ὅταν ἤδη ἔχουν ἀρχίσει τὸ ἔργο. Γιὰτὶ ποτὲ δὲν βλέπουμε τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ἐκείνους, ποὺ εἶναι δοσμένοι στὰ πράγματα τοῦ κόσμου, νὰ παραπονοῦνται γιὰ παρόμοιους πειρασμοὺς. Ἔτσι φαίνεται καθαρὰ ὅτι ἡ πικρότητα αὐτὴ εἶναι ἕνα τίμιον καὶ ἀκριβὸν φαγητό, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς προσκαλεῖ ἐκείνους ποὺ ἀγαπᾷ νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ. Καὶ ἂν στὴ γεῦσι μας δὲν εἶναι νόστιμον, παρὰ ταῦτα μᾶς ὠφελεῖ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουμε τότε ποὺ τὸ γεύομαστε. Γιὰτὶ ἡ ψυχὴ ποὺ βρίσκεται σὲ τέτοια ξηρασία καὶ πικρὴ γεῦσι καὶ ἔχει τέτοιους πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς, ποὺ μόνον νὰ τοὺς σκεφθοῦμε μᾶς ταράσσουν, ἄς φαρμακάνουν τὴν καρδιά καὶ σχεδὸν παραλύουν ὅλον τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπον, μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀποκτᾷ φόβον, μῖσος καὶ ἀποστροφή τοῦ ἑαυτοῦ τῆς καὶ ἐκείνην τὴν ταπείνωσι ποὺ μᾶς ζητᾷ ὁ Θεὸς καὶ ἐπὶ πλέον ἀποκτᾷ θερμότερη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ, ἀκριβέστερη προσοχή στούς λογισμοὺς, δυνατώτερον στομάχι γιὰ νὰ μπορῇ νὰ χωνεῖ τοὺς πειρασμοὺς χωρὶς βλάβη καὶ γυμνασμένα αἰσθητήρια, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ διακρίνη μὲ εὐκολία τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος (Ἐβρ. 5,14). Ἡ ψυχὴ ὅμως ποὺ τότε δὲν καταλαβαίνει τὰ μυστικὰ αὐτὰ αἷτια, σιχαίνεται καὶ ἀποφεύγει τὴν πικρότητα ποὺ λέχθηκε, σὰν νὰ μὴ θέλῃ ποτὲ νὰ μείνῃ χωρὶς πνευματικὴ γεῦσι καὶ ἡδονὴ καὶ χωρὶς αὐτὴν κάθε ἄλλη ἄσκησι τὴν θεωρεῖ χαμένο καιρὸ καὶ κόπον χωρὶς προκοπή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄

Οἱ πειρασμοὶ δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ ὠφέλειά μας

Καὶ γενικὰ, γιὰ νὰ καταλάβουμε ὅτι ὅλοι οἱ πειρασμοὶ μας δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὸ συμφέρον μας (118), πρέπει νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς κλίσεως τῆς διεφθαρμένης του φύσεως, εἶναι ὑπερήφανος, φιλόδοξος, στὸ ἔπακρον δοκησίσοφος καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ἰδικῆς του γνώμης, καὶ θέλει πάντοτε νὰ τὸν ὑπολογίζουν ὅλοι, περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ εἶναι στὴν πραγματικότητα. Αὐτὴ ὅμως ἡ ὑπόληψις εἶναι τόσο ἐπικίνδυνη γιὰ τὴν πνευματικὴν του πρόοδο, ὥστε καὶ αὐτὴ μόνον ἡ ὁσμὴ τῆς νὰ εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἄνθρωπον ὥστε νὰ φθάσῃ στὴν ἀληθινὴ τελειότητα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, ὡς φιλόστοργος Πατέρας, ποὺ ἔχει ἕνα ἀγαπητικὸν ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν καθένα καὶ μάλιστα γιὰ ἐκείνους ποὺ δόθηκαν στὴν ὑπηρεσία του, φροντίζει πάντοτε μὲ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ ἐπιτρέπει νὰ μᾶς συμβαίνουν, ὥστε νὰ μᾶς βάλῃ σὲ μία τέτοια θέσι, ποὺ νὰ μποροῦμε νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸν φοβερὸν αὐτὸν κίνδυνον τῆς παρόμοιας ὑπολήψεως, καὶ σχεδὸν μὲ τὴν βίαν νὰ ἐρχόμαστε στὴν ἀληθινὴ ταπεινὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅπως ἔκανε μὲ τὸν ἀπόστολον Πέτρο, στὸν ὁποῖον ἐπέτρεψε νὰ τὸν ἀρνηθῇ τρεῖς φορές, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ

γνωρίση την αδυναμία του και να μην ἔχη θάρρος και ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του: ὅπως ἔκανε καὶ μετὰ τὸν ἀπόστολο Παῦλο, τὸν ὁποῖο ἀφοῦ τὸν ἀνέβασε μέχρι τὸν τρίτο οὐρανὸ καὶ τοῦ ἀπεκάλυψε τὰ θεϊκὰ καὶ ἀπόκρυφα μυστήρια, τοῦ ἔδωσε ἕναν φυσικὸ πειρασμὸ γιὰ νὰ γνωρίση τὴν φυσικὴ χαυνότητα καὶ ἀσθένειά του, νὰ ταπεινῶνεται καυχώμενος στὶς ἀσθενείες του καὶ ἔτσι τὸ μέγεθος τῶν ἀποκαλύψεων ποὺ δέχθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μὴ τὸν κἀνῃ νὰ ὑπερηφανεύεται, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἴδιος, «μοῦ δόθηκε σκόλοπας στὴ σάρκα, Ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ, νὰ χτυπάῃ, γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύωμαι» (Β΄ Κορ. 12,7).

Ὁ Θεὸς λοιπὸν συμπαθώντας τὴν ταλαίπωρη καὶ παράνομη κλίσι μας, ἐπιτρέπει νὰ μᾶς ἐπισκέπτωνται οἱ πειρασμοὶ ποὺ μερικὲς φορὲς νὰ εἶναι τόσο φρικτοὶ καὶ φοβεροὶ μετὰ διάφορους τρόπους, ὥστε νὰ ταπεινωθῶμαστε καὶ νὰ γνωρίζουμε τὸν ἑαυτό μας, μολοντὶ μᾶς φαίνονται ὅτι εἶναι χωρὶς ὄφελος. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ συγχρόνως δείχνει καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφία του, ἐπειδὴ μετὰ ἐκεῖνο ποὺ τὸ θεωροῦμε ἐμεῖς περισσότερο βλαπτικὸ, μετὰ ἐκεῖνο μας ὠφελεῖ, ἐπειδὴ ταπεινωθῶμαστε περισσότερο, πράγμα τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ πιὸ ἀπαραίτητο ἀπὸ ὅλα στὴν ψυχὴ μας. Ἐτσι, ἂν γενικὰ ὅλοι οἱ πειρασμοὶ προξενοῦν ταπείνωσι, πρέπει νὰ ταπεινῶνεται καὶ ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ποὺ αἰσθάνεται στὴν καρδιά του τοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς ποὺ προαναφέραμε καὶ τὴν τόση ἀνευλάβεια τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ γλυκύτητος καὶ νὰ σκέπτεται ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν γιὰ τὶς ἁμαρτίες του καὶ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχη κάποιος ποὺ νὰ ἔχη τόσο *ἠλαττωμένη* τὴν ψυχὴ καὶ νὰ ὑπηρετῇ τὸν Θεὸ μετὰ τόση χλιαρότητα, ὅπως εἶναι ἡ δική του ψυχὴ, καὶ ὅτι τέτοιοι λογισμοὶ δὲν συμβαίνουν σὲ ἄλλους, παρὰ σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἐγκαταλειμμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἄξιος ἐγκαταλείψεως.

Νὰ τί κέρδος προέρχεται κατόπιν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ταπεινοὺς λογισμοὺς: Ἐκεῖνος ποὺ προηγουμένως δὲν νόμιζε ὅτι ἔχει κάποιο κακό, τώρα νομίζει ὅτι εἶναι ὁ πιὸ παράνομος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου καὶ ὅτι εἶναι ἀνάξιος ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος. Βέβαια ποτὲ δὲν θὰ μπορούσε νὰ σκεφθῇ τόσο χαμηλὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του (*εὐτελεῖ ἔννοιαν*), οὔτε νὰ ἔλθῃ σὲ τόση βαθεῖα ταπείνωσι, ἂν δὲν τὸν ἀνάγκαζαν ἡ μεγάλη θλίψις καὶ οἱ ξεχωριστοὶ ἐκεῖνοι πειρασμοὶ καὶ πικρότητες τῆς καρδιάς, ποὺ εἶναι μία εὐεργεσία ποὺ δίνει ὁ Θεὸς στὴν ζωὴ αὐτῆς στὴν ψυχὴ ἐκείνη ποὺ ἀφιερώνεται σ' αὐτὸν ταπεινωμένη, γιὰ νὰ τὴν ἰατρύσῃ μετὰ ἐκεῖνα τὰ φάρμακα, μετὰ τὰ ὁποῖα αὐτὸς μόνος γνωρίζει καλὰ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν υἰεῖα καὶ τὴν καλὴ τῆς κατάστασι.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς καρποὺς αὐτοὺς ποὺ προξενοῦν στὴν ψυχὴ μας οἱ παρόμοιοι πειρασμοὶ καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς εὐλαβείας, ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἄλλοι πολλοὶ καρποὶ. Γιατὶ ὁποῖος εἶναι στενοχωρημένος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς, σχεδὸν ἀναγκάζεται νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεὸ, καὶ προσπαθεῖ νὰ κἀνῃ ὅ,τι εἶναι σωστὸ γιὰ τὴν θεραπεία τῆς θλίψεως καὶ τῆς καρδιακῆς πικρίας καὶ γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ γρήγορα ἀπὸ τέτοιο νοητὸ μαρτύριο. Πηγαίνει ἐξετάζοντας τὴν καρδιά του, ἀποφεύγοντας κάθε ἁμαρτία καὶ κάθε ἄλλο παραμικρὸ ἐλάττωμα ποὺ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν Θεὸ μετὰ ὁποιοδήποτε τρόπο. Καὶ ἔτσι ἐκείνη ἡ θλίψις, τὴν ὁποῖα αὐτὸς νόμιζε τόσο ἀντίθετη καὶ ζημιογόνα, κατόπιν αὐτῆς ἡ θλίψις, τοῦ γίνεται σὰν ἕνα κέντρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινᾷ καὶ ἀναζητεῖ τὸν Θεὸ μετὰ περισσότερη θερμότητα, καὶ ἀπομακρύνεται ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ νομίζει ὅτι δὲν εἶναι σύμφωνο μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω ἐν συντομίᾳ, ὅλες οἱ θλίψεις καὶ τὰ βάσανα ποὺ ὑποφέρει ἡ ψυχὴ σ' αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐλλείψεις τῶν πνευματικῶν τρυφῶν καὶ εὐχαριστήσεων, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα φιλικὸ καθαρτήριο μετὰ τὸ ὁποῖο τὴν καθαρίζει ὁ Θεός, ἂν τὰ ὑπομένῃ μετὰ ταπείνωσι καὶ ὑπομονή: καὶ αὐτὰ μποροῦν νὰ μᾶς κάνουν νὰ λάβουμε στὸν οὐρανὸ ἐκεῖνο τὸ στεφάνι ποὺ ἀποκτᾶται μόνον μετὰ τὸ μέσο αὐτῶν. Καὶ ὅσο μεγαλύτερα εἶναι τὰ βάσανα, τόσο πιὸ ἔνδοξος εἶναι καὶ ὁ οὐρανός.

Ἀπὸ αὐτὰ εἶναι φανερὸ ὅτι ἐμεῖς δὲν πρέπει νὰ συγχιζώμαστε καὶ νὰ λυπούμαστε τόσο γιὰ τοὺς ἄλλους ἐξωτερικοὺς πειρασμοὺς ποὺ μᾶς ἔρχονται, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς προλεχθέντας ἐσωτερικοὺς, ὅπως κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν λίγη πείρα στὰ παρόμοια καὶ ὅ,τι τοὺς συμβαίνει τὸ ἀποδίδουν ὅτι τοὺς ἔρχεται ἢ ἀπὸ τὸν διάβολο ἢ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τους καὶ ἀτέλειές τους, καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τὰ νομίζουν ὡς σημεῖα μίσους, καὶ τὶς εὐεργεσίες καὶ τὶς δωρεές του τὶς θεωροῦν ὅτι εἶναι δοκιμασίες καὶ κτυπήματα, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ μία ὀργισμένη καρδιά καὶ ὅ,τι κάνουν εἶναι χαμένο καὶ χωρὶς μισθὸ καὶ ὅτι ἡ ζημία αὐτῆ δὲν θεραπεύεται. Διότι ἂν πίστευαν ὅτι ἀπὸ τοὺς παρόμοιους πειρασμοὺς δὲν προκύπτει καμμιά ζημία, ἀλλὰ μεγάλη ἀπόκτησις ἀρετῶν, ἂν ἡ ψυχὴ τους τοὺς μεταχειρισθῇ καὶ τοὺς δεχθῇ μετὰ εὐχαρίστησι, καὶ ἂν πίστευαν ὅτι αὐτοὶ εἶναι μόνον μία ἐνθύμησι τῆς στοργικῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ταρασσῶνται καὶ νὰ χάνουν τὴν εἰρήνη τῆς καρδιάς τους, γιατί θλίβονται ἀπὸ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς παράξενους καὶ βλάσφημους καὶ βρίσκονται σὰν ξηροὶ καὶ χλιαροὶ καὶ χωρὶς

ευλάβεια στην προσευχή και στις άλλες πνευματικές ασκήσεις που κάνουν.

Μάλιστα τότε με μία νέα έπιμονή θα ήθελαν να ταπεινώσουν τις ψυχές τους ενώπιον του Θεού και να αποφασίζουν σε κάθε περίπτωση να εκπληρώσουν το θείο θέλημα με οποιοδήποτε τρόπο θέλει ο Θεός και να τον υπηρετήσουν στον κόσμο αυτόν και να φροντίζουν να φαίνονται ειρηνικοί και ήσυχoi, νομίζοντας ότι δέχονται κάθε πράγμα από το χέρι του ουράνιου Πατέρα, στο χέρι του οποίου βρίσκεται αυτό το πικρό ποτήρι που τους δίνεται. Διότι είτε από τον διάβολο είναι ή ενόχλησις αυτή και ο πειρασμός που υποφέρουν, είτε από τους ανθρώπους, είτε για τις αμαρτίες τους, είτε για κάθε άλλο λόγο, πάντοτε και σε όλα ο Θεός είναι που τα παραχωρεί με διάφορα μέσα, όπως κρίνει σωστό, για να μην φθάσης σε άλλο κακό, παρά σε εκείνο μόνο της ποινής και τιμωρίας, το οποίο πάντοτε αυτός επιτρέπει να έρχεται για ωφέλειά σου. Και αν το κακό του πταίσματος, δηλαδή ή αμαρτία που γίνεται, για παράδειγμα, από τον πλησίον, είναι αντίθετη στο θέλημά του, αυτός όμως και αυτήν ακόμη την μεταχειρίζεται για την δική σου ωφέλεια και σωτηρία, αν έσυ την υπομένης χωρίς ταραχή. Έτσι αντί να λυπήσαι και να ανησυχής, πρέπει να τον ευχαριστήεις με έσωτερική χαρά και αγαλλίασι, κάνοντας ό,τι μπορείς με έπιμονή και καρτερία, χωρίς να χάνης τον καιρό και μαζί με αυτό να χάνης και πολλούς και μεγάλους μισθούς, που θέλει ο Θεός να αποκτάς με την άφορμή που επιτρέπει να έρχεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'

Ποιά ιατρεία πρέπει να μεταχειριζώμαστε για να μην ένοχλούμαστε στα σφάλματα και τις αδυναμίες μας

Αν κάποτε πέσης σε κάποιο σφάλμα συγγνωστό ή στα λόγια ή στα έργα, δηλαδή να συγχισθής με κάποιο γεγονός που θα σου συμβή, ή κατακρίνης ή ακούσης να κατακρίνουν άλλοι, ή φιλονικήσης με κάποιον ή δειξης ανυπομονησία ή περιέργεια ή υποψία άλλων ή πέσης σε άμέλεια, δέν πρέπει πλέον να συγχίζεσαι ούτε να απελπίζεσαι και να λυπάσαι συλλογιζόμενος εκείνο που έκανες, άλλοτε νομίζοντας ότι δέν πρόκειται να γλυτώσης από τέτοιες αδυναμίες, άλλοτε ότι οί ατέλειές σου είναι αιτία αυτών και ή αδύνατη προαίρεσίς σου, και άλλοτε βάζοντας στο νου σου ότι δέν βαδίζεις πραγματικά στην όδο του Πνεύματος και στην όδο του Κυρίου, και φορτώνεις με χίλιους φόβους την ψυχή σου σε κάθε τι που συμβαίνει από λύπη και μικροψυχία σου.

Έτσι τί ακολουθεί; Το να ντρέπεσαι να σταθής μπροστά στον Θεό, το να μην έχης θάρρος σ' αυτόν, σάν να μην του φύλαξες την πίστι που έπρεπε και το να πέφτης και να χάνης τον καιρό σκεπτόμενος τα πράγματα αυτά, ψάχνοντας πόσο παρέμεινες στο κάθε πταίσμα και αν συγκατατέθηκες, αν θέλησες αυτά ή όχι, αν απέβαλες τον λογισμό εκείνον και τα παρόμοια. Και όσο περισσότερο λυπάσαι τόσο περισσότερο αυξάνει ή άνορεξία και ενόχλησις και ανησυχία για να έξομολογηθής. Αλλά και όταν πηγαίνης στην έξομολόγησι, έξομολογείσαι με έναν φόβο ένοχλητικό, και άφου πάλι πολύ ξοδέψης καιρό στην έξομολόγησι, πάλι δέν μπορείς να έχης αναπαυμένο το πνεύμα σου, γιατί νομίζεις ότι δέν τα είπες όλα. Και έτσι περνάς μια ζωή πικρή και ανήσυχη με μικρό καρπό χάνοντας τον καιρό σου. Και αυτό όλο γίνεται για να σκεπτώμαστε καλύτερα την φυσική μας χαυνότητα και για να μην ξέρουμε τον τρόπο με τον όποιον ή ψυχή μας πρέπει να ασχολήται (*πραγματεύομαι*) με τον Θεό: δηλαδή καλύτερα να μεταχειρίζεται ταπεινή μετάνοια και έπιστροφή προς τον Θεό, όταν πέση σε κάποιο από τα συγγνωστά και μη θανάσιμα αμαρτήματα, παρά να λυπάται γι' αυτά και να στενοχωρηται τόσο πολύ και να ταράσσειται.

Είπα συγγνωστά αμαρτήματα γιατί μόνο σ' αυτά είναι συνηθισμένη να πέφτη ή ψυχή εκείνη που ζει σύμφωνα με τον τρόπο που έδω υποθέσαμε, μιλώντας μόνο για εκείνους που ζούν Πνευματική ζωή και ζητούν να προοδεύουν πνευματικά και βρίσκονται χωρίς θανάσιμα αμαρτήματα. Γιατί για εκείνους που ζούν άπλως και ως έτυχε και με θανάσιμα αμαρτήματα λυπώντας κάθε τόσο τον Θεό, χρειάζεται άλλου είδους συμβουλή και παραγγελία και δέν είναι γι' αυτούς το φάρμακο αυτό που είπαμε· οί παρόμοιοι πρέπει να ένοχλούνται και να κλαίνε με πόνο και να έχουν μεγάλο συλλογισμό έξετάζοντας πάντοτε την συνειδησί τους και να έξομολογούνται για να μη λείψουν έξ αιτίας της άδιαφορίας τους από την αναγκαία ιατρεία και σωτηρία τους.

Λοιπόν θέλοντας να πούμε για την ειρήνη και την ήσυχία που πρέπει να έχη εκείνος που δουλεύει και

ύπηρετεῖ τὸν Θεό, λέμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιστροφή καὶ μετάνοια γιὰ νὰ εἶναι ὅλη ἀποθεμένη στὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεό, πρέπει νὰ ἐννοῆται ὄχι μόνο γιὰ τὰ ἐλαφρῶ καὶ καθημερινὰ πταίσματα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ μεγαλύτερα καὶ βαρύτερα καὶ συνηθισμένα, στὰ ὁποῖα καμμιά φορὰ πέφτει ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνο ἀπὸ ἀδυναμία καὶ χαννότητα, ἀλλὰ μερικὲς φορές καὶ ἀπὸ κακία καὶ προαίρεσι (119). Διότι ἡ συντριβὴ ποῦ κάνει τὴν διάνοια τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου νὰ ταράσσεται καὶ νὰ ἀπορῆ, δὲν θὰ ὀδηγήσῃ ποτὲ τὴν ψυχὴ σὲ τέλεια στασιμότητα, ἂν δὲν ἐνωθῆ μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἀγαπητὴ ἐλπίδα τῆς εὐσπλαχνίας καὶ ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸ κατὰ πρῶτον εἶναι ἀπαραίτητο καὶ ἀναγκαῖο γιὰ ἐκείνους ποῦ ἐπιθυμοῦν ὄχι μόνον νὰ βγοῦν ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες τους, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκτήσουν μεγάλο βαθμὸ ἀρετῶν καὶ μεγάλη ἀγάπη καὶ ἔνωση μὲ τὸν Θεό· πρᾶγμα τὸ ὁποῖο μὴ θέλοντας νὰ ἐννοήσουν πολλοὶ πνευματικοὶ ἄνδρες, παραμένουν πάντοτε μὲ μία καρδιὰ καὶ μὲ ἓνα νοῦ σχεδὸν ἀπελπισμένοι, ποῦ τοὺς κρατεῖ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ προχωρήσουν ἐμπρὸς ἢ νὰ γίνουν δεκτικοὶ τῶν μεγαλυτέρων χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐτοιμάσει γι' αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ μέρα μὲ τὴν μέρα ζοῦν πολλές φορές μία ζωὴ ἄθλια καὶ ἀνώφελη καὶ ἄξια γιὰ νὰ τοὺς κλαίῃ κανεῖς. Διότι δὲν θέλουν παρὰ νὰ ἀκολουθοῦν τὴν δικὴ τους φαντασία, μὴ δεχόμενοι τὴν ἀληθινὴ καὶ σωτηρία διδασκαλία ποῦ τοὺς κατευθύνει διὰ μέσου τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ στὶς ὑψηλὲς καὶ σταθερὲς χριστιανικὲς ἀρετὲς καὶ στὴν εἰρήνη ἐκείνη ποῦ ἄφησε ὁ Χριστὸς στὴ γῆ λέγοντας: «Σὰς ἀφήνω εἰρήνην τὴν δικὴ μου εἰρήνην σὰς ἀφήνω» (Ιω. 14,27).

Ακόμη ὀφείλουν οἱ παρόμοιοι κάθε φορὰ ποῦ θὰ βρεθοῦν σὲ κάποια ἐνόχλησι γιὰ κάποια ἀμφιβολία, νὰ δέχονται τὴ συμβουλή τοῦ Πνευματικοῦ τους πατρὸς ἢ ἀπὸ κάποιον ἄλλον ποῦ τὸν θεωροῦν ἱκανὸ νὰ τοὺς δίνει παρόμοιες συμβουλὲς καὶ νὰ ἀφιερώνονται σὲ αὐτὸ καὶ νὰ ἀναπαύονται πλήρως. Καὶ ἐν συντομία, γιὰ νὰ τελειώσουμε τὸν λόγο, ὅσο γιὰ τὴν ἐνόχλησι ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὶς ἐλλείψεις, ἀκολουθεῖ τὸ ἐπόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'

Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ εἰρηνεύῃ καὶ νὰ προσδεύῃ χωρὶς νὰ χάνῃ καιρὸ

Κάνε ἐκεῖνα ποῦ σοῦ εἶπα στὸ κστ' κεφάλαιο τοῦ πρώτου μέρους, δηλαδὴ ὅλες τὶς φορές ποῦ θὰ δῆς τὸν ἑαυτὸ σου νὰ πέφτῃ σὲ κάποιο ἐλάττωμα ἀπὸ τὰ συγγνωστά, μικρότερο ἢ μεγαλύτερο καὶ χίλιες φορές τὴν ἡμέρα νὰ τὸ κάνῃς αὐτὸ καὶ πάντοτε μὲ τὴν θέλησί σου καὶ ἐν γνώσει σου, μὴ συγχισθῆς μὲ ἐνοχλητικὴ λύπη καὶ μὴ ταραχθῆς, οὔτε νὰ χάνῃς πολὺ καιρὸ ἐξετάζοντάς το, ἀλλὰ ἀμέσως γνωρίζοντας ἐκεῖνο ποῦ ἔκανες, ταπεινώσου, καὶ βλέποντας τὴν ἀδυναμία σου, νὰ στραφῆς μὲ ἀγάπη στὸν Θεὸ σου καὶ μὲ τὸ στόμα ἢ καὶ μὲ τὸν νοῦ, νὰ πῆς πρὸς αὐτόν: «Κύριέ μου, ἐγὼ ἔκανα σὰν αὐτὸς ποῦ εἶμαι. Καὶ ἀπὸ ἐμένα δὲν μποροῦσε κανεῖς νὰ περιμένη τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ ἄλλα ἀκόμη. Καὶ δὲν θὰ παρέμενα μόνο σ' αὐτά, ἂν δὲν ἦταν ἡ ἀγαθότητά σου νὰ μὲ βοηθῆ καὶ νὰ μὴ μὲ ἐγκαταλείπῃ. Σ' εὐχαριστῶ γι' αὐτό, γιατί μὲ ἐλευθέρωσες, καὶ πονῶ γιὰ ἐκεῖνο ποῦ ἔκανα, μὴ ἀνταποκρινόμενος στὴν χάρι σου. Συγχώρεσέ με καὶ δός μου τὴν χάρι ὥστε νὰ μὴ σὲ λυπήσω πλέον, καὶ νὰ μὴ μὲ χωρίσῃ κανένα πρᾶγμα ἀπὸ σένα, τὸν ὁποῖον πάντοτε θέλω νὰ ὑπηρετῶ καὶ νὰ ὑπακούω». Καὶ ἀφοῦ κάνῃς αὐτό, μὴ χάνῃς τὸν καιρὸ νὰ σκέπτεσαι ἢ νὰ νομίζῃς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν σὲ συγχώρεσε. Ἀλλὰ μὲ πίστι καὶ ἀνάπαυσι προχώρα μπροστὰ, ἀκολουθώντας πάντοτε τὰ συνηθισμένα σου γυμνάσματα, σὰν νὰ μὴν ἔπεσες σὲ κανένα σφάλμα.

Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάνῃς ὄχι μία φορὰ, ἀλλὰ ἂν εἶναι ἀνάγκη καὶ ἑκατὸ φορές, καὶ σὲ κάθε στιγμή καὶ μὲ τόσο θάρρος καὶ ἀνάπαυσι τὴν τελευταία φορὰ, ὅπως καὶ τὴν πρώτη. Γιατί μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τιμᾶς πολὺ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο πάντοτε ὀφείλεις νὰ ἐννοῆς ὅτι εἶναι ὅλος ἀγαθὸς καὶ ἀπειρὸς σπλαχνικὸς καὶ περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ μπορεῖς ἐσὺ νὰ σκεφθῆς. Καὶ ἔτσι δὲν θὰ ἐμποδισθῇ ποτὲ ἡ πρόδοός σου καὶ ἡ ὑπομονή σου καὶ ἡ πορεία σου πρὸς τὰ ἐμπρός. Γι' αὐτὸ μὴ χάνῃς τὸν καιρὸ σου ἄδικα καὶ τὸν καρπὸ.

Μπορεῖς ἀκόμη νὰ μένης εἰρηνικός, ὅταν πέφτῃς σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα, ἐνεργώντας μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο: Μὲ τὸ νὰ παρακινήσαι μὲ κάποια ἐσωτερικὴ σου ἐνέργεια στὸ νὰ ἀναγνωρίζῃς τὴν ἀθλιότητά σου καὶ νὰ ταπεινώνεσαι μπροστὰ στὸν Θεό. Καὶ μὲ μία ἄλλη ἐνέργεια· μὲ τὸ νὰ ἀναγνωρίζῃς τὴν ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔκανε σὲ σένα καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾶς καὶ νὰ τὸν ἐξυψώνῃς περισσότερο, μὲ τὴν

βοήθεια πού θα σου δώσει ο Θεός. Σε αυτό πού είπαμε πρέπει να προσέχουν εκείνοι πού ένοχλούνται και άπορούν και διατάζουν, όταν τύχη να σφάλουν, να ίδουν πόσο μεγάλη είναι ή τύφλωσί τους, επειδή προχωρώντας με τόση ζημιά τους, χάνουν τόν καιρό. Γι' αυτό, και αναφέρουμε σ' αυτούς αυτή τήν είδησι, πού είναι ένα κλειδί, με τó όποιο μπορεί ή ψυχή να ανοίγη μεγάλους θησαυρούς πνευματικούς και σε λίγο καιρό να πλουτήσει με τήν χάρι του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, στόν Όποιον πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνησις μαζί με τόν Άναρχο Πατέρα του και τó Πανάγιο Αυτόν Πνεύμα τώρα και πάντοτε και στους άτέλειωτους αιώνες. Αμήν.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η τελειότητα των χριστιανών απαιτείται σαν έντολή και παραδίδεται στην Καινή Διαθήκη γιατί λέγει ο Κύριος: «να είσθε τέλειοι, όπως ακριβώς είναι και ο Πατέρας σας» (Ματθ. 5,48). Και ο Παύλος λέει «τή κακία νηπιάζετε, ταίς δέ φρεσίν τέλειοι γίνεσθε» (Α΄ Κορινθ. 14,20) και πάλι «να είσθε τέλειοι και να εκπληρώνετε σε όλα τó θέλημα του Θεού» (Κολοσ. 8,12). Και πάλι «Στήν τελειότητα άς οδηγούμαστε» (Εβρ. 6,1). Προανεκλήχθηκε αυτή σαν έντολή στην Παλαιά Διαθήκη, γιατί λέει στους Ιουδαίους ο Θεός στο Δευτερονόμιο: «Νά είσαι τέλειος άπέναντι Κυρίου του Θεού σου» (18,18). Και ο Δαβίδ διατάζει τά ίδια στόν υίο του τόν Σολομώντα. «Και τώρα παιδί μου Σολομώντα, να γνωρίσης τόν Θεό των πατέρων σου και να τόν ύπηρετήσης με όλη σου τήν καρδιά και προθυμία ψυχής» (Α΄ Παραλ. 28,9). Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι απαιτεί ο Θεός από όλους τους χριστιανούς να άσκούν και να είναι γεμάτοι από τήν τελειότητα, δηλαδή ζητάει από μάς ο Θεός, να γίνουμε τέλειοι σε όλες τις άρετές.

2. Για αυτή βλέπε πιο κάτω στο μς' κεφάλαιο.

3. Σημείωσε, ότι, κατά τους θεολόγους, βλάβη του Θεού λέγεται, κάθε άμαρτία άπλά, γιατί βλάπτει, πληγώνει και εναντιώνεται στο Θεόν. Και κατά τó ότι αυτή μόν δέν ύπάρχει σαν ζωντανός οργανισμός, βλάπτει και εναντιώνεται στο είναι του Θεού, και καθότι είναι κακό, βλάπτει τήν αγαθότητα του Θεού, καθότι είναι ασθένεια και άδυναμία, βλάπτει τήν δύναμι του, καθότι άγνωσία, βλάπτει τήν σοφία του. Και άπλά, καθότι αυτή είναι και λέγεται άτελειότητα και παράλειψη, βλάπτει και εναντιώνεται στις άπειρες τελειότητες του Θεού και καθότι παράβαση και άνομία βλάπτει και πληγώνει τους νόμους και τις έντολές του Θεού και καθώς, κάθε λόγος εναντίον του Θεού, ονομάζεται βλασφημία, γιατί βλάπτει τήν φήμη και τó όνομα του Θεού, έτσι και κάθε άμαρτία βλάβη λέγεται του Θεού, όχι μόνο γιατί από μόνη της εναντιώνεται σαν μεγαλύτερο κακό στο μεγαλύτερο κακό, αλλά γιατί και σαν γίνεται στα κτίσματα του Θεού, κάνει να βλασφημητά ο Κτίστης αυτών, πώς είναι και αυτός τέτοιος κακός, και στη συνέχεια ότι έκτισε και τέτοια κακά: καθώς και ή άρετή των κτισμάτων, κάνει να δοξάζεται και ο Κτίστης τους.

4. Βλέπε αγαπητέ, πόσο άριστη είναι ή τάξι και ή μέθοδος, πού μεταχειρίζεται αυτό τó βιβλίο. Επειδή κάθε τάξι και τέχνη, από τó σκοπό της γνωρίζεται, σύμφωνα με τó φιλοσοφικό αξίωμα και τó τέλος πού προκατασκευάζεται και στοχεύεται σύμφωνα με τήν διάνοια, άρχη γίνεται και λόγος της εργασίας και της έπιχειρήσεως κάθε πράγματος: γι' αυτό και τó βιβλίο αυτό, πριν από κάθε τί άλλο, προσθέτει εδώ στην άρχη, τήν τελειότητα και τó σκοπό όλου αυτού του άοράτου πολέμου, ώστε γνωρίζοντας τά όλοι εκείνοι πού πρόκειται να πολεμήσουν, να μόν πλανηθούν με τίποτα άλλο, αλλά να κατευθύνονται προς αυτό, σαν σε σημείο και προς μία κατευθυνσι να οδηγούν όλες τις πράξεις τους.

5. Γι' αυτό και ο θεϊός Απόστολος διατάζει να κάνουμε γενικά όλα μας τά έργα για μόνο τήν δόξαν του Θεού λέγοντας «Είτε τρώτε, είτε πίνετε, είτε κάτι άλλο κάνετε, όλα να τά κάνετε για τήν δόξα» (Α΄ Κορ. 10,31).

6. Και άληθινά, τó να ύποτασώμαστε στο θέλημα του Θεού πάντα και να προτιμάμε αυτό από τó δικό μας, και με τήν φωνή του μάς τó έδίδαξε ο άρχηγός και τελειωτής της σωτηρίας μας Ιησούς, ο όποιος μάς παράγγειλε να προσευχώμαστε και να λέμε «Πάτερ ήμών ο εν τοίς ουρανοίς... γεννηθήτω τó θέλημά σου ως εν ουρανών και επί της γής» (Ματθ. 6,10), και με τó παραδειγμα του, γιατί και στην άρχη της ζωής του, άμέσως πού μπήκε στο κόσμο, τó θέλημα του Θεού έζήτησε να κάνη κατά τόν Παύλο πού λέει: «Νά, έρχομαι να κάνω τó θέλημά σου» (Εβρ. 16,9) και στο μέσον του Εύαγγελίου του, αυτό έλεγε «κατέβηκα από τόν ουρανό, όχι για να κάνω τó δικό μου θέλημα, αλλά τó θέλημα εκείνου πού μ' έστειλε» (Ιωάν. 6,38) και στο τέλος της ζωής του, αυτό τó ίδιο έσφράγισε λέγοντας, στην προσευχή: «Πάτερ, άς μη γίνη τó δικό μου θέλημα, αλλά τó δικό σου» (Λουκ. 22,42).

7. Τά ίδια σχεδόν λέει και ο άββας Ισαάκ (λόγ. κγ'), όπου λέει: «Είναι καλύτερο να λύσης τόν έαυτό σου από τόν σύνδεσμο της άμαρτίας, παρά να έλευθερώσης δούλους από τήν δουλεία» και άλλα πολλά σύμφωνα με αυτά πού έξηγούνται εδώ (άνάγνωσε και τόν νς' λόγο του ίδιου).

8. Ο προφήτης Ιερεμίας καταραμένο ονομάζει και άποστάτη του Θεού, εκείνον πού θαρρεύεται και έλπίζει στόν έαυτό του λέγοντας: «Τάδε λέγει Κύριος: Έπικατάρατος ός τήν έλπίδα έχει επ' άνθρωπον και στηρίσει σάρκα βραχιόνος αυτού επ' αυτόν, και από Κυρίου άποστή ή καρδιά αυτού» (ιζ' 5). Αυτό τó ρητό έρμηνεύοντας ο μέγας Βασίλειος λέγει ότι για αυτόν, πού έχει τήν έλπίδα αυτού πάνω σε άνθρωπο, φανέρωσε ο προφήτης τó να μόν έλπίζουμε σε άλλον με τó να να στηρίξη τή σάρκα ο βραχιόνος αυτού, έφανέρωσε τó να έλπίζουμε στόν έαυτό μας: και τά δυό δέ αυτά τά όνόμασε άποστασία από τόν Θεόν (βλ. κατά πλάτος, μβ'). Και με άλλον τρόπο τó ρητό αυτό έρμηνεύοντας, συμπεραίνει ότι είναι καταραμένος και άποστάτης, εκείνος, πού έλπίζει στόν έαυτό του. Γιατι, λέει, ότι όποιος έλπίζει στόν άνθρωπο είναι καταραμένος και του Θεού άποστάτης. Βλέπε και εδώ πόσο άριστη είναι ή τάξις, πού χρησιμοποιεί τó βιβλίο αυτό, γιατί αρχίζει τόν πόλεμο από τήν φιλαυτία, ή όποία είναι ή προκαταρκτική αίτια και ή ρίζα και ή άρχη όλων των άλλων παθών και κακιών.

9. Τó να νομίζουμε ότι είμαστε κάποιος, αυτό ονομάζεται υπερηφάνεια (οίησις), ή όποία είναι ένα πάθος, πού γεννιέται μόν από τήν φιλαυτία, γεννά δέ αυτά πάλι και γίνεται ρίζα και άρχη και αίτια όλων των άλλων παθών, τόσο δέ λεπτό και κρυφό πάθος είναι ή οίησις αυτή, σε τρόπο πού, για τήν πολλή λεπτότητά του, ούτε τó αισθάνονται καθόλου εκείνοι πού τó έχουν, όσο όμως είναι λεπτό και κρυφό, τόσο είναι και

μεγάλο κακό. Γιατί, την πρώτη εκείνη πόρτα του νου, από την οποία πρόκειται να μπη ή χάρις του Θεού και να κατοικήση στον άνθρωπο, αυτό το καταραμένο πάθος στέκεται και την κλείνει και δεν αφήνει την χάρι να μπη, ή οποία δίκαια αναχωρεί γιατί πώς μπορεί να έρθει ή χάρις να φωτίση ή να βοηθήση τον άνθρωπο εκείνο, που νομίζει πώς είναι κάτι μεγάλο; πώς είναι σοφός; και πώς δεν έχει ανάγκη από άλλη βοήθεια; ο Κύριος να μάς λυτρώση από τέτοιο έωσφορικό πάθος και άρρώστια, αυτούς που έχουν το πάθος αυτό της περηφάνιας· την βασανίζει ο Θεός με τον προφήτη, λέγοντας· «Αλοίμονοι σ' εκείνους που νομίζουν ότι είναι σοφοί» (Ησ. 5,21)· και ο Απόστολος μάς παραγγέλλει αυτό· «Μην έχετε την ψευδαίσθησι ότι είσθε σοφοί» (Ρωμ. 12,16)· και ο Σολομώντας «Μη νομίζης σοφόν τον έαυτό σου» (Παρ. 3,7).

10. Γι' αυτό λέει ο θεϊός Χρυσόστομος, ότι όποιος νομίζει τον έαυτό του ότι δεν είναι τίποτα, εκείνος περισσότερο από όλους γνωρίζει τον έαυτόν του· «ούτος μάλιστα έστιν ο έαυτόν ειδώς, ο μηδέν έαυτόν είναι νομίζων». Ο δέ θεϊός Μάξιμος «Αρετής όρος έστιν, ή της ανθρωπίνης άσθενείας κατ' επίγνωσιν προς την θείαν δύναμιν ένωσης» (κεφ. οθ' της Γ' έκτονταδ. Φιλοκαλ.). Ο δέ Πέτρος ο Δαμασκηνός· «ουδέν κρείττον του γνώναι την οικείαν άσθένειαν και άγνωσίαν, ουδέ χειρόν του ταύτην άγνοείν» (Φιλοκ. σελ. 611. Περί του μη άπογινώσκειν).

11. Όχι μόνον όταν πέση κάποιος σε κανένα άμάρτημα, αλλά και όταν πέση σε διάφορες δυστυχίες, περιστάσεις και θλίψεις, και μάλιστα σε άσθένειες σωματικές και πολυχρονίους, πρέπει να γνωρίζη την ταπεινή γνώσι του έαυτού του και της αδυναμίας του, και να ταπεινώνεται, γιατί γι' αυτό το σκοπό παραχωρούνται από το Θεό να μάς έρχονται όλοι άπλά οι πειρασμοί οι από του διαβόλου, οι από των ανθρώπων και οι από της φύσεως. Όποτε και ο Απόστολος αυτό το σκοπό σκεπτόμενος, έλεγε ότι γι' αυτό και μόνο αυτό άκολουθήσαν οι στην Ασία θανατηφόροι πειρασμοί. «Αλλ' αυτοί έν έαυτοίς το άπόκριμα του θανάτου έσχήκαμεν, ίνα μη πεποιθότες ώμεν έφ' έαυτοίς, αλλ' επί τῷ Θεῷ, τῷ έγειροντι τούς νεκρούς» (Β' Κορ. α' 9). Και για να πῶ με συντομία όποιος θέλει να γνωρίση την άσθενεία του στην πράξι, άς παρατηρήση, όχι πολυ χρόνο, αλλά μιάς μόνο ήμέρας τούς λογισμούς και τὰ λόγια και τὰ έργα, που σκέφθηκε και μίλησε και βρισκοντας ότι οι περισσότεροί του λογισμοί και τὰ λόγια και τὰ έργα είναι λανθασμένα, στραβά, άνόητα και κακά, από την δοκιμή αυτή θα καταλάβη πόσο είναι άσθενής ο έαυτός του και από την κατανόηση αυτή και την άληθινή γνώσι, όπωσδήποτε θα ταπεινωθή, και στο έξιξ δεν θα έλπίζη στον έαυτό του. Όχι λιγώτερο από αυτά που είπαμε πιο πάνω, θα μάς φέρη στην επίγνωσι της άσθενείας μας, ή ύλική αρχή του είναι μας, δηλαδή, όταν σκεφτομε πώς το είναι μας,...

12. Τὰ λόγια της Αποκαλύψεως είναι αυτά: «Νά, στέκομαι μπροστά στην πόρτα και κτυπῶ. Άν κάποιος άκούση την φωνή μου και μου άνοίξη την πόρτα, θα μπῶ στο σπίτι του και θα δειπνήσω μαζί του κι αυτός μαζί μου» (3, 20).

13. Για αυτό και ο βασιλεύς Αύγαρος, άφου άναστήλωσε την άχειροποίητη εικόνα του Κυρίου μας, πάνω στην Πόρτα της πόλης Έδεσσα, έγραψε και αυτά τὰ λόγια σε αυτή «Χριστέ ο Θεός, ο έίς σε έλπίζων, ουκ άποτυγχάνει ποτέ» (άπό τον Συναξαριστή της ις' του Αυγούστου).

14. Γι' αυτό και ο θεολόγος Γρηγόριος, σύμφωνα με αυτό λέει, ότι από την άγάπη ή το μίσος, συνηθίζει να κλέβεται ή άλήθεια· «δεν υπάρχει τίποτε τόσο ευχάριστο στους ανθρώπους, όσο το να συζητούν τὰ ξένα, και μάλιστα όταν επηρεάζονται από μίσος ή συμπάθεια για κάποιον, έξ αιτίας των όποιων, ως συνήθως, εξαφανίζεται ή άλήθεια» (Λόγ. άπολογητικ.)

15. Για αυτό και ο μέγας Βασίλειος προστάζει, να είναι σε μάς, σαν μιά πικρή γεύσι όλα τὰ κοσμικά διηγήματα· «ήτω σοι πικρά γεύσις, ή των κοσμικών διηγημάτων άκρόαση, κηρία δέ μέλιτος, τὰ των όσιων άνδρων διηγήματα» (Λόγ. άσκητικ. περι άποταγ.)" και ο προφήτης Δαβίδ, λέει· «Διηγήςαντό μοι παράνομοι άδολεσχίας, αλλ' ουχ ως ο νόμος σου Κύριε» (Ψαλμ. ρη' 85).

16. Γι' αυτό και ο Απόστολος μάς παραγγέλλει να δοκιμάζουμε ποιό είναι το θέλημα του Θεού, όχι μόνο το άγαθό, αλλά και το ευάρεστο και σε όλες τις περιστάσεις τέλειο. «Νά μεταμορφώνεσθε συνέχεια προς το καλό... για να διακρίνετε ποιό είναι το θέλημα του Θεού, το καλό και άρεστό στον Θεό και τέλειο» (Ρωμ. 12,2). Επειδή εάν μία μόνο περίστασι λείπει ή αν με όλη την προαίρεσι και δύναμί μας δεν κάνουμε το θέλημα του Θεού, είναι φανερό ότι άτελές και έλιπές αυτό και γίνεται και ονομάζεται.

17. Το να αισθανώμαστε ενεργή την από το Θεό παρακίνησι, αυτό γίνεται ή με θεϊκό φωτισμό και νοερή φώτισι, με τὰ όποια άποκαλύπτεται στους καθαρούς το του Θεού θέλημα θεωρητικά, ή με έσωτερική έμπνευσι του Θεού με λόγο· ή με άλλες ενεργείες της θείας χάριτος που ενεργούνται στην καθαρή καρδιά, τὰ όποια είναι μία ζεστασιά που δίνει ζωή, μία χαρά άρρητη, σκιρτήματα πνευματικά, κατάνυξι, καρδιακά δάκρυα, θεία άγάπη και τὰ άλλα θεοφιλή και μακάρια πάθη, τὰ όποια πετυχαίνονται όχι με την θέλησι τη δική μας, αλλά από το Θεό, έτεροκίνητα και παθητικά· μέσα από την αισθησι λοιπόν αυτών όλων πληροφορούμαστε, ότι εκείνο που ζητάμε να κάνουμε είναι κατά το θέλημα του Θεού. Προτύτερα όμως από αυτά, έχουμε χρέος για το θέμα μας να κάνουμε προς τον Θεό θερμότατη και καθαρή προσευχή και μία φορά και δυο και πολλές φορές.

18. Γι' αυτό και ο θεϊός Γρηγόριος ο Σιναΐτης έγραφε: «Πρόσεχε και στην πρόθεσι· (δηλαδή τηνπροαίρεσί σου) με ακρίβεια έρεύνα κάθε ώρα που κίνει· εάν κάθεται ήσυχάζοντας κατά Θεόν, γι' αυτό το καλό ή για την ψυχική ωφέλεια, είτε ψάλλεις είτε μαλετάς, είτε προσεύχεσαι, είτε εργαζόμενος κάποια άρετη για να μη συλληφθής χωρίς να ξέρης τί κάνεις» (Κεφ. ιβ'. Φιλοκαλ.).

19. Οι τρεις αυτές θελήσεις, ονομάζονται και νόμοι από τον Απόστολο Παύλο (Ρωμ. κεφ. 7). Η λογική θέλησις, νόμος του νου, ο παράλογος νόμος που βρίσκεται στα μέλη και άντιστρατεύεται το νόμο του νου, ή επιθυμία του Θεού, νόμος πνευματικός και νόμος του Θεού, με τον όποιο συνδέεται ο νόμος του νου, προσθέτει δε και τέταρτο νόμο, τον της άμαρτίας· ο όποιος είναι, κατά την έρηνεία του θείου Δαμασκηνού, ή από τον έχθρό εξαπολυμένη επιθεσις των κακών λογισμών, στην όποια αιχμαλωτίζει τον νου ο νόμος που βρίσκεται στα μέλη· την δε λογική επιθυμία, και νόμο του νοός, ο Θεϊός Δαμασκηνός, ονομάζει συνειδησι. (Βιβλ. Θεολόγ. κεφ. 99).

20. Επειδή, κατά τον Σολομώντα «Όταν έλθη άσεβής εις βάθος κακών, καταφρονεί».(Παρ. ιη' 3).

21. Γιατί τόσο μεγάλο και λεπτό πράγμα είναι ή τελειότητα και ή ένωσις με τον Θεόν, ώστε ένα τόσο μικρό έμπόδιο, όσο είναι μία μοναχή τρίχα, μπορεί να την στερήση από μάς και να μη μάς αφήση να ένωθούμε με τον Θεό, καθώς λέγει ο άγιος Συμεών ο νέος θεολόγος (Λόγ. νζ'). «Ήγουν, αν έχωμεν από άμέλειάν μας κανένα μικρό λογισμόν, ή διαταγμόν άπιστίας, ή διψυχίας, ή δειλιάς, ή άλλο κανένα πάθος και προσπάθειαν, δεν θέλωμεν άξιαθῆ να έχωμεν εγκάτοικον τον Θεόν εις την ψυχήν μας».

πήραν άφορμή από όλα τα δημιουργήματα να δοξολογήσουν τον Κτίστη στον ύμνο τους.

39. Σημείωσε ότι, κατά τον άγιο Μάξιμο, ή ουσία των ύπαρκτων έχει εικόνα του Πατέρα, ή δύναμις του Υιού, ή ενέργεια του Αγίου Πνεύματος, ώστε κατά όποιον τρόπο παραθέτει αυτόν σαν Θεό ποιητή, όχι μόνο πώς είναι ένας, αλλά και πώς είναι Τρία.

40. Βλέπε το Λη' κεφ. των φυσικών και θεολογικών του μεγάλου της Θεσσαλονίκης Γρηγορίου στη Φιλοκαλία, που λέγει εκείνος ό θεϊότατος νους ότι το ζωοποιό Πνεύμα του σώματος, είναι ένας έρωτας νοερός, ό οποίος προέρχεται από το νου και το Λόγο, και υπάρχει στο λόγο και στο νου και σε αυτό υπάρχει τον λόγο και το νου· και ότι, σύμφωνα με αυτό το ζωοποιό Πνεύμα, ή νοερά και ή λογική ψυχή, πιο πολύ από τους Αγγέλους είναι, σύμφωνα με την εικόνα του Θεού, επειδή εκείνοι δεν έχουν τέτοιο είδους ζωοποιό Πνεύμα, διότι δεν έχουν το σώμα το όποιο να δίνει ζωή.

41. Γι' αυτό, από μόν το ένα μέρος ό Σολομώντας είπε: «από το μέγεθος και την όμορφιά των δημιουργημάτων, παίρνουμε την ανάλογη ιδέα για την δημιουργία τους» (Σοφ. 13,5)· από δε το άλλο ό μακάριος Παύλος: «Μολοντί είναι άόρατες και ή αιώνια δύναμις του Θεού και ή θείκη του ιδιότητα, μπορούσαν να τις ιδούν μέσα στην δημιουργία, από τότε που έγινε ό κόσμος» (Ρωμ. 1,20). Προσθέτουμε και αυτό έδώ ότι για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκαν, από το ένα μέρος, όλα τα Δημιουργήματα, με λόγο και με σοφία, από δε το άλλο, οι άθθρωποι πλουτίστηκαν με δύναμι λογική, μελετώντας τους λόγους των δημιουργημάτων, ώστε από τη λογική αυτή δύναμι να άνεβαίνουν στη γνώσι και μελέτη του προαιώνιου και ένυπόστατου λόγου, από τον Όποιο τα πάντα έγιναν. «Πάντα γάρ φησι, δι' αυτού έγινετο και χωρίς αυτού έγινετο ούδ έν, ό γέγονεν» (Ιωάν. 1,3). Επειδή από τις αιτίες γνωρίζουμε τα αποτελέσματα, και από τα έπακόλουθα, τί προηγήθηκε· ώστε φθάνει μόνο κάποιος να γνωρίζει να σκέφτεται σωστά και άμέσως, μέσα στην Δημιουργία βρίσκει την πίστι και από τα Κτίσματα και τους μελετώμενους λόγους των κτισμάτων, άντιλαμβάνεται και πιστεύει χωρίς άμφιβολία ότι υπάρχει Θεός.

42. Για δυό λόγους ό λόφος του Γολγοθά άνονάσθηκε Κρανίου τόπος, πρώτα και το πιο σημαντικό, γιατί κατά την γνώμη Βασιλείου, Χρυσοστόμου και Θεοφλάκτου είναι ή παράδοσις αυτή ότι, εκεί ήταν θαμμένο το σώμα του Αδάμ. Γι' αυτό και ό μοναχός Έπιφάνιος σε αυτό το σύγγραμμα σχετικά με την Συρία και την Ιερουσαλήμ λέει: «Υπό τον Γολγοθάν ναός (ήτοι όίκος) μικρός του Αδάμ έστι και έν αυτώ ήν ή κάρα αυτού υπό το δείγμα του Γολγοθά· όποτε από αυτό όνομάσθηκε Κρανίου τόπος· ή δεύτερη και πιο πρόχειρη αιτία είναι γιατί κατά την γνώμην του Κορεσίου και άλλων ιστορικών, δεν έλειπαν από εκεί πάντα κρανία σπαρμένα αυτών των κακούργων που άπεκεφάλιζαν, από τα όποια και όνομάσθηκε Κρανίου τόπος.

43. Ο ύψινος ούρανός έχοντας την ουσία του από φώς καθαρώτατο, κατά τον άγιο Κάλλιστο, είναι, κατά τους θεολόγους, ό θρόνος του Θεού, κατά το «ό ούρανός μοι θρόνος» και πάλι, «ό ούρανός του ούρανού τω Κυρίω» αυτός είναι και ή κατοικία όλων των άγιων, τόσον Αγγέλων, όσον και των ανθρώπων· αυτός είναι και ή πολυπόθητη βασιλεία των ούρανών, σχετικά για την όποια έλεγε ό μακάριος Αύγουστίνος, «άν και μίαν μόνην ήμέραν έμελλον να άπολαύσω την ούράνιον βασιλείαν, πάντα τα του κόσμου και πάσαν σωματικήν καταφρονήσω άπολαυσιν». Και ό Ιερώνυμος έμφανίστηκε σε όνειρο στον ιερό Αύγουστινο πρώτα τον έρώτησε σχετικά με την βασιλεία των ούρανών, έλεγε: «Αδελφέ, ή ούράνα μακαριότητα και με το στόμα δεν περιγράφεται και με τον άνθρώπινο νου δεν καταλαβαίνεται. Αυτήν και οι Άγγελοι άπολαμβάνουν και οι δίκαιοι συναπολαμβάνουν και πιστευε έτσι».

44. Τρεις έξαισιοι ύμνοι και δοξολογίες είναι, με τις όποιες δοξολογούν την Αγία Τριάδα οι έννια τάξεις των Αγγέλων. Και της μόν πρώτης Τεραρχίας των Θρόνων, Χερουβιμ και Σεραφίμ, είναι ό ίδιος ύμνος, τό, Γέλ γέλ τό όποιο βγαίνει από τους κύκλους των Χερουβιμ κατά τον Τεζεκηλ (κεφ. 1,13), δηλώνει δε άνακλισμό, σύμφωνα με τον Άγιον Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη (Ούραν. Τεραρχ. κεφ. ιε')· της δε δεύτερης ίεραρχίας, των Κυριοτήτων, Δυνάμεων και Έξουσιών, ό ίδιος ύμνος είναι τό, Άγιος, άγιος, άγιος (Ησ. 6,3). Της δε τρίτης των Αρχών Αρχαγγέλων και Αγγέλων ίδιος ύμνος είναι τό, Αλληλούια, κατά τον Νικήτα τον Στηθάτη (Φιλοκαλ. κεφ. ή' της τρίτης εκατοντ.).

45. Μιλώντας θυμήσου να προσέχης στην προσταγή του άγίου Θαλασίου ή όποια λέει: «Από τους πέντε τρόπους της συνομιλίας να διαλέξης τους τρεις. Τον τέταρτο μη τον συνηθισής. Και από τον πέμπτο να απέχης» (Φιλοκαλ.). Οι τρεις δε τρόποι, σύμφωνα με τον Νικόλαο Κατασκευτήν είναι το ναι, το όχι και το ξεκάθαρο. Ο τέταρτος είναι το άμφίβολο. Ο δε πέμπτος, το άγνωστο, δηλαδή να μιλάς για πράγματα που γνωρίζεις πώς είναι άληθινά, ή ψεύτικα ή συγκεκριμένα· και για τα άμφίβολα και άγνωστα στους λόγους σου, να μην μιλάς· ή επειδή είναι πέντε τα είδη του λόγου, σύμφωνα με τον Βλεμίδη στη λογική. Κλητικό με τό όποιο καλούμε κάποιον. Ερωτηματικό, με τό όποιο έρωτούμε. Εύκτικό, με τό όποιο εύχόμαστε. Οριστικό, με τό όποιο όριστικά και καταφατικά μιλάμε και Προστακτικό, με τό όποιο άρχοντικά και αυθεντικά προστάζουμε. Εού χρησιμοποίησε στην όμιλία σου μόνο τα τρία, τό δε Οριστικό και Προστακτικό μη τό χρησιμοποίησ.

46. Για αυτό και ό Αββās Ισαάκ (Λόγοι γ') λέγει, ότι είναι συνεργός των καλών ή σιωπή και μεγαλύτερη όλων των έργων της μοναχικής πολιτείας (Λογ. Αδ') και μυστήριο του μέλλοντος αιώνας (Επιστολ. γ'). Ο δε μέγας Βαρσανούφιος λέει, ότι ή σιωπή που κρατείται με τη θέλησι μας, είναι άνωτερη και από αυτή τη θεολογία.

47. Ο δε Αββās Ισαάκ λέγει, ότι για τρία πράγματα σιωπά κάποιος· ή για την δόξα των ανθρώπων ή για την ζεστή έπιθυμία και τό ζήλο της άρετής ή γιατί έχει κρυφή θεϊκή συνομιλία μέσα στον έαυτό του και γι' αυτό τό λόγο πηγαίνει τό νου του σε αυτή (Λογ. κστ').

48. Είναι όλοφάνερο αυτό και από τα παραδείγματα της Αγίας Γραφής. Γιατι οι υιοί του Θεού, δηλαδή του Σήθ και του Ένώς, με τό να δούν τις κόρες των ανθρώπων, δηλαδή των απογόνων του Κάιν ότι ήταν όμορφες, πήραν αυτές γυναίκες και διέφθειραν αυτές και από αυτό ακολούθησε ό παγκόσμιος εκείνος κατακλυσμός (Γέν. κεφ. ζ'). Ο Συχέμ ό γιός του Έμμώρ στα Σίκιμα, για να δη την Δείνα την κόρη του Τακώβ, την άγάπησε και έτσι την διέφθειρε και από τη διαφθορά αυτή, έγινε ό καταστροφικός εκείνος άφανισμός των Σικίμων από τους ανθρώπους έως τα ζώα. (Γέν. Αδ'). Ο Σαμψών γνώρισε γυναίκες, τόσο στα Θαμναθά, όσο και στη Γάζα και άγάπησε αυτές και κοιμήθηκε μαζί τους (Κριτ. ιδ' και ις'). Είδε ό βασιλιάς Δαβίδ την Βηρσαβεέ όταν λουζόταν και την άγάπησε και έτσι έμοίχευσε με αυτή (Β' Βασιλ. ια'). Είδαν οι δυό εκείνοι ήλικωμένοι και κριτές του λαού την Σωάνα και την έπιθύμησαν (Σωσαν. ιστορ. 9). Και άλλα τέτοια πολλά.

49. Στα έπιτίμια που δεν έχουν γραφή.

50. Ο μοναχός Ιάβιος, στην Μυριόβιβλο του Φωτίου, λέγει, ότι όνομάζεται μυρμηκολέων ό διάβολος, διότι, πρώτα ρίχνει τον άνθρωπο στα μικρά άμαρτήματα· και έπειτα τον ρίχνει στα μεγάλα· και στην άρχή φαίνεται άσθενής και μικρός, ώσαν μήρμυγκας, άλλ' ύστερα φαίνεται

και λαμπρύνει την πίστι και αγάπη που έχουμε προς τον Θεό, όπως και η φωτιά λαμπρύνει το χρυσάφι στο χωνευτήρι.

70. Πόσο πολύ ωφέλιμο πράγμα είναι το να έχει κανείς τον εαυτό του χειρότερο και κατώτερο από όλους τους ανθρώπους, το μαρτυρούν οι άγιοι· ο θεϊός Χρυσόστομος λέγει: «Δεν υπάρχει στον Θεό τίποτε τόσο αγαπητό, όσο το να θεωρή κάποιος τον εαυτό του ως τον χειρότερο από όλους». Ο μέγας ανάμεσα στους Πατέρες Βαρσανούφιος είπε: «αν πράγματι θέλεις να σωθής, άκουσε τί να κάνεις εμπρακτα· σήκωσε τα πόδια σου από την γη και ύψωσε το νου σου στον Θεό. Και η μελέτη σου ως είναι εκεί μερά και νύκτα· και με όση δύναμη έχεις καταφρόνησε τον εαυτό σου· πιστεύοντας ότι βλέπεις τον εαυτό σου κάτω από όλους τους ανθρώπους· αυτή είναι η αληθινή οδός· εκτός από αυτήν δεν υπάρχει άλλη για εκείνον που θέλει να σωθή με την δύναμη του Χριστού· ως τρέχει εκείνος που θέλει για να προλάβη τον έσφοκίζω στο όνομα του ζωντανού Θεού που θέλει να χαρίση την αιώνια ζωή σε όποιον επιθυμεί». Ο θεϊός Γρηγόριος ο Σιναΐτης, προσθέτει, ότι πρέπει να έχουμε τον εαυτό μας χειρότερο και από όλα τα κτίσματα και έλεεινότερο από τους ίδιους δαίμονες, διότι λέγει. «Υπάρχουν δυο είδη ταπεινώσεως, όπως λέγουν οι Πατέρες. Το ένα είναι να θεωρή κανείς τον εαυτό του κάτω από όλους και να αναφέρει τα κατορθώματά του στον Θεό· το πρώτο είναι η αρχή, το δεύτερο το τέλος». Και αυτή η ταπεινώσις πετυχαίνεται από αυτούς που την επιζητούν όταν εν γνώσει τους σκέπτονται αυτά τα τρία για τον εαυτό τους· ότι είναι οι πιο άμαρτωλοι από όλους· και το ότι είναι οι πιο αισχροί από όλα τα κτίσματα, επειδή βρίσκονται στην παρά φύση κατάσταση· και ότι είναι πιο έλεεινοι και από τους δαίμονες, επειδή υπηρετούν τους δαίμονες».

(Φιλοκαλία, κεφ. ριε).

71. Σύμφωνα με την διδασκαλία αυτή, λέγει και ο μέγας εκείνος εγκλειστος και προφητικώτατος Βαρσανούφιος τα εξής: «Το να είσαι άμεριμνος από κάθε πράγμα σε κάνει να πλησιάσης στην πόλι, και το να μη σε υπολογίζουν οι άνθρωποι, σε κάνει να κατοικήσης στην πόλι· και το να πεθάνης για κάθε άνθρωπο, σε κάνει να κληρονομήσης την πόλι και τους θησαυρούς της. Αν θέλεις να σωθής, κράτα το άψηφιστο, δηλαδή το να μη σε υπολογίζουν οι άνθρωποι, και τρέχε προς τον σκοπό σου». Το άψηφιστο, κατά τον όσιο Ιωάννη, τον μαθητή του Βαρσανουφίου, είναι το να μην εξισώσης τον εαυτό σου με άλλον και να τον συγκρίνης με κάποιον άλλον. Ούτε να πής και για κανένα καλό έργο ότι κι εγώ αυτό το έκανα. (πάλι εδώ ο άγιος έννοει η την καρδιά, η την απάθεια η τη θεϊκή γνώσι).

72. Και ακόλουθως συλλογίσου αυτόν τον αληθέστατο και βεβαιώτατο στοχασμό, δηλαδή όσες περισσότερες άρετες κατορθώσεις και όσα περισσότερα χαρίσματα λάβεις, τόσο περισσότερο ευεργετείσαι από τον Θεό· και όσο περισσότερο ευεργετείσαι, τόσο και περισσότερο χρέος έχεις προς τον Θεό και τόσο περισσότερο υπόχρεως γίνεσαι· έτσι από τον στοχασμό αυτόν όχι μόνο δεν θα υπερηφανευθής για τις άρετες και τα χαρίσματά σου, αλλά θα αγωνισθής και να κατεβής στο βάθος της ταπεινώσεως μη έχοντας κάτι το αντίξιο για να ευχαριστήσης τον Θεό για τα θεϊκά του χαρίσματα.

73. Χωριστά από αυτό όλες οι άρετες, με το να είναι φυσικές ενέργειες του Θεού και δωρεές και χάριτες του αγίου Πνεύματος, ακόλουθως είναι άναρχες και άτέλειωτες κατά τον άγιο Μάξιμο, άπειρες δέ κατά το μέγεθος και αναρίθμητες κατά το πλήθος, ως λέγει ο μέγας Βασίλειος. Πώς λοιπόν μπορεί κάποιος να ύψηλοφρονήση, ότι απέκτησε άρετες, αφού μάθη πως και οι άρετες, ούτε αρχή έχουν, ούτε τέλος, ούτε αριθμό; και πως μάλιστα δεν θα κατεβή στο βάθος της ταπεινώσεως, συλλογιζόμενος πως όσες άρετες κι αν κατώρθωσε, πάλι ούτε στην αρχή ακόμη των άρετων δεν έφθασε; αλλά δέχθηκε από αυτές τόσο μόνο, όσο είναι μία σταλαγματιά από άπειρο πέλαγος· η πως δεν θα παρακινήθη και αυτός πάντοτε να λέγη εκείνη την ευχή του μεγάλου Αρσενίου, που λέγει «Ο Θεός μου, μη με εγκαταλείψης· δεν έκανα κανένα αγαθό ενώπιόν σου, αλλά εξ αιτίας της εύπλαχνίας σου, βοήθησε με να κάνω αρχή».

74. Γι' αυτό και ο Κύριος θέλοντας να οικοδομήση την θαυμαστή οικοδομή των μακαρισμών, πρώτο θεμέλιο αυτών έβαλε την πτωχεία του πνεύματος, δηλαδή την ταπεινώσι, λέγοντας: «Μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι, ότι αυτών έστιν η βασιλεία των ουρανών» (Ματθ. 5,3)

75. Ο θεϊός και άγιος Αύγουστίνος, όχι μόνον ο ίδιος πολύ αγαπούσε να συνθέτη και να αναγινώσκη τις παρόμοιες άκοντιστικές προσευχές και σαϊτευτικές, αλλά και την πνευματική του θυγατέρα, την εύλαβη εκείνην Πρόβα, συμβούλευε να αναγινώσκη και να μελετά τις παρόμοιες προσευχές· μερικοί θέλουν και οι έρωτικές ευχές του αγίου αυτού να ονομάζονται σαϊτευτικές.

76. Γι' αυτό και ο Άπόστολος Ιάκωβος μάς παραγγέλλει, η ύπομονή μας να μην είναι άτελής και έλλιπής, άλλα ύπομένοντας και άλλα όχι· αλλά τέλεια και όλόκληρη πάντα, μικρά και μεγάλα ύπομένοντας· «Η ύπομονή ως παράγη τέλειο τον καρπό της τελειοποιήσεως σας, για να είσθε τέλειοι και όλόκληροι και να μη σάς λείπη τίποτε» (Ιάκ.1,4).

77. Και ο Αββάς Ισαάκ (λόγος ιβ') θέλει να τοποθετούμε σημάδια σε κάθε βήμα που κάνουμε για να γνωρίζουμε την προόδo μας η την πλάνη του έχθρου· λέγει μάλιστα και τα εξής σημεία· όταν βλέπης ότι ο νους σου όχι με κάποια βία, αλλά ελεύθερα τρέχει στους αγαθούς λογισμούς, αυτό είναι σημείο ότι προσδεύεις. Παρόμοια όταν στεκόμενος στην προσευχή, ο νους σου δεν γυρίζει εδώ κι εκεί, αλλά και ο σίχος του ψαλμού, κόβεται από την γλώσσα σου και σου έρχεται σιωπη και θαυμασμός χωρίς να το θέλεις εσύ. Και πάλι όταν βλέπης ότι σε κάθε σου ένθύμησι και κάθε λογισμό, και κάθε μελέτη και θεωρία, γεμίζουν τα μάτια σου από δάκρυα, χωρίς βία. Παρόμοια όταν βλέπης σε μερικά χρονικά διαστήματα να βυθίζεται όλος ο νους σου στην καρδιά σου, και να μένη εκεί λίγη ώρα και μετά από αυτό βέπης όλα τα μέλη σου εξασθενημένα και βασιλεύη στους λογισμούς σου ειρήνη, όλα αυτά, λέγει ο άγιος είναι σημείο της προόδου μας.

78. Αλλά ούτε τότε πρέπει να ξεθαροψούμε, αν δεν ταραχθούμε, όταν μάς τύχουν ξαφνικά τα αίτια των παθών. Επειδή, αν ύποθέσουμε ότι δεν ταραχθήκαμε την μία η τις δυο φορές την ήμερα, όντας σε καλή κατάσταση, πιθανόν την τέταρτη η την πέμπτη φορά να ταραχθούμε από τα πάθη. Και για να μιλήσω πιο άπλά, επειδή ο άνθρωπος έχει την τρεπτότητα σαν κάτι το φυσικό και μπορεί από ώρα σε ώρα να αλλάξει, και την μία στιγμή να βρίσκεται στον παράδεισο και την άλλη στον άδη, γι' αυτό πρέπει πάντοτε να έχει φόβο στην καρδιά του, όπως παραγγέλλει ο Παύλος· «να κατεργάζεσθε την σωτηρία σας με φόβο και τρόμο» (Φιλιπ. 2,12) και ποτε δεν θα μπορέση να ξεθαροψή σε όλη του τη ζωή.

79. Γι' αυτό και οι Πατέρες και μάλιστα ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος, ώνόμασαν και αυτήν την τελειότητα των τελείων άτελη και λειψή· «η άτέλειωτη τελειότητα των τελείων». Και ο Παύλος σε αυτό όρίζει την τελειότητα, στο να τρέχουμε πάντοτε μπροστά και να μη γυρίζουμε πίσω, και στο να νομίζουμε ότι δεν κατωρθώσαμε τίποτε· γι' αυτό και αυτός άποκαλεί τον εαυτό του άτελη, και λέγει ότι δεν μπόρεσε να λάβη τίποτε· «Δεν λέω ότι έλαβα πλέον το βραβείο και έχω κατορθώσει την πνευματική μου τελειοποίησι... Αδελφοί, εγώ δεν νομίζω ακόμη ότι επέτυχα το σκοπό, για τον όποιον άπεστάληκα από τον Κύριο. Όσα κι αν έχω έργασθη και όσα και αν έχω κατορθώσει δεν φρονώ ότι ανταποκριθήκα πλήρως στην άποστολή μου. Αλλά ένα πράγμα κάνω και για ένα φροντίζω να λησμονώ τα όσα έγιναν στο παρελθόν και να απλυνώμαι συνέχεια και να σπεύδω σε εκείνα που είναι έμπρός μου και πρέπει να έκτελέσω». Και θέλοντας να φανερώση ότι η τελειότητα

μας ώστε να μη σέ φοβούμαστε» (Ψαλμ. 63,17). Έτσι αναφέρεται ότι με την ενέργεια και χορηγία της χάριτος του κατανύγει τις καρδιές (Ρωμ. 11,8 και Ψαλμ. 59,3. Ήσ. 29,10). Λοιπόν εμείς πρέπει πάντοτε να ασχολούμαστε με το πένθος, διότι εξαρτάται από εμάς και μοιάζει με την επιστροφή και μετάνοια του Ασώτου. Τα δάκρυα όμως πρέπει να τα ζητούμε από τον Θεό σαν ένα χάρισμα δικό του, και παρομοιάζουν με τους έναγκαλισμούς και ασπασμούς του Θεού πατρός προς τον Ασωτο, όπως λέγει ο Γρηγόριος Θεσσαλονίκης.

115. Γι' αυτό και ο Ιερός Αγγουστίνος στις έρωτικές του εϋχές, αφού ρώτησε τους φωστήρες τα άστρα, την άβυσσο και τα άλλα κτίσματα αν αυτά έχουν το Θεό του, και όταν έμαθε ότι δεν κατοικεί σ' αυτά, στο τέλος αφού στραθήκε στον έαυτό του βρήκε τον Θεό να κατοική μέσα του. Και έτσι έλεεινολογεί τον έαυτό του που ζητούσε τον Θεό στα έξωτερικά πράγματα, ενώ αυτός βρισκόταν μέσα του.

116. Σημείωσε ότι ο Θεός βρίσκεται μέσα στην ψυχή και μετέχεται, όχι κατά την άληθινή του ουσία, μακριά μία τέτοια σκέψη, αλλά κατά την δική του χάρι και ενέργεια, όπως λέγουν οι Ιεροί Θεολόγοι: βρίσκεται μάλιστα, όχι μόνο στην ενέργεια της ψυχής, αλλά πολύ περισσότερο στην ουσία της. Διότι εφόσον μόνον ο Θεός είναι δημιουργός ουσιών, κατά συνέπεια αυτός είναι μόνον που ένώνεται και διά μέσου των ουσιών και με τις ουσίες, τόσο των σωματίων, όσο και των πνευμάτων, όπως αναφέρει με λεπτομέρεια ο ύψινούστατος εκείνος Γρηγόριος Θεσσαλονίκης στην έπιστολή του προς τον Βαρθολαίμ. Μάλλον για να μιλήσουμε πιο συγκεκριμένα, αυτός είναι το κέντρο όλο στο οποίο βρίσκονται και στερεώνονται όλες οι ουσίες των όντων, σύμφωνα με το γραφικό χωρίο «έν αυτώ ζώμεν και κινούμεθα και έσμεν» (Πράξ. 7,28). Βλέπε και το κδ' κεφάλαιο του α' μέρους. Είπα ότι μόνον ο Θεός ένώνεται με τις ουσίες, επειδή κανένα κτίσμα, είτε είναι πνεύμα είτε σώμα, δεν ένώνεται με την ουσία άλλου κτίσματος, αλλά με μόνη την ενέργεια: ώστε και ο σατανάς δεν μπορεί να ένωθι με την ουσία της ψυχής, αλλά έπικοινωνεί με μόνη την ενέργειά της κατά συζυγία, όπως λέγει ο ανώτερω άγιος Γρηγόριος.

117. Τα ίδια λέγει και ο άββās Ισαάκ παραγγέλοντας να αφήσουμε την ποσότητα και την γνώσι των μέτρων και τους στίχους και το άποστήθισμα, και μόνον ή σκέψη μας να βρίσκεται στην μελέτη των λεγομένων, μέχρις ότου έγερθι ή ψυχή μας ή στην δοξολογία του Θεού, ή σε ώφέλιμη λύπη και κατάνυξι: και από τότε αναχωρεί ή σύγχυσις, που αφαιρεί την γλυκύτητα των νοημάτων και σαν βδέλλα πνίγει τα νοήματα αυτών που μελετώνται (λόγος γ'): βλέπε και τον κη' λόγο του, όπου ο ίδιος λέγει ότι πρέπει με άπόλυτη έλευθερία να κάμνουμε την άκολουθία μας, χωρίς ταραχή. Κι αν ο λογισμός μας πη ότι πρέπει να συντομέψουμε, πρέπει να αφήνουμε μία στάσι ή όσο θέλουμε...

118. Πολλές και διάφορες είναι οι αιτίες για τις όποιες επιτρέπει ο Θεός σύμφωνα με την άβυσσο των ακατάληπτων κριμάτων του, να συμβαίνουν οι πειρασμοί τόσο στους άμαρτωλούς, όσο και στους άγιους και έναρέτους. Ο θείος Χρυσόστομος, στην όμιλία που κάνει στο άποστολικό ρητό «οίνω όλίγω χωρά δια τον στόμαχόν σου και τας πυκνάς σου άσθενείας», άπαριθμεί ένδεκα αιτίες για τις όποιες επιτρέπει ο Θεός να πειράζονται οι άγιοι. Και ο άγιος Ισαάκ ο Σύρος αναφέρει πολλές άλλες αιτίες, για τις όποιες πειράζονται οι άνθρωποι τόσο στον ε' του λόγου, όσο και στον μη'. Αναφέρει όμως ο ίδιος στο μη' λόγο γενικά, ότι «ο πειρασμός ώφελει κάθε άνθρωπο... οι άγωνιστές πειράζονται για να προσθέσουν πλούτο στον πλούτο. Οι χαυνοί για να προφυλαχθούν από αυτά που τους βλέπτουν, αυτοί που κοιμούνται για να ξυπνήσουν και αυτοί που είναι μακριά για να πλησιάσουν τον Θεό· οι δέ φίλοι του για να έχουν μεγαλύτερη παρησία». Γι' αυτό και ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός στο με' κεφάλαιο της Όρθοδόξου Πίστεως, αφού είπε ότι οι πειρασμοί έχονται στους δικαίους και τους άμαρτωλούς κατά συγχώρεσι ή παραχώρεσι ή από έγκατάλειψι οικονομική και πνευματική, στο τέλος συμπληρώνει: «Πρέπει να γνωρίζουμε ότι όλα τα δυσάρεστα σε όσους τα δέχονται με εύχαρίστησι, όπωσδήποτε προξενούν ώφέλεια».

119. Πολύ καλά διδάσκεται αυτό έδω. Ότι, δηλαδή, ο δούλος του Θεού μερικές φορές πέφτει στα έλαφριά και συνηθισμένα ή στα πιο βαριά σφάλματα από αυτά, τα όποια κοινώς όνομάζονται συγγνωστά και μη θανάσιμα. Γιατι άλλο είναι το συγγνωστό άμάτημα και άλλο είναι το να έχη κανείς κάποια κλίσι και θέλησι γενικά σε αυτό και να το επαναλαμβάνη πολλές φορές: γιατί από τα συγγνωστά αυτά άματήματα και αυτοί οι άγιοι δεν είναι έντελώς έλεύθεροι σύμφωνα με τον ρκε', ρκστ' και ρκζ' κανόνα της έν Καρθαγένη άγίας Συνόδου, αλλά πολλές φορές πέφτουν ή από άγνοια ή και έν γνώσει τους ή και με την προαίρεσί τους σ' αυτά λόγω της ανθρώπινης άσθενείας. Οι παρόμοιοι όμως δεν πρέπει να έχουν γενικά κλίσι σ' αυτά, ούτε πολύ συχνά, και με έπιμονη να τα κόβουν, αλλά να πολεμούν πάντοτε για να καθαρίσουν την ψυχή τους από την κακή αυτή κλίσι, για να μη χάσουν την ευαρέσκεια προς τον Θεό. Γιατι αν και τα συγγνωστά άματήματα ο Θεός δεν τα τιμωρεί με αιώνια κόλασι, όμως πάντοτε του φάνονται δυσάρεστα και μισητά, όπως και όλοι εκείνοι που τα διαπράττουν. Και έπι πλέον από αυτά τα συγγνωστά άματήματα αδυνατίζουν τις δυνάμεις της ψυχής, καταστρέφουν την ευλάβεια, έμποδίζουν την χάρι που προέρχεται από τον Θεό, ανοίγουν θύρα στους πειρασμούς, και αν δεν θανατώνουν την ψυχή, όμως την κάνουν να άσθενη και ιδιαίτερος όταν κανείς παραμένι σ' αυτά για μεγάλο χρονικό διάστημα με την κλίσι που έχη και με την θέλησί του. Γιατι άλλο είναι το να πης μία ή δυο φορές ένα έλαφρύ ψέμα και άλλο το να λέγης ψέμα για κάθε ύπόθεσι και να έχη κάποια κλίσι και χαρά σε τέτοιο έλάττωμα. Οι μυγες όταν περνούν γρήγορα από κανένα άρωματικό, δεν το καταστρέφουν όλο, αλλά όταν σταματήσουν και ψοφήσουν μέσα σ' αυτό, το καταστρέφουν όλόκληρο και το βρωμίζουν, όπως λέγει ο Σολομώντας: «Οι μυγες όταν ψοφούν βρωμίζουν την συσκευασία άρωματικού έλαίου» (Εκκλ. 10,1). Έτσι συμβαίνει και με τα συγγνωστά άματήματα, όταν παραμένουν για πολύ καιρό στην ψυχή, καταστρέφουν όλη της την ευλάβεια και την καλή της κατάστασι.